प्रास्ताविक

आ विजयदेव माहात्म्य १७ मा सैकाना जैन धर्मना इतिहासनी दृष्टिए एक घणो उपयोगी ग्रन्थ छे. जैन आचार्योमां विजयदेवसूरि ए छेल्ला प्रभावशाली आचार्य गणी शकाय. एमना समयमां जैन यति-समुदायमां अने श्रावक-वर्गमां घणी घटनाओ अने क्रान्तिओ थई. धार्मिक अने सामाजिक परिस्थितिना अवलोकननी दृष्टिए ए घटनाओनो इतिहास घणो रोचक अने सूचक छे; तेथी ए आखो इतिहास आ ग्रन्थना बीजा भागरूपे प्रकट करवानो विचार राख्यो छे. तेमां आ आखा ग्रन्थनो सार आपवामां आवशे अने ते साथे विस्तृत ऊहापोह करवामां आवशे. ग्रन्थकार श्रीवल्लभ पाठकनो परिचय पण तेमां ज अपाशे. तेथी आ भाग केवल मूल ग्रन्थ तरीके ज प्रकट कराय छे.

–जिन विजय

નોંધઃ—આ ગ્રંથનું છપામણુ ખર્ચ, અમદાબાદ નિવાસી મર્હુમ રા. બા.
રધરલાલ ઉત્તમલાલ પારેખે શેઠ પ્રેમચંદ દોલતરામના સ્મરણાર્થે મુકેલ
મમાંથી, તેના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી આપવામાં આવ્યું છે. મર્હુમની ઇચ્છાનુસાર
પુસ્તક, એના યોગ્ય અભ્યાસીઓને વિના મૂલ્યે આપવાનું ઠરાવ્યું છે. તેથી
મેળવવા ઇચ્છનાર, વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી, હાજાપટેલની પોળ,
બાદ; એમના ઉપર પોષ્ટે જ પુરતું ખર્ચ મોકલી મેળવી શકશે.

—વ્યવસ્થાપક.

श्रीवल्लभोपाध्यायविरचितं

जयदेवसूरि-माहात्म्यम् ।

…नागच्छाधिराज प० १९ श्रीविजयदेवसूरिगुरुभ्यो नमः ॥

…स्वस्तीव स्वस्तिकारकम् । वर्द्धमानं जिनं नौमि जगतः परमप्रियम् ॥१॥

…ना—अहं वर्धमानं जिनं नौमीति क्रियान्वयः सुगमः। कथम्०। वर्धमानं स्वस्ति-
…ने, संपृक्तो—मिश्रितो, य स तथा तम्। किमिव? स्वस्तीव—स्वस्तिशब्द इव।
…र्थं—स्वस्ति कल्याणमित्यर्थेन मिश्रितं—व्याप्तं, यत्तत्तम्। तथा तत्रस्वस्ती-
…र्यायस्य स्वस्तिशब्द एव विद्यमानत्वात्। न तु घटादौ शब्दवृन्दे,
…र्थवाचकत्वात्। न च कल्याणादिशब्दवृन्देऽपि, कल्याणादिशब्दवृन्दस्य
…वाचकत्वात्; सुवर्णादीनामपि पर्यायत्वात्। केनापि 'कल्याणमस्तु'
…र्णमस्तु इत्यप्यर्थप्रतीतेः। पुनः कथंभूतं वर्धमानं? स्वस्तिकारकं—
स्वस्तीव—स्वस्तिशब्दवत्। यथा स्वस्तिशब्दः केनाप्युच्चरितः श्रुतः सन्
…स्य कस्यचित् स्वस्तिकारी स्यात्, तथा वर्धमानजिनोऽपीति। स्वस्तीव
… इत्यत्र अव्ययशब्दनिर्देशत्वात् अव्ययत्वात्; द्वितीयविभक्त्येक-
…नामिति वाग्भटवचनात्। भिन्नलिङ्गोपमां सुधाः क्वापि प्रयुञ्जते
इति वाग्भटेन तत्रैव कथितत्वात्। मुखं चन्द्रमिवालोक्य
…लिङ्गोपमादोषोऽपि नेति। ननु पुंल्लिङ्गस्त्रीलिङ्गशब्दान् विहाय
…। किं प्रयोजनम्। अव्ययशब्दानां नपुंसकलिङ्गत्वात्। नपुंसकस्य च
…न्यैवम्—'ॐकारश्चाथ शब्दश्च, द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा। कण्ठं भित्त्वा
…॥ १ ॥' इति भाष्ये वचनात्; अथादिशब्दवत् स्वस्तिशब्दस्य
…ङ्कारथकाराभ्यामवश्यं पवित्रत्वात् स्वस्तीत्यस्य अव्ययस्य नपुंसकस्य
। अथवा 'सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु' इत्युक्तत्वात्, अव्ययानां त्रिष्वपि
…स्वस्तीत्यनयोः उभयोरुपमापदयोः पुंल्लिङ्गद्वितीयैकवचनेमवावसे-
…रत्र अव्ययोपमापदयोः प्रयोगे—'सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु, सर्वासु च
…न व्येति तदव्ययम्॥१॥' इत्युक्तत्वात्। यथा अव्ययशब्दो लिङ्गादिषु
श्रीविजयदेवमाहात्म्यनामकं काव्यमपि। स्वस्तिमत्त्वे कर्तृभोऽत्र
…न व्येतीति कवेरभिप्रायः। पुनः कथंभूतं वर्धमानं जिनं?
…दार्थमेवद्रुमयोर्विशेषणं इति श्लोकार्थः ॥ १ ॥

सद्गत मोदी श्रीयुत प्रेमचंद दोलतराम स्मारक-ग्रन्थांक २

अमदावाद निवासी सद्गत श्रावक श्रीयुत प्रेमचंद दोलतराम मोदीना पुण्यस्मरणार्थे, तेमना स्नेही रा. रा. श्रीगिरधरलाल उत्तमराम पारेख, बी. ए., एल्एल्. बी. (पब्लिक प्रोसीक्युटर–अमदावाद) एमणे अर्पण करेला द्रव्यमांथी आ ग्रन्थ प्रकाशित करवामां आव्यो छे.

जैन साहित्य
संशोधक ग्रन्थमाला

विजयदेव-माहात्म्यम्

सम्पादक:
भिक्षु जिन विजय

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

— [illegible]

जैन साहित्य संशोधक ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क-९

श्रीश्रीवल्लभपाठक-विरचितं

विजयदेव-माहात्म्यम्

(प्रथम भाग-मूलमात्र)

संशोधक तथा संपादक

भिक्षु जिन विजय

[आचार्य-गुजरात पुरातत्त्व मन्दिर-अमदावाद]

प्रकाशक

जैन साहित्य संशोधक समिति मारफत

मर्हुम रा. बा. गीरधरलाल उत्तमराम पारीख

बी. ए. एलएल. बी. ना ट्रस्टीओ

अमदावाद

d by Muni Jin Vijayaji Jaina Sahitya Samsodhaka Karyalaya Ahmedabad and
blished by K. P. Modi the trustee of late R. B. Girdharlal Uttamram Parikh
laja Patel's Pole Ahmedabad and Printed at the Diamond Jubilee Printing
Press, Salapose Road Ahmedabad by Devidas Chhaganlal Parikh. 1928.

1st Edition. 500 Copies.

सं. १९८४] [वि. सं. १९२८

प्रास्ताविक

आ विजयदेव माहात्म्य १७ मा सैकाना जैन धर्मना इतिहासनी दृष्टिए एक घणो उपयोगी ग्रन्थ छे. जैन आचार्योमां विजयदेवसूरि ए छेल्ला प्रभावशाली आचार्य गणी शकाय. एमना समयमां जैन यति-समुदायमां अने श्रावक-वर्गमां घणी घटनाओ अने क्रान्तिओ थई. धार्मिक अने सामाजिक परिस्थितिना अवलोकननी दृष्टिए ए घटनाओनो इतिहास घणो रोचक अने सूचक छे; तेथी ए आखो इतिहास आ ग्रन्थना बीजा भागरूपे प्रकट करवानो विचार राख्यो छे. तेमां आ आखा ग्रन्थनो सार आपवामां आवशे अने ते साथे विस्तृत ऊहापोह करवामां आवशे. ग्रन्थकार श्रीवल्लभ पाठकनो परिचय पण तेमां ज अपाशे. तेथी आ भाग केवल मूल ग्रन्थ तरीके ज प्रकट कराय छे.

—जिन विजय

નોંધઃ—આ ગ્રંથનું છપામણુ ખર્ચ, અમદાબાદ નિવાસી મર્હુમ રા. બા. ગિરધરલાલ ઉત્તમલાલ પારેખે શેઠ પ્રેમચંદ દોલતરામના સ્મરણાર્થે મુકેલ રકમમાંથી, તેના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી આપવામાં આવ્યું છે. મર્હુમની ઇચ્છાનુસાર આ પુસ્તક, એના યોગ્ય અભ્યાસીઓને વિના મૂલ્યે આપવાનું ઠરાવ્યું છે. તેથી ગ્રંથ મેળવવા ઇચ્છનાર, વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી, હાજાપટેલની પોળ, અમદાબાદ; એમના ઉપર પોષ્ટેજ પુરતું ખર્ચ મોકલી મેળવી શકશે.

—વ્યવસ્થાપક.

श्रीवल्लभोपाध्यायविरचितं

विजयदेवसूरि-माहात्म्यम् ।

ॐ ॥ श्रीतपागच्छाधिराज भ० १९ श्रीविजयदेवसूरिगुरुभ्यो नमः ॥

स्वस्तीव स्वस्तिसंपृक्तं स्वस्तीव स्वस्तिकारकम् । वर्द्धमानं जिनं नौमि जगतः परमप्रियम् ॥१॥

१–ऐँ नमः। व्याख्या–अहं वर्धमानं जिनं नौमीति क्रियान्वयः सुगमः। कथम्०? वर्धमानं स्वस्तिसंपृक्तं–स्वस्ति–कल्याणेन, संपृक्तो–मिलितो, यः स तथा तम्। किमिव? स्वस्तीव–स्वस्तिशब्द इव। कथंभूतं स्वस्ति? स्वस्तिसंपृक्तं–स्वस्ति कल्याणमित्यर्थेन मिलितं–व्याप्तं, यत्तत्तम्। तथा तत्स्वस्ती- स्वरूपार्थस्य कल्याणापरपर्यायस्य स्वस्तिशब्द एव विद्यमानत्वात्। न तु घटादौ शब्दवृन्दे, घटादिशब्दानां अपरपदार्थवाचकत्वात्। न च कल्याणादिशब्दवृन्देऽपि, कल्याणादिशब्दवृन्दस्य स्वस्तिशब्दस्य पर्यायान्तरवाचकत्वात्; सुवर्णादीनामपि पर्यायत्वात्। केनापि 'कल्याणमस्तु' इत्याशीर्वचने निवेदिते स्वर्णमस्तु इत्यप्यर्थप्रतीतेः। पुनः कथंभूतं वर्धमानं? स्वस्तिकारकं–कल्याणकारकम्। किमिव? स्वस्तीव–स्वस्तिशब्दवत्। यथा स्वस्तिशब्दः केनाप्युच्चरितः शृण्वतः अस्य स्वस्तिमतोऽस्वस्तिमतो वा यस्य कस्यचित् स्वस्तिकारी स्यात्, तथा वर्धमानजिनोऽपीति। स्वस्तीव इत्युभयोरुपमानपदयोः स्वस्ति इत्यत्र अव्ययशब्दनिर्देशत्वात् अव्ययत्वात्; द्वितीयविभक्त्येकवचनलोपः विभिन्नलिङ्गवचनानामिति वाग्भटवचनात्। भिन्नलिङ्गोपमां बुधाः क्वापि प्रयुञ्जते यथापि लिङ्गभेदं तु मेनिरे; इति वाग्भटेन तत्रैव कथितत्वात्। इत्याद्युदाहरणवत्। नपुंसकलिङ्गोपमादोषोऽपि नेति। ननु पुंलिङ्गस्त्रीलिङ्गशब्दान् विहाय आदित एव अव्ययशब्दप्रयोगे किं प्रयोजनम्। अव्ययशब्दानां नपुंसकलिङ्गत्वात्। नपुंसकस्य च कार्यकरणे असमर्थत्वात् इति चेन्मैवम्–'प्रशस्तश्चाथ शब्दश्च, द्वावेतौ ब्रह्मणः पुरा। कण्ठं भित्त्वा विनिर्यातौ, तस्मान्मङ्गलवाचकौ ॥ १ ॥' इति भाष्ये वचनात्; भाषादिशब्दवत् स्वस्तिशब्दस्य नपुंसकलिङ्गत्वेऽपि मङ्गलवाचककारकत्वाभ्यामवश्यं समर्थत्वात् स्वस्तीत्यस्य अव्ययस्य नपुंसकस्य प्रथमतः प्रयोगो न दोषायेति। अथवा 'सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु' इत्युक्तत्वात्, अव्ययानां त्रिष्वपि लिङ्गेषु समानरूपत्वात्, इह स्वस्तीत्यनयोः उभयोरुपमानपदयोः पुंलिङ्गद्वितीयैकवचनेऽप्यव्ययत्वमिति। तथा स्वस्तीत्यत्रोभयत्र अव्ययोपमानपदयोः प्रयोगे–'सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु, सर्वासु च विभक्तिषु। वचनेषु च सर्वेषु, यन्न व्येति तदव्ययम् ॥१॥' इत्युक्तत्वात्। तथा अव्ययशब्दो लिङ्गादिषु कदापि न व्येति तथा एतत् श्रीविजयदेवमाहात्म्यनामकं काव्यमपि। स्वस्तिप्रदत्वे कर्तृत्वे च श्रोतृप्रभृतीनां स्वस्तिकर्तृत्वे च न व्येतीति कवेरभिप्रायः। पुनः कथंभूतं वर्धमानं जिनं? जगतो लोकस्य परमप्रियं प्रकर्षेणाभीष्टमुभयोर्विशेषणं इति श्लोकार्थः ॥ १ ॥

प्रास्ताविक

आ विजयदेव माहात्म्य १७ मा सैकाना जैन धर्मना इतिहासनी दृष्टिए ... उपयोगी ग्रन्थ छे. जैन आचार्योमां विजयदेवसूरि ए ठीक प्रभावशाली आचा... शकाय. एमना समयमां जैन यति-समुदायमां अने श्रावक-वर्गमां घणी मटना... क्रान्तिओ थई. धार्मिक अने सामाजिक परिस्थितिना अवलोकननी दृष्टिए ए... इतिहास घणो रोचक अने सूचक छे; तेथी ए आखो इतिहास आ ग्रन्थना बीज... प्रकट करवानो विचार राख्यो छे. तेमां आ आखा ग्रन्थनो सार आपवाम... अने ते साथे विस्तृत ऊहापोह करवामां आवशे. ग्रन्थकार श्रीवल्लभ पाठकनो प... तेमां ज अपाशे. तेथी आ भाग केवल मूल ग्रन्थ तरीके ज प्रकट कराय छे.

—जिन वि...

નોંધઃ—આ ગ્રંથનું છપામણુ ખર્ચ, અમદાવાદ નિવાસી મર્હુમ ગિરધરલાલ ઉત્તમલાલ પારેખે શેઠ પ્રેમચંદ દોલતરામના સ્મરણાર્થ... રકમમાંથી, તેના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી આપવામાં આવ્યું છે. મર્હુમની ઇચ્... આ પુસ્તક, એના યોગ્ય અભ્યાસીઓને વિના મૂલ્યે આપવાનું ઠરાવ્યું ગ્રંથ મેળવવા ઇચ્છનાર, વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી, હાજાપટેલ... અમદાવાદ; એમના ઉપર પોષ્ટે જ પુરતું ખર્ચ મોકલી મેળવી શકશે

—વ્યવસ્...

पत्युरुक्तं वच ईदृक्षं श्रुत्वा सा मुमुदे हृदि । मम स्वामिन् सुतो भावी येनेति मागचिन्तयत् ॥
पत्या सार्धं शुभान् भोगान् देवतास्पर्द्धयेव किम् । भुञ्जाना मायवद्गर्भं सा तनस्तनचित्तमुत् ॥
उत्सवेन सुखेनापि निराबाधतया तथा । तस्याः कुक्षौ सरस्यां सन् गर्भः पद्म इवैधत ॥१६॥
धर्मकर्माणि कुर्वन्ती पूरयन्ती च दोहदान् । गर्भयोग्यानि भोज्यानि भुञ्जाना चाप्यवर्तत ॥
चतुस्त्रिंशत्तमे वर्षे षोडशस्य शतस्य हि । पौषे मासे सिते पक्षे त्रयोदश्यां दिने रवौ ॥१८॥
नक्षत्रे रोहिणीनाम्नि सम्यग्योगसमन्विते । सर्वास्वाशासु सौम्यासु निष्प्रभासावनीषु च ॥
स्थिरे वरे वृषे लग्ने शोभमाने शुभग्रहैः । उच्चस्थानस्थितैः सर्वैः स्वस्वस्वामिभिरीक्षिते ॥२०॥
परिपूर्णे तथा सार्धे नवमासावधौ शुभे । पुत्रं प्रासूत सा पूतगात्रज्योतिस्तनूद्भवम् ॥२१॥
निरातङ्का निरातङ्कं निःशोका शोकवर्जितम् । सुभगा सुभगं सौम्या सौम्याकारं सुखाकरम्॥

—षड्भिः कुलकम् ।

स सद्योचितबालाख्यगोत्रोदयकरोऽस्फुरत् । जगज्ज्योतिष्करोऽगारान्तःस्थः सूर्योऽर्यमेव हि ॥
अगायन् जन्मयोग्यानि गीतानि च सुयोषितः । वाद्यान्यवादयत् श्रेष्ठी विविधानि दिवानिशम्॥
ततः प्रातः स्थिरश्रेष्ठी समाहूय महाजनान् । तेभ्योऽदाच्छालिकेराणि सुतजन्म निवेदयन् ॥२५
अभूज्जयजयाकारः सारः श्रेष्ठिस्थिरालये । आत्मसम्बन्धिनश्चान्ये लोका वद्धर्यसम्पदा ॥ २६

१५–भोगान् शब्दादीन् भुञ्जाना अनुभवन्ती । भुञ्जाना इत्यत्र ' ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चानश् ' इत्यानश् ताच्छील्यार्थः ।

१६–पद्मशब्दः कमलवाची पुंनपुंसकलिङ्गत्वात् पुल्लिङ्गो ज्ञातव्यः ।

१७–दोहदशब्दः पुंनपुंसकः ।

२१–स बालोऽस्फुरत् अशोभत । कथंभूतो बालः ? सद्यः उचितबालाख्यगोत्रोदयकरः । कथंभूतः च बालः ? अगारान्तःस्थः सन् गृहमध्यस्थितः सन् जगज्ज्योतिष्करः । क इव ? हर्यमेवेत्यत्र; हि निश्चयेन यथा आकाशस्थितः अर्यमेव सूर्य इव । कथंभूतः सूर्यः ? सद्य उचितबालाख्यगोत्रोदयकरः–उचिता योग्या बाला प्रथमतन्मात्रोद्भवात् बालक इत्याख्या नाम यस्य सः उचितबालाख्यः तत्कालोद्गतः सूर्यो बाल एवोच्यते । गोत्रे पर्वते उदयाचले । उदयं चङ्क्रमणं करोतीति गोत्रोदयकरः । उचितबालाख्यश्चासौ गोत्रोदयकरश्चेति कर्मधारये उचितबालाख्यगोत्रोदयकरः । पुनः कथंभूतः अर्यमा ? जगज्ज्योतिष्करः ।

२५–तेभ्यो नालिकेराणि, ददौ पद्मदृक्षः सुत.–इति पाठान्तरम् ।

२६–ऋधु प्रवृद्धौ, भृवेश्वर्ययोः, नशाऽदर्शने; इत्यादि. परस्मैपदी इत्यस्य अनद्यतनी प्रथमपुरुषबहुवचनं वद्धर्यन् सम्पदा बाहुल्यार्थः । वरीवर्ति–

माहात्म्यं पूर्वसूरीणामतिशेतेऽत्र भूतले । विजयदेवसूरीणां माहात्म्यमधिकं सदा ॥२॥
विजयदेवमाहात्म्यं वर्ण्यतेऽत्र यतोऽद्भुतम् । विजयदेवमाहात्म्यं नाम काव्यं ततः स्मृतम् ॥३॥
विजयदेवमाहात्म्यनाम काव्यं कविप्रियम् । श्रीवल्लभ उपाध्यायः कुरुते स्वार्थसिद्धये ॥४॥
विजयदेवसूरीणां प्रगुणाः सद्गुणा गुणाः । विदिता अवदाताश्च प्रेरयन्ति यतोऽत्र माम् ॥५॥युग्मम्
भास्वच्छ्रीभारते क्षेत्रे, धरालङ्करणं सदा । पुराणां भाति राजेव श्रीईडरपुरं पुरम् ॥६॥
तत्र श्रेष्ठी स्थिरो नाम श्रेष्ठश्रेष्ठिशिरोमणिः । ऋद्धिमान् भूपतेः प्रेष्ठः श्रेष्ठः सर्वमतिष्ठया ॥७॥
रूपानाम्नी सुरूपा स्त्री तस्यासीच्छुभलक्षणा । विनयादिगुणोपेता रूपवत्स्वप्रियप्रिया ॥८॥
एतौ जायापती भोगान् शचीशक्राविवानिशम् । अभुञ्जातामयुञ्जातां रतिप्रीतीव चेतसि ॥९॥
सुखसुप्तैकदा रूपा स्वप्ने सिंहं व्यलोकयत् । एतत्प्रभावान्मे पुत्रो भावी चेति व्यचिन्तयत् ॥१०॥
उत्थाय मातराहेति पतिं प्रति पतिव्रता । अद्यापश्यमहं रात्रौ स्वप्ने सिंहं सह श्रिया ॥११॥
इति श्रुत्वा वचस्तस्याः स्थिरः स्थिररतिः पतिः । अभवच्छुभवद्वाक्यं श्रुत्वा प्रीतो भवेन्न कः ॥१२॥
पतिः पत्नीं प्रति प्राह तव पुत्रो भविष्यति । सूर्यवद्भुवि तेजस्वी सर्वसर्वसहाधिपः ॥१३॥

५–प्रगुणाः प्रकृष्टाः अन्यसूरिजनापेक्षया, क्रोधाक्रोशगालिप्रमुखप्रतिकूलदोषरहितत्वात्, एकैकतोऽधिकत्वाच्च; गुणा भयानकमनोहरत्वादयो येषां ते प्रगुणाः । गुणाः शौर्यौदार्यसौन्दर्यशौण्डीर्यादयः । 'पडिरूवो १ तेयस्सी २' इत्यादयः षट्त्रिंशत्सूरिसम्बन्धिनः, सप्तविंशतिः साधुसम्बन्धिनो वा । कथंभूताः गुणाः सद्गुणाः सन्तो विद्यमानाः सत्याः प्रशस्याः अर्चिता वा; पूर्वसूरीणां अपरसाधुजनानां च गुणानामपेक्षया सुभगत्वादयस्तत्सद्गुणप्रतिकूलाऽसुभगत्वादिदोषरहितत्वात्; येषां ते सद्गुणा इति गुणविशेषणं युक्तम् ॥५॥

६–श्रीईडरपुरमित्यत्र सन्ध्यऽकरणं प्रकटावबोधार्थं, सन्धौ हि डरपुरमित्यनिष्टनामाद्याशङ्कानिरासार्थं च; विवक्षितत्वात् सन्धेः, 'भो भगो अघो अपूर्वस्येति' पाणिनीयसूत्रवत्; 'अइउऋऌ समानाः' इति सारस्वतसूत्रादिवत् । अहं पूर्वो अहं पूर्वे इत्यहंपूर्विका क्रियाभिर्विशेषवचनवच्च । न चात्र 'संहितैकपदे नित्या' इति कथनात् श्रीईडरपुरमित्येकपदत्वात् नित्यसन्धिविधानाऽऽशङ्का करणीया; भो भगो अघो अपूर्वस्येत्यस्यैव एकपदत्वे सत्यपि सन्धेरकरणे ज्ञापकात् । श्रीईडरपुरं पुरं क इव राजेव । कथंभूतो राजा ? सदा धरालङ्करणं पृथिव्या अलङ्कारः । अलङ्करणशब्दस्य अजहल्लिङ्गत्वात् राज्ञो विशेषणे नपुंसकवचनं न दुष्टम् । पुरविशेषणे तु पुरशब्दस्य नपुंसकत्वात् नपुंसकवचनं विशिष्टमेवेति ॥६॥

८–रूपवत् सौन्दर्यमिव नाणकमिव वा यथा सौन्दर्यं नाणकं वा वल्लभं भवेत् तथा रूपा नारी भर्तुः ।

१३–सर्वस्याः सर्वसहायाः पृथिव्याः अधिपः स्वामी सर्वसर्वसहाधिपः ।

पत्युक्तं वच ईदृशं श्रुत्वा सा मुमुदे हृदि । मम स्वामिन् सुतो भावी पेथीति प्रागचिन्तयम् ॥
पत्या सार्धं शुभान् भोगान् देवतास्पर्द्धयेव किम् । भुञ्जाना साधरद्गर्भं सा ततस्तत्रचित्तमुत् ॥
उत्सवेन घृतेनापि निराबाधतया तथा । तस्याः कुक्षौ सरस्यां सन् गर्भः पद्म इवैधत ॥१६॥
धर्मकर्माणि कुर्वन्ती पूरयन्ती च दोहदान् । गर्भयोग्यानि भोज्यानि भुञ्जाना चाप्यवर्तत ॥
चतुस्त्रिंशत्तमे वर्षे षोडशस्य शतस्य हि । पौषे मासे सिते पक्षे त्रयोदश्यां दिने रवौ ॥१८॥
नक्षत्रे रोहिणीनाम्नि सम्यग्योगसमन्विते । सर्वास्वाशासु सौम्यासु निष्पन्नासावनीषु च ॥
स्थिरं वरं वृषं लग्ने शोभमाने शुभग्रहैः । उच्चस्थानस्थितैः सर्वैः स्वस्वस्वामिभिरीक्षिते ॥२०॥
परिपूर्णे तथा सार्धे नवमासावधौ शुभे । सुतं प्रासूत सा पूतमाग्रज्ज्योतिस्तनूद्भवम् ॥२१॥
निरातङ्का निरातङ्कं निःशोका शोकवर्जितम् । सुभगा सुभगं सौम्या सौम्याकारं सुखाकरम् ॥

—षड्भिः कुलकम् ।

स सदोचितबालाख्यगोत्रोदयकरोऽशुभत् । जगज्ज्योतिष्करोऽगारान्तःस्थः खस्थोऽर्यमेव हि ॥
अगायन् जन्मयोग्यानि गीतानि च सुयोषितः । वाद्यान्यवादयन् श्रेष्ठी विविधानि दिवानिशम् ॥
ततः प्रातः स्थिरश्रेष्ठी समाहूय महाजनान् । तेभ्योऽदान्नालिकेराणि सुतजन्म प्रियं यतः ॥२५
अभूज्जयजयाकारः सारः श्रेष्ठिस्थिरालये । आत्मसम्बन्धिनधान्ये लोका उदसवंस्तदा ॥ २६

१५—भोगान् शब्दादीन् भुञ्जाना अनुभवन्ती । भुञ्जाना इत्यत्र 'ताच्छील्यवयोवचनशक्तिषु चानश्' इत्यानश् ताच्छील्यार्थः ।

१६—पद्मशब्दः कमलवाची पुंनपुंसकलिङ्गत्वात् पुल्लिङ्गो व्याख्येयः ।

१७—दोहदशब्दः पुंनपुंसकः ।

२४—स बालोऽशुभत् अशोभत । कथंभूतो बालः ? सदा उचितबालाख्यगोत्रोदयकरः । कथंभूतः स बालः ? अगारान्तःस्थः सन् गृहमध्यस्थितः सन् जगज्ज्योतिष्करः । क इव ? उपमेत्यर्थे; हि निश्चयेन खस्थः आकाशस्थितः अर्यमेव सूर्य [illegible] । कथंभूतः सूर्यः ? सदा उचितबालाख्यगोत्रोदयकरः—उचिता योग्या बालः प्रथमतत्तत्कालोद्भूतत्वात् बालक इत्याख्या नाम यस्य सः उचितबालाख्यः तत्कालोद्भवः सूर्यो बाल एवोच्यते । गोत्रे अर्थाद् उदयाचले । उदयं उद्गमनं करोतीति गोत्रोदयकरः । उचितबालाख्यश्चासौ गोत्रोदयकरश्चेति कर्मधारये उचितबालाख्यगोत्रोदयकरः । पुनः कथंभूतः अर्यमा ? जगज्ज्योतिष्करः ।

२५—तेभ्यो सनालिकेराणि, ददौ यद्वल्लभः सुतः—इति पाठान्तरम् ।

२६—सुं प्रसवैश्वर्ययोः, गतावप्येके; भ्वादिः परस्मैपदी इत्यस्य अनद्यतनी प्रथमपुरुषबहुवचनं उदसवन् प्रसववान् बभुरित्यर्थः । तद्वर्णयति—

वर्द्धापकं गृहीत्वाशु योषितो यान्तु तद्गृहम् । सङ्गीतानि च गायन्तु स्फिराङ्गजननिर्यनः ॥ २
ततोऽह्नि पञ्चमेऽर्कस्य दर्शनं शशिनो निशि । कारयामासतुस्तस्य पितरौ परमोत्सवात् ॥२८
एवं जन्मोत्सवे दिव्ये जायमाने दिवानिशम् । आजगाम श्रियां धाम दशमं सुदिनं दिनम्
सगोत्रानादरात्तत्र निमन्त्र्य च महाजनान् । भक्तितो भोजयामास मृष्टान्नं लप्सिकादिकम्
तेषामिभ्यः सशभ्यानां नालिकेराण्यदात्ततः। चिरं जीव्यादयं बालो ददुरित्याशिषं च ते॥
वसत्यस्मिन् सदा लक्ष्मीर्वलवांश्च कुमारवत् । इति वासकुमारोऽयं पिता नामावदत्तदा ॥
दिव्यदेवाङ्गनं चाथ जलयात्रां महोत्सवात् । पुत्रस्याकुरुतां रूपं पितरौ प्रीतचेतसौ ॥ ३३ ॥
एवं जन्मोत्सवं तस्य कृत्वा तुतुषतुस्तराम् । पितरौ च तथैवान्ये तुतुषुर्नागरा नराः ॥ ३४ ॥
अथ वासकुमारोऽसाववर्धत दिने दिने । कलारूपमवापार्थैर्द्वितीयाचन्द्रमा इव ॥ ३५ ॥
श्रीमान् प्रसादनीयश्च सुरम्यो दर्शनीयकः । प्रतिरूपो ऽभिरूपश्च कलाकलितपुद्गलः ॥ ३६॥
—युग्मम् ॥
धात्रीभिः पञ्चभिः सम्यक् पाल्यमानो दिवानिशम् । स प्रापत्सप्तमं वर्षं पठनार्हं सदा शिशो
शुभे मासे सिते पक्षे वरवारे वरे तिथौ । सुमुहूर्ते शुभे लग्ने सुयोगे सुदिने दिने ॥ ३८ ॥
कृत्वा महोत्सवं दिव्यं गजाश्वादि विराजितम् । नानाप्रकारवाद्यानां शब्दसन्दोहसुन्दरम् ॥
कान्तासन्ततिसंगीतगीताद्भुतविधायकम् । गीयमानयशःकीर्तिं विबुधैर्मागधादिभिः ॥ ४० ॥
विद्वदध्यापकाभ्यासे पिताऽध्यापयति स्म तम् । विद्याः सोऽधीतवान् सर्वाः पूर्वाधीत इवैव यत् ॥
—चतुर्भिः कलापकम् ।
अधीतसर्वविद्यं तं विलोक्य विनयान्वितम् । पितरौ सममोदेतां तस्मिन्नास्निह्यतांतराम् ॥४२॥

२९—सुदिनशब्दः शोभनपर्यायः ।

३१—तेषामित्यत्र सम्प्रदानाभावान्न चतुर्थी ।

३३—प्रशस्तकुरुतामिति अकुरुतां रूपम् ।

३६—प्रसादनीयः पश्यतां जनानां मनःप्रसन्नताकारी । सुरम्यः सुष्ठु रमणीयः । दर्शनीयकः पश्यतां जनानां नेत्राणां न श्रमकारकः । प्रतिरूपः पश्यन्तो लोकाः पृथक् पृथक् प्रतिबिम्बमिव पश्यन्ति । अत एव अभिरूपो मनोहरः । अत एव कलाकलितपुद्गलः कलासहितशरीरः । असौ वासकुमारो द्वितीया चन्द्रमाश्च एभिर्विशेषणैः सदृशौ द्वयोरपीत्यर्थः । कुमार-
पक्षे कलाकलितपद्गलः [illegible]

नव्यो नव्योऽभवत्स्नेहः पुत्रे पित्रोः क्षणे क्षणे। पितृपुत्रदशां वक्तुं नाशक्नोत्कोऽपि पण्डितः ॥
भ्रममाणे तथागाधे पुत्रप्रेमसरोवरे। पितरौ रसिकावास्तां हंसाविव निरन्तरम् ॥ ४४ ॥
श्रीमद्वासकुमारस्य दर्शने जनचेतसाम्। इच्छा न घटतेऽक्षीच्छा लभते च श्रमं न हि ॥ ४५ ॥
दिव्यं वासकुमाराख्यपद्मं लोका व्यलोकयन्। वरं रूपरसं चैव मापिबन् भ्रमरा इव ॥ ४६

एवं वासकुमारजन्मन इमं रम्योत्सवं सोत्सवाः,
श्रुत्वा धर्मविधायिनो भविजना धर्मे कुरुध्वं रतिम्।
श्रीमद्वासकुमार उत्तमकुले पुण्याद् यथा चोत्तमाद्,
दिव्याः सम्पद आपदापद्युता यूयं यथा माप्नुत ॥

इति श्री बृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरि सन्तानीय पाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराजपातशाह श्रीअकब्बर प्रदत्तजगद्गुरु-बिरुद-धारक श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्टालङ्कार पातिशाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्ध दुर्वादिजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वर पट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीर प्रदत्त-महातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वर गुणवर्णन प्रबन्धे श्रीविजयदेवमाहात्म्य नाम्नि महा-काव्ये श्रीविजयदेवसूरि जन्मोत्सववर्णनो नाम प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

४३–पितृपुत्रदशां पिता च पुत्रश्च पितापुत्रौ तयोर्दशां अवस्थां पितृपुत्रदशाम्। तत्र पितृदशां नवनवोत्सवकरणभव्यभव्यबहुमूल्यवस्त्रसुवर्णालङ्कारादिवितरणपरमप्रेमपरणलक्षणाम्। पुत्रदशां विविधपाणक्यादिराजनीतिशास्त्राध्ययनविनयशौर्यौदार्यसौन्दर्यशौण्डीर्यचातुर्यादिलक्षणामवस्थाम्। कोऽपि पण्डितो वक्तुं न शक्नोत् न समर्थोऽभवत्।

४४–हंसाविति हंसश्च हंसी च इति द्वन्द्वे पुमान् स्त्रिया इत्यनेन सहोक्तौ पुंसः शेषे हंसौ इति सिद्धिः। यथा ब्राह्मणश्च ब्राह्मणी च ब्राह्मणौ तथा हंसावित्यपि।

४५–घटचेष्टायां चेष्टा ईहा व्यापारो घटादिः, घटादीनामनेकार्थत्वादीहार्थोऽपि घटति-र्धातुरत्र हीनार्थो ज्ञेयो न ईहार्थः। ततोऽयमर्थः–न घटते वर्धते इत्यर्थः।

४७–माप्नुदिति आप्लृ व्याप्तौ लिटादवश्प्रत्यये प्रथमपुरुषैकवचने सिद्धमित्यर्थः।

द्वितीयः सर्गः

अथ वासकुमारस्तद्द् भोगार्ह प्राप यौवनम् । यस्मिंस्त्यजति सच्छीलमर्यादां मौनयौव
मोमुह्यन्ते जना भोगे संसारारण्यचारिणः । यल्लब्ध्यांभसि मोहेन मृगतृष्णां मृगा इव ॥
दुष्करं सुकरं कर्म सुकरं च तृणोपमम् । यल्लब्ध्वा पेच्यमत्तोऽपि मर्त्योऽनिमदमत्तवत् ।
इन्द्रियाणि सुरम्याणि विकसन्ति दिने दिने । यस्मिन् सूर्योदये किं न पद्मानीव सुखाय त
ईदृशं यौवनं प्राप्तो जयदत्त इवावभौ । श्रीमान् वासकुमारः ■ रूपवद् रूपमेव यः ॥ ५
अथ पुण्यात्मने तस्मै महान्तो व्यवहारिणः । ददुः कन्या जगन्मान्या लावण्यादिगुणैः शु
तथाप्येकस्य सभ्यस्य महेभ्यस्य यशस्विनः । कन्यामनन्यसौजन्यलावण्यां पुण्ययौवनाम्
दृष्ट्वा मीतावभूतां तत् पितरौ तद्गुणेरितौ । विज्ञायात्मीयपुत्रस्य योग्यां सौभाग्यसम्पद
विवाहयितु कामौ तौ तां च तत्पितराविति । अयाचेतामिमां कन्यां दत्तमस्मत्सुताय हि ।
तदा च पितरौ तस्या अब्रूतां विनयादिति । अनयोरस्तु वीवाहः उभयेषां सुखावहः ॥१
श्रुत्वेतीत्थं स्थिरः श्रेष्ठी वचः कन्यापितुः शुचि । आननन्द हृदानन्ददायी पाणिग्रहो न कि
एवं वीवाहसद्वार्तां व्यदधातां परस्परम् । प्रमत्तौ जातरोमाञ्चौ पितरौ पुत्रकन्ययोः ॥१
स्वयं वासकुमारोऽथ प्रत्यबुध्यत सन्मतिः । प्रत्येकबुद्धवच्छुद्धसिद्धान्तोदितधर्मवित् ॥ १३

१–मौनं च मुनिसमूहः यौवनं च युवतीनां समूह इति समाहारद्वन्द्वे मौनयौवन ऋषीणां समूहो युवतीनां समूहश्च यस्मिन् यौवने वयसि सच्छीलमर्यादां त्यजति । मुनि समूहो वृन्दं मौनं यौवनमिति चन्द्राचार्याद्यभिप्रायेण; वस्तुतस्तु तद्धितप्रत्ययोत्पत्तेः प्रागेव पुंव वेन भवितव्यम्; ततो युवतीनां समूहो यौवनं भिक्षादेरित्यणि जातिश्चाणिनाद्धितयरपरे इति पुं द्भावेतीति वर्णलोपे यौवनं चतुर्थवर्गपञ्चमांशोयम् । यत उक्तवान् भाष्यकारः–भिक्षादिषु युवा ग्रहणानर्थक्यं पुंवद्भावस्य सिद्धत्वात् । प्रत्ययविधाविति यथा–'सुरूपमतिनेपथ्यं, कलाकुश यौवनम् । यस्य पुण्यकृतः प्रेष्यं, सफलं तस्य यौवनम् ॥' इति ।

५–रूपवत् मनुष्याकारधारि रूपमेव सौन्दर्यमेव ।

८–तत्पितरौ वासकुमारस्य मातरापितरौ तद्गुणेरितौ तस्याः कन्यायाः गुणा सौजन्य दयस्तैरीरितौ प्रेरितौ यौ तौ तद्गुणेरितौ ।

९–तौ श्रीवासकुमारस्य पितरौ कर्तृपदमेतत्, तत्पितरौ तस्याः कन्यायाः पित तत्पितरौ तौ तया कर्मपदमिदं तां कन्यां इति अयाचेतां याचतिर्धातुर्द्विकर्मकः इतीति वि इमां कन्यामस्मत्सुताय दत्तम् । त्रिभिर्विशेषकम् ।

धर्मात्पाति नरो राज्यं छत्रे शिरसि सन्धरन् । पापाच्चास्य भवेद्दासो धावंस्तदाज्ञितः पुरः ॥
संपद्यन्ते मदोन्मत्ता हस्तिनश्च महाहयाः । धर्मात्पापाच्च जायन्ते तद्भारोद्धारिणो नराः ॥ १५
धर्माद्धनानि भूयांसि सेवकांश्च सुखावहान् । नरा मन्दिरमध्यस्था लभन्ते खेदवर्जिताः ॥ १६
देशान्तरं भ्रमन्तोऽपि न लभन्ते धनांशकम् । पुरुषाः पौरुषं भूरि कुर्वन्तः पापतः सदा ॥ १७
धर्माद्देवो नरश्चैव जायते रोगवर्जितः । पापात्तिर्यङ् सदा दुःखी नारकः शोकसंयुतः ॥ १८ ॥
धर्माधर्मौ क्षयं नीत्वा हत्वा कर्माष्टकं तथा । अपवर्गमवाप्नोति मानवो निरुपद्रवः ॥ १९ ॥
इति चेतसि निश्चित्य धर्माधर्मफलद्वयम् । परित्यज्याशुभं पापं कुर्या धर्मं शुभं सदा ॥ २० ॥
दानं शीलं तपश्चैव भावना च भवापही । मुख्या धर्मस्य चत्वारः प्रकारास्तीर्थकृन्मताः ॥ २१
कुर्यास्तान् विशेषेण विशेषसुखदायकान् । यथा लभेय सन्मार्गापवर्गानन्दसम्पदः ॥ २२ ॥
दाने ददेय सानन्दो बहुधर्मिभ्य आदरात् । पालयेयं सदा शीलं सुशीलो शीलयान्वितः ॥
व्यपोहति कृतं पापं दुर्गतिं यच्च लुम्पति । ददाति सम्पदः सर्वा विदध्यां तत्तपोऽन्वहम् ॥ २४ ॥
कुर्वंस्त्रिविधं धर्ममिममर्हत्प्ररूपितम् । भावयेयमिमं धन्या नरा इति च चेतसि ॥ २५ ॥
चिचिन्त्येत्यात्मनश्चित्ते सदा बालकुमारकः । नाभ्यमन्यत कन्यायाः विवाहं विरती न यत् ॥ २६ ॥
वैराग्यरङ्गमापन्नभटो धर्मताण्डवम् । चिकीर्षुः पूर्वतो दानपूर्वकं व्यधात्सदा ॥ २७ ॥
अथ पुत्रं पिता मातृ-पुत्रसम्प्रीतिहेतवे । विधेहि सन्ततेर्वृद्ध्यै कन्याविवाहमुत्सवात् ॥ २८ ॥
सन्ततिः परमो धर्मो गृहस्थानां विशेषतः । यतस्तया कथिता पूर्वैः पूर्वेषां पावनात्सदा ॥ २९ ॥
श्रेयोविमलनिरर्हन्तः परिणीतवरस्त्रियः । संजातानेकपुत्राश्च प्रान्ते प्रापुः शिवश्रियम् ॥ ३० ॥
वर्धमानजिनः पूर्वं जिनदासवरो निधिः । शालसीलसमन्वितः शिवसम्पत्तिहेतवे ॥ ३१ ॥
एवं त्वमपि पुण्यात्मन् परिणीय वरस्त्रियम् । भुंक्ष्व भोगान् नृणां योग्यान् नरेषु त्वं पवित्रितः ॥

२१–इति दाने ध्यानविज्ञानमेवाही विधिविमलव्रतोति क्रिति दत्तसूरिवचनम् । दर्शितेति पाठे कुशाम् दाने अदादौ शुद्धोपादिकमयही तत आत्मसे वई क्रिति दत्तसूरि-वचनम् ।

२७–तदा भटो धर्मताण्डवं चिकीर्षुः पूर्वतो दानपूर्वकं नर्तनं कृतवान् । स एव बालकुमार एव महाभटः, भटो यत्र ताण्डवं नर्तने धर्मताण्डवं चिकीर्षुः पूर्वं प्रथमं दानपूर्वकं दानमेव पूर्वकम्—अति १ शील २ तपः ३ भावनाः ४ अवस्थां द्रव्यतः दानपूर्वकम् व्यधात् अकरोत् । कथंभूतः सन् भटः—वैराग्यरङ्गं वैराग्यमेव रङ्गो नाट्यस्थानं वैराग्यरङ्गम् आपन्नः प्राप्तवान् । यथा भटो नाट्यस्थानं प्राप्य नर्तनं चिकीर्षुः प्रथमं दानं १ शीलं २ तपांसि ३ भावनाः ४ प्राप्य तथा बालकुमारोऽपि वैराग्यरङ्गं प्राप्तो धर्मं चिकीर्षुः दानपूर्वकं [illegible]

वचोभिर्विविधैरेवं प्रोक्तैः पित्रातिरागतः । नाभ्यमन्यत वीवाहं स कुमारः कुमारवत् ॥ ३३ ॥
एवं मात्रादिभिर्लोकैर्बन्धुभिस्स निवेदितः । नाङ्गीचकार वीवाहं शीलव्रतधृतिर्यतः ॥ ३४ ॥
लक्ष्मीं यशः प्रतापं च माहात्म्यं चाप्यरोगताम् । नरः प्राप्नोति शीलस्य प्रभावाद्वाञ्छितं यथा॥
शीलप्रभावतो हेला सकलात्र टलेद्भुवि । उत्पद्येत सदा सौख्यं दुःखमात्रं कदापि न ॥ ३६ ॥
पालयेदमलं शीलं यो नरः शीलपालकः । वशीभवन्ति तस्याशु देवाः सर्वे च मानवाः ॥ ३७ ॥
अनेके सन्ति दातारो ऽनेके सत्पुरुषा अपि । तपस्विनोऽप्यनेके च न कश्चित् शीलपालकः ॥
तपस्विनो महान्तोऽत्र लोके द्वैपायनादयः । श्रूयन्ते तेऽपि च भ्रष्टाः शीलतः कीलिता इव॥
दानतस्तपसोऽप्युग्राद् भावनायाश्च धर्मतः । ज्ञात्वा सुदुष्करं शीलं यतध्वं तत्र पण्डिताः ॥४०॥
ब्रह्मचर्यव्रते सम्यक् पालिते पालितानि यत् । शेषव्रतानि चत्वारि महान्ति यतिनामपि ॥
महाव्रतानि पञ्चैव पालनीयानि यत्नतः । स्वर्गापवर्गसौख्यानां दायकानि यतः किल ॥४२॥
चारित्रग्रहणाद्यानि पालयेयुर्मुमुक्षवः । मनोवचःकायशुद्ध्या विनातीचारसंचरम् ॥ ४३ ॥
विचिन्त्यैवं च निश्चित्य स्वचित्ते शीलपालनम् । अङ्गीचकार चारित्रग्रहणं स कुमारकः॥४४॥
पित्रोरग्रे प्रतीनिस्म विनयात्समुदैकदा । यद्याज्ञा भवतोर्मे स्याद् गृह्णीयां चरणं तदा ॥ ४५ ॥
पुत्ररत्न किमीदृशमिदं वदसि कद्वद । बाल्ये वयसि चारित्रग्रहणं युज्यते कथम् ॥ ४६ ॥
दुष्करस्योदिता दीक्षा मुमुक्षूणां जिनेश्वरैः । सा ग्राह्या वार्धके प्रान्ते भुक्तभोगैर्नृभिः खलु ॥
क्षुत्पिपासादयो यस्यां द्वाविंशति परीषहाः । यादृशैस्तादृशैः पुंभिस्सहनीया न दुस्सहाः ॥४८॥
[illegible] सोढुं कथं रे तान् कथं तांश्च सहिष्यसि । बाललीलाकलाशीली यतः कोमलपुद्गलः ॥
[illegible] कन्दर्पो दर्पणो नरम् । दुष्करं रक्षितुं शीलं यौवने व्यथते तराम् ॥५०॥
भजो भोगान नरैर्भोग्यान् नरयोग्यान् सुरेप्सितान् । विलासिन्या सहाजस्रं विलसालससत्कलम् ।
[illegible] माता इमा लक्ष्म्यो मनीषिताः । अनेके सेवका एते तत्कालाज्ञाविधायकाः ॥
[illegible] दिव्यं मन्दिरं स्वर्गगृहोपमम् । भाण्डागारमिदं सर्वं धान्यागाराण्यमूनि च ॥५३॥
[illegible] तिष्ठन्ति तव पुत्रोत्तमालये । एतदर्थे पुमांसोऽन्ये क्लिश्यन्तो नाप्नुवन्ति हि ॥ ५४ ॥
धनोपार्जनचिन्तापि कस्यनापि निवारकः । शरीरे रोगचिन्तापि नास्ति पुण्यात्पुराकृतात् ॥
इमे हि विविधा अश्वा इमे उष्ट्रा इमे रथाः । वल्गन्तो बलीवर्दा इमे सन्ति पुरस्तव ॥ ५६ ॥

३३—स कुमार नामकुमारो वीवाहं नाभ्यमन्यत । किंवत् ? कुमारवत्—दशावि- [illegible] । [illegible] हि न परिणीतवान इति प्राचीनैः । अथवा कुमारवत् बालकवत्; यथा बालको [illegible] वा मनीषितमेव मन्यते न [illegible] । तथा [illegible] वीवाहं न मन्यत

खल्लूरिकायां त्वं पुत्र तेषामर्वाक् पराग्भ्रमैः। रमस्व सुरलीं कुर्वन् सवयः सखिभिः सह ॥५७॥
पश्यन्तस्त्वां तदा लोकास्त्वदालोकनलोचनाः। कोऽयं राजकुमारोऽयं भणिष्यन्ति मिथोन्विति।
इति प्रेमवचोऽवोचत् पिता पुत्रं तथापि हि। न व्यरंसीत्स चारित्राचारित्रैकधृतिर्यतः ॥५९॥
इत्यादिवचनैः पुत्रं प्रतिबोधयितुं पिता। कदाग्रहे क्षमा नाभूद्रसोऽपीन्दुरिवाम्बुजम् ॥ ६० ॥
दृढधर्मा प्रियधर्मानन्तशब्दद्वयीति यत्। सिद्धा व्याकरणे शब्दादर्थाधास्मिन् शिशौ स्थिता ॥
जगदुः कवयो लोका नागराः इति सूनृतम्। दृढधर्मा पुमानेष प्रियधर्मा तथा तदा ॥ ६२ ॥
मोक्षः संसारसौख्यार्थमिति पित्रादिभिर्जनैः। संसारं त्यक्तुकामः स नाभ्यमन्यत तद्वचः ॥
एवं च पितरौ ज्ञात्वा चारित्रग्रहणे दृढम्। चेतः पुत्रस्य तथैनःप्रीतये ददतामिति ॥ ६४ ॥
चारित्रग्रहणे पित्रोरनुज्ञास्ति तवाधुना। सर्गोमादिपरीवारयुक्तयोरावयोरपि ॥ ६५ ॥
अददातामथैवं तौ शिक्षां गद्गदया गिरा। दीक्षामादाय पुत्र त्वं साध्वाचारान् समाचरेः ॥६६॥
भणेयाः श्रवणीभूय ग्रन्थान् व्याकरणादिकान्। सिद्धान्तान् ज्योतिषग्रन्थान् तर्कग्रन्थांश्च भूयसः॥
विनयैः भणयेः भीतो निर्णयेः पुत्र चेतसा। गुरोः पृष्टं परैः प्रोक्तं सूनृतं येति वानृतम् ॥६८॥
स्मरेर्ग्रन्थान् पुराधीतान् सूत्रतश्च तथार्थतः। विस्मृतं स्मारयेरन्यान् पठितं पाठयेः पुत्र ॥
पञ्चेन्द्रियाणि संयम्य नियम्य विषयान् पुनः। संयमं पालयेः पुत्र स्वकीयगुरुवन्नरे ॥ ७० ॥
गोपयित्वा प्रवर्तेथाः सर्वथेन्द्रियपञ्चकम्। पुत्र कूर्म इव ग्रीवाचतुश्चरणपञ्चकम् ॥ ७१ ॥
भवेर्निरुपलेपस्त्वं कर्मलेपेन सर्वदा। पयःकर्दमलेपेन पद्मपत्रमिवाङ्ग ॥ ७२ ॥
ग्रामद्रङ्गकुलादीनि नालम्बेथाः कदापि हि। स्तम्भादीनि स्वमाकाशमिव लोकप्रकाशक ॥
सौम्यलेश्यां दधीथास्त्वं चन्द्रमा इव सर्वदा। आदित्य इव तेजस्वी स्यास्तपस्तेजसाप्रभः ॥
उत्पन्ने सुखदुःखादौ समचित्तो भवे भवेः। धैर्यगांभीर्यसंयुक्तः समुद्र इव सर्वदा ॥ ७५ ॥

५७—हे पुत्र! खल्लूरिकायां व्यायाम इति भाषाप्रसिद्धायां व्यायामभूमौ तेषामर्वाक् पराग् भ्रमैः 'उरहापरहा फेरवानइ फिरइ' इति भाषाप्रसिद्धैः सुरलीं अभ्यासं कुर्वन् रमस्व।

५८—तदा खल्लूरिकायां भ्रमादीनां अर्वाक्पराग् भ्रमणाऽवलोकने लोकास्त्वां नु विवर्के इति मिथो भणिष्यन्ति। इतीति किम्? एवं कथयति—कोऽयम्? अपर—राजकुमारोऽयम्।

६८—भो पुत्र! गुरोः विनयैः विनयं कुर्वाः इत्यर्थः। भो पुत्र! भणयेः कथयेः ... पुत्र! वैराग्यैर्गच्छवासिभिः साधुभिः परगच्छवासिभिः साधुभिः अन्यैः ... इति-भिर्वा प्रोक्तं कथितं सूनृतं सत्यं वा अनृतमसत्यं वा इति निर्णयैः निर्णयं कुर्वाः इत्यर्थः। भूतस्त्वं? चेतसा मतिः।

पुस्तकानेकसच्छिष्यश्रावकादिपरिच्छदे । पक्षीव ममतां सर्वां विमुञ्चेस्त्वमात्मज ॥
समुत्पन्ने न कम्पेथाः परीषहाद्युपद्रवे । दुःखदायिनि देहस्य पुत्रमेरुरिवोत्तम ॥ ७७ ॥
त्वं भवेः सर्वथा शुद्धहृदयः सर्वसाधुषु । शारदाम्भ इव प्रायः सर्वर्तुषु सुनिर्मलम् ॥ ७८ ॥
महावैन्यादिकां शिक्षां शिक्षादानविचक्षणौ । प्रपन्नचक्षुरस्रू तौ व्यरजेतां तदा सुतात् ॥ ७९ ॥
दीक्षादेनं च सच्छिक्षां दीक्षाया रक्षणे तदा । लब्ध्वा वासकुमारोऽयं हृदये मुमुदेतराम् ॥८०॥
चारित्रं द्विविधं मोक्षं सर्वतो देशतस्तथा । साधूनां च गृहस्थानां मनीषितफलप्रदम् ॥८१॥
इति वामकुमारोऽथ चिन्तयामास मानसे । सर्वविरतिचारित्रमाश्वंगीकरवाण्यहम् ॥ ८२ ॥
धर्मेऽन्तराया भूयांसः संभवन्ति यतः सदा । अतो यतेयं चारित्रग्रहणे त्वरितं खलु ॥ ८३ ॥
देशविरतिचारित्रं पाल्येयमथो पुरा । वीरसेनमहीपाल इवेति स व्यचारयत् ॥ ८४ ॥

तथा—देशविरतिचारित्रं स प्रावर्तत पालयन् ।
सर्वविरतिचारित्रं जिगृहीपुस्ततः पुनः ॥ ८५ ॥

इदं दुर्गां गुरोरेवां परीक्षां सर्वसाधुषु । छन्नायां च ततश्चारु चारित्रं सर्वतः स्फुटम् ॥८६॥
चारित्रं सर्वनारीणां पतनं संयमस्तपः । इत्यादि निर्वहेत्सम्यक् संयोगे सद्गुरोर्यतः ॥८७॥

एवं वामकुमार एष चरणे चेतो यथाचीकरत्
श्रीश्रीवल्लभपाठकेन पठितं पापठ्यमानं बुधैः ।
श्रुत्वा तत्र तथा जनाः सुमनसः संसारवासोद्भवम्
मौर्ख्यं वैषयिकं विहाय विमलं तस्मिन् कुरुध्वं मनः ॥ ८८ ॥

इति श्री बृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरि सन्तानीय पाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य [illegible] श्रीमत्खरतरगच्छाधिराज [illegible] श्रीअकब्बर [illegible] श्रीजिनचन्द्रसूरीश्वर पट्टालङ्कार [illegible] श्रीअकब्बरप्रदत्त [illegible] श्रीजिनसिंहसूरीश्वर पट्टपूर्वाचल [illegible] श्रीपातसाहि [illegible] श्रीजिनचन्द्रसूरीश्वर [illegible] श्रीमज्जिनचन्द्रसूरि [illegible] श्रीजिनचन्द्रसूरि [illegible] द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

तृतीयः सर्गः

अथ वासकुमारः सन् कुर्वन् गुरुपरीक्षणम् । लब्धवान् सद्गुरुं तं च बुद्धवान् गौतमाधिकम् ॥१॥

तद्यथा—अथाभूत्स पुरा वीरश्चतुर्विंशो जिनेश्वरः ।
शासने यस्य भूयांसो गच्छाः सन्त्युदितश्रियः ॥२॥

तेषु गच्छस्तपानाम प्रसिद्धोऽस्ति प्रसिद्धिमान् । विधानात्तपसः शश्वद्धुस्तपस्य विशेषतः ॥३॥

तत्र वीरजिनाधीशपट्टानुक्रमसंश्रितः । षट्पञ्चाशपदं सूरिरानन्दविमलोऽश्रयत् ॥४॥

आचारं शिथिलं त्यक्त्वा व्यधाद्यचारमुत्कटम् । श्राद्धलोकांश्च्युतान्धर्माद्दधार च यः क्षणात् ॥

महेभ्यानां महेभ्यानां पुत्राणां च शतानि च । त्याजयित्वा कुटुम्बादि मोहं दीक्षयसिस्म च ॥

आनन्दविमलसूरेः सप्तपञ्चाश[त]त्पदे । विजयदानसूरीन्द्रः सोभाद् भानुरिवोदये ॥ ७ ॥

श्रीस्तम्भतीर्थ-पत्तन-श्रीराजनगरादिषु । जिनबिम्बशताञ्जानि प्रतिष्ठां योऽनयत् क्षणैः ॥८॥

४-६—सन्ततपागच्छे स आनन्दविमलसूरिः षट्पञ्चाशपदं षट्पञ्चाशतः पूरणं षट्पञ्चाशं तच्च तत्पदं च स्थानं षट्पञ्चाशपदं ५६ तत् अश्रयत् असेवत । कथंभूतः आनन्दविमलसूरिः? वीरजिनाधीशपट्टानुक्रमसंश्रितः वीरजिनाधीशात्पट्टानां योऽनुक्रमस्तं संश्रितो यः स तथा; द्वितीयाश्रितातीतेति द्वितीया तत्पुरुषः । स कः य आनन्दविमलसूरिः शिथिलं आचारं त्यक्त्वा उत्कटं आचारं सिद्धान्तप्रणीतगौतमादिगणधरस्थूलभद्रादिसाधुयथाविधिविहिततपःक्रियादि-समाचरणं व्यधात् । यः पुनः धर्मात् च्युतान् श्राद्धलोकान् क्षणात् आदधार तद्युक्त-वान् । तथा चात्र वार्ताऽस्ति:—श्रीआनन्दविमलसूरिः क्रियाशिथिलबहुलसाधुलोकपरिवृतोऽपि संवेगरङ्गतरङ्गनिश्चलभावितचेताः श्रीविक्रमनृपाद् द्व्यशीत्यधिक पञ्चदशशत १५८२ वर्षे समुद्रे मुद्गतोऽनेकलोकान् विलोक्य करुणारसरसिकमानसः श्रीहेमविमलसूरिगुरुप्रवरानुज्ञया शिथिलाचारपरिहरणलक्षणक्रियोद्धरणग्रहणेन तान् तत्काऽऽत्मसमुद्धृतवान् । तथा महेभ्यानां महेभ्यपुत्राणां चानेकानि शतानि प्रतिबोध्य कुटुम्बधनधान्यादि मोहं प्रतिषेध्य च प्राव्राजितवान् इति श्लोकद्वयार्थः । एवं चास्यानेके अवदाताः सन्ति तांश्चात्र ग्रन्थविस्तरभिया नाख्यायाम तथाऽलिखाम ।

७-८—उदये उदयाचले तीर्थप्राप्तणे भस्य दिक्पतिरत्यान् । जिनबिम्बशताब्जानि प्रतिष्ठाभिस्पुम-यत्र कर्म । क्षणैरुत्सवैः । श्रीराजनगरादिषु इत्यत्र आदिशब्दात् महीशानक-गन्धारवानिरादिग्राह्यम् ।

शत्रुञ्जयगिरेर्मुक्तिं पाण्मासिकीमकारयत् । यस्योपदेशसम्बुद्धो श्रुतपूर्वां रराज सः ॥९॥
सुरत्राणमहिमूंद-राजमान्यो महर्द्धिकः । गलराजाभिधो मन्त्री यात्रां चक्रे च चक्रिवत् ॥१०॥
तत्पट्टमुद्रिकाहीरो हीरविजयसूरिराट् । सोऽष्टपञ्चाशत्पट्टलक्ष्म्या लसति विष्णुवत् ॥ ११ ॥
यस्य सौभाग्यवैराग्यनिःस्पृहत्वादिसद्गुणैः । रञ्जितः स्तम्भतीर्थस्य व्ययं सङ्घो व्ययादिति
इतीति किं तदाह—
व्याख्यानादिषु कार्येषु कार्येषु वरसूरिभिः । कोटिमेकां सट्टङ्कानां तस्मिन्नव्यययत् स्थिते ॥
यस्य प्रतिपदं पादपद्मन्यासे सदाऽभवत् । सुवर्णटङ्करूप्यादि नाणकानां प्रमोचनम् ॥ १४ ॥
मुक्ताफलादिभिर्द्रव्यैर्बहुमूल्यैः शुभप्रदम् । रचनं स्वस्तिकानां च पुरतस्सोऽभिनन्दिति ।युग्मम्।

९-१०—स विजयदानसूरिः रराज । स कः ? यस्योपदेशसम्बुद्धो गलराजाभिधो मन्त्री अश्रुतपूर्वां पाण्मासिकीं शत्रुञ्जयगिरेर्मुक्तिं अकारयत् । च पुनः चक्रिवत् भरतचक्रिवत् यात्रां चक्रे । कथंभूतो गलराजभिधो मन्त्री ? सुरत्राण-महिमून्दराजमान्यः-सुरत्राणमहिमूंदः पातशाहिः प्रसन्नमनाः श्रीगलराजमन्त्रिणे पर्यस्तिकावाहनं 'नगदलमलिक' इति बिरुदं च दत्तवान् । पुन क० महर्धिकः । श्रीविजयदानसूरिप्रदत्तोपदेशप्रतिबुद्धः प्रबुद्धशत्रुञ्जयतीर्थयात्राफलः श्रीसुरत्राण-माहिमून्दभूपतिमाननीयो मन्त्रिगलराजोऽपरनाम श्रीनगदलमलिकोऽश्रुतपूर्वां पाण्मासिकीं शत्रुञ्जयमुक्तिं कारयित्वा सर्वदेशनगरपुरग्रामादिषु कुङ्कुमपत्रिकाप्रेषणनिमन्त्रणानेकदेशनगर-ग्रामायागतश्रीसङ्घसमेतः श्रीशत्रुञ्जययात्रां मुक्ताफलादिना श्रीशत्रुञ्जयवर्धापनं च श्रीभरत-चक्रवर्तीव चकारेति ।

११—स हीरविजयसूरिराट् अष्टपञ्चाशत्पट्टलक्ष्म्या लसति क्रीडते । किं वत् ? विष्णुवत् नारायण इव । स कः ? यत्तदोर्नित्याभिसम्बन्धात्—यः तत्पट्टमुद्रिकाहीरः श्रीविजय-दानसूरिपट्टरूपमुद्रिकायां हीरोपमः अधिकशोभाविधायित्वात् । श्रीहीरविजयसूरीणां विक्रमनृपात् त्र्यशीत्यधिके पञ्चदशशत वर्षे १५८३ मार्गशीर्षशुदि नवमीदिने प्राल्हादनपुरवास्तव्यः श्रीऊकेशज्ञातीय साह कुंरा भार्या नाथी गृहे जन्म, षण्णवत्यधिके पञ्चदशशत वर्षे १५९६ कार्तिकवदि द्वितीयादिने पत्तननगरे दीक्षा, सप्ताधिके षोडशशतवर्षे १६०७ नारदपुर्यां श्रीऋषभदेव प्रासादे पण्डितपदम्, अष्टाधिके षोडशशतवर्षे १६०८ माघ सुदि पञ्चमी दिने नारदपुर्यां श्री वरकाणकपार्श्वनाथसनाथे श्रीनेमिनाथप्रासादे वाचकपदम्, पञ्चादशाधिके षोडशशतवर्षे १६१५ सीरोहीनगरे सूरिपदं बभूवेति ।

१२-१३—स श्रीस्तम्भतीर्थवासी सङ्घः तस्मिन् श्रीहीरविजयसूरौ स्थिते एकां टङ्कानां कोटिं अव्ययत् प्रभावनादिभिर्द्रव्यव्ययं चकार । व्ययण् वित्तसमुत्सर्गे चुरादौ अदन्तः पर-स्मैपदी । केषु व्याख्यानादिषु कार्येषु कर्मसु, कथंभूतेषु वरसूरिभिः कार्येषु ।

बिम्बानि कुन्थुनाथस्य प्रत्यतिष्ठिप उत्सवात् । सीरोहीनगरे भाति स हीरविजयो गुरुः ॥
तथा नारदपुर्यां यः प्रत्यतिष्ठिपन्महोत्सवात् । जिनबिम्बान्यनेकानि स सूरिर्वर्तते भुवि ॥१७॥
श्रीस्तम्भतीर्थ-पत्तन-श्रीराजनगरादिषु । सहस्रशोऽर्हतां बिम्बप्रतिष्ठां सोऽस्ति यो व्यधात् ॥१८॥
लुङ्कामतपतिर्बुद्धः स लल्लौ मेघजी ऋषिः । दीक्षां नवीनां यस्याग्रे स सूरिर्भुवि भासते ॥१९॥
श्रीमत्यहम्मदावादनगरे नगरोत्तमे । ज्ञात्वा लुङ्कामतैश्वर्यमिति दुर्गतिकारणम् ॥२०॥
आधिपत्यं च दीक्षां च त्यक्त्वा लुङ्कामतस्य हि । साधुभिः पञ्चविंशत्या संयुतोऽर्हन्मतौ रतः ॥
सूरिसेवैकचित्तोऽदात् पातिसाहिरकब्बरः । स्वत्रादिश्राण्यनेकानि यस्य दीक्षामहोत्सवे ॥२२॥
—चतुर्भिर्विशेषकम् ॥

ख्यातोऽवदात एतादृक् श्रुतपूर्वो न कस्यचित् । समवाप यदा सूरिरासील्लोके तदाद्भुतम् ॥
यदीयोपशमादीनां गुणानां सत्यवर्णनाम् । प्रधानपुरुषैः प्रोक्तमशृणोदेकदा तदा ॥२४॥
कालेऽस्मिन्नीदृशः कः स्यादिति चित्ते चमत्कृतः । तदेत्यचिन्तयच्चित्ते पातिसाहिरकब्बरः ॥२५
इत्यचिन्तयत्—इतीति किं तदाह— [—युग्मम् ।
समाकार्य निरीक्षेय परीक्षेय च तद्गुणान् । पृच्छेयं च धर्मः कीदृक् ततो वन्देय भक्तितः ॥२६
सोऽभ्यपृच्छत्तदा चैवं प्रधानपुरुषान्प्रति । विचरत्यधुना कुत्र क्व च तिष्ठति तद्वद ॥ २७ ॥
ते प्राहुस्तद्वचःप्रीता इति प्राञ्जलयस्तदा । गन्धारबन्दिरे स्वामिन्, सूरिर्वसति सम्प्रति ॥२८॥
आकर्ण्यैतदुभयाकर्णि जातरोमाञ्चिताङ्गरुक् । कदागच्छेत्तदा तं च देवोत्सुकमनास्त्विति ॥२९॥
फुरमानं तदाहूत्यै लेखयामि तदाद्भुतम् । स्वीयनामाङ्कितं सत्यमिति चित्ते व्यचिन्तयत् ॥३०॥
लेखयित्वा तदा दिव्यं सकाशात्स्वनियोगिनः । फुरमानं घनामानबहुमानमनोहितम् ॥३१॥
आज्ञाविधायिनो विज्ञान्स प्रेष्यान् प्रेषयत्तराम् । तेषां पाणौ च दत्त्वाशु प्रति गन्धारबन्दिरम्

१९-२०—स सूरिः श्रीहीरविजयसूरिर्भुवि भासते शोभते । स कः यस्य श्री हीरविजयसूरेरग्रे स मेघजी ऋषिर्नवीनां दीक्षां लल्लौ । कथंभूतो मेघजीऋषिः लुङ्कामत-पतिः । पुन कथंभूतो मेघजीऋषिर्बुद्धः प्रतिबुद्धः अर्हत्प्रतिमापूजावन्दनादीनामाम्नानात् । किं कृत्वा ? लुङ्कामतैश्वर्यं दुर्गतिकारणमिति ज्ञात्वा । क्व दीक्षां लल्लौ ? श्रीमति अहम्मदावादनगरे । कथंभूते नगरोत्तमे । पुनः किं कृत्वा हि निश्चितं लुङ्कामतस्य आधिपत्यं पुनर्दीक्षां त्यक्त्वा । पुनः कथं० मेघजीऋषिः ? पञ्चविंशत्या साधुभिः संयुतः । पुनः कथं० अर्हन्मतौ रतः अर्थात् अर्हत्प्रतिमाया अभिरतपूजनप्रणमनादीनङ्गीकरणे रतः । स कः ? यस्य मेघजीऋषेर्दीक्षा महोत्सवे अकब्बर पातिसाहिः अनेकानि स्वत्रादिश्राण्यदात् । कथं० अकब्बरपातिसाहिः सूरि-सेवैकचित्तः—सूरेः श्रीहीरविजयनाम्नो भट्टारकस्य सेवायां एकं चित्तं यस्य स तथा । मेघजी ऋषिरित्यत्र ऋकारयक इति प्रकृतिभावः ।

दीपज्योतिरिवान्योऽन्यं सम्मिलितपृथक् स्थितः। ज्योतीरूपं चिदानन्दं धरन् भायात्स ईश्वर
—इति परमेश्वरस्वरूपम्।

दयासंयमसंयुक्ते तपश्चरणतोऽचिरात्। साक्षात्पुण्यात्मभिः पुंभिः प्राप्यते परमेश्वरः ॥ ६५ ॥
—इति परमेश्वरप्राप्तिः।

वाक्यैरित्यादिभिस्तत्त्वं प्रत्यबोध्यत तेन सः। मृष्टैर्मध्वासवैः स्पष्टैः क्षीरास्रवघृतास्रवैः ॥६६॥
अभरत्सूरिः पायोदस्तद्धृदयसरस्तदा। गुरुधर्मश्वरास्तित्वज्ञानाङ्गीकारवारिणा ॥ ६७ ॥
तद्धृदयं सरोरम्यं सूरिमेव इवाभरत्। गुरुधर्मश्वरास्तित्व–ज्ञानाङ्गीकृतिभी रसैः ॥ ६८ ॥
अनेकच्छेकसूरीन्द्रसाधुश्रावकपक्षिभिः। सेव्यमानं तदा दीव्यत् तद्धर्मजललब्धये ॥ ६९ ॥
आगरानगराद् यावदजमेरपुरं पथि। मनारान् कूपिकोपेतान् प्रतिक्रोशमकारयत् ॥७०॥
स्वकीयमृगयापारङ्गत्कलाकुशलतां जनान्। ज्ञापयितुं मृगानेकमृङ्गध्वजविराजितान् ॥७१॥
पापीयानीदृशोऽनेकजीवहिंसापरायणः। अभवत्स पुरा नित्यं रूपभृत्पापमेव यत् ॥ ७२ ॥
—त्रिभिर्विशेषकम्।

हीरविजयसूरीन्द्रसद्गुरोर्योगतोऽधुना। दयादानानगरादिसङ्गरङ्गो बभूव सः ॥ ७३ ॥
सद्गुरौ जिनधर्मे च प्रीतचेतास्ततोऽथ सः। इत्याह जगदाश्चर्यकारणं श्रीगुरुं प्रति ॥ ७४ ॥
ग्रामान् द्रङ्गान् गजानश्वान् द्रव्याणि प्रचुराणि च। ददाम्यहं गृहाण त्वमिति, चानुगृहाण भोः॥
गुरुराह ततो–भूप, त्यक्त्वैतान् सत आलये। भिक्षे वस्तूचितं युक्तो नैतेषां संग्रहो मम ॥७६॥
धन्योऽयं निःस्पृहः सर्वसांसारिकसुवस्तुषु। स्वोचितं वस्तु यल्लाति, स तदेति व्यचिन्तयत्॥
ततः पुनरिति स्वीये हृद्यालोचयति स्म सः। एतद्योग्यं गृहे मेऽस्ति पुस्तकं तद्ददाम्यहम्॥
विचार्यैवं तदा चित्ते कृत्वा च प्रचुराग्रहम्। ददौ श्रीगुरवे दिव्यं सिद्धान्तादिकपुस्तकम्॥
पुत्र मित्रे कलत्रे च धनस्वजनभूधने। ग्रामे द्रङ्गे गजादौ च निरीहाय महात्मने ॥ ८० ॥
—युग्मम्।

६७–तद्धृदयं तस्य पातिसाहेरकब्बरस्य हृदयमेव सरस्तद्धृदयसरः तद्धृदयं अकब्बरपातिसाहिहृदयं रसैः पानीयैरित्यर्थः।

७०–७२.–स अकब्बरपातिसाहिः आगरानगरान् अजमेरनगरं यावत् मार्गे प्रतिक्रोशं कूपिकोपेतान् मनारान् कारयित्वा स्वकीयाखेटककलाकौशल्यप्रकटनकृते प्रतिमनारं शतशो हरिणविषाणरोपणकारणादिना प्रथमतो जन्तु आतव्यापातसंजातपेशोरतिः स भूपतिस्तिरविधी अकब्बरपातिसाहिः हीरविजयसूरिसद्गुरोर्योगतः सम्बन्धात् अधुना दयादानानगरादिसंगरंगो बभूव।

७५–अनुगृहाण अनुग्रहं कुरु प्रसादं कुरु इत्यर्थः।

न कदाचिदराज्ज्ञूर्न गम्यानुप्रहरं नरे । नीरागोऽपि निरीहोऽपि धर्मलाभाय भूपते ॥८१॥
ततः सूरिः प्रसादाय नृपा सलग्नपुरस्सरम् । आगरानगरेऽमुञ्चत्ससत्कोत्सवपालयात् ॥८२॥
श्राद्धवर्गे पारणकेऽथोपविश्य च । कोटीं धर्मस्य गां कृत्वा विपक्षनुपकुलाय ॥ ८३॥
श्रीमालदेशमुख्यनगरः सूरिः समागमत् । उपाश्रये महानेकानां हर्षाद् स्वरोच्चरैः ॥ ८४ ॥
तत्र मण्डपे मोदे जाते प्रवचनोपरिः । गम्यान्यस्फातिमदानन्दि गतां यानुपदं मदः ॥८५॥
तस्मिन्वर्षे चतुर्मासीकरणानन्तरं मुदा । आगरानगरात्सौरीपुरेऽगात् सूरिसत्तमः ॥८६॥
नेमिनाथजिनेन्द्रस्य यात्रया तत्र पूतया । साधुश्राद्धैः महानेकैः परिवारमाप सोऽभवत् ॥८७॥
तत्र श्रीनेमिनाथस्य प्रतिमाद्विनये तदा । तत्कालनिर्मितश्रीमन्नेम्यर्हत्पादुकाद्वयम् ॥८८॥
प्रत्यतिष्ठिप स सूरिश्च श्रेष्ठो ददैत्वमनिच्छया । श्रीतादृविहितानन्तगीतमानादिकोत्सवैः ॥
आगरानगरे स्वर्णटङ्कादिव्ययतस्ततः । न कदापि पुरेतादृग्जाताज्जातमहोत्सवात् ॥९०॥
श्रीमानसिंह-कल्याणमल्लकारितमद्भुतम् । स चिन्तामणिपार्श्वादेः प्रत्यस्थात्प्रतिमौघयम् ॥९१॥
मादुरागीपनगम तत्तीर्थं सुवि विश्रुतम् । आगमत्प्रसरे गर्ववां मनोवाञ्छितदायिनः ॥९२॥
ततः पुनरपि श्रीमत्फतेपुरपुरे वरे । समागत्यामीलच्छ्रीला साहिना सह सद्गुरुः ॥९३॥
तस्मिन्नवसरे पातसाहकबरः सादरात् । धर्मवार्तां विधायैवं श्रीमत्सूरिमभाषत ॥९४॥
द्रष्टुं त्वद्वदनाम्भोजमत्युत्कण्ठितमानसः । दूरदेशात्समाहूय जातोऽहं धर्मतत्परः ॥९५॥
यन्मदीयं मदृशे न गृह्णासि किमपि प्रभो । मत्कृतार्थाय तेन त्वमुचितं प्रार्थयाधुना ॥९६॥
सुकृतार्थः कृतार्थश्च भवानिव भवानि च । सर्वथा न वृथा सूरे यतस्वात्र यथा तथा ॥९७॥

८५–अत्र स्फातिरियं शब्दः दन्त्यपवर्गद्वितीयद्वितीयस्वरादिः स्फायैङ् वृद्धौ भ्वादिरात्मनेपदी । अस्मात् स्फायः स्फी वा इति सूत्रेण क्तयोः परतः स्फी इत्ययं दन्त्यपवर्गद्वितीयचतुर्थस्वरोपेत आदेशो विकल्पेन भवेत् । स्त्रियां क्तिरिति क्तिप्रत्यये तु निषेधस्तेन द्वितीयस्वरादिरेव । अथ स्फातिर्वृद्धौ इति हेमकोशे ।

९०-९१–ततः श्री सौरीपुरे श्री नेमिनाथतीर्थङ्करस्य यात्रा नवीनप्रतिमा–पादुकानां प्रतिष्ठाकरणात् । स श्री हीरविजयसूरिः श्रीचिन्तामणिपार्श्वादेः प्रतिमौघयं प्रतिमासमूहं प्रत्यस्थात् प्रत्यतिष्ठिपत् इत्यर्थः । कस्मात् ? आगरानगरे महोत्सवात् । कथं भूतात् पुरा पूर्वं कदापि न एतादृग् जातात् तादृग् जात इतीदं सुपेति समासस्तस्मात् समासान्तमेकपदम् । कस्माज्जातमहोत्सवात् स्वर्णटङ्कादिव्ययतः स्वर्णटङ्कादिव्ययः तस्मात् ।

९७–हे सूरे यथा येन प्रकारेण भवानिव भवद्वत् सुकृतार्थः सुकृतं पुण्यमेवार्थः प्रयोजनं यस्य स तथा । च पुनः समुच्चये कृतार्थः कृतः सर्वप्रयोजनो भवानि च तथा तेन प्रकारेण यतस्व यत्नं कुरु । अत्र अस्मिन् वाक्ये अस्यां विज्ञप्तौ सर्वथा सर्वैः प्रकारैः वृथा न कुरु-

ततः सूरीश्वरश्चित्ते विचिन्त्यैवं तमब्रवीत् । सर्वविश्वम्भराधीशशिरश्चूडामणीयितम् ॥९८॥
विश्वम्भरायां सर्वेषु तव देशेषु सर्वदा । श्रीमत्पर्युषणापर्वाष्टाह्निकायां महीपते ॥९९॥
प्रवर्तनममारेश्च वन्दिलोकस्य मोचनम् । विधेहीति ततः साहिरिति चित्ते चमत्कृतः ॥१०
अहो निर्लोभतैतस्य शान्तता च दयालुता । अकिञ्चनोऽपि किञ्चिन्न मामयाचीद् धनादि य
श्रीसाहिराह चत्वारो दिवसा अधिका मम । उपरिष्टात्त्वदुक्तस्य भवन्तु सुकृतश्रियै ॥१०
इदं सच इति प्रोच्य साहिरुत्साहपूरितः । द्वादशदिवसामारि-फुरमानानि षट् तदा ॥१०
काञ्चनरचनायुञ्जि स्वीयनामाङ्कितानि च । त्वरितं लेखयित्वैव प्रददौ सद्गुरोः करे ॥१०
स्वीयसाधितदेशेषु सर्वेषु वसुधातले । श्रावणवदिपक्षस्य प्रारभ्य दशमीदिनात् ॥१०५॥
मासि भाद्रपदे शुक्लषष्ठीं यावन्न कश्चन । जीवव्यापादनं कुर्यादिति तेषु व्यलेखयत् ॥१०
एषां व्यक्तिं पुनश्चैवं शृण्वन्तु श्रावका इमाम् । पूर्वं गूर्जरदेशस्य, द्वितीयं मालवस्य हि ॥१०७
तृतीयमजमेरस्य, फुरमानं मनोहरम् । दिल्लीफत्तेपुराख्यस्य, देशस्य तु चतुर्थकम् ॥१०८
लाहोरमुलतानाख्यदेशस्य खलु पञ्चमम् । एतानि पञ्चदेशेषु, पञ्चसु प्रेषणाय हि ॥१०९॥
देशपञ्चकसम्बन्धि षष्ठं श्रेष्ठावलोकनम् । सकाशे सूरिराजस्य रक्षणाय चिराय हि ॥११०॥

—चतुर्भिः कलापकम्

तद्देशेषु पञ्चानां तेषां द्राक् प्रेषणेन च । अमारिपटहोद्घोषमेघोऽवर्षच्चरां वरः ॥१११॥
अक्षापमाननामातः कृपावल्ली महीतले । आर्यानार्यकुलोल्लासिमण्डपेऽवैधताचिरात् ॥
मोचनं वन्दिजन्तूनामङ्गीकृत्य गुरूदितम् । श्रीसाहिः सूरिराजस्य पार्श्वादुत्थाय हर्षतः ॥
तद्दयानेकगव्यूतमिते डम्बरनामके । महासरसि गत्वात्मन्नस्तहस्तेन धर्मधीः ॥११४॥
देशान्तरीयसल्लोकढौकितान् पक्षिणो घनान् । कारागारस्थलोकांश्च मुमोच वचने दृढः ॥११५

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

एवं चानेकशः श्रीमत्साहेर्मिलनतो गुरुः । चैत्योपाश्रयरक्षायै फुरमानान्यकारयत् ॥११६॥
तेषां विधारनादासीत्प्रवचनप्रभावना । तदुत्पन्नश्च यो लाभः स्तोतुं शक्नोति तं च कः ॥११७
तस्मिन् क्षणे सदाराश्राद्धस्तद्गुणरञ्जितः । मेहतीयो ददौ दानमीदृशं यस्य दर्शनात् ॥११८
द्विपञ्चाशत्तुरङ्गान् सम्पूर्णमद्यस्तिनं नवम् । वस्त्रमुख्यवस्तूनि बहूनि बहुशो ददौ ॥११९॥
दिल्लीदेशे समस्तानां श्राद्धानां श्रद्धयान्वितः । द्विसेरमितां खण्डलम्भनीं च गृहं प्रति ॥१२०
दिव्यावदाताः श्रीसूरेरीदृशाः सन्त्यनेकधा । ग्रन्थविस्तरभीत्या तान् नेहावोचं यतोऽलसः ॥

निःशर्वः । अत्र चकारोऽस्यर्थं पादपूरणे, अव्ययानामनेकार्थत्वात् । यथा भवान् सुकृता पुण्यार्थी मां प्रतिबोध्य कृतार्थः तथा अहमपि भवदुचितं भवन्मार्गितं कृत्वा सुकृतार्थः ... इत्यभिप्रायः ।

चतुर्थः सर्गः

अथेह जगतामिष्टः पट्टे एकोनषष्ठके । विजयसेन आचार्यस्तस्य शिष्यशिरोमणिः ॥१॥
अस्य शृणुत वृत्तान्तमुत्पत्त्यादिसमुद्भवम् । यादृगस्ति श्रुतं तादृग् वक्तुमिच्छामि तत् किल ॥२॥
अस्त्यस्मिन् भरतक्षेत्रे, नड्डुलाई पुरी वरा । (पाठान्तरेण–पुरी श्री नारदाभिधा)
तत्र कर्म्माभिधः श्रेष्ठी वसति व्यावहारिकः ॥ ३ ॥
तत्रान्येऽपि महीयांसो भूयांसो व्यवहारिणः । सन्ति तेष्वमतस्य माहात्म्यमधिकं भुवि ॥
तत्रत्यश्च महीनाथस्तं सदाद्रियतेतराम् । वहन्ति च तदुक्ताज्ञां शिरस्युष्णीषवज्जनाः ॥५॥
दिव्या कोडिमदेव्याख्या देव्याख्यातास्ति रूपतः। तस्य पत्नी सपत्नीव लक्ष्म्या लक्ष्मीसमन्विता
कला रूपं गुणाः सर्वे यौवनं बहुसम्पदः । तं सदा सुखयामासुस्तस्या लाभेन पुण्यतः ॥७॥
जयसिंहाह्वयः पुत्रस्तयोरासीज्जयोदयः । जयाधिकशिरोरत्नं जयसिंहपराक्रमः ॥८॥
सर्वदा लोकसन्तापी बुधतेजोपहारकः । अस्थैर्यमार्जनं नित्यं सूर्यस्तेन कथं समः ॥९॥
सदा दोषोदयः शुक्लैकपक्षः खण्डनान्वितः । कलङ्कालङ्कृतश्च सोमस्तेन कथं समः ॥१०॥
निर्जरैर्मथितो बद्धोऽम्भोमयो भूवहिष्कृतः । हतरत्नः समुद्रोऽपि कथं तेन समो भवेत् ॥११॥
परोपकारहीनश्चैरस्थः कठिनाकृतिः । गुणैर्मेरुगिरिस्तेन सदृशो हि कथं भवेत् ॥१२॥
आदित्यादपि तेजस्वी यश्चन्द्रादपि सौम्यवान् । सागरादपि गम्भीरो मेरोरपि गुणैर्गुरुः ॥१३॥
सर्वदा पितृपादाब्जसेवाहेवाकसन्मनाः । सद्गुणी बद्धकक्षो यो राजहंस इवाबभौ ॥ १४॥

—जयसिंहकुमारवर्णनम् ।

अस्मिन्नवसरे तस्य वैराग्यमभवद् हृदि । बाल्येऽपि वयसि स्पष्टं कस्माचिदपि कारणात् ॥
आधिव्याधिजरादुःखदौर्गत्यादिककारणम् । असार एव संसारो नात्राऽतः स्थितिरुत्तमा ॥
अस्मिन् येऽन्वभवन्पूर्वं निवसन्ति च ये पुनः । निवत्स्यन्ति च ये लोका दुःखिनो विपर्ययिनः॥
दौर्गत्यादिकमाजस्ते भविष्यन्ति भवे भवे । तं त्यजन्ति भविष्यन्ति ते सिद्धा उत देवताः ॥१८॥
अतो दृढानि चारित्रं तस्यैव वर उत्कटम् । स्वर्गादिमोक्षस्थानि तस्यैव जगतीतले ॥१९॥

७–तं कर्माभिधम्, तस्याः कोडिमदेव्याः ।

८–जये सिंहस्य पराक्रम इव पराक्रमो यस्य स तथा । ९–तेन जयसिंहाभिधेन ।

१९–स्तेस्त्वरः कर्तृकादिति कर्तरि आत्मने पदे कर्मे च आशिषि लोट प्रथमपुरुषैकवचनं प्रथमोऽध्यम्। तरि च ऐश्वर्ये दिवादिरात्मनेपदी, तर्त भूतपूर्वात्ते स्वादिरिन्दरधैव ऐश्वर्येऽर्थे दिवादित्वं आत्मने पदं वा विधीयते । अन्ये तु तरि च ऐश्वर्ये इति धात्वन्तरं दिवादिमाहुः । अन्ये तु स्वादेरेव ऐश्वर्ये छन्दसि च आत्मने पदं वेच्छन्ति। लोट प्रथमपुरुषैकवचनं द्वितीयोऽध्यम्

स स्वचित्ते विचिन्त्यैवं तदा पितरमब्रवीत् । प्रपद्ये चरणं ह्यहमाज्ञया भवतः खलु ॥२०॥
पितापि तं तदा प्राह प्रव्रजिष्याम्यमा त्वया । संसारापारदुःखेभ्यो भृशमुद्विग्नमानसः ॥२१॥
अपृच्छ्यत तदा ताभ्यां मुदा कोडिमदेव्यपि । आवां परिव्रजिष्यावः पितृपुत्रौ तवाज्ञया ॥२२॥
सा प्राहात्र स्थिताहं किं करिष्यामि युवां विना । युवां यथा तथाहं च प्रव्रजिष्यामि सर्वथा ॥
आलोच्यैवं पिता माता पुत्रश्चैते त्रयो मिथः । दीक्षायै प्रयतात्मानः प्रायतन्त समन्ततः ॥२४॥
तद्यथा—अनेकवरयात्राभिः क्रियमाणाभिरादरात् । श्रावकैर्नागरैर्लोकैर्दिवसे दिवसेऽधिकैः ॥
वाद्यमानैः सदातोद्यैरनवद्यैर्वाद्यशारदैः । गीयमानैर्धनैर्गीतैः कान्ताभिश्च नृभिर्बुधैः ॥ २६ ॥
अश्वारूढः कदाचिच्च गजारूढः कदाचन । नृसिंहो जयसिंहोऽसौ तदा राजत राजवत् ॥२७॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।

शुभे मासे सिते पक्षे शोभनायां तिथौ तथा । नक्षत्रे च शुभे लग्ने शुभे योगे शुभे भृशम् ॥२८
हीरविजयसूरीन्द्रो जयसिंहमदीक्षत । पित्रा मात्रा च संयुक्तं महोत्सवपुरस्सरम् ॥ युग्मम्
तदा यत्सुकृतं जातमन्यच्छीलव्रतादिजम् । द्रव्यादिव्ययजातं च तद्वक्तुं शक्नुमो नहि ॥३०॥
हीरविजयसूरीन्द्रस्तन्नामेदं तदावदत् । जयकुशलकारित्वात् जयकुशलपण्डितः ॥३१॥
(विजयाविमलानन्दाद् विजयविमलः सुधीः—इति वा पाठः)

हीरविजयसूरीन्द्रो जयसिंहश्च सत्पिता । शिष्येण गुरुणानेन सर्वदाऽत्यसुखायत ॥३२॥
सयोऽल्पवयाः सद्विद्या अपठत्स चतुर्दश । अशिक्षत च तत्कालममलाः सकलाः कलाः ॥३३॥
सज्जनोदयसन्तोषी परदुःखनिवारकः । सत्यसाहससंशोभी सोऽभवत् वादकर्मठः ॥३४॥
दानशीलः सुधीलाकः सिंहवज्जयसंश्रयः । स रराज विनीतो यो यौवनश्रीपुरस्सरः ॥३५
श्रीपण्डितपदं पूर्वं तस्मै तदनु चोत्सवात् । उपाध्यायपदं सोऽदात् सोऽभाद्देवं दिने दिने ॥
कियत्यपि गते काले गच्छभारधुरन्धरम् । ज्ञात्वात्मानं परीक्षांस्तं सर्वशिष्येभ्य उत्तमम् ॥३७॥
सर्वकार्यकरं दृष्ट्वाऽप्यपिश्रवं शुभे दिने । श्रीसूरिर्युवराज्यस्य आचार्यपदनामके ॥ युग्मम् ॥
श्रेष्ठी मूलाभिधोऽकार्षीत् श्रेष्ठसूरिपदोत्सवम् । न चेदृशं पुराकार्षुः सूरीणां मल्लिका जनाः ॥
यावन्तो मिलितास्तत्र जना नवनवा घनाः । तावन्तो भोजयञ्चाथ सुवर्णीभिर्यपेक्षिनम् ॥

३२—हीरविजयसूरीन्द्रः शिष्येण जयसिंहनाम्ना करणभूतेन सर्वदा अत्यसुखायत अतिशयेन सुखं वेदयति स्म । यन्ममायं शिष्यः पट्टयोग्यो भविष्यतीत्यतिसुखमवेदयदिति भावः । चः समुच्चये । जयसिंहः शिष्यः अनेन गुरुणा श्रीहीरविजयसूरीन्द्रेण करणभूतेन सर्वदा अत्यसुखायत अतिशयेन सुखं वेदयति स्म । धन्यो यदस्य शिष्योऽस्माभिरिति अतिसुखमवेदयदित्यभिप्रायः । कथंभूतो जयसिंहः सत्पिता प्रधानपितृकः पितृयुक्त इत्यर्थः । सुखादिभ्यः कर्तृवेदनायामिति क्यङ् ।

मादात्तेभ्यश्च सद्वर्ण्याः सौवर्णाङ्गुलिमुद्रिकाः । श्रीमत्यहम्मदावादे सर्वत्रावर्नतोत्सवः ॥४१॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ॥

श्रीरङ्गे पचनद्रङ्गे यस्य पद्वन्दनोत्सवम् । अधिकं श्रावकोऽकार्षीत् पूर्वपदवन्दनोत्सवात् ॥४२

एवं सूरिवरस्य हीरविजयाख्यस्य प्रशस्ये पदे,
दीप्तं तं विजयादिसेनसुगुरुं सर्वात्मना निर्मलम् ।
श्रीमान् वासकुमार एष उदयी पर्यक्षतावारतः,
श्रीश्रीवल्लभपाठकश्च यमिति व्याख्यातवान् सद्गुणैः ॥४३॥

इति श्री बृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरि सन्तानीय पाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराजपातिसाहि श्रीअकब्बर प्रदत्तजगद्गुरु-विरुद धारकभट्टारक श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्टालङ्कार पातिसाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्ध दुर्वादिजय वादभट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वर पट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिसाहि श्रीजहांगीर प्रदत्त-महातपाविरुदधारि भट्टारक श्रीविजयदेवसूरीश्वर गुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्य नाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरि गुरुवर्णनपरीक्षणो नाम चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥

पञ्चमः सर्गः

अथ श्यहम्मदावादे स्थिरः श्रेष्ठी समाययौ । पुत्रस्य स्वस्य पत्न्याश्च दीक्षाग्राहणहेतवे
गृहे गृहिण एकस्य चावद्वसनभाटकम् । दत्त्वा तत्रावसद्वश्यः पुण्यात्मा पुरुषोत्तमः
अथारेभे ततः श्रेष्ठी दीक्षायाः सन्महोत्सवम् । श्रीमद्वासकुमाराख्य-पुत्रस्य स्वस्य च

तथा—व्यचित्रयद्विचित्राणि चित्राणि वरवर्णकैः ।
गृहभित्तीः सुविच्छित्तीः कविः काव्यततीरिव ॥ ४ ॥

गृहस्य मार्जनं भाभात् स्वतिकान्जादिमण्डनैः । मण्डितं पण्डितस्त्रीभिस्तदा चित्रितव
चन्द्रोदयचयो यत्र प्रतिस्थानं नियन्त्रितः । चन्द्रोदय इव भायो मनोहरन्मनोहरः ॥६
चलद्भुचैः कविचत्र स्थूलं स्थूलं व्यलीलसत् । शृङ्गारमिव रोदस्योः मालम्बनकसंयुतः
यत्र हाजापटेलस्य प्रतोली बहुलालया । अस्ति, सन्ति हि यस्यां च सकला बहुलाल
मण्डपं मण्डयामास दीक्षायास्तत्र सुन्दरम् । पञ्चवर्णमयैर्वस्त्रैश्चित्रकृत्त्रिविचित्रितैः ॥ यु
सुलभङ्गा चक्षुर्यत्र सुलभङ्गा सुधा इव । वाणीवर्णविशेषाणां रचनाभिर्नृरञ्जकाः ॥ १०
भरपाकादयः क्वापि विशेषा वाससामिमे । चक्षुर्नेत्रप्रिया यत्र नानाविच्छित्तिनिर्मिताः
आयाताः सूर्यचन्द्राद्याः ग्रहा इव सुविग्रहाः । तन्मिषात्तन्मुखं दृष्टुं नानासंस्थानसंस्थित
द्वारं तस्य विभाति स्म रम्भास्तम्भविशोभितम् । सुखानां कौतुकानां च संकेत इव रू
सं ध्रुवं चान्तरायश्च विमानमिदमीदृशम् । द्यावाभूम्योर्विदूरस्थं पुंस्त्रीदेवादिषु श्यभा
आदर्शी रचना यत्र कुत्रचित्स्त्रीविकारिणी । तदा श्रेणिरभूत्पुंसां दृष्टान्तानां परस्परम्
आदर्शी रचना यत्र कुत्रचित्सर्वतस्तदा । प्रतिबिम्बेन लोकानां यत्तीव किमु तद्गुणान
क्वाप्यत्र स्वस्तिकादीनि मौक्तिकैर्ग्रथितानि हि । मालम्बनकभास्वन्ति मोहयन्ति स्म
पण्डितानक्षराणीव लिखितानि खटीरसैः । मात्राबिन्दुप्रदीप्तानि प्रकटान्युज्ज्वलानि
—युग्मम् । इति दीक्षामण्डपवर्णन
आकारयत्स आराममभिराममनिन्दितम् । पुत्रस्य वरयात्रायै नानाकृत्रिमवृक्षकैः ॥

११—अत्र विच्छित्तिः रचना विशेषः—कुत्रचित् जन्तुरूपाणि, क्वचित् पद्मानि,
पुष्पाणि, क्वचित् सूर्यचन्द्रतारकाकारा इत्यादिलक्षणः ।

१२—नानासंस्थानसंस्थिताः—नाना बहु प्रकारं संस्थानं रचना स्वस्वाकार
रचना तेन संस्थिताः समन्ततः स्थिता ये ते तथा । तन्मिषात् जरपाकादिमिषात् ।

तत्राग्रे सहकारः प्राक् हकारेकारयुग् भवन् । लोकोक्तां सूनृतां वार्तां ज्ञात्वा निरचिनोदि
श्रीमान् वासकुमारोऽयं भविग्रजिपनाथरः । सूरिः सूरिस्तनो भावी पूर्वजेभ्योऽधिकद्युति
नीलकौशेयसंशोभिपत्रश्रेणिविराजिताः । यत्र रम्भा बभुः स्वर्णमूला इन्द्रध्वजा इव ॥ २२
फलिताः शालिनो यत्र बहुधैव विरेजिरे । कर्तारो दिव्यसस्यानि भर्तारः सर्वसम्पदः ॥२
केतकी-यूथिका-जाति-जपा-कुन्दादिकांश्च यः । पृथक्कुल्यान् पृथग्वर्णान् पुष्पवृन्दानकारय
एवं दीक्षाप्रसामग्रीक्रीडाश्चातोद्यजातयः । मोदकाद्यानि खाद्यानि निरपद्यन्त तद्गृहे ॥२
सोऽक्षिपद् वर्णके पुत्रं शुभेऽह्नि कविचन्नृपम् । कौसुम्भवस्त्रसंयुक्तः मानवालार्कवत्तदा ॥२
सख्योऽभिगायतोल्लून् संवर्धयत मौक्तिकैः । श्रेष्ठिनः श्रीस्थिराकस्य पुत्रः परिवनत्वय
आचख्युरिति गायन्त्यः काश्चित्काश्चित्सखीः प्रति ।
कार्याण्यन्यानि सन्त्यज्य त्वरध्वं तं प्रतीक्षितुम् ॥२८॥ युग्मं
चारुकर्पूरकस्तूरीकुङ्कुमादिविमिश्रितम् । स्फुरत्परिमलोपेतां शिष्टां कुरुत पिष्टिकाम् ॥२९
दीव्यगन्धोदकैरुष्णैः सम्यक् स्नपयत द्रुतम् । हृष्टिदोपाद्य रसाये पतध्वं द्वन्द्ववर्जिताः ॥३
गन्धकारित्वतस्तस्य फुल्लमालादिगर्भितम् । न्यबध्नन् मूर्ध्नि धम्मिल्लं वक्रं ग्रीवेव वाजिन
विलिप्तदीव्यदेहश्रीर्बभौ केशवमूर्तिवत् । कर्पूरागरुकस्तूरीमिश्रचन्दनकुङ्कुमैः ॥ ३२ ॥
स सर्वाङ्गेषु संयुक्तो मुक्ताभिः कान्तकान्तिभिः । बभौ चन्द्रार्कताराभिराकाश इव निर्मलः
आनाभिलम्बितान् मुक्ताहारांस्तारान् स पर्यधात् । लावण्यनीरधेः पीनफेनबुद्बुदसन्निभ
चोलोष्णीषादिवस्त्राणि देवदूष्योपमानि च । पर्यधात्स ततः काये सौवर्णाभरणानि च ॥३
अदीप्यत तदानीं स पुष्पितः फलितोऽपि च । विधाता वाञ्छितार्थानां कल्पवृक्ष इवाङ्ग
स वरो वरयानाग्रे राजेव विरराज हि । ग्रहणमुकुटोच्चैस्तैश्छत्रश्च सह चामरैः ॥ ३७ ॥

२०—यत्र आरामे प्राक् पूर्वं सहकारः इति लोकोक्तां सूनृतां वार्तां ज्ञात्वा निरचिनो
निश्चयं चकार । किं कुर्वन् सन् हकारेकारयुग् भवन् । हकारे ह इत्यक्षरे यः ईकारः चतुर्थस्
सहकारेकारः । तेन युनक्ति यः स हकारेकारयुग्, हकाराक्षरचतुर्थस्वरयुक्तो भवन् आम्र
सहीकार इत्यर्थः । इतीति किं तदाह—

२३—करणशीलाः कर्तारः भरणशीला भर्तारः—अत्र उभयत्र तृन इति तच्छीले
तृन् प्रत्ययः। दिव्यसस्यानि संपदः इत्युभयत्र न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनामिति षष्ठीनिषेध
नपुंसकस्त्रीलिङ्गद्वितीयाबहुवचनम् ।

३५—चोलः आङण इति लोकभाषाप्रसिद्धः । चुलपरिवेष्टने सौत्रः । चुल्यतेऽ
चोलः आप्रपदीनं कञ्चुकं इति क्षीरस्वामिव्याख्यानात् । उष्णीषः पाघडी इतिभाषा । उष्णी
मूर्द्धवेष्टनमिति हैमः ।

ाद्यान्यवादयन् केऽपि केऽप्यगायन् सुगायकाः । ननृतुर्नर्तकाः केऽपि केऽप्याख्यन् कथकाः
ेजिन्याजविमानस्थकरकाकारदम्भतः । तमीक्षितुमिवायाता ज्ञ-जीव-कविदेवताः ॥ ३९
रस्यैवं वरयात्रासु बभूवुः सन्महोत्सवाः ।

इन्द्रः स्तोतुं न यान् शक्तः तान् व्याख्यान्ति कथं बुधाः ॥४०॥ विभिर्विशेष
भस्यद्भुतानि वासांसि देवदूष्योपमान्यथ । कुमारः पर्यधाद् वर्येस्तदा दीक्षामहोत्सवे
ालम्बनकसंशोभिस्वर्णमाणिक्यनिर्मितम् । न्यबध्नान्मुकुटं भाले पर्यधाद् ग्रहणानि च
ेशिबिकां स समारोहत् निर्मितामिव दैवतैः । जाग्रत्पुण्यवतां योग्यां वर्धमानकुमारवत्
ायनैर्गीयमानेषु गीतेषु मीवमानसैः । वाद्येषु वाद्यमानेषु हर्षरातोद्यवादकैः ॥ ४४ ॥
वेदद्भिर्वन्दिभिर्मोदात् स्तूयमानगुणोदयः । विज्ञातविविधानेकमङ्गलातोद्यसद्यशाः ॥
ीरश्रीरङ्गदास्यस्त्रीगीयमानसुमङ्गलः । उत्तार्यमाणलवणः पार्श्वयोर्भगिनीजनैः ॥ ४६ ।
श्रीमद्दहाजापटेलस्य मतोल्यां बहुलौकसि । मण्डितं मण्डपं पूर्वं यत्र तत्र ततोऽभ्यगात्

—चतुर्भिर्विशेषक

ुकुटादीनि दिव्यानि ग्रहणानि स्वकायतः । स उत्तार्य व्रतोच्चारं कर्तुमायाद्गुरोः पुरः ।
ेजयसेनसूरीन्द्रः कृत्वा नन्दिं तदाद्भुताम् । चतुर्भिः संयुतां देवैर्वेदीं वैवाहिकीमिव ॥४
नस्तं मातृसंयुक्तं दीक्षाकन्यां व्यवाहयत् । कारयित्वा तदा तस्यां वारमयं प्रदक्षिणाः
ल्याणि नालिकेराणि वस्त्रादीनि च लक्षशः । श्रीसङ्घोऽहम्मदावादे मादाल्लाकेभ्य द
ोत्तरस्य शतस्यास्मिन् त्रिचत्वारिंशवत्सरे । दशम्यां माघशुक्लस्य दीक्षाभूयस्य सोऽ
िद्याविजय इत्याख्यां तस्य सूरिस्तदाऽकरोत् । सद्विद्याविलासित्वात् त्रिकालज्ञो गुर

एवं वासकुमार एष जननीयुक्तः स उल्लासतः,
मामाजीद् विषयान् विहाय सकलान् सांसारिकान् सर्वदा ।
श्री श्रीवल्लभ एष पाठक इमं यस्यात्र दीक्षोत्सवं,
सर्वेषां श्रुतमात्रकर्णसुखदं सर्वेप्रियं व्याकरोत् ॥ ५४ ॥

इति श्री वल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातिशाहि श्रीअकब्बर
जगद्गुरु बिरुदधारक भट्टारक श्रीहीरविजयसूरीश्वर श्रीपट्टांगीर महत्तमहातपाबिरुदध
भट्टारक श्रीविजयदेवसूरीश्वर गुणवर्णनमये श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीवि
देवसूरि दीक्षोत्सववर्णनो नाम पञ्चमः सर्गः सम्पूर्णः ॥५॥ लिखितं मुनि सोमगणिना ।

३९—करकाकारदम्भतः इत्यत्र करकशब्दो ओटीपर्यायः । करेटी इत्थं ओळ बा
च गङ्गन्तिका—इति हेमानुग्रः ।

४४—आतोद्यवादकैः वाजदार इति भाषाप्रसिद्धेः ।

षष्ठः सर्गः

अथो विजयसेनाख्यो वर्याचार्योऽभ्यमन्यत । श्रीमान् वासकुमारोऽपि मियोऽयमुक्तार्थताम्
अधीयानं गुरोः पार्श्वेऽकुर्वाणं पर्युपासनाम् । आश्रवोऽयं विधेयोऽयमित्यवादीत्तदा गुरुः
गुरुहस्तप्रभावेन दीप्यते वर्धते च सः । गुरुः शिष्यप्रभावेनैवनैवं चाप्यऽदीप्यते ॥ ३ ॥

तद्यथा—कियत्यपि गते काले, लेभे सूरिपदं ततः ।
निःसपत्नं स साम्राज्यमिवोग्राऽग्राज्ञयाऽन्वितम् ॥ ४ ॥

विजयसेनसूरीन्द्र इति नामाऽभवद्भुवि । विख्यातं श्रीगुरुख्यातं सन्मुखात्पारमेश्वरात् ॥५॥
ततः कुर्वन् महीपीठे धर्मराज्यं विशेषतः । अधिकाधिकतेजास्स भवन् प्रावर्तताचिरात् ॥
श्रीमतोऽकब्बराख्यस्य पातिसाहेः सुसंसदि । षड्दर्शनानुसम्बन्धि वार्ता प्रावर्ततान्यदा ॥
तदा च कोविदः कश्चित् पातिसाहिं न्यवेदयत् । षड्दर्शनविद्वांसस्तिष्ठन्ति भवतोऽग्रतः ॥
हीरविजयसूरीन्द्रशिष्यः पट्टोऽस्ति वादिपः । विजयसेनसूरीन्द्रः स त्वत्तोऽन्यत्र तिष्ठति ॥९
मनुते स च नो गङ्गां रामं च परमेश्वरम् । इत्यादिभिर्वचोभिस्स तं चेति प्रत्यबोधयत्॥१०॥
पातिसाहिस्ततोऽत्यन्तं तमाह्वातुं समुत्सुकः । अलेखयत्तदाहूत्यै स्फुरन्मानं घनादरम् ॥११॥
स्वसेवककरे दत्वा स्फुरन्मानं तदा मुदा । त्वमानयमाहूयेत्यऽवदत् सेवकं हि सः ॥१२॥
स तदा शिरसि न्यस्य स्फुरन्मानं तदाज्ञया । प्रस्थाय राधनपुरे सूरेः पार्श्वं समाययौ ॥१३॥

—प्रस्थाय राजधन्याख्यपुरे पार्श्वे गुरोर्ययौ—इति पाठान्तरम् ।

श्रीसूरीश्वरमानम्य तदालोकनतस्तदा । रोमाञ्चिततनुः प्रादात् स्फुरन्मानं स तत्करे ॥१४॥
श्रीसङ्घस्य समक्षं स्फुरन्मानमवाचयत् । वाचं वाचं गुरोश्चित्तं सङ्घश्च मुमुदेतराम् ॥१५॥
सेवकं पातिसाहेश्च श्रीसङ्घो मोदयत्तराम् । जीविताईस्वदानाच्च मृष्टान्नादिकभोजनात् ॥१६॥
प्रातिष्ठत ततः सूरिः सुमुहूर्ते शुभे दिने । श्रीमन्तं सङ्घमापृच्छ्य सुधी-साधुसमन्वितः ॥१७॥

आद्यो नयविजयाख्यः १ श्रीमेरुविजयो २ ऽपरः ।
श्रीमेरुविजयो ३ विद्वान्, श्रीनन्दिविजयः ४ कविः ॥१८॥

२—आश्रवो वचने स्थित इति कथनकारीत्यर्थः । विधेयो विनयग्राही इत्यमरः ।

५—श्रीगुरुणा श्रीहीरविजयसूरीन्द्रेण ख्यातं कथितं श्रीगुरुख्यातम् । कस्मात् सन्मुखात्
प्रधानवदनात्, कथंभूतात् सन्मुखात्, अत एव पारमेश्वरात्—परमेश्वरस्य इदं पारमेश्वरं तस्मे-
दमित्यण् । पारमेश्वरमिव पारमेश्वरं उत्प्रेक्ष्यते; परमेश्वरमुखमिवेत्यर्थः, तस्मात् ।

१३—राजधन्याख्यपुरे राधनपुरे इत्यर्थः ।

विद्याविजय ९ इत्यादि-र्विनेयैर्विनयोचितैः ।
सहया गुरु १-गुरू २-ईश्वरिव सेवितः सदा ॥१९॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥
ये ग्रामा ये च तद्गद्वारन्तान लिखन् पर्वतारया । भजन् दुरितदुष्काले प्रमोदं मापयन् जनान् ॥
श्रीसूरिनीरदो गर्जन् भाषानुक्रमतोऽचिरात् । श्रीमद्राजपुरद्रङ्गं पातिसाहिविराजितम् ॥२१॥
सद्गुरागमस्य आलम्य मण्डन्य च ततो गुरुम् । कृत्वा महोत्सवं दिव्यमुपाश्रये समानयत् ॥२२॥
अकब्बरं पातिशाहिं दिने दिव्ये ततोऽमिलत् । श्रीसूरिर्भूरिसूरिश्रीर्निरान्यमतिवादिभिः ॥२३॥
जिनपाद् पातिशाहि-श्रीमदकब्बर आनमत् । तं तदा शिरसा भूपान् पश्यतः शस्यनेतसा ॥
अथापृच्छद् गुरुं धीमान् पातिसाहिरिदं तदा । षड्दर्शनानुसम्बन्धिधर्मवार्तां सुधर्मधीः ॥
दर्शनानां तदा षण्णां विधिस्तेन पृथक्पृथक् । तं विशेषितमूर्तिं स धर्मं समबोधयत् ॥२६॥
सर्वदर्शनसम्बन्धिधर्मं ज्ञात्वा पृथक्पृथक् । केनचित्प्रेरितः शाहिरपृच्छद् पुनरीदृशम् ॥२७॥
सूरे किं मनुषे न त्वं रामं गङ्गां मातृकाम्? । सूरिः प्राह प्रभो चैवं मन्येऽहं तद् यथा सदा ॥
रामध्यानं सदा कुर्वे हृदि तद्ध्यानतत्परः । नोच्चरामि मुखेनास्य ज्ञानहीनश्च कीरवत् ॥२९॥
राति सर्वं मनोऽभीष्टमिति रा वाच्यितमदः । मध्नाति सर्वतः पापमिति मः पापनाशकः ॥३०॥
इत्यसद्भूतपार्थत्वाद् रामनाम स्मृतं बुधैः । तत्स्मरामि सदा स्वामिन् न स्मरामि कथं किल ।
—विस्मरामि न कर्हिचित्-इति पाठान्तरम् ॥३१॥ युग्मम् ॥
अपवित्रशरीरस्य रामध्याने च चेतसि । अपवित्रे तथा मार्गे स्यात्सदा पापवृद्धये ॥ ३२ ॥
—इति रामनाम-ध्यानाङ्गीकारः ॥
अहो अङ्गमलाक्षेपो गङ्गायां क्रियते कथम् । गङ्गा तु मातृकोच्येत पूज्यते देवनेव सा ॥३३॥
तस्यामङ्गमलक्षेपं स्नानात् कुर्या न लोकवत् । पावित्र्यप्रभृति मात्रङ्गे कथं पुत्राङ्गसङ्गतिः ॥३४॥
—यतः पवित्रमात्रङ्गे कथं पुत्राङ्गसंगतिः-इति पाठान्तरम् ॥
जलमेव तदङ्गं स्यान्माननीयं तदेव च । तद्विनोच्येत नो गङ्गा तद्विना न तदर्चनम् ॥३५॥

२३—भूरिः प्रचुरा सूरिषु पण्डितेषु भट्टारकेषु वा श्रीर्वैभवधना १ शोभा २ भारती ३ लक्ष्मीः ४ त्रिवर्गसम्पत्तिः ५ मति ६ र्वा यस्य सः भूरिसूरिश्रीः । अथवा श्रीसूरिर्भूरिसूरिश्रीति-रस्कारकः परः इति पाठान्तरम् । तत्राऽयमर्थः भूरिसूरीणां प्रचुरभट्टारकाणां प्रचुरपण्डितानां वा श्रीः पूर्वोक्तवर्णा तस्यास्तिरस्कारं करोतीति भूरिसूरिश्रीतिरस्कारकः परः प्रकृष्टः सदैव प्रकटयति ।

३५—तदेव जलमेव तद्विना जलेन विना गङ्गा नोच्येत न कथ्येत । तद् विना गङ्गां विना । न तदर्चनं न गङ्गां पूजा न गङ्गां माननमित्यर्थः ।

स्थित्वा तत्र सभाविघ्नः स भूयांसमनेहसम् । पुर्यां चम्पावतीनाम्न्यां सङ्घाहूतस्ततो गतः ॥
कृत्वा तत्र चतुर्मासीं भव्यानामहोत्सवैः । प्रत्यायायाततः सूरिः श्रीराजनगरे वरे ॥४९॥
नानाद्रव्यव्ययैर्दिव्यैर्जायमानैर्महोत्सवैः । चतुर्मासीं व्यधात्तत्र श्रीसूरिः सूरिशेखरः ॥५०॥
ततश्चाहम्मदावादोपपुरे श्रीशकन्दरे । श्रीसङ्घाग्रहतस्तस्थौ चतुर्मासीं गुरूत्तमः ॥५१॥
प्रत्यस्थादुत्सवैस्तत्र शान्तिबिम्बं स सद्गुरुः । दोसिकान्वयविख्यात-लहुयाख्यश्राद्धकारितम् ॥
लाटापल्ल्यां समागच्छत् ततः प्रत्याय सोत्सवः । तत्रावसच्च सूरीन्द्रश्चतुर्मासीं सुखाश्रितः ॥
अचिन्तयत् स्थितस्तत्र चेतसीत्येकदेहसम् । पट्टार्हाः सन्ति मे शिष्याः श्रीनन्दिविजयादयः ॥
पट्टयोग्येषु शिष्येषु श्रीनन्दिविजयादिषु । कः शिष्यो भविता ख्यातो गच्छभारधुरन्धरः ॥
विचिन्त्येति स्थितो ध्याने तपःकुर्वन्ननेकधा । त्रीन्मासान् यावदत्युग्रं सूरिरेकाग्रमानसः ॥५६॥
अधिष्ठाता तदेत्याख्यत् सूरिमन्त्रस्य मन्त्रिणम् । प्रत्यक्षीभूय सूरीन्द्रं तपः साध्यं न किं यतः ॥
विद्याविजयनामायं शिष्यस्ते गच्छनायकः । भविता जगति ख्यातो विचारे नापरो गुरो ॥
श्रुत्वा श्रीसूरिमन्त्रस्याधिष्ठातुरिति सद्वचः । जाग्रत्प्रभावकं सूरिः सूरिमन्त्रं सदाचिदत् ॥५९॥
विद्याविजयनामाने शिष्ये श्रीगच्छनायकम् । भाविनं मनसि ज्ञात्वा श्रीसूरिर्मुमुदे हृदि ॥
नातिष्ठत् ततः सूरिः साध्वाचारपरायणः । यतोऽवस्थानमेकत्र साधूनां युज्यते न हि ॥६१॥
ग्रामानुग्राममाचारात् विहरन् जिनवत्स्वयम् । सहर्षः समवासार्षीत् श्रीमदुन्नतपत्तने ॥६२॥
तत्रत्याः श्रावकाः सर्वेऽप्यकुर्वन्नुत्सवान् घनान् । दर्शं दर्शं मुनीशं तं वन्दं वन्दं दिने दिने ॥६३॥
सूरिः कृत्वा चतुर्मासीं तत्रान्यत्र ततोऽचलत् । पवित्रचरणन्यासैः सद्धरित्रीं पवित्रयन् ॥६४॥
द्रङ्गेष्वन्येषु देशेषु न्यवसत्स विचक्षणः । अनेहसं च भूयांसं लोकान् धर्मं च कारयन् ॥६५॥

४८–तत्र पत्तनद्रङ्गे सभाविघ्नः सह आविघ्नेन भद्रेण वर्तते यः स सभाविघ्नः । आविघ्नशब्दो हैमोणादौ भद्रपर्यायः । ततः पत्तनद्रङ्गात् ।

४९–तत्र चम्पावती नाम्न्यां पुर्यां । ततः चम्पावती नाम्न्याः पुर्याः श्रीस्तंभतीर्थादित्यर्थः । श्रीराजनगरं श्रीमति अहम्मदावादे ।

५०–तत्र अहम्मदावादे । ५१–गुरूत्तमः श्रीविजयसेनसूरिः ।

५२–प्रत्यस्थात् प्रतिष्ठत् प्रतिष्ठामकरोदित्यर्थः । तत्र शकन्दरपुरे ।

५३–ततः शकन्दरपुरात् । तत्र लाटापल्ल्यां लाडोलपुरे इत्यपरनाम्नि ।

५७–इतीति किं तदाह । ५८–(उन्नतपत्तने) ऊनानगरे ।

६४–ततः ऊनानगरात् अन्यत्र नगरेषु देशेषु वा अचलत् ।

अस्मिन्नवसरे सूरिं प्रतिष्ठायै समाह्वयत् । श्रीसुरतपुरात् मेघः स्वपत्नीलाडकीरितः ॥६६॥
ततः प्रस्थाय सूरीन्द्रः श्रीसूरतपत्तनात् । प्रतिष्ठायै समागच्छत् श्रीमदुन्नतपत्तने ॥६७॥
अकरोत् स ततः श्रेष्ठां प्रतिष्ठां सुदिने दिने । कारितां श्राद्धमेघेन यथाविधि महोत्सवैः ॥
न केचिदपि तादृशीं यादृशीं प्रागकारयन् । प्रतिष्ठां स न कश्चित्प्राग् व्यधापयद् व्यधाच्च सः ॥
अत्रान्तरेऽन्तिषच्छ्रेष्ठः श्रीनन्दिविजयाह्वयः । कोविदः सर्वविद्यासु सर्वभाषाविदुत्तमः ॥७०॥
गुरवो हि फिरङ्गीणां पादरी इति तद्गिरा । सन्ति तान् रञ्जयामास पत्रद्वारा दुरात्मनः ॥७१॥
अस्मिन् रम्भिनाम्ने च जिनधर्मविदस्तदा । अभवन् जिनभक्ताश्च साधुसेवापरायणाः ॥७२॥
पादरीवृन्दमानन्दादार्हन्तं धर्ममुत्तमम् । गुणांश्च जैनसाधूनां फिरङ्गीणां पुरोऽवदत् ॥७३॥
ततः फिरङ्गीसल्लोका जैनसाधून् दिदृक्षवः । विवन्दिषव इत्याख्यन् पादरीवृन्दमादरात् ॥
पादरी! श्रीगुरुं शीघ्रं समाहूय शुभक्तितः । अपरं न किमप्यत्र विचारय विचारवित् ॥७५॥
ततश्च पादरी पत्रं विलेख्य च विमोच्य च । सूरीन्द्रमाह्वयामास श्रीमद् द्वीपपुरे तदा ॥७६॥
नागच्छत् स्म तदा सूरिर्विना मेघस्य सद्वचः । यतो मेघः फिरङ्गीतो भीतोऽतो न समाह्वयेत् ॥
[illegible] जगतीतलम् । किं गोत्रः कस्य पुत्रश्च वसति कुत्र च पत्तने ॥
इति सर्वं [illegible] यथाजातमनिन्दितम् । तत्परीभूय तद्भक्त्याः श्रावकाः शृणुतादरात् ॥
[illegible]–[illegible] नगरं दीवनामकम् । अधिकारी फिरंगीणां तत्र राज्यं करोत्यलम् ॥
[illegible] नित्यं प्रभुो [illegible] । विना स्वधर्ममन्येषां धर्मं च न कदापि सः ॥८१॥
[illegible] । पारिखगोत्रविख्यातो माननीयनरोत्तरः ॥८२॥
[illegible] तस्य पुत्रः परिश्रीः । मेघो नाम जगत्ख्यातो वर्तते महिमानिधिः ॥
[illegible] श्रीफिरङ्ग्याधिकारिणा । मेघस्योक्तिं विना यान्ति [illegible] भक्तिमान्
[illegible] इति [illegible] । गुरुरस्ति वरिष्ठः श्रीः [illegible] ॥८५॥
[illegible] भवेत् । इह तस्मिन् समायाते मम धर्मोऽस्थिरो भवेत् ॥८६॥
[illegible] तदा । [illegible] ॥८७॥

—[illegible] भवेत्; स्थिरो [illegible]–इति पाठान्तरद्वयम् ॥

६६–[illegible] तादृशी प्रतिष्ठां व्यधापयत् तादृशी प्राग् पूर्वं केचिदपि [illegible] । [illegible] तादृशी प्रतिष्ठां यथाविधि व्यधात् तादृशी कोऽपि प्राग् [illegible] इति [illegible]

७०–[illegible] । ७४–[illegible] ।

८६–[illegible] ।

स तदा च [illegible] तदा [illegible] । श्रीदुर्गं स्फूर्ति श्रीर्गं [illegible] ॥८८॥
[illegible] स तदा श्रीजयसागरः । [illegible] श्री [illegible] शुभ भो प्रभो ॥
[illegible] ॥९०॥
[illegible] श्रीमत्पार्श्व [illegible] ॥९१॥
[illegible] ॥९२॥
[illegible] ॥९३॥
[illegible] स दृष्टो श्रीगुर्वेदेवे [illegible] ॥९४॥
[illegible] श्रीगुर्वादेशं श्रुत्वा श्रीसंघेनाप्यनुज्ञया ॥९५॥
स तदा [illegible] । [illegible] स ततो गुरवो यतः ॥९६॥
[illegible] ॥
[illegible] ॥९८॥
[illegible] ॥९९॥
स आर्हति तदा [illegible] पर्वणामादिमं ददौ ॥
पर्वणामादिमं श्रुत्वा स [illegible] । [illegible] पर्वणोऽहीमहत्या [illegible] ॥१०१॥
पर्वणोऽहीविधानेन स [illegible] । आह देवि [illegible] भावनः ॥१०२॥
[illegible] ॥१०३॥
[illegible] ॥
[illegible] श्रीत्रिवेणीनां [illegible] मनस्वे स [illegible] ॥१०५॥
श्रीमद्द्वीपपुरं [illegible] ॥१०६॥

—इति त्रिवेणीनां [illegible] श्रीद्वीपे ।

[illegible] पर्वाः [illegible] ॥
देशे देशे [illegible] सर्वदा [illegible] ग्रामे पुरे पुरे ॥१०८॥
[illegible] नालिखं सर्वान् ग्रन्थविस्तरभीतितः ॥

—[illegible] ॥

[illegible] अनेकधा । अनेकमहुसंयुक्तः [illegible] ॥११०॥
[illegible] दिने दिने । वर्णनीयान् सदा [illegible] ॥

९८—[illegible] ।

इत्थं वासकुमारवाक्चरणादानप्रभावोद्भवं
माहात्म्यं विजयादिसेनसुगुरोस्सत्यं जगद्विश्रुतम् ।
श्रीश्रीवल्लभपाठकः समपठत्त्वाख्यातः सन्ततं
श्रावंश्रावमनिन्द्यं स्वहृदयेऽभ्यानन्दताऽनिन्दिताः ॥११२॥

इति श्रीवल्लभोपाध्याय विरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातशाहि श्रीअकब्बर प्रद जगद्गुरु विरुदधारक भ० श्रीहीरविजयसूरीश्वर० पातशाहि श्रीजिहांगीर प्रदत्त महात विरुदधारि भट्टारक श्रीविजयदेवसूरीश्वर गुणवर्णन प्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्य नाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरि दीक्षामहोत्सवमाचोद्भव श्रीविजयसेनसूरि माहात्म्यवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः ॥६॥

११२—भो श्रावकाः ! यत् विजयादिसेनसुगुरोः श्रीविजयसेनसूरीश्वरस्य माहा सन्ततं सदा श्रावं श्रावं श्रुत्वा श्रुत्वा स्वहृदये अभ्यानन्दत । कथंभूतं इत्थं अनेन प्रका श्रीमदकब्बर पातिसाहि परिषद्वादाविधानपराजितानन्तप्रतिवादिवृन्दादिलक्षणेन वासकुम वाक्चरणादानप्रभावोद्भवम् । पुनः कथंभूतं ? सत्यं । पुनः कथंभूतं ? जगद्विश्रुतम् । तदि किं ? यन्माहात्म्यं श्रीश्रीवल्लभपाठकः समपठत् अकथयत् ।

सप्तमः सर्गः

आससाद नैपुण्यं पुण्यं पुण्यवतां सताम् । सयौवनमिव श्रेयः स यौवनवयश्च सत् ॥१॥

द्वान्तानां समस्तानां तपोभेदविधानतः । सार्द्धे प्रवचनेऽधीती सोऽभवत् क्रमपाठतः ॥२॥

दर्शी ततः सूरिः सपयुक्तः प्रतिक्षणम् । विद्याविजयनामायं गणिरित्यब्रवीद् प्रभुः ॥३॥

त्सरस्य शतस्याऽस्मिन् पञ्चपञ्चाशवत्सरे । श्रीमत्पद्मसद्वावाद्वीपपुरे श्रीशकन्दरे ॥४॥

रितायाः प्रतिष्ठाया उत्सवे भूरिरैव्यये । श्राद्धेन लहुआकेन स्ववंशाम्भोजभास्वता ॥५॥

स्पन्वेताः श्रीसूरिर्भूरिसूरिद्विपोपमः । पण्डितपद्मानन्दि तस्मै पुण्यात्मने ददौ ॥६॥

गशीर्षे सिते पक्षे मङ्गल्ये पञ्चमीदिने । देवदेशसमाहूतजनवृन्दविराजिते ॥७॥

—चतुर्भिः कलापकम् ॥

अस्ति भरतक्षेत्रे स्तम्भतीर्थाभिधं पुरम् । यत्सुखं वर्तते तत्र न तत्स्वर्गे कदापि हि ॥८॥

श्रीपार्श्वनाथस्य महिमा महिमाऽवति । आवतीव हियं द्रष्टुं वार्धिर्वेलाच्छलात्किल ॥९॥

पार्श्वजिने नित्यं नीवीचान्वहमम्बुधिः । वेलाच्छलेन सद्रत्नाक्षतान् मुञ्चन् पुरान्तिके ॥

सन्ति सतां सन्ति गृहाणि व्यवहारिणाम् । विमानैः स्पर्धमानानि मनोरमतयोच्चकैः ॥

निवसन्ति च ये तत्र द्रव्याढ्या व्यवहारिणः ।

दातृत्वसद्गुणाधिक्यात् सुरेभ्यो भागिनोऽधिकाः ॥१२॥ युग्मम् ॥

धारी सदाचारी ब्रह्मचारीश्वरः परः । परन्तपतिरस्कारी श्रेयस्कारी सदा नृणाम् ॥१३॥

धर्मकारी गुणाधारी प्रीतिकारी नरोत्तरः ।

व्यवहारीश्वरस्तत्र श्रीमल्लो नाम वर्तते ॥१४॥ युग्मम् ॥

१—स विद्याविजयः अथ पुण्यवतां सतां मध्ये पुण्यं अत्यद्भुतत्वात् अनिन्दनीयत्वाद् च नैपुण्यं निपुणभावं आससाद प्राप्तवान्। कथंभूतं नैपुण्यं ? श्रेयः अतिशयेन प्रशस्यम्।पुनः भूतं उत्प्रेक्ष्यते—सयौवनमिव सह यौवनेन वर्तते यत्तत् सयौवनं; तत् सयौवनं यदिव; यादृशं वनवयोयुतं शरीरं श्रेयः स्यात् । तथा नैपुण्यमपि अतिविशिष्टत्वात् अध्ययनाध्यापनादिषु कर्मसु जागरूकस्फूर्तिमत्त्वाच्च यौवनयुततुल्यमित्यर्थः। यौवने हि सर्वं अप्रशस्यमपि प्रशस्यतरं ति तर्हि प्रशस्तस्य किं वक्तव्यं, नैपुण्यस्यात्याधिक्यात् अत्यद्भुतत्वात् च । यौवनयुतेन यस्यं केवलं नैपुण्यमेव प्राप नान्यदिकमपीत्याह—स पुनः यौवनवयः आससाद । कथंभूतं वनवयः सत् प्रधानम् ।

९—प्राक् आवतीति क्रियापदं आङ् पूर्वकं। सामस्त्येन पालनार्थे महिमशब्दोऽत्र इकारान्त णादिकः। द्वितीयं आवतीति क्रियापदं गत्यर्थस्यापि अवधातोराङ् पूर्वकत्वात् आगमनार्थे- सेयम् ।

निश्चला बहुला लक्ष्मीरुल्लासं मल्लते कुले । नाम जल्पन्ति जल्पाकाः श्रीमल्ल इति सार्थकम्
भ्रातृव्यस्तस्य वा भाति सोमः सोमसमाख्यया । सोमवत् सर्वलोकानामभिप्रेतः प्रियंवदः

सोमो नाम जगज्ज्योतिः समरात्रिदिवद्युतिः ।
अन्यो रात्रिद्युतिः सोमः कियांस्तस्याग्रतोऽवति ॥१७॥

अथैतस्यान्यदा चाग्रे भक्त्यैकाग्रश्रुतिश्रुतेः । लोकोक्ता लोकवार्तेति कैश्चिदीच्यत सज्जनैः॥१८
विजयसेनसूरीन्द्रस्स्वशिष्यमभिषेक्ष्यति । विद्याविजयनामानं विद्याविजयमाननात् ॥१९॥
श्रुत्वा स ईदृशं वाक्यं विवेकी धर्मकर्मसु । वाञ्छन् नवनवं धर्मं ह्यविन्दत्तदेदृशम् ॥२०॥
एतत्पट्टाभिषेकस्य महोत्सवमहोत्सवम् । करवाणि तदाऽभाणि तेनेति च तदा जनाः ॥२१॥

लक्ष्मीरनर्गला लीलां कुरुते मम वेश्मनि ।
युज्यतेऽस्याः कृतार्थत्वमस्मिन्नुत्सवकर्मणि ॥२१॥—पाठान्तरम्

—इति व्यज्ञपयत्सङ्घं विनयात्स महर्द्धिकम् । करवाण्याज्ञयावोऽहमेतत्पट्टमहोत्सवम् ॥२२॥

१५—मल्लि मल्लिधारणे भ्वादिरात्मनेपदी । जल्पाकाः पण्डिताः ।

१६—तस्य श्रीमल्लस्य भ्रातृव्यः सामः सोमनामा सोमसमाख्यया चन्द्रोज्ज्वलयशसा भाति अतिशयेन शोभते । यशः कीर्तिसमाज्ञा चेत्यमरः । सोमवत् चन्द्रवत् सर्वलोकानामभिप्रेतः ।

१८—भक्त्या एकाग्रयोः श्रुत्योः कर्णयोः श्रुतिः श्रवणं यस्य तस्य भक्त्यैकाग्रश्रुतिश्रुते यदत्र समासान्तमेकपदं तर्हि इको यणचीति यणि एकादशस्वरमध्य एव पाठः । अथ भक्त्येति तृतीयान्तं पदं पृथक् तदा वृद्धिरेचीति वृद्धौ द्वादशस्वरमध्य एव पाठः । इतीं कि तदाह ।

१९—विद्याविजयाभ्यां माननं विद्याविजयमाननं तस्माद् हेतोः । अथवा विद्या च विजयश्च माननं चेति त्रिभिः समाहारे एकवद्भावे च विद्याविजयमाननं तस्माद् हेतोः । अथवा विद्याविजयमाननमिति पाठः । तदायमर्थः—कथंभूतं विद्याविजयनामानं विद्याविजयाभ्यां कारणाभ्यां माननं सर्वलोके यस्य स तथा तं । अथवा विद्याभिश्चतुर्दशसंख्याभिः शिक्षा कल्पो व्याकरणमित्यादिकाभिर्यो विजयस्तेन कारणेन माननं यस्य स तथा तम् ।

२०—विद विचारणे रुधादिः परस्मैपदी ।

२१—तदा तस्मिन् काले श्रीविजयसेनसूरिः विद्याविजयनामानं स्वशिष्यमभिषेक्ष्यति इति भवत्काले । तेन श्रीमल्लेन जनाः अर्थात् श्रावकलोका इति अभाणि इतीति किं एतत्पट्टाभिषेकस्य विद्याविजयपट्टाभिषेकस्य महोत्सवमहोत्सवं करवाणि महान् उत्सवो यस्मिन् यस्माद् वा दर्शनात्लोकानां स महोत्सवः महांश्चासावुत्सवश्च महोत्सवः महोत्सवश्चासौ महोत्सवश्च महोत्सवमहोत्सवस्तम् ।

...सङ्घोऽपि तदाऽवादीदाश्रवो भवतोऽस्त्ययम् । मा ममाच हृदानन्द सद्यः श्रीमल्ल तं कुरु ॥
...नः श्रीमल्ल आनन्दाद्यदानीं मोदमेदुरः । श्रीसङ्घस्य ममसं साङ्कं इति पत्रे व्यलेखयत् ॥२४॥
...स्वस्ति श्रीदेवमादीप्य सर्वाभीष्टार्थदायकम् । श्रीमत्यहम्मदावादपुरं गर्भरीवरं ॥२५॥
...विजयसेनसूरिः स जिनशासनभूषणम् । राजते यत्तपः कुर्वन् हन्ति पातकदूषणम् ॥२६॥
...त्वरितं दुरितं हन्ति नामोच्चारोऽपि ते कुतः । किं स्तुमस्त्वत्पदाम्भोजवन्दनापूजने गुरो ॥
...तत्र स्युः सम्पदः सद्यो निरवद्या निरापदः । यत्र त्वच्चरणन्यासः किं स्तुमस्त्वत्पदस्थितिम् ॥
एवं सूरीश्वरं स्तुत्वा वन्दते च यदत्पदः । स्तम्भतीर्थस्थितः श्राद्धः श्रीमल्लस्सङ्घसंयुतः ॥२९॥
ममोदे चाभिनन्दामि भवत्पादप्रसादतः । इच्छामि च भवत्कायकुशलं कुशलप्रदम् ॥३०॥
पूज्यराज पदाम्भोजमकरन्दस्त्वदीयकः । मदीयनेत्रयोरम्य पुण्यात्त्वागमोद्भवात् ॥३१॥
भूयांसः श्रावकाः सन्ति पदोत्सवविधायकाः । परमस्योत्सवं कर्तुं चिकीर्षामि गुरूत्तम ॥३२॥
श्रीपूज्यान् इहागच्छ सङ्घमापृच्छ्य सर्वतः । पिपर्मि परमं सर्वं मामकं हि मनोरथम् ॥३३॥
पत्रमीदृशमालिख्य श्रीगुरुचित्तमादरात् । अलिखत्स पुनः पत्रं श्रीमत्सङ्घोचितमादरम् ॥३४॥
तथथा–स्वस्ति श्रीजिनमानम्य, रम्यधर्मपरायणम् । श्रीमदहम्मदावादपुरवासिमहाजनम् ॥
श्रीमल्लः स्तम्भतीर्थस्थो ज्योक् करोति करोति च । विज्ञप्तिं विनयेनेति विनयी विनयीश्वरम् ॥३७॥
विजयसेनसूरीन्द्रा विद्याविजयनामकम् । युवराजपदे स्वीये धर्म्ये न्यगमि सम्प्रति ॥३८॥
कर्तुं तस्योत्सवं श्रीमत्सङ्घादेशेन भक्तितः । वाञ्छामीति ततः सङ्घो मुख्यनागरिक संयुत ॥३९॥
इह श्रीस्तम्भतीर्थे– पिपर्तु च जनाभीष्टमिमं मम मनोरथम् ॥४०॥
विभर्तु परमं प्रेम श्रीसंघो मयि सेवके । आदयन्नेवकं स्वीयं श्रीमल्लः श्रावकाग्रणीः ॥४१॥
इति पत्रं समालिख्य श्रीसङ्घोचितमद्भुतम् ।

२३–अयं श्रीसङ्घो ... श्रावकः ... अस्ति । श्रावको ... इति ...
२५–गर्भरीशब्द ... औणादिकः श्रीवर्यः । ...
... । गर्भरी ... गर्भरीवरं ... ।
३९–ज्योक् इति ... ।ज्योक् ... ;ज्योक् ... । विनयी ... विनयवान् च
विनयवान् । कथंभूतं महाजनं ? विनयीश्वरं विनयवतां ... , ... विनयी ... । अनेन श्रीमदहम्मदावाद...
... इति कर्मधारये विनयीश्वरं ।
विनयोपेतत्वं ... च ... । इतीति ... ।
४०–श्रीसङ्घ इमं ... मम मनोरथं ... । ...
मनोरथं जनाभीष्टं ... श्रीमदहम्मदावाद...
अनेन विशेषणेन श्रीमदहम्मदावाद...

पत्रं गुरोश्च सङ्घस्य सेवकस्य करे ददौ । अवादीच्च तदा मोदात् श्रीमल्ल इति वाचिकम् ॥
वन्दनां श्रीगुरोर्ब्रूया देयाः पत्रं करे ततः । ज्योत्कारं सर्वसंघस्य पृच्छेश्च कुशलं तथा ॥
आह्वयत्यात्र भो स्वामिन् श्रीमल्लः सङ्घसंयुतः । त्वदीयागमने तस्य मन आनन्दमाप्स्य
इत्युदित्वा गुरुं नत्वा भक्त्या परमया तथा । श्रीसङ्घस्य करे पत्रं दध्याज्ज्याकृकृत्य कृत्यं
इति विज्ञपयत्येष श्रीमल्लः सङ्घसेवकः । श्रीमदहम्मदावादसङ्घं सङ्घमिव श्रियाम् ॥४५
विजयसेनसूरीन्द्रं मुञ्च श्रीस्तम्भतीर्थके । स्वशिष्यमभिषेक्तारं विद्याविजयनामकम् ॥४६
इत्युक्त्वा चालयत्सद्यः स स्वसेवकमाशुगम् । सोऽप्यचालीत्तदोत्तालः शीघ्रकृद् यत्पतिप्रियः
सम्प्रापाहम्मदावादपुरं स त्वरितं चलन् । श्रीपूज्यराजपादाब्जमवन्दत च भक्तितः ॥४८
ददौ पत्रं तदा हस्ते सहस्ते श्रीगुरोर्मुदा । स स्वयं वाचयामास सुमसन्नमना हि तत् ॥
प्रददौ सङ्घपत्रं च सङ्घपाणौ सदक्षिणः । सङ्घेनापि तदाऽवाचि श्रीमता तत् शुभात्मना ॥
संभूय श्रीगुरुः सङ्घ उभौ विमृशतुस्तदा । किं कर्तव्यमिति स्पष्टं ब्रूतेति मिथ ऊचतुः ॥
पूज्यं व्यज्ञपयत् सङ्घः स्तम्भतीर्थं व्रज प्रभो । वाञ्छितं कुरु तस्याशु यल्लोकः स्वेष्टसिद्धि
शुभं मुहूर्तमालोक्य श्रीसङ्घानुज्ञया तदा । विजयसेनसूरीन्द्रः स्तम्भतीर्थमचीचलत् ॥५१
स्तंभतीर्थपुरं प्राप्नोत् क्रमेण विहरन् गुरुः । श्रीमल्लं सेवकोऽवादीदिति गत्वाऽग्रतस्ततः

रसपाविधाने कठिरागो दर्शितः । मनोरथपूरणेन च मयि सेवके परमं प्रेम बिभर्तु धरतु ।

४१–सन्देशवाक् तु वाचिकं इति हैमः । सन्देसओ इति भाषा । इवीति किं तद

४२–अत्र ब्रूयाः देयाः इति च क्रियापदद्वयं पूर्वार्धस्थितं उत्तरार्धेऽपि योज्यं । पृच्छे कुशलं तथा–इति पदं गुरोः सर्वसङ्घस्य इत्युभयत्रापि योज्यम् ।

४४–भो वदेः भो इति सम्बोधनपदं तेन भो सेवक वदेः कथयेः । किं वदे इत्याह

४५–श्रीभिर्मदो हर्षो यस्य स श्रीमदः । यद्वा श्रीणां मदो हर्षो अविनाशित्वात् यस्मि स: श्रीमदः । अहम्मदावादस्य सङ्घः अहम्मदावादसङ्घः अथवा अहम्मदावादवासी: सङ्घः अह दावादसङ्घःमध्यपदलोपी समासः । श्रीमदश्चासावहम्मदावादसङ्घश्च इति द्वाभ्यां कर्मधारये श्री हम्मदावादसङ्घं । कथं भूतं । इत्येत्स्यवे श्रियां सम्पदां सङ्घमिव समूह मिव ।

४७–सः श्रीमल्लः । पतिप्रियः स्वामिप्रियः ।

५२–यस्य श्रीमल्लस्य स्वेष्ट सिद्ध्या स्ववाञ्छितनिष्पत्त्या तुष्यतीति स्वेष्टसिद्धिपु यदि पूज्यः स्तम्भतीर्थे न यास्यति तर्हि श्रीमल्लः श्रावको रोषं करिष्यति । परमहोत्सवाधि विना च तद्वाञ्छितं न सेत्स्यतीति मनोऽवश्यं श्रीपूज्येन स्तम्भतीर्थे गन्तव्यं परमहोत्सवाधिप

स्तम्भतीर्थपुराभ्यर्णं समायाच्छ्रीगुरुर्गुरुः । भवदाहूत आहूतसम्पन्निचयनिश्चयः ॥५५॥
पर्यस्तदागमाख्यानं प्रतिक्षणं क्षणान्वितः । श्रुत्वा तदागमं चित्ते सोऽतुष्यत् सेवकोदितम् ॥
श्रीमल्लः श्रावकोऽभ्यायान्महाजनसमन्वितः । स्तम्भतीर्थान्तरा नेतुं वन्दितुं नातिदर्पनः ॥५७॥
सूरेरन्तिकमभ्येत्य प्रणमत्तत्पदाम्बुजम् । सत्रिःप्रदक्षिणीकृत्य रूप्यनीराजनां व्यधात् ॥
वाद्यमानघनातोद्यैर्गीयमानसुगानकैः । नृत्यन्नर्तकसंघातैः पश्यच्छस्यजनव्रजैः ॥५९॥
स्तम्भतीर्थपुरस्यान्तरुपाश्रयप्रवेशनम् । उत्सवैः श्रीगुरुः प्राप ततः श्रीमल्लनिर्मितैः ॥६०॥
इति धर्माशिषं पूज्यः सद्गुसन्तोषपोषिकाम् । सुधासदृशया वाण्या सद्वाप समुपादिशत् ॥
धर्मो यो मङ्गलं कुर्याद्दानशीलाघनेकधा । धनौ धने तनूजादिकुटुम्बे भविताः सदा ॥६२॥
धर्माशिषमिमां श्रुत्वा श्रावकाः प्रीतचेतसः । रूपकैर्नालिकेरैश्च चक्रुर्लम्भनिकां मिथः ॥६३॥
अथ मण्डपमुत्कृष्टमिष्टं मण्डयति स्म सः । नेत्राणां प्रथमो न्दणामुत्सवो दर्शनोचितः ॥६४॥
तत्र यद्गुर्विभिश्चिर्दृष्टाऽविज्ञातसन्धिका । विचित्रैश्चित्रिता चित्रैर्नेनाकृतपूर्विणी ॥ ६५ ॥
कुर्वचित्तत्र चित्राणि द्वन्द्वानि विविधानि हि । नानुस्थानमवाप्स्यामः मार्गेऽपि स्थितानि किम्॥
कुर्वचित्तत्र पद्मानि नराः क्रीडन्त्विति च्छया । चक्रुर्वा क्वापि पुष्पाणि देवानर्चन्त्विति च्छया ॥

५५—आहूतः आकारितः । सम्पदां निचयः समूहः स एव तस्य वा निश्चयो येन सः । आहूतसम्पन्निचयनिश्चयः । अथवा आहूतानां धातूनामनेकार्थत्वात् सम्पन्नानां समूहः निचयस्य समूहस्य निश्चय इव आहूतसम्पन्निचयनिश्चयः । गुरुविशेषणमेतत् ।

५८—रूप्याणां रूपकानां रूपहया इति लोकभाषाप्रसिद्धानां नीराजना आरती निरुप्यणां इति भाषाप्रसिद्धा रूप्यनीराजना ताम् ।

६०—ततः श्रीगुरुः स्तम्भतीर्थपुरस्यान्तर्मध्ये उपाश्रयप्रवेशनं प्राप्त उत्सवैः किं० श्रीमल्लनिर्मितैः श्रीमल्लनाम्ना श्रावकेण कृतैः । शेषाणि चत्वारि विशेषणानि स्पष्टानि । गीतं गानं गेयं गीतिरित्यभिधानचिन्तामणिः ।

६५—तत्र मण्डपे पूर्वं कृता केनेति कृतपूर्विणी । सुप्सुपेति समासे सपूर्वादिति विः ऋन्नेभ्यो ङीप् इति ङीप् ।

६६—द्वन्द्वं स्त्री पुरुषौ । अनुपमात् ।

६७—तत्र मण्डपकृतो कुत्रचित् पद्मानि कमलानि चक्रुः तुष्टुविरे । यदा नराः क्रीडन्तु इतीच्छया इति वाञ्छया चक्रुर्वा तुष्टुविरे इव । लोका अपि कस्मिंश्चिदुत्सवे क्रीडां कर्तुं वादाः परमवंदादिना भान्ति । अस्मात् ज्ञात्वा च अन्येऽपि केवल क्रीडन्ति इति च वाञ्छन्ति । यदा पद्मान्यपि अत्यद्भुताकारेऽशोभन्त । श्रीविजयविजयं द्रष्टुं समागता नराः अस्मात् ज्ञात्वा क्रीडन्तु इति कृताञ्जलिम् । च पुनः । तत्र मण्डपकृतो क्वापि पुष्पाणि कुन्दादीनि चक्रुः । कथा ? अत इति पूर्वोक्तं

अशोभन्ततरां तत्र कुत्रचिद्बहुजातयः । चमत्कारस्कराः साराः सहकारादयः किल ॥६८॥
तमेष्यन्ति नरा द्रष्टुं ये तेऽर्कातपदुःखिताः । मा भवन्तु निषीदन्तु च्छायास्विति स्थिता इव
कुत्रचित्तत्र मातङ्गास्तुरङ्गाः करभा अपि । तिष्ठन्तु स्वामिनः श्रान्ता इति भक्त्या स्थिता इव
तस्योपरि समाकृष्टमुत्कृष्टं व्यलसत् स्थुलम् । चतुर्दिक्षु झल्लरीयुक्तं वियुक्तं सर्वदूषणैः ॥७१
श्वेतमिव बहिः श्वेतं प्रत्यक्षश्वेतपर्वतम् । ब्रुवन्ति पण्डिता यत्तद् व्यद्योततरां किल ॥७२॥
द्यावाभूम्योर्विचालस्थं विमानं कोऽपि कीर्तिनम् । चित्रव्याजात्समायुक्तं सुपर्वत्वात् सुपर्वभिः
तत्रान्तर्यत्र चित्राणि पुरुषाणां योषितामपि । तन्मिषात्तानि तं द्रष्टुं छन्ना देवा इवाययुः ।
सद्वर्णा इव सद्वर्णाः प्रस्तीर्णा लिखिता बुधैः । तस्याऽशोभन्त भूपट्टे नानाकारा बुधादराः ।

पदमिहाप्यनुकृष्य व्याख्येयं । ततो नरा देवान् अर्चन्तु इतीच्छया इति वाञ्छया वनुर्वा शुशुभिरे इव ।
अत्र वार्तालेशः पुष्पाणि हि इत्यचिन्तयन् यन्नराः श्रीविद्याविजयं द्रष्टुमायास्यन्ति तत्र च नन्दि-
मारोपयिष्यन्ति नन्दौ च देवप्रतिमा भविष्यन्ति तासां पूजार्थं तत्कालगृहीतपुष्पाणि विलोकयन्ते ।
ततो वयं प्रागेव तत्र भवामश्चेत्तर्हि त अस्मान् ज्ञात्वा प्रतिमाः पूजयन्ति इति वाञ्छया पुष्पाणि
बभुरिवेति कवेरुत्प्रेक्षा । वा इत्यव्ययमिवार्थे ।

६९—ननु माघमासे पदमहोत्सवोऽभूत् । माघस्य शिशिरर्तौ संभवात्कथं अर्कातप-दुःखिता इति । भूमः शिशिर्तौ अतिशीतत्वात् अर्कातपस्य सुखकारित्वेऽपि प्रायोदुःखकारित्वात् प्रभूतकालमासेवनेन दुःसहत्वात् । अर्कातपदुःखिता मा भवन्तु, छायासु निषीदन्तु इति सहकारादीनां विचारो न दुष्ट इति ।

७२—तत्स्थुलं व्यद्योततरां अतिशयेन व्यराजत । तदिति किं यत् स्थुलं प्रति पण्डिता प्रत्यक्षश्वेतपर्वतं कैलासपर्वतं ब्रुवन्ति । कथंभूतं स्थुलं बहिः श्वेतं धवलं । किमिव ? श्वेतमि रूप्यमिव । यथा रूप्यं श्वेतं भवेत्तथेदमपि बहिः श्वेतं । स्थुलस्य बहिः श्वेतत्वात् रूप्योत्प्रे कैलासपर्वतोत्प्रेक्षा च युक्ता ।

७३—कोऽपि अर्थात् कविः । तं मण्डपं द्यावाभूम्योराकाशपृथिव्योर्विचालस्थं मध्यस्थि विमानं कैति कथयति नायं मण्डपः किन्तु विमानमिति । कथं ? चित्र व्याजात् । देवदेवीचित्र मिषात् सुपर्वभिर्देवैस्समायुक्तं सहितं कस्मात्सुपर्वत्वात् प्रधानमहोत्सवात् ।

७५—तस्य मण्डपस्य भूपट्टे सद्वर्णा इव प्रधानाक्षराणीव । सद्वर्णाः प्रधानास्तर' दलीचा प्रमुखाच्छादनवस्त्रविशेषा अशोभन्त । कथं भूताः सद्वर्णा बुधैश्चतुरनरैः फरास इत्यादि भाषा प्रसिद्धैः प्रस्तीर्णा विछाया इति भाषाप्रसिद्धाः । द्वितीयपक्षे—कथंभूताः सद्वर्णाः प्रधानाक्षराणि बुधैः पण्डितैः प्रस्तीर्णा विस्तार्य

:अथ भोजनसामग्रीं कारयामास सोऽग्रिमाम् । सुधामिव सुरेन्द्राणां नराणामतिवल्लभाम् ॥

सद्यादौ मोदकान् दिव्यान् खज्जकान् सज्जनोचितान् ।
कुण्डलीघृतपुरादीन् श्रीसंघैलादिमिश्रितान् ॥ ७७ ॥

तानेव च कर्पूरकाश्मीरद्रव्यसंयुतान् । अन्यानपि महानीर्यान् बहुजातीनकारयत् ॥ ७८ ॥
तो नानाविधानेकदेशेभ्यो व्यवहारिणः । श्रावकानाह्वयामास तेऽप्यागच्छन् समृद्धितः ॥
ानन्ददायिनं नन्दिं न कैश्चिदपि निन्दितम् । अथारोपयदानन्दात्स तदा ससत्प्रादनः ॥८०॥
स्योपरि चतुर्दिक्षु चतुरश्चतुरो जिनान् । स्थापयामास साक्षित्वे सर्वविघ्नोपशान्तये ॥८१॥
ण्डपेऽथ समागच्छदतुच्छोत्सवपूर्वकम् । विजयसेनसूरीन्द्रो विद्याविनयसंयुतः ॥८२॥
ंभूय श्रावका लोकास्तथान्ये सं दिदृक्षवः । आसतान्तर्बहिश्चैव मण्डपस्य यदृच्छया ॥८३॥
ोडशस्य शतस्यास्मिन् सप्तपञ्चाशसंवति । वैशाखशुदि चतुर्थ्यां गीतगानादिपूर्वकम् ॥८४॥
ूरिमन्त्रमयो सूरिः माद्यात् पाणौ तदीयके । अश्रावयच्च तत्कर्णे दक्षिणे शुभ्रणार्थिने ॥८५॥
ूरिमन्त्रं प्रदायाथ सूरिरित्यब्रवीन्मुखात् । सूरिर्विजयदेवोऽयं सर्वसङ्घस्य मस्तकम् ॥८६॥
अर्हत्सिद्धगणाचार्योपाध्यायाः साधुसाधवः । कुर्युः सङ्घस्य कल्याणं पञ्चैते परमेष्ठिनः ॥८७॥
्याशीर्वच उत्कृष्टमादिसद्धर्मसाधकम् । विजयदेवसूरीन्द्रस्ततः सङ्घस्य मन्दिरा ॥८८॥
श्रीमल्लः श्रावको हर्षात्ततो रूप्याणि सादरः । ददौ श्रावकसङ्घेभ्यो याचकेभ्योऽपि भावतः ॥
भोजनानि पुरोक्तानि मोदकादीन्यभोजयत् । आहूतानप्यनाहूतान् श्रावकान् स जनानपि ॥

क्षे लिखिताः । पुनः कथं० ? नानाकारा विविधचित्राः । द्वितीयपक्षे विविधाहृतयः । पुनः
ध्यं भूताः० ? सुधादराः सुधानां अर्थात् महर्द्धिकोत्तमलोकानां आदरो येषु ते । तथा महर्द्धि-
कोत्तमलोकयोग्या इत्यर्थः । द्वितीयपक्षे । पुनः कथं० सुधेवाद्रियन्ते इति सुधादराः ।

८०—अस्मिन् नन्दौ अर्थात् नन्दिरचनायाः करणे आदृताः आदरवन्तः नन्दिरचना करणप्रवीणा नरा इत्यर्थः । सदादरा सह सदादरैर्वर्तते यः स ससदादरः । नन्दिरचनाकरणप्रवीण नरयुक्त इत्यर्थः ।

८९—अत्र रूप्यशब्दो नाणकपर्यायः । यन्महेश्वरः—रूप्यं स्यादाहतस्वर्णरजते ... इति । यथा—मणिरूप्यादिविज्ञानं तद् विदां नानुमानिकमिति: ।

९०—स श्रीमल्लः श्रावकः श्रावकान् अपीति साधुवये जनान् अर्थात् श्रावकेतरलोकान् अपि पुरोक्तानि मोदकादीनि भोजनानि अभोजयत् । कथंभूतान् श्रावकान् आहूतान् परदेशेभ्यः परनगरेभ्यो वा आकारितान् । पुनः कथं० अनाहूतान् अनाकारितान् परदेशापेक्षया परनगरापेक्षया वा स्वनगरनिवासिन इत्यर्थः । आहूतानिति विशेषणे ...

निरवर्त्ततसत्कान्त एवं सूरिपदोत्सवः । न्यवर्तत च सर्वेषां सन्ततिर्दुरितांहसाम् ॥९२॥
ततः सर्वत्र सर्वेत्र मावर्तत जयारवः । श्रीसूरेः श्रावकेशस्य श्रीमल्लस्य च निर्मलः ॥९
श्रीमत्पत्तनसद्दङ्गे निरमाद् वन्दनोत्सवम् । सहस्रवीर आनन्दाख्यस्य द्रव्यव्ययाद् घना
षोडशस्य शतस्यास्मिन् अष्टपञ्चाशवत्सरे । षष्ठ्यां पौषस्य कृष्णायां गुरुवारे शुभावहे ।
ततः शंखेश्वरं पार्श्वजिनं नन्तुं च जग्मतुः । गुरुशिष्यावलक्ष्येतां सङ्घाकैर्विनयात्तदा ॥९
मरुदेशनिवास्यत्र हेमराजश्च सङ्घपः । शत्रुञ्जये जिनान्नन्तुं गच्छंस्तावभ्यवन्दत ॥ ९६ ॥
समस्तमरुदेशादिदेशवासिजनान्वितः । स्वभुजोपार्जितद्रव्यव्ययं कुर्वन्ननेकधा ॥९७॥
बह्वोऽत्राभवन् भव्याऽवदाताश्चोत्सवा नवाः । निर्मिताः श्रावकैर्वक्तुं तानलं नाऽलसो

इत्थं वासकुमार एष उदयी प्राक्पुण्यपुण्यार्जनात्,
श्रीमत्सूरिपदं क्रमादलभत धार्मिकसाम्राज्यकम् ।
श्रीश्रीवल्लभपाठकेन पठितं लभ्यं न पुण्यं विना,
श्रुत्वेति श्रवणा भवन्तु भविका धर्मे मनःशुद्धितः ॥९९॥

इति श्री श्रीवल्लभोपाध्याय विरचिते श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महा
श्रीविजयदेवसूरि सूरिपदप्रदानवर्णनो नाम सप्तमः सर्गः ॥७॥

रघुपुरश्रीमदहम्मदावादादिनगरनिवासिनः श्रावकाः । अनाहूतानिति विशेषणेन च श्रीस्तंभ
निवासिनः श्रावका इत्यर्थोऽवसेयः ।

९२–सर्वान् त्रायते इति सर्वत्रः सर्वरक्षकः। सूरिपदोत्सवे बन्दिलोकाः कारातः छोटि
घटकादयो जन्तवोऽपि पञ्जरादितः छोटिता इति सर्वत्र इतीदं विशेषणं पुष्टम् ।

९३–सहस्रवीरः पारिक्खगोत्रः ।

९५–पाश्चिमार्धव्याख्या । तदा तस्मिन्काले श्रीविजयसेनसूरि श्रीविजयदेवसू
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिननमस्करणहेतवे श्रीशङ्खेश्वरनगरप्राप्तिसमये सल्लोकैः पण्डितलोकैर्वि
[illegible] गुरुशिष्यौ श्रीविजयसेनसूरिर्गुरुः श्रीविजयदेवसूरिःशि
[illegible] ।

९८–अत्र श्रीशङ्खेश्वरनगरे मरुदेशनिवासी पिंपाडिग्रामवास्तव्यः साहश्रीताल्हा

अष्टमः सर्गः

अथैवं वर्तमानोऽसौ वर्धमाने दिने दिने । जिनशासनसाम्राज्यं भुनक्ति द्युतिमत्तरम् ॥१॥
अदीक्षत धनान् शिष्यान् प्रतिबुद्धमनेकधा । विजयदेवसूरीन्द्रो जिनधर्मोपदेशतः ॥२॥
धर्मोपदेशतो यस्य प्रतिबुद्धा भवन्ति हि । भव्यास्तीर्थंकरस्येव श्राद्धाः सम्यक्त्वधारिणः ॥३॥
सर्वदा सर्वदा यस्य सफला धर्मदेशना । लोकानां कल्पवल्लीव निष्फला स्यात्कदापि न ॥४॥
अथ श्रीमेडताद्रङ्गे मण्डनो भूमिमण्डनम् । श्रीचोरवेडियागोत्रे समभूत् श्रावकोत्तमः ॥ ५ ॥
सुरताणः सुतस्तस्य प्रथमः प्रथमः कुले । द्वितीयो नाथ इत्याख्यः समभूत्समभूत्तमः ॥ ६ ॥
नाथस्यात्मरुहोऽभूवंस्त्रयो लोकत्रयोत्तमाः । केशवः श्रीकपूरश्च कमानामापि च क्रमात् ॥ ७ ॥
यथाक्रममवर्धन्त पाल्यमाना अहर्निशम् । मात्रा पित्रा तथान्यैश्च त इवात्ममनोरथाः ॥ ८ ॥
समये पितरौ तांश्च सर्वविद्या अपाठयन् । शीघ्रमध्यापकाभ्यर्णादपठंस्ते च ताः समाः ॥ ९ ॥
तनयानां विवाहाय सत्कन्या व्यवहारिणाम् । अयाचेतांतरां प्रेम्णा पितरावादरेण हि ॥
अस्मिन्नवसरे पुत्रौ द्वौ केशव-कपूरकौ । नोपयच्छावहे कन्ये अभूतामिति धर्मिणौ ॥ ११ ॥
संसारिणां हि संसारे स्यात् प्रियं पाणिपीडनम् ।
तयौ न्यषिध्यतां बालौ कस्माचिदपि कारणात् ॥ १२ ॥
संभावयाम ईदृक्षं तत्र मिथ्या न सर्वथा । कारणं स्तोकसंसार उपान्तमुक्तत्वं पुनः ॥ १३ ॥
बहूक्तावपि तौ पित्रा मात्रा चान्यैर्निजैरपि । विवाहं नाभ्यमन्येतां स्तोकसंसारिणौ यतः ॥
दीक्षामेवाभ्यमन्येतां तदा तौ सुकृते रतौ । रतौ यत्र भवेद् यो यत् तदेवाङ्गीकरोति सः ॥१५॥
पितरौ च पितृव्यश्च सर्वे एते त्रयस्ततः । उद्विग्ना भवतोऽभूवन् सम्यक् तत्प्रतिबोधिताः ॥१६॥
ततस्त ऊचिरे सर्वे संभूयेति परस्परम् । वयं च प्रव्रजिष्यामो यथैतौ प्रव्रजिष्यतः ॥ १७ ॥

६–समस्यां सर्वस्यां भुवि उत्तमः समभूत्तमः । सर्वार्थस्य समशब्दस्य सर्वादिगणे पाठात् स्त्रीलिङ्गे सप्तम्येकवचने, सर्वनाम्नः स्याद् ह्रस्वश्चेति; स्याद् इत्यागमे आपश्च ह्रस्वे समस्यामिति रूपसिद्धिः ।

९–ताः सर्वविद्याः, कथंभूताः समा मनोरमाः । समं साध्वखिलं सदृक् इत्यनेकार्थः ।

१६–पितरौ नाथाभिधः पिता, नायकदेवी माता । पिता च माता च पितरौ । पितामात्रेति पितृशेषः । च पुनः पितृव्यः काका इति लोकभाषाप्रसिद्धः, सुरताण इति नामा एते त्रयः । कथंभूता एते त्रयः । तयो दीक्षाङ्गीकरणात् । ताभ्यां केशवकर्पूरचन्द्राभ्यां प्रतिबोधिताः । अयं संसारो दुःखदायी, विषोपमा विषया इति ज्ञापिता ये ते तत्प्रतिबोधिताः ।

अथास्मिन् समये शास्ति बलभद्रो महीपतिः । राज्यं श्रीमेडताद्रङ्गे भ्रातृगोपालसंयुतः ॥
सोऽशृणोत् लोकवार्तेति प्रव्रजन्ति हि षण्णराः ।

पिता माता त्रयः पुत्राः पितृभ्रातृा तथा महान् ॥
गृहं गृहांश्च संत्यज्य प्रभूतानि धनानि च । स्वयंबुद्धा इव ज्ञानात् मिथोबुद्धा विवादतः ॥
रूपस्वभावलावण्यैरुत्तराः कुरवः किमु । नोत्तरे चापरे लोका यानाख्यान्तीति पण्डिताः ॥
बलभद्रमहीपालस्तदेत्याकर्ण्य विस्मितः । तान् समाकारयामास प्रविमृश्य निजं नरम् ॥
नृपप्रैष्यस्ततस्तेषां गृहे गत्वेत्युपादिशत् । ह्वयते बलभद्रोऽसौ युष्मान् भो षण्णरा द्रुतम्

२०—गृहं मन्दिरं गृहान् परिणीतस्त्रीः स्त्रियं वा । परिणीतस्त्रीवाची गृहशब्दः पुंल्लिङ्गः पुंस्ययं बहुवचनान्त एव । मिथः परस्परं बुद्धाः ज्ञातधर्माधर्मफलाः । एतौ अदृष्टाऽभुक्तभोगौ केशवकर्मचन्द्रनामानौ पुत्रौ बालकौ यदि प्रव्रजतस्तर्हि वयं भुक्तभोगाः संसारे कथं तिष्ठाम, स्थास्याम इति कारणादेव मातृपितृपितृव्या यथाक्रमं मिथो बुद्धाः । कस्मात् ज्ञानात् । अत एव पुनः कस्मात् विवादतः । कथंभूता एते उत्प्रेक्ष्यन्ते स्वयंबुद्धा इव ।

२१—पण्डिता यान् मातृपितृपितृव्यपुत्रान् षड् नरान् इति आख्यान्ति कथयन्ति । इतीति किं; कथंभूताः षण्नराः । किमु इत्यव्ययं विचारे । रूपस्वभावलावण्यैः करणभूतैः । उत्तराः कुरवः उत्तरकुरुक्षेत्रोत्पन्ना युगलिन इति विचारयन्ति । न अपरे अन्ये लोका उत्तरे उत्तरदेशोद्भवाः । यादृशाः रूपस्वभावलावण्यैः उत्तरकुरुक्षेत्रोत्पन्ना युगलिनः सुन्दरास्तथा एते षण्नराः अपि सुन्दराः, नान्ये उत्तरदेशोत्पन्ना लोका इत्यर्थः । उत्तराः कुरव इत्यत्र सत्यामपि न नाम्नीति निषेधकथनात् पूर्वापरेति सूत्रेण वैकल्पिको जसः शी न भवति । व्यवस्थेति कोऽर्थः । स्वाभिधेयापेक्षोऽवधिनियमो व्यवस्था । अस्यार्थः—स्वाभिधेयो दिग्देशकालस्वभावोऽर्थस्तमपेक्षते यः सः स्वाभिधेयापेक्षः । एवं विधो योऽवधिनियमः स व्यवस्था । तत उत्तरशब्दस्य दिग्देशकालस्वभावे अर्थे सत्यपि उत्तरशब्दात्पूर्वापरेति वैकल्पिको जसः शीभावनिषेधो नामत्वात् । ननु उत्तरशब्दस्य दिग्देशकालस्वभावानां नामत्वे सत्यपि न नाम्नीति कथं कथयतेति चेत् ब्रुमः—कुरवो द्विधा—मेरुपर्वतात् दक्षिणस्यां दिशि भवत्वात् देवकुरवः । देवशब्दपूर्वत्वेनैव प्रसिद्धत्वात् तेषां न दक्षिणशब्दपूर्वत्वेनेति उत्तरस्यां दिशि भवत्वात् । उत्तरशब्दपूर्वत्वेनैव प्रसिद्धत्वात् । उत्तराः कुरव इति कुरव इत्युक्तेश्च सामान्येन उभयोः देवकुरव उत्तरकुरव इत्यनयोर्ग्रहणं स्यात् । तत उत्तरशब्दस्य विशेषस्य द्योतकत्वात् उत्तरा इत्युक्तेरुत्तराः कुरव इति लभ्यते । अत उत्तरशब्दस्य कुरव इत्यस्य नामान्तरद्योतकत्वात् । नाम्नीति कथनं न दुष्टं । उत्तर इत्यत्र पूर्वापरेति वैकल्पिके जसः शीभावे प्रथमा बहुवचनं । नात्र प्रत्ययो न च तस्य लोपः । कुरव इत्यत्र जनपदे लुप् इति अण् प्रत्यय लुपि सति लुपियुक्त वद् व्यक्तिवचने इति प्रकृतिवत् लिङ्गवचने

अलङ्कारैरलङ्कृत्य परिधाप्याम्बराणि च । प्रभूते प्राभृते लात्वा जग्मुस्ते तत्र षण् नराः ॥२४॥
प्राभृतं पुरतो मुक्त्वा निपत्य च पदाम्बुजम् । स्वोचितं स्थानमासाद्य तस्य ते तस्थुराज्ञया ॥
तान् निरीक्ष्य परीक्ष्याऽऽशु दर्शनादेव तत्क्षणात् ।
शान्तात्मान इमे सन्ता आसुप्नमित्यब्रवीन्नृपः ॥ २६ ॥
तानासीनानपाऽपृच्छद् बलभद्रस्तदादरात् । कथं गृह्णन्ति भो दीक्षां भवन्तस्तद् ब्रुवन्तु माम् ॥
किं दुःखं कस्य कस्माद्वा युष्माकं कथ दुःखदः । निवारयाणि तत्सर्वं यद्वाञ्छत ददानि तत् ॥
यदि स्याम धने यार्थे धने तर्हि ददाम्यहम् । ग्रामं ग्रामोत्तमं चारीन द्राग् निराकरवाणि च ॥
व्यापारं कुरुतां नन्दात् सुखेन वसतात्र च ।
दुःखतः पालनीया हि दीक्षा यत्कोमलाङ्गकाः ॥३०॥ चतुर्भिः कलापकम् ॥
इति श्रुत्वा नृपप्रोक्तं वचनं तेऽपि षण् नराः । तदोचरन्ति वाक्शूरा इव भूमीश्वरोत्तमम् ॥
कस्मात् कस्यापि वा दुःखं नास्माकं सर्वदा सुखम् । भवत्प्रसादतः सर्वं धनं चास्ति महीपते ॥
परं स्त्रीभिर्धनैः पुत्रैर्ग्रामैर्धान्यैर्गवादिभिः । नास्ति कार्यं सदास्माकं विना धर्मं हि सर्वदा ॥
एवं विबोध्य सद्बुद्ध्या धर्मप्रज्ञा च सद्गिरा । हर्षयन्ति स्म भूपालं षण् नरा धर्मतत्पराः ॥
पुनः प्राहेति भूपालस्तदा तान् विनयान् मुदा । दीक्षां गृह्णन्तु भो वृद्धा, न गृह्णन्तु च बालकाः॥
प्राहुः श्रुत्वेति भूपालं ते सर्वे सर्वतःशुभाः । अस्माकं बालका एव दीक्षाग्रहणकारणम् ॥३६॥
एभिर्विना न चास्माकमेषां चास्मान् विना किल । सर्वथा नैव भूपाल दीक्षाग्रहणमर्हति ॥
एतत्साहाय्यतोऽस्माकमेषां साहाय्यतस्तु नः । दीक्षाग्रहणनिर्वाहो न संभवति सर्वथा ॥३८॥
उक्ति-प्रत्युक्ति-सद्युक्त्या विज्ञायेति महीपतिः । प्रसन्नीभूय तानाख्यत् यूयं धन्यतमा इति ॥
दृढधर्म-प्रियधर्म-शब्दौ शब्दानुशासने ।
नकारान्तौ हि निष्पन्नावर्थार्थितेषु षट्सु नृषु ॥ ४० ॥ युग्मम् ।
दृढधर्मादयः शब्दा इव प्राज्ञा विशेषतः । त्यक्त्वाऽकारान्ततां द्रुतात् पूर्वां प्रकृतिमात्मनः ॥

२५–ते षण् नराः तस्य बलभद्रमहीपालस्य आज्ञया तस्थुः–ऊर्ध्वा अभूवन् इत्यर्थः । नत्वेति पदं अत्रापि योज्यं । किं कृत्वा, तस्य बलभद्रस्य पुरतोऽग्रतः प्राभृतं ढौकनं मुक्त्वा । पुनः किं कृत्वा, तस्य बलभद्रस्य राज्ञः पदाम्बुजं चरणकमलं निपत्य नत्वेत्यर्थः ।

४०–इति विज्ञाय । इतीति किं ? हि निश्चितं दृढधर्मप्रियधर्मशब्दौ नकारान्तौ शब्दानुशासने व्याकरणे निष्पन्नौ सिद्धौ; अर्थात् एतेषु षट्सु निष्पन्नौ । एते षट्नराः दृढधर्माणः प्रियधर्माण इत्यर्थः ।

नाश्रयन्ति गृहस्थत्वं मदुक्तं बहुशोऽपि हि ।
शुद्धधर्मबलादेते जातसद्वचनाक्षराः ॥४२॥ युग्मम्।
ज्ञात्वैवं भूपतिर्धैर्ये तान् विनिश्चिन्तचेतसः । प्रेषयामास सत्कृत्य गृहं सद्वस्तुभूषणैः ॥४३॥
अथायान्तिस्म ते तस्य हर्म्यादुत्सवतोऽद्भुतात् । बलभद्रमहीपालकृताद् हर्षप्रकर्षतः ॥४४॥
आगत्यावसथे नाथः सुरताणश्च सोदरः । दीक्षोत्सवसुसामग्रीं व्यदधातामुभौ मुदा ॥४५॥
वसन्त्यवसरे चास्मिन् मेदिनीतटपत्तने । (पाठान्तरेण-मेडतानाम्नि पत्तने)
तपागच्छे महीयांसः श्रावका व्यवहारिणः ॥४६॥
तद्यथा-कोठारीकुलविख्याताः कल्ला टालासुतान्वितः ।
अर्जुनश्चासकर्णश्च रेखा अम्भाभिधस्तथा ॥
धीरदासो लसद्वीरदासश्चामरसिंहयुक् ।
अन्येऽपि स्वपरीवारयुता आसन्महत्तराः ॥४८॥ युग्म
श्रीसूजा-हरदासश्च ताल्हणः पुण्यकारणम् । सादा-माना-दयश्चान्ये मन्त्रिणोऽमी वसुस्तरा
पदा-पत्ता-जिणामुख्या मुख्याः सर्वेषु कर्मसु । सोनीवंशे सदा ख्याता वस्तुः श्रावकोत्तम
सहसा-सुरताणाख्यावास्तां कर्णाटवंशके । कुले भाण्डारिके भातां रत्ना-मोकाभिधानकौ
श्रीमान् ठाकुरो नाम शङ्करः शङ्करः सदा । मानो नरहरश्चैते शङ्खलान्वय आवभुः ॥५२॥

४१-४२—दृढ इति व्याख्या०—एते षण् नराः नाथा १ सुरताण २ नायकदेवी ३ क्षे० ४ कर्मचंद्र ५ कपूरचन्द्राः ६ गृहस्थत्वं नाश्रयन्ति न सेवन्ते । कथं० गृहस्थत्वं; हि निश्चितं मदुक्तं बलभद्रेण राज्ञा उक्तं । कस्मान्नाश्रयन्ति शुद्धधर्मबलात् । कथं० एते जातसद्वचनाक्षराः सत्सत्याद् वचनान्न क्षरन्ति न पतन्तीति सद्वचनाक्षराः। जाताश्चते सद्वचनाक्षराश्च जातसद्वचनाक्षराः । के इव उत्प्रेक्ष्यते—दृढधर्मादयः शब्दा इव । यथा दृढधर्मादयः शब्दाः जातसद्वचनाक्षराः जातं सत्सु सत्येषु वचनेषु प्रथमादीनां सप्तविभक्तीनां एकद्वित्वादिवचनेषु अक्षरं नकारादिलक्षणं वर्णो येषां ते जातसद्वचनाक्षराः । तथा एतेऽपि षड् नरा इत्यर्थः । कथंभूताः; दृढधर्मादयः शब्दाः विशेषतां विशेषभावं प्राप्ताः । किं कृत्वा ? आत्मनः स्वस्य पूर्वां अकारान्ततां प्रकृतिं सूत्रात् धर्मादच केवलात् इति लक्षणात्त्यक्त्वा । द्वितीयपक्षे कथं भूता एते विशेषतां प्राप्ताः सामान्यश्रावकलोकापेक्षया साधुधर्माङ्गीकारात् विशेषत्वं प्राप्ताः । किं कृत्वा पूर्वां प्रथमां प्रकृतिं श्रावकधर्मलक्षणां पापप्रकृतिं वा त्यक्त्वा । अत्र एते इति उपमेयपदं, दृढधर्मादयः शब्दा उपमानपदं; शुद्धधर्मबलादिति उपमेयपदं; सूत्रात् इति उपमानपदम् ।

४८—कोठारी । ४९—मुंहता । ५०—सोनी । ५१—भण्डारी ।
५२—सांखला । ५३—भटकवीया ।

रत्नसिंहो नृणां रत्नं राजसिंहो नृराजितः । सीहमल्ल-रता नाम प्रमुखा विदिता बभुः ॥५३॥
सदारङ्गः सदारङ्गो धनो धन्यो धनीश्वरः । सुरताण इमेऽभूवन् श्रीभटकतिपान्वये ॥५४॥
सुरमाणः कृतत्राणः दाहा दाहाविवर्जितः । त्रिलोकश्रीरमीपालः संघितीकुल आबभुः ॥५५॥
संघपः पेनसी ख्यातो मन्त्री नरपदस्तथा । रविदासो रवित्रासाः प्रतापाद्भवत्प्रमी ॥५६॥
दम्पदापी सदा देदा धंगाणी सद्गुणाग्रणीः । अभाच्छ्रीमचपानाम-शाखुगच्छोद्द्योतकारकः ॥
भारमल्लः सदामल्ल-तुल्यो दानबलादिभिः । रविदासस्तथाऽभातामेतौ तातहडान्वये ॥५८॥
देवीदासो धनो नाम डूंगरो वत्सनामकः । अशोभन्त मयोऽप्येते सर्वदा सर्ववत्सलाः ॥५९॥
सुरमाणः स्फुरत्प्राणः शार्दूलः स्थूलभूघनः । जीवाभिधस्तथेत्याद्या आसन् पीमसरान्वये ॥
भैरवो वर्धनो वीर एते भाण्डारिके कुले । व्यराजन्त च देपालः परीक्षकुलेऽभवत् ॥६१॥
महिकाभिध ऊदाह्नो मायीदासः सुमायिकः । इत्यादयो महीयांसो बभूवुर्गच्छदीपकाः ॥६२॥
अमर्त्यैरभिरन्यैश्च परदेशागतैरपि । एतेषामचिकीर्ष्यन्त बरयामात्रतास्तिकः ॥६३॥
अत्रान्तरे घटन्नेवं पण् नरासने परस्परम् । श्रीमत्कपूरचन्द्रस्य दीक्षा योग्या न बाल्यतः ॥६४॥
भवेद् कपूरचन्द्रो हि यावत्सप्ताब्दिकः किल । तावदिप्सुतु मातास्य पालनाय सदादरा ॥६५॥
मद्वतात्तु ततो दीक्षां माता पुत्रेण संयुता । पालनीयास्ति कष्टेन दीक्षा यन्महतामपि ॥६६॥
विचार्यैवं सदा नाथो दीक्षाग्रहणतः खलु । निवार्यास्थापयद् पुत्रयुतां मातरमालये ॥६७॥
साप्यस्यात्पुत्रसंयुक्ता पुत्रपालनहेतवे । पत्युः कथनकारित्वं पत्न्या धर्मः सदोत्तमः ॥६८॥
कुर्वाणा परमं धर्मं श्रावकं प्रतिनीय हि । पत्यतिष्ठद् सुतं तस्य पालयन्ती [illegible] सद्व्रतम् ॥
केसवः कर्मचन्द्रश्च नाथस्यात्मजहारिणौ । नाथः पिता तयोरेव पितृव्यः सुरताणकः ॥७०॥
चत्वारश्चतुरा एते कर्मारीन् हन्तुमुद्यताः । द्रव्यं दारांश्च संत्यज्य दीक्षायामभवन् पराः ॥७१॥

(चत्वारश्चतुरा एते दीक्षाग्रहणतत्पराः ।
बभूवुरल्पकर्माणः संत्यज्य स्वगृहांस्ततः ॥७१॥ इति पाठान्तरम्) –युग्मम् ।

ते यच्छन् मत्परं मातर्द्रविणं स्वगृहोचितम् । दीनेभ्यो याचकेभ्यश्च दिव्यधान्याम्बराणि च ॥
पूर्वोक्ता अथ ते श्रीमन्मेदिनीतटवासिनः । श्रावका भोजयन्ति स्म चतुरस्तान् घनादरान् ॥

५५–संघिन्वी त्रिलोकश्रीः तिलोकसी इति नामेत्यर्थः । दाहा सुरस्वरः ।

६५–तस्मिन् कपूरचन्द्नाम्नः पुत्रस्य पालने आदरो यस्याः सा सदादरा ।

६९–तस्य नाथस्य पत्नी नायकदेवीनाम्नी । श्रावकस्यायं श्रावकः ई, तन्नेदृमित्यम्
श्रावकसम्बन्धिनमित्यर्थः ।

७१–ततः नायकदेव्या कपूरचन्द्रस्य च गृहे रक्षणानन्तरं स्वं च द्रव्यं तुभ्यं दाएर ।

नाथः श्रीसुरताणश्च वरयात्रामिमामयं । आत्मनोऽकारयेनां नो वैराग्यादिकता यतः ॥७५॥
अथ नाथोऽक्षिपत् पुत्री वर्णके सुदिने दिने । विचक्षण इवानन्दात् सुरेश्वरनरेश्वरौ ॥७६॥
आहूतौ चारुकौसुंभवस्त्रैस्तौ बभतुस्तराम् । प्रभातोदितबालार्ककिरणोपमसद्द्युती ॥७७॥
आनन्दाद् गापनोद्धृन् स्त्रियो वर्धनादृताः । मौक्तिकैरुपयच्छेते दीक्षाकन्यामिमौ यतः ॥
अनेके हर्षतो लोका इत्याचख्युर्विचक्षणाः । दक्षिणां ददतानन्दात् श्रत्वा तत्कीर्तिमद्भुतां ॥
काश्चित्सखीः प्रति प्रेम्णा काश्चिदाचख्युरित्यहो ।

मुक्त्वा कार्याणि तौ द्रष्टुं त्वरध्वं चेत साम्प्रतम् ॥७९॥
चारुकर्पूरकस्तुरीकुङ्कुमादिभिरद्भुताम् । स्फुरत्परिमलोपेतां कुरुध्वं शिष्टपिष्टिकाम् ॥८०॥
दिव्यगन्धोदकैः पूर्वं स्नपयन्तु ततः पुनः । उद्वर्तयन्तु तत्कायं यतध्वं चाक्षिदीपनः ॥ ८१ ॥
कर्पूरागरुकस्तुरीमिश्रकुङ्कुमचन्दनैः । अङ्गरागं तयोरङ्गे सरङ्गाः कुरुतादरात् ॥ ८२ ॥
ललाटे चारुचर्चिक्यं कुरुध्वं कुङ्कुमादिभिः । अङ्गेऽलङ्कारसद्धारान् परिधापयतोत्सवात् ॥८३॥
मल्लध्वं मूर्ध्नि माल्यानि गले मालम्बिकाः शुभाः । बहुधा च वराकारमङ्गुलीष्वङ्गुलीयकम् ॥

द्वयोर्मूर्ध्नि निबध्नीत कोटीरं च शिरोमणिम् ।

हस्तेषु हस्तसूत्राणि, बाहुभूषाश्च बाहुषु ॥८५॥ सप्तभिः कुलकम् ॥
पुष्पितौ तावदीप्येतां तदानीं फलितौ भृशम् । मनोरथप्रदानारौ कल्पवृक्षाविवाङ्गिनौ ॥८६॥
अभाचद्गन्धमश्वस्थं वरयात्रासु राजवत् । भूषणैर्मुकुटोत्तंसैश्छत्रैश्च सह चामरैः ॥ ८७ ॥
गायना अग्रतो गायन् केप्यातोद्यान्यवादयन् । ननर्तुर्नर्तका हर्षादस्तुवन् कथकाः कथाः॥८८॥
स्फुर्जन्नेजसमाजश्रीकरकाकाररूपताम् । बिभ्राणाः किमु देवेन्द्रास्तौ निरीक्षितुमागताः॥८९॥

७८—उलुलुर्मङ्गलध्वनिरिति हैमशेषः । उपाद् यमः स्वीकरणे इति उपपूर्वात् यमो विवाहेऽर्थे आत्मनेपदे वर्तमाने लटो द्विवचने उपयच्छेते इति रूपं । तयोः केशव-कर्मचन्द्रयोः कीर्तिस्वकीर्तिस्ताम् ।

८१—उद्वर्तयन्तु मलं निवर्तयन्तु ऊगटणउ करउ इति भाषा इत्यर्थः ।

८३—चार्चिक्यं टीका आदिप्रमुखं । चार्चिक्यं समालभनं इति हैमः ।

८४—मल्लध्वं धरत । मल्लध्वमिति क्रियापदं सर्वत्र योज्यं । गले मालम्बिकाः काण्ठला १ हड्कड २ टंकावलि ३ चम्पकली ४ इत्यादि लोकभाषाप्रसिद्धाः आभरणविशेषाः । मालम्बिका स्रजा हैमेति । ऊर्मिका त्वङ्गुलीयकमित्युभयं हैमः ।

८८—केपीति वाद्यवादकाः । कथा इति तयोरेव बाल्येऽपि दीक्षाग्रहणलक्षणा वार्ता इत्यर्थः ।

वरयात्रा ययोरेवमासन्नवनवोत्सवाः । कथं व्याख्यान्ति तान् दक्षाः स्तोतुमिन्द्रो न चानलम् ॥
वाद्यैर्निर्वाद्यमानानां विचित्राणां दिने दिने । तदीयवरयात्राणां वारानन्ये न लेभिरे ॥९१॥
श्राद्धानामतिबाहुल्याद् रागस्याधिक्यतस्तयोः ।
सामीप्यात्सन्मुहूर्तस्य दिनानां च तनुत्वतः ॥९२॥ युग्मम् ॥
श्रीमन्मेदतटद्रङ्गाद् (पाठा०–श्रीमन्मेडताद्रङ्गाद्) बहिरारामे उत्तमे ।
दीक्षायै मण्डपं दीर्घं श्रीनाथः समभण्डयत् ॥९३॥
ध्वजतोरणस्तम्भैर्मण्डपस्तत्र मण्डितः । तोरणीकृतसच्छुण्डैः सम्मुखीनैर्गजैरिव ॥९४॥
वातप्रेरितसच्चेलपरसारिकारस्कारच्छदैः । कर्णावलम्बितश्वेतस्फुरद्वञ्चुरचामरैः ॥ ९५ ॥
चन्द्रैस्तत्र सदुल्लोच आसील्लोचनहर्षदः । आकृष्टैर्नभसोदभ्रसन्ध्याभ्राणां दलैरिव ॥९६॥
सर्वतस्तत्र सन्मुक्तास्रजो रेजुः प्रलम्बिताः । कृत्वैकमंशुसर्वस्वं चन्द्रो न्यास्यकरोत् किमु ॥
अस्मिन् समभवन् काले यावन्तोऽत्र महाजनाः । निमन्त्र्य तावतः सर्वान् मधुरादरपूर्वकम् ॥९८॥
न सद्भोजनमीतं सभोजनमभोजयत् । ब्रुवन् यथोचितं भरता खादत पिबतां क्रियाम् ॥
दीक्षायाः सुदिनस्यादौ दिनेऽदीनमना मुदा ।
नालिकेराण्यदात् पाणौ तेषां च चरणोत्सुकः ॥१०१॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
अथ प्रभाते श्रीनाथः १ सुरताण २ सहोदरः । केशवः ३ कर्मचन्द्रश्च नाथपुत्रौ चतुर्नराः ॥
कौसुम्भोष्णीषमुख्यानि वासांसि विविधानि हि ।
हारप्रालम्बिकादीनि भूषणानि च पर्यधुः ॥१०२॥ युग्मम् ॥
अवतंसांस्तथा मौलीन् मौलौ तेऽतिमनोहरान् । व्यबध्नन्त नितान्तश्री शोभिता अच्युता इव ॥
निरगमंस्ततोऽगाराद् ग्रहीतुमनगारताम् । समारुह्य विमानश्रीभासुराः शिबिकाः शुभाः ॥

९२–तयोः केशव-कर्पूरचन्द्रयोः । इमाः तदीयाः, ताश्च ता वरयात्राश्च तदीयवरयात्रास्तासां तनुत्वतः अल्पत्वात् । स्तोकं क्षुल्लं तुच्छमल्पं दभ्रात्रुटकानि च । तनु क्षुद्र कृशमिति हैमः ।

१०२–अथेत्यानन्तर्ये प्रभाते । चत्वारो नराः चतुर्नराः कर्तृपदं । हि निश्चितं । विविधानि, कौसुम्भोष्णीषं कुसुम्भेन रक्तं उष्णीषं मुकुटवेष्टनं पाघडी इति भाषाप्रसिद्धं मुख्यं येषु तानि कौसुम्भोष्णीषमुख्यानि वासांसि वस्त्राणि पर्यधुः परिहितवन्तः । च पुनः हारप्रालम्बिकादीनि भूषणानि–अलङ्कारान् पर्यधुः । तत्र हाराश्च शतलता अष्टाधिकसहस्रलतादयो अनेकप्रकाराः । प्रालम्बिकाश्च कण्ठला १ लटकन २ टङ्गावलि ३ माला ४ चम्पकली ५ चउकी ६ इत्यादि लोकभाषाप्रसिद्धविविधकण्ठाभरणविशेषा आदिर्येषां तानि हारप्रालम्बिकादीनि । चतुर्नराः के इत्याह–श्रीनाथः १ सुरताणः सहोदरो भ्राता, नाथस्य महीयान् भ्राता इत्यर्थः । केशवः कर्मचन्द्रश्च नाथपुत्रौ नाथस्य सुतौ । एवं चत्वारो नरा इत्यर्थः ।

नाथः श्रीसुरत्राणश्च वरयात्रामिमामय । आत्मनोऽकारयेतां नो वैराग्याधिकता यतः ॥७६
अथ नाथोऽस्विरन् पुत्रौ वर्णके सुदिने दिने । विचक्षण इवानन्दात् सुरेश्वरनरेश्वरौ ॥७७
आरूढौ चारुकौसुंभवस्त्रौ चमत्कृततराम । प्रभातोदितबालार्ककिरणोपमसद्द्युती ॥७८॥
आनन्दात् गायन्तोल्लसन् स्त्रियो वर्धयतादृताः । मौक्तिकैरूपयच्छेते दीक्षाकन्यामिमां यतः
अनेके हर्षतो लोका इत्याचख्युर्विचक्षणाः । दक्षिणां दद्रतानन्दात् श्रुत्वा तत्कीर्तिमद्भुताम्
काश्चित्सखीः प्रति प्रेम्णा काश्चिदाचख्युरित्यहो ।
मुक्त्वा कार्याणि तौ द्रष्टुं त्वरध्वं चैन साम्प्रतम् ॥७९
चारुकर्पूरकस्तूरीकुङ्कुमादिभिरद्भुताम् । स्फुरत्परिमलोपेतां कुरुध्वं शिष्टपिष्टिकाम् ॥८०
दिव्यगन्धोदकैः पूर्वं स्नपयन्तु ततः पुनः । उद्वर्तयन्तु तत्कायं यतध्वं चाखिदोपतः ॥ ८१ ॥
कर्पूरागरुकस्तूरीमिश्रकुङ्कुमचन्दनैः । अङ्गरागं तयोरङ्गे सरङ्गाः कुरुतादरात् ॥ ८२ ॥
ललाटे चारुतिलकं कुरुध्वं कुङ्कुमादिभिः । अङ्गेऽलङ्कारसद्धारान् परिधापयतोत्सवात् ॥८३
मन्नध्वं मूर्ध्नि माल्यानि गले मालम्बिकाः शुभाः । बहुधा च वराकारमङ्गुलीष्वङ्गुलीयकम्
हर्षान्मूर्ध्नि निबध्नीत कोटीरं च शिरोमणिम् ।
हस्तेषु हस्तसूत्राणि, बाहुभूषाश्च बाहुषु ॥८५॥ सप्तभिः कुलक
दुन्दुभी नादनीयौ तदानीं फलितौ भृशम् । मनोरथतदानारी फलपट्टसाविनाशिनौ ॥८६
अथानन्दतमश्वं वरयात्रासु राजत् । भूपर्णैमुक्तोत्तंसैश्छत्रैश्च सह चामरैः ॥ ८७ ॥
गायन्तः यत्नौ गायन् कन्यातोद्यान्यवादयन् । ननर्तुर्नर्तका हर्षादस्तुवन् कथकाः कथा॥८८
स्तम्भने नगनागश्रीकरकाकारूपताम् । विभ्राणाः किमु देवेन्द्रास्ती निरीक्षितुमागता ॥८९

७८–उद्द्युतुर्भ्रकर्णातिरिति हैमशेषः । [illegible] इति [illegible]
[illegible] इति [illegible] । तयोः केसर–कर्पूरचन्द्र
[illegible] ।

८१–उद्वर्तयन्तु [illegible] इति भाषा [illegible] ।

८३–चर्चिक्यं टीका भालितमुखं । चर्चिक्यं समालभनं इति हैमः ।

८४–मन्नध्वं बध्नत । [illegible] सर्वत्र योज्यं । [illegible]
[illegible] इत्यादि [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] हैमः ।

८८–[illegible] । कथा इति [illegible] दीक्षामहोत्सवकथा [illegible]
[illegible] ।

चरयात्रा ययोरेवमासाद्यनवोत्सवाः । कथं व्याख्यान्ति तान् दक्षाः स्तोतुमिन्द्रो न यानलम् ॥
श्राद्धैर्निर्माप्यमानानां विचित्राणां दिने दिने । तदीयचरयात्राणां वारानन्ये न लेभिरे ॥९१॥
श्राद्धानामतिबाहुल्याद् रागस्याधिक्यतस्तयोः ।
सामीप्यात्सन्मुहूर्तस्य दिनानां च तनुत्वतः ॥९२॥ युग्मम् ॥
श्रीमन्मेदतटद्रङ्गाद् (पाठा०–श्रीमन्मेडताद्रङ्गाद्) बहिराराम उत्तमे ।
दीक्षायै मण्डपं दीव्यं श्रीनाथः सममण्डयत् ॥९३॥
ध्वजराजचोरणैस्तुङ्गैर्मण्डपस्तत्र मण्डितः । तोरणीकृतसत्तुण्डैः सम्मुखीनैर्गजैरिव ॥९४॥
वातमेरितसच्चूलैस्फारिकारस्फरच्छदैः । कर्णावलम्बितश्वेतस्फुरच्चञ्चुरचामरैः ॥ ९५ ॥
चञ्चस्तत्र सदुल्लोच आसील्लोचनहर्षदः । आकृष्टैर्नभसोदभ्रसन्ध्याभ्राणां दलैरिव ॥९६॥
सर्वनस्तत्र सन्मुक्तासन्नो रेजुः मलम्बिताः । कृत्वैकत्रांशुसर्वस्वं चन्द्रो न्यासमकरोत् किमु ॥
अस्मिन् समभवन् काले यावन्तोऽथमहाजनाः । निमन्त्र्य तावतः सर्वान् मचुरादरपूर्वकम् ॥९८॥
न सदैभोजनमीतं सभोजनमभोजयत् । शुवन् यथोचितं भक्त्या सादत पितरां क्रियाम् ॥
दीक्षायाः सुदिनस्यादौ दिनेऽदीनमना मुदा ।
नालिकेराण्यदात् पाणौ तेषां च चरणोत्सुकः ॥१०१॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
अथ प्रभाते श्रीनाथः १ सुरताण २ सहोदरः । केशवः ३ कर्मचन्द्रश्च नाथपुत्रौ चतुर्नराः ॥
कौसुम्भोष्णीषमुख्यानि वासांसि विविधानि हि ।
हारमालम्बिकादीनि भूषणानि च पर्यधुः ॥१०२॥ युग्मम् ॥
अवतंसांस्तथा मौलीन् मौलौ तेऽतिमनोहरान् । न्यवभन्त नितान्तश्री शोभिता अच्युता इव ॥
निरक्रामंस्ततोऽगाराद् ग्रहीतुमनगारताम् । समारुह्य विमानश्रीभासुराः शिबिकाः शुभाः ॥

९२–तयोः केशव-कपूरचन्द्रयोः । इमाः तदीयाः, ताश्च ता चरयात्राश्च तदीयचरयात्रास्तासां तनुत्वतः अल्पत्वात् । स्तोकं क्षुल्लं क्षुद्रमल्पं दभ्राणुतलिनानि च । तनु क्षुद्र कृशमिति हैमः ।

१०२–अथेत्यानन्तर्ये प्रभाते । चत्वारो नराः चतुर्नराः कर्तृपदं । हि निश्चितं । विविधानि, कौसुंभोष्णीषं कुसुम्भेन रक्तं उष्णीषं मूर्ध्ववेष्टनं पाघडी इति भाषाप्रसिद्धं मुख्यं येषु तानि कौसुंभोष्णीषमुख्यानि वासांसि वस्त्राणि पर्यधुः परिहितवन्तः । च पुनः हारमालम्बिकादीनि भूषणानि–अलङ्कारान् पर्यधुः । तत्र हाराश्च शतलता अष्टाधिकसहस्रलतारूपो अनेकप्रकाराः । मालम्बिकाश्च कण्ठला १ लटकउ २ टङ्कावाले ३ माळा ४ चम्पकली ५ चरकी ६ इत्यादि लोकभाषाप्रसिद्धविविधकण्ठाभरणविशेषा आदिर्येषां तानि हारमालम्बिकादीनि । चतुर्नराः के इत्याह–श्रीनाथः १ सुरताणः सहोदरो भ्राता, नाथस्य लघीयान् भ्राता इत्यर्थः । केशवः कर्मचन्द्रश्च नाथपुत्रौ नाथस्य सुतौ । एवं चत्वारो नरा इत्यर्थः ।

लम्बितानेककौसुम्भपुष्पमालासमाकुलाः । किङ्किणीकारणत्कारणत्तुरगत्तत्तुरगाः ॥१०५॥
अत्र धन्या वयं लोका अप्येते किङ्किणीरवैः ।
आरोहोत्साहनादेशां कथयन्त्य इवेति किम् ॥१०६॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।
अनेके शिबिका लोकायत्ताश्चाप्यगर्हंस्तदा । छत्रकल्पैः स्फारकल्पैः सङ्कल्प्या योग्यतां श्रिताः ॥
आरभ्य स्वगृहात्तेऽथ मध्ये मेदपाटस्य हि । रूप्याणुद्भालयन्तोऽमी मार्गेषु निरगुस्तदा ॥
गच्छन्ति स्माग्रतस्तेषां ब्रुवन्त इति मागधाः । जयनानन्दनाजन्म वंशोऽयं च स्वमन्दिरम् ॥
सङ्घा अपरदेशानां स्वदेशानां च भूरयः । धनिनो बन्धुवाचीना मागधाशाः परेऽपि च ॥
मातङ्गाः पर्वतोत्तुङ्गा हयाः कल्लोलचञ्चलाः । स्यन्दनानि मनोज्ञानि योग्याहाः पत्तयोऽपि च ॥
उपर्युपरिसङ्घट्टा वर्षाम्बुवाभ्रका इव । स्फुरन्नेजाः पुरः पार्श्वयान्ते चाशितमोदकाः ॥११४॥
पताका नरहस्तस्था ज्ञापयन्त्य इवेति नून् । कृतवस्त्राभरण्यामेमिथां युद्धाश्वतुर्नराः ॥११३॥
सघस्तुभिर्गवाक्षस्थाः सन्नोपर्युपरि स्त्रियः । पश्यन्ति स्म मिथश्चान्यान् लक्षयन्ति स्म पाणिभिः ॥
भेरीदुन्दुभिमुख्यानि वाद्यानि विविधानि हि । वादकैर्वाद्यमानानि दिव्यानि स्वस्वजातिषु ॥
अहङ्कारादिवानेके सङ्गाता वरयोषिताम् ।
कर्णप्रियाणि गीतानि गायन्तो मधुरस्वरैः ॥११६॥ कलापकम् ।
दीक्षामहोत्सवं दिव्यं जातं माग् न कदेदृशम् । कृत्वा गच्छन् बहिर्द्वारान् यत्र ते मण्डपं शुभम् ॥
विजयसेनसूरीन्द्रसद्गुरोः भवराशया । पाठकोत्तमदिव्यश्रीमेघविजयमण्डितम् ॥ ११८ ॥
अथश्चान्यां विदिश्येते गत्वा त्यक्त्वा स्वपाणिभिः । भूषाम्बराणि सर्वाणि कुर्युर्लोचं स्वमूर्द्धसु ॥
साधुयोग्यानि दिव्यानि चीवराणि तदा मुदा । परिधाय गुरोः पार्श्वे आययुस्ते चतुर्नराः ॥
ततः प्रदक्षिणीकृत्य प्रणत्य च चतुर्नराः । तस्थुरग्रे गुरोर्नन्दीं स्थापितान् चतुरोऽर्हतः॥१२१॥
यथाविधिर्विधिमज्ञो गुरुः सरसया गिरा । व्रतानि व्रतिनां पञ्च तदाचानुदचारयत् ॥१२२॥
रसिका रसिकीभूय ते चाप्युदचरंस्तराम् । मुखैः स्वस्वमुखैः सम्यक् यतः सूत्रार्थवेदकाः ॥
षोडशस्य शतस्यास्मिन्नेकपञ्चाशवत्सरे । माघश्वेतद्वितीयायां दीक्षैतेषां शुभाभवत् ॥१२४॥
तुष्टुवुस्ते तदात्यन्तमुच्चर्यं व्रतपञ्चकम् । मेनिरे मनसा चैवमद्य धन्यतमा वयम् ॥ १२५ ॥
विजयसेनसूरीणां विनेयत्वाश्रयात्मनः । प्रदीक्ष्य प्राचलत् शिष्यान् मेघविजयवाचकः ॥१२६॥
प्रतिग्रामं प्रतिद्रङ्गं विहरन् सह तच्छ्रिया । श्रीमहाहम्मदावादद्रङ्गं स प्राप सोत्सवः ॥१२७॥

१०९—तपःश्रिया, यशःश्रिया ।

१२४—एतेषां नाम १ सुरताण २ केशव ३ कर्मचन्द्रानां ।

१२७—तेषां चतुर्णां नवीनशिष्यानां नाम १ सुरताण २ केशव ३ कर्मचन्द ४ नाम्नां श्रीः शोभा तच्छ्रीः तया सह सार्धम् ।

अभिनन्द्यानवद्यात्मा सोऽदात् शिष्यचतुष्टयम् । विजयसेनसूरीणां सद्गुरूणां गुणात्मनाम् ॥
श्रीनेमिविजयो १ मुख्यः श्रीसूरविजयो २ऽपरः ।
श्रीकीर्तिविजयो ३ ज्ञेयः कनकविजयो ४ जयी ॥१२९॥
चतुर्णामिति चत्वारि नामान्येषां यथाक्रमम् ।
विजयसेनसूरीन्द्रस्सत्यार्थानि व्यधात्तदा ॥१३०॥ युग्मम् ॥
श्रीनेमिविजयो नाम कनकविजयः पुनः । शिष्यावेतावुभौ सोऽदात् विजयदेवसूरये ॥१३१॥
कर्पूरचन्दनामानं भ्रातरं लघुमात्मनः । गते नायकदेव्याख्यां मातरं च कियत्क्षणे ॥१३२॥
षोडशस्य शतस्यात्र षट्पञ्चाशत्मवत्सरे । पूर्वैरिव महोयोभिरुत्सवैः श्रावकैः कृतैः ॥१३३॥
श्रीमन्मेदतटद्रङ्गे मादीक्षत् शुभे दिने । श्रीपूज्यस्याज्ञया श्रीमत्पद्मसागरपण्डितः ॥१३४॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ॥
ततः कर्पूरचन्द्राख्यं मात्रा संयुतमन्यदा । श्रीपूज्यायार्पयामास पद्मविजयपण्डितः ॥१३५॥
श्रीपूज्योऽप्यर्पयामास विजयदेवसूरये । कुंअरविजयेत्याख्यां कृत्वा शिष्यतया तदा ॥१३६॥
कुमिपर्चि जिनागार-धर्मागाराय यः किल । कुंअरः प्रोच्यते सद्भिः सानुस्वारः स्वरे परे ॥
अनुस्वारो मकारस्य न कदापि स्वरे परे । अनुस्वारः कथं सूत्राभावादत्र स्वरे परे ॥१३८॥
उत्तरमाह—अनुस्वारो मकारस्याऽलुक् समासविधानतः ।
बाहुलकाच नामत्वादार्षत्वाच स्वरे परे ॥१३९॥
यथा वितउ शब्दे हि दउमत्ययशक्तितः ।
सन्धिर्नेह तथार्पोक्तेर्मकाराकारयोरपि ॥१४०॥ युग्मम् ॥
...भून् विजयते सर्वान् सर्वत्रात्मीयतेजसा । विजयः प्रोच्यते प्राज्ञैः सर्वलोकसुखप्रदः ॥१४१॥
...ुंअरविजयेत्याख्यामन्वर्थामकरोत्ततः । कर्पूरचन्दशिष्यस्य सद्गुरुर्गुरुबुद्धिया ॥१४२॥

१२८—स श्रीमेघविजयवाचकः शिष्यचतुष्टयं नाथ १ सुरताण २ केशव ३ कर्मचन्दान् ४ ...त्यर्थः ।

१३२—कियांश्चासौ क्षणश्च कियत्क्षणः । नाथ १ सुरताण २ केशव ३ कर्मचन्दानां ४ ...तुर्णां संवत् १६५१ माघसुदि द्वितीयादिवसदीक्षाग्रहणात् कियत्कालस्तस्मिन् कियत्क्षणे गते ...ीमत्पद्मविजयपण्डितः श्रीपूज्यस्य आज्ञया—श्रीविजयसेनभट्टारकाज्ञया आत्मनः स्वीयस्य कीर्ति-...जयकनकविजययोः कर्पूरचन्दनामानं लघुं भ्रातरं च पुनः नायकदेव्याख्यां मातरं शुभे दिने ...दीक्षत । कियत्क्षणं द्रवयति कस्मिन् षोडशस्य शतस्य षट्पञ्चाशवत्सरे सं० १६५६ वर्षे ...र्थः । शेषं स्पष्टम् ।

एवं श्रीविजयादिसेनमुनिपो यस्मै सुशिष्यत्रयम्
प्रादाद् भक्तिवशप्रसन्नहृदयो यत् किं न दत्ते प्रभुः ।
सोऽव्याद् श्रीविजयादिदेवसुगुरुर्भव्यानपायोच्चयाच्
श्रीश्रीवल्लभपाठकेन कविना व्याख्यात दीक्षोत्सवम् ॥१४२॥

इति श्रीश्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमद्विजयदेवमहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिवराणां श्रीविजयसेनसूरिप्रदत्तश्रीकनकविजयादिशिष्यप्रदानवर्णनो नाम अष्टमः सर्गः ॥ ८ ॥

नवमः सर्गः

अथ धर्मगुरोः पार्श्वे सर्वा विद्याश्चतुर्दश । सोपाङ्गैकादशाङ्गीयुक् पूर्वाण्यपि चतुर्दश ॥१॥
अधीयानोऽभवज्ज्यायान्वर्धमानो गुणश्रिया ।
ओजसा तेजसा चाङ्गे कनकविजयोऽन्तिषत् ॥२॥ युग्मम् ॥
प्रत्यक्षा हि बभौ तस्मिन् चित्तस्थेव सरस्वती । सूत्रार्थावबोधेन कालेष्वध्ययनादिषु ॥३॥
शिष्यैरनेकैर्विद्वद्भिर्युक्तो यद्यपि भूरिभिः । तथाऽप्यनन्यशिष्योऽहमित्यमंस्त सदा गुरुः ॥४॥
चक्षुषी तस्य कर्णान्तविश्रान्ते स्तो मनोहरे । चक्षुष्मत्ता तु शास्त्रार्थैस्तथाऽप्यासीज्जगद्धिता ॥
विद्यावदाऽह्वयस्सोऽस्ति श्रीराजनगरे ह्यथ । विद्यावदाना वदन्ते विद्वद्दा यस्य धीमता ॥
ध्वंसन्तीति विशो विश्वे विश्वे विश्वमपूरयम् । अम्भुते सयशो यस्य विश्वस्येष्टे न ईश्वरः ॥७॥
विवस्वानिव तेजस्वी वचस्वीव बृहस्पतिः ।
यशस्वी धवलश्रीव जिनशासनशोभकः ॥८॥ युग्मम् ॥
वशीति विवशो नेति धर्मधेति वर्षवत् । यमुशन्ति विद्यामीशा भागने न विद्यावदः ॥९॥
वद्धतेर्जगतो मूलं मूलं स्त्रीपकुलस्य च । मूलो नाम नदीपोऽस्ति भ्राता भ्राता मद्दर्पिनः ॥
अथावसरे श्रीमद्विजयसेनसद्गुरुम् । विद्यावदाऽभिधः श्राद्धः समायाद्वन्दितुं मुदा ॥११॥
वन्दित्वा मार्गलिर्भूत्वा विनयात् स उपाविशत् । पुरस्तात् श्रीगुरोर्धर्मकथां श्रोतुमनास्तदा ॥
विजयसेनसूरीन्द्र इति तं समुपादिशत् । नवीनप्रतिमानां हि कारणं पुण्यकारणम् ॥१३॥
समाकर्ण्योभयाकर्णि च ईदृग्गुरोर्मुखात् । प्रतिमाकारणे भावमदधात् श्रीविद्यावदः ॥१४॥

८—स विद्याविद्या ईश्वरो धनी श्रावकः विश्वस्य जगत इष्टे ऐश्वर्यं करोतीत्यर्थः । अधी- गर्थदयेशां कर्मणीति शेषत्वेन विवक्षिते कर्मणि विश्वस्येति षष्ठी । शेषत्वेनाऽविवक्षिते कर्तरि विश्वमीष्टे इति कर्मापि स्यात् । जगतामीष्टे जगन्तीष्टे इत्यादिवत् । स च: यस्य विद्याविद्या इति मात्रः श्रावकस्य अभूतर्थे यथाः विश्वं कोऽप्यभूते इति । विश्वे सर्वस्मिन् जगति विश्वे लोके दीव्यन्ति स्तुवन्ति कथयन्तीति यावत् । अभूतत्वामिति कि तदेवाह—विवस्वानिव तेजस्वी [illegible] सर्वं स्पष्टं । पदार्थसमन्वयः स्पष्टयिष्यति ।

९—स विद्याविद्यामाम श्रावको भासते दीप्यते । स च: यं विद्यामीशा अनुशासनं स्वामिनो राजान इत्यर्थः । वशीति विवशो भवद्गुणवशीभूतेति । न पुनः रूपवान् वर्षवत् इति वदन्ति शाक्यन्ति कथयन्तीति यावत् । विवशोऽजितदुष्टवशीति ईशः ।

१०—श्राद्धः श्रावकः श्रावकाख्यः, श्राद्धिक श्रावक श्राद्धश्च इति अमरः [illegible] पर्यायेवत्तात् । न कोऽपाऽश्रवणीयाज्ञाकर्मधारयमिति षष्ठीमिदेव द्वितीयैव ।

उत्थाय तत आनन्दादागत्यास्थानमन्दिरम् । आकारयच्छुभेऽह्नि साक् प्रतिमाकारिणो नरान्॥
तेऽप्याजग्मुस्तदाहूताः कृत्वा ज्योत्कारमादरात् । आसन्त पुरतस्तस्य तेनैवोक्तवराज्ञया ॥
तदैवं कथयामास तानर्हद्बिम्बकारिणः । द्वासप्ततिजिनेन्द्राणां कुर्वन्तु प्रतिमा वराः ॥१७॥
तदा तदाज्ञयैवं ते प्रतिमाकारिणो नराः । चक्रुःप्रतिमा अर्हत्प्रतिमाः प्रतिमोत्तमाः ॥१८॥
वर्तमानादिसत्कालत्रयसम्बन्धिनीरिमाः । द्वासप्तति जिनेन्द्राणां प्रतिमा महिमासमाः ॥
आदायानीय तस्याग्रे ढौकयामासुराशु ते ।
हृष्यमोदत ता दृष्ट्वा श्रावकश्रीविशारदः ॥२०॥ युग्मम् ।
अकारयज्जिनागारं शक्रन्दरपुरे तदा । श्रीचिन्तामणिपार्श्वस्य चैत्यस्यान्तिकमुत्तमम् ॥२१॥
प्रतिमानामय श्रेष्ठां प्रतिष्ठां श्रीमतिष्ठया । विजयसेनसूरीन्द्रकरात्कारयति स्म सः ॥२२॥
तस्मिन्नवसरे सूरिं विज्ञप्यांह्री प्रणम्य च । वदतांवर इत्याख्यत् श्रावकः श्रीविशारदः ॥२३॥
श्रीकीर्तिविजयाख्योऽयं कनकविजयोऽप्ययम् । शिष्यप्रशिष्यावेतौ ते भ्रातरौ द्वाविमौ मिथः॥
रामसुन्दरनामाऽयं कुशलविजयः पुनः । कमलविजयश्चैते पञ्च पञ्चमपञ्चमाः ॥२५॥
एतेषां विदुषां देहि पदं पण्डितनामकम् । श्रीसंघाग्रहतः श्रीमद्विजयसेनसद्गुरो ! ॥२६॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।
विजयसेनसूरीन्द्रस्ततस्तस्याग्रहाद् घनात् । ददौ तेषां हृदानन्दि पदं पण्डितनामकम् ॥२७॥
रूपकाणि मुदा प्रादात् तत्पण्डितपदोत्सवे । साधर्मिकादिलोकानां प्रतिहस्तं विशारदः ।
अन्येऽपि श्रावका इभ्याः सभ्याः समयवेदिनः । धर्माभिलाषिणो रूप्यश्रकुर्लम्भनिकां मिथः ।
अहो पुण्यवतां पुंसां प्रभावः प्रभवत्यपि । मनोरथानां लाभाय परेषां ह्युपकारकृत् ॥३०॥

१९—कथं भूताः प्रतिमाः ? महिमासमाः—महिम्ना माहात्म्येन न समाः सदृशा यास्ता महिमाऽसमास्ताः ।

२५—पञ्चमेषु चतुरेषु पञ्चमा दृक्षा ये ते पञ्चमपञ्चमाः । पञ्चमश्चतुरे दक्षे इति महेश्वरः ।

२७—तेषां कीर्तिविजय १ कनकविजय २ रामसुन्दर ३ कुशलविजय ४ कमलविजयानां ५ पण्डितपदस्योत्सवः तत्पण्डितपदोत्सवस्तं । प्रतिहस्तमित्यत्र 'लक्षणे १ त्थंभूताख्यान १ भाग ३ वीप्सासु ४ प्रतिपर्यनवः' इति लक्षणेऽर्थे प्रतियोगे द्वितीयेति द्वितीया । प्रतिहस्तं हस्तं हस्तं प्रत्येयर्थः । रूपकाणि नाणकानि । रूपं स्वभावे सौन्दर्ये नाणके पशुशब्दयोरिति महेश्वरः । [illegible]

२९—रूप्यं दीनारवत्तुल्यनाणकं । रूप्यं स्वाहतरूपकेऽजने रजतेऽपि चेति महेश्वरः । लम्भनिका—प्रतिवस्त्वादिविभाजनं लहिणां नानुमानितमिति ।

३०—प्रभवत्यपि समर्थो भवन्तीत्यर्थः । अपीति निश्चये । कथंभूतः प्रभावः ? परेषां उपकारकृत् ।

एवं विशारदाः श्राद्धः श्रद्धया धर्मकर्मसु । चकार रूपमेतेषां श्रीपण्डितपदोत्सवम् ॥३१॥
कनकविजयः प्राप्य श्रीपण्डितपदश्रियम् । विनयं लघुवृद्धेषु यथार्हंयुः सदाऽकरोत् ॥३२॥
एवमुद्भूतसद्भूतश्रीपण्डितपदर्द्धिमान् । कनकविजयोऽराजद्राजेव भक्तिता असौ ॥ ३३ ॥

—श्रीकनकविजयस्य पण्डितपदम् ।

अथास्ति पत्तनं नाम पत्तनं पत्तनोत्तमम् । रत्नयोनि यतो श्लाकास्तन्नुद्भवन्ति च नापरम् ॥
महेभ्या तत्र लालीति नाम्नी वसति कामिनी । श्राविका कामुका नैवं कामुक्यपि कदापि न ॥
शीलवत्यो हि या आसन् श्राविकाः सुलसादिकाः ।

तासामेषोऽवतारः किं जानैषा ब्रह्मचारिणी ॥३६॥

कुतोऽपि सुकृतात्कान्तात् प्राप्तसम्पत्ति-सन्ततिः । कुतोऽपि दुष्कृताद्दुष्टात् सा निष्पत्ति-सुताऽभवत्॥
(कुतोऽपि दुरितात्सासीन्निष्पतिः सुपतिः श्रिया, श्रियां —इति वा पाठः ॥ ३८ ॥)
फलं लक्ष्म्यादिकं वल्गु फल्गु यस्मादिदुःखजम् । सद्धर्माऽधर्मयोर्बुद्ध्वा साऽर्हद्धर्मं समाचरत् ॥
अर्हदुत्तमकारेण विधिना शुद्धधर्मधीः । व्रतानि द्वादशासक्तं श्रावकाणामपालयत् ॥४०॥
अथान्यदा फलं भूरि सा गुरोराननोन्मुखात् । शत्रुंजयादितीर्थानां यात्राकरणसंभवम् ॥४१॥
श्रुत्वोत्थाय गुरोरग्रे सर्वसंघसमक्षकम् । आकार्य सर्वदेशानां सङ्घान् सर्वात्मनोत्तमान् ॥४२॥
शत्रुञ्जयादितीर्थानां यात्रां कर्त्तास्मि भावतः ।

साऽभ्योपदिति सद्भवत्या सिद्धधनामिदमीप्सितम् ॥४३॥ युग्मम् ।

श्रीसङ्घसुखमं कृत्वा श्रीसङ्घेन जनोत्तमा । उत्तमादेऽकरोद्यात्रां शत्रुञ्जयमुख्यार्हताम् ॥४४॥

३४—पत्तनं नाम पत्तनं नगरं अस्ति । कीदृशं पत्तनं नाम पत्तनं पत्तनोत्तमं पत्तनेषु नग-रेषु उत्तमं श्रेष्ठं पत्तनोत्तमं सर्वनगरोत्तममित्यर्थः । तदेवाह—यतो यस्मात्कारणात्केऽपागरूपत्वं नाम पत्तनं रत्नयोनि रत्नानामुत्पत्तिस्थानं रत्नखानि भवन्ति । न पुनः अपरं अन्यद् नगरं रत्नयोनि न भवन्ति ।

३५—कामुका मैथुनाभिलाषवती नैव । अत्र रिरंसाया अभावादेव जानपदकुण्डेति ङीप् निषेधे, अजाद्यतष्टाबिति टाप् अपीति पुनरर्थे । कामुक्यपि मैथुनेच्छावत्यपि कदापि कस्मिन्नपि काले ॥ कामुकीत्यत्र जानपदकुण्डेति मैथुनेच्छायां ङीप् ।

३६—एषा लाली श्राविका । या सुलसादिकाः श्राविकाः हि निश्चितं शीलवत्य आसन् तासां । किमिति वितर्के । एष अवतारो जातः । कथंभूता एषा ब्रह्मचारिणी ।

४४—उत्तमं च तदहश्च उत्तमाहः शोभनं दिनमित्यर्थः । पुंलिङ्गस्त्वहःशब्द उत्तमाहे । अह-ष्टखोरेवेति टप्रत्यये टिलोपे च उत्तमाहः । श्रीसङ्घेन सङ्घीभूतेन जनोत्तमाः शत्रुञ्जयमुख्यार्हतां मुख्यानामर्हतां यात्राम् । शत्रुञ्जयगिरिनारशङ्खेश्वरार्बुदाद्यष्टापदादितीर्थेषु स्थितानाम् ।

[illegible]र्तीनां पाताके तथाऽद्भुताः । व्ययपित्वाऽव्ययीभावो मेने द्वन्द्वेन सूरे ॥[illegible]
[illegible] [illegible]गुरुराणा गुरौ गुणैः । समदा समदायां सा चित्त एवं व्यधात् ॥[illegible]
[illegible] कि तदाह—
[illegible] [illegible] चरणाम्बुजम् । निजपदेसूरीन्द्रं सर्वसङ्घसमक्षकम् ॥ ४७ ॥
[illegible] देहि [illegible]ऽस्य भास्वतः ।
कनकविजयाख्यस्य तद्गुणैर्यशु शालिनः ॥ [illegible]
[illegible] सूरेः पार्श्वे उपाभजे । रात्रिं [illegible] [illegible] ।
[illegible] कि तदाह—
[illegible] [illegible]रभिराम । कनकविजयाख्यस्य पूरयेति मनीषितम् ॥[illegible]॥
[illegible] [illegible]लिर् । साक्षीत्वमपि धर्मात्मा किं न कुर्वे तवेरितम् ॥
[illegible] [illegible] धर्मेन्द्रे सौम्योऽपि च । उभयोर्जीवयोर्योगे साक्षीति समागत[illegible]
[illegible] [illegible] निरैक्षत । मुहूर्तं गुणं सूरिस्तास्यापरोपितम् ॥ ५१ ॥
[illegible] [illegible] चित्तः । तदैव सर्वदेशानां सैन्यानाहूतवान् स च ॥[illegible]॥
[illegible] [illegible]तारादितः । उपसितामुहूर्तेन तदाहूताः समागमुः ॥ ५२ ॥
[illegible] [illegible] [illegible] । [illegible]पोलभागमे ॥[illegible]॥
[illegible] [illegible] च । गीतगानेषु गीतेषु [illegible]जीमिनेः ॥[illegible]॥

[illegible]

[illegible]

विजयदेवसूरीन्द्रः कनकविजयाह्वयम् । उपाध्यायपदं दत्वा तदिदमवदन्मुखात् ॥ ५८ ॥
इदमिति किं तदाह— [त्रिभिर्विशेषकम् ।
कनकविजयाख्योऽयमुपाध्यायशिरोमणिः । समक्षं सर्वसंघस्य नानादङ्गागतस्य हि ॥५९॥
निशम्येति ततः संघाः सर्वदेशनिवासिनः । ववन्दिर उपाध्यायकनकविजयाह्वयम् ॥६०॥
धर्माशिषं तदानन्दात् श्रीसङ्घस्य मुखात्तदा । उपादिशदुपाध्यायः कनकविजयाह्वयः ॥६१॥
तद्यथा—अर्हत्सिद्धवराचार्योपाध्यायाः साधुसंयुताः । श्वःश्रेयसं सदा कुर्युः पञ्चैते परमेष्ठिनः ॥
श्रुत्वोपदेशं ते सङ्घा उदतिष्ठंस्तदग्रतः । तेषां पाणौ च रूप्याणि ददौ लालीः स्वलीलया ॥
सर्वान्सङ्घांस्ततो लालीः सभोज्याद्भुतभोजनम् । विससर्जातिसत्कारपरिष्कारादिदानतः ॥
लाली श्राद्धी चकारैवमुपाध्यायपदोत्सवम् । कनकविजयो जीव्यात् स चिराय पदीयकम् ॥
—इति श्रीकनकविजयस्य उपाध्यायपदम् ॥
अथास्ति भरतक्षेत्रे सर्वस्वर्गसुखादिकम् । निर्विपत्तिकसम्पत्तिपुरमीडरसत्पुरम् ॥ ६६ ॥
कल्याणमल्लभूपालः सर्वकल्याणकारणम् । निरुपद्रवसाम्राज्यं भुनक्ति व्यक्तनीतिमान् ॥६७॥
व्यवहारी सदाहारीश्वरेश्वरपुरस्कृतः । तत्र भाविभद्राख्यः श्रेष्ठी वसति नागरः ॥ ६८ ॥
(नागरः श्रावकोऽवसत्—इति वा पाठः)
सद्दानादिगुणान् यस्य त्रिदशैः सहजूरपि । वक्तिरन्यो न किं वक्ति सहजूरस्ति तत्सुतः ॥
(वक्तिरन्यस्य का वार्ता सहजूस्तत्सुतोऽभवत्—इति वा पाठः)
विगताजुः कदाप्याजूः कारायां नुर्न कस्यचित् । यस्य प्रभावतो लोके सदनः स विराजते ॥

६४—अतिसत्कारेण परिष्कारादीनामलङ्कारादीनां दानं अतिसत्कारपरिष्कारदानं तस्मात्-अतिसत्कारपरिष्कारादिदानतः । अलङ्कारस्तु भूषणं परिष्कारामरणे चेति हैमः । परिष्कार इत्यत्र मूर्धन्यषकारोपमध्यः ।

६८—तत्र श्रीमति ईडरपुरे श्रेष्ठी नागरो वसति । कथंभूतः ? व्यवहारी । पुनः कथं० ? सदा निरन्तरं हारीश्वरेश्वरपुरस्कृतः—हारयो मनोहरा ये ईश्वरा धनिनस्तेषामीश्वराः स्वामिनस्तैः पुरस्कृतो यस्य । तथा चाह हारिकापिरं मनोहरमिति हैमः । पुनः कथंभूतः ? भाविभद्राख्यः कल्याणपुत्रदेह इत्यर्थः ।

६९—तत्सुतः नागरसुतः । भूतकालसरस्वत्यां विशाख्यां अनेऽतिवेति परेऽरः ।

७०—यस्य प्रभावतो लोके कदापि कस्यापि नुर्नरस्य कारायां बन्दौ न आजूः न हठाक्षेपः । कथंभूतः सहजूः ? विगताजुः—विगता आजूः हठाक्षेपो यस्मात्स विगताजूः । अनेन ... सहजूर्ह स्वेच्छयैव स्वस्यान्येषां च ... कार्येषु प्रवर्तते

दानैर्यस्य पराभूताः प्रसवद्भिः करात्सदा । असूयया हि मातङ्गाः स्रवन्त्यद्यापि सन्तथा ॥७१॥
क्षिपन्ति मस्तके रेणून् सहन्ते चातपादिकम् । लभन्ते नैव दातृत्वं सोऽभूद्दातृत्तमो भुवि ॥७२॥
अथायाद्विहरंस्तत्र विजयदेवसद्गुरुः । सहजूप्रमुखाः श्राद्धा अपि तं वन्दितुं गताः ॥ ७३ ॥
अभिवन्द्योत्सवं कृत्वाऽन्तरा नगरमानयन् । विजयदेवसूरीन्द्रं श्रावकास्त उपाश्रये ॥ ७४ ॥
(अभिवन्द्योत्सवं कृत्वाऽन्तरा नगरमानयत् । विजयदेवसूरीन्द्रं सहजूः स उपाश्रये-पाठान्तरम्)
धर्मोपदेशमाकर्ण्य नत्वा चोत्थाय सोऽकरोत् । पुष्पाणीव सुरूप्याणि महाजनकरास्पदे ॥७५॥
अथान्यदा समुत्पन्नविवेकाधिकृतेरितः । इति व्यज्ञपयद्भक्त्या सहजूः श्रावको गुरुम् ॥७६॥
इनीति किं तदाह—
जानासि यं त्वं शिष्यं सर्वाङ्गीणगुणाश्रयम् । श्रीगुरो प्रापयद्वाक्तं वर्याचार्यपदश्रियम् ॥
विजयदेवसूरीन्द्रस्ततः प्राहेति तं प्रति । अस्मिन् कार्ये करिष्यामि ध्यानमभ्युदयावहम् ॥७८॥
नमस्तं सहजूः प्राह प्रयतस्व गुरो द्रुतम् । ध्यानार्हं वीक्ष्यते वस्तु यत्तद् ब्रूहि नयामि तत् ॥७९॥
अस्मिन्नवसरे श्रीमत्सावलीग्राम उत्तमः । वर्तते सावली तस्य प्रबलीष्टे महीपतिः ॥८०॥
परीसरकुल्याव्योमव्योमरत्नसमद्युतिः । पुंरत्नं रत्नसिंहाख्यः श्रेष्ठी वसति विश्रुतः ॥८१॥
अनेकजीवहिंसाया निवारणकृतोद्यमः । रत्नसिंहोऽलिखत्पत्रं सूर्याह्वानाय हर्षितः ॥८२॥
तद्यथा—स्वस्तिश्रीशोभितं सम्यङ्नत्वा श्रीपरमेष्ठिनम् ।
ईडे पण्डिता पत्तनस्थानमातीदरसत्पुरम् (—पत्तनमिति वा पाठः) ॥८३॥
विजयदेवसूरीन्द्रं सानन्दं तत्र शासनम् । प्रणत्य रत्नसिंहोऽयं श्राद्धो विज्ञपयत्यथ ॥८४॥
श्रीकृष्णदास प्राप्तश्रीसमाजविराजितः । सावलीग्राममागच्छ सर्वजीवहिताय हि ॥८५॥

हं हठात् तेषु प्रक्षिपन्तीति भावः । [illegible] । यद्यप्याजूनेरके हठात् क्षेपस्य नाम, तथाप्यत्र [illegible] विवक्षणात् अन्यत्रापि हठात्क्षेप नाम न दुष्टम् ।

८१—[illegible] प्रकारैः ।

८०—[illegible] सावली । [illegible] इत्यर्थः । [illegible] इत्यर्थः । [illegible] इत्यर्थः । [illegible] इत्यर्थः । [illegible] षष्ठी ।

८३—[illegible]

जीवहिंसा प्रभूतात्र जायते पापभूपतः । त्वदागमनतस्तस्या निवृत्तिर्भविता चिरम् ॥८६॥
अस्मिंश्च कार्ये आलस्यमपास्यागच्छ सद्गुरो ! । भवन्ति श्रावकाः सर्वे धर्मलाभार्थिनो यतः ॥
स्वस्ति श्रीजिनमान्यस्य श्रीमदीडरसद्गुरो । सहजूप्रमुखान् श्राद्धान् रत्नसिंह इति स्तुते ॥
इतीति किं तदाह—
धन्या यूयं यतो नित्यं विजयदेवसद्गुरोः । वन्दध्वे चरणाम्भोजं लभध्वे च फलं श्रियः ।
वारंवारमिति स्तुत्वा तांश्च विज्ञपयत्यथ । अद्य सद्यः प्रसद्यात्र मुञ्चेयुः श्रीगुरुं गुरुम् ॥९०॥
अत्रापि भविता लाभो नव्यो नव्यो दिने दिने । प्रसादाद् भवतामेव विचारो नात्र कश्चन ॥
विलिख्य पत्रयोरित्थमद्वन्द्वेन स्वचेतसा (–मद्वन्द्वेन स्वपाणिनेति वा पाठः) ।
रत्नसिंहस्तदा प्रादात् प्रैष्यहस्ते प्रशस्तधीः ॥ ९२ ॥
तदानीं प्रोषलस्प्रैष्यः प्रचलंश्चापदीडरम् । गुरोरन्तिकमागच्छत्प्रादात्पत्रं च सद्गुरोः ॥९३॥
प्रापयच्छ्रीगुरुः पत्रं द्वितीयं सहजूकरे । उभाववाचयेतां तौ ते पत्रे प्रीतचेतसौ ॥९४॥
सहजूः प्रमुखाः सर्वे श्राद्धा ईडरवासिनः । विजयदेवसूरीन्द्रमिति व्यज्ञपयंस्तदा ॥९५॥
इतः प्रचल सूरीन्द्र गत्वा तं तत्र तोषय । धर्मैर्जीवदयादानप्रसचर्यादि सम्भवैः ॥९६॥
श्रावकं पोषयित्वा वं कृत्वा ध्यानं हिताय च । अत्रास्मांस्तोषयागत्य वर्षाचार्यपदोत्सवात् ॥
इत्युक्तः सहजूमुख्यैः श्रावकैरादरात्ततः । विजयदेवसूरीन्द्रः प्राचालीत्परिवारयुक् ॥९८॥
विहरन्स क्रमात्प्राप सापलीग्रामपुत्सवम् । कृत्वा श्रीरत्नसिंहोऽपि तमुपाश्रयमानयत् ॥९९॥
धर्मोपदेशमाकर्ण्य दृष्ट्वा चोग्रक्रियापरम् । श्रीगुरुं स्वशरीरे स प्रापानन्दमपापधीः ॥१००॥
यावच्छ्रीमद्गुरोरत्र स्थितिः प्रीतिविधायिनी । तावदत्रापविता नो भवित्री मारिरीतिकृत् ॥
तया विनयामे मा वाचो पार्श्वयमाधिपे । निवसत्यवनीनाथ रत्नसिंहोऽभ्यधादिति ॥१०२॥
यया निर्भया लोका अभया अभया इव । भवितारोऽस्य माहात्म्यात्सिधेनाः सपत्ना अपि ॥

८८—इति स्तुत इति स्तौति । ८९—धन्येति सुगमम् ।

१०२—सुगमम् । हे अवनीनाथ ! भूपाल ! पार्श्वयमाधिपे श्रीविजयदेवसूरौ निवसति सति विकुर्वति सति इमाः पूर्वोक्ताः—मारिर्नो भवित्रीत्यादि लक्षणानि, वेदमानाश्च सर्वथा निर्दया ः इत्यादिलक्षणा वाचो व्याप्य: वितथा असत्याः मा वितथाः मा कार्षीः इति रत्नसिंहोऽ वात् अकथयत् । वितथा इति तनुविस्तारे इत्यस्य विपूर्वकस्य कर्मार्थस्य माङि लुङि ः च्लिलुङि इति च्लिप्रत्ययः, च्लेः सिच् इति सिच् प्रत्यये तनादिभ्यस्तथा सोरिति वैकल्पिक- लोपे अनुदात्तोपदेशेति अनुनासिकलोपे न माङ् योगे इत्यनेन अडागमस्य लोपे च मध्यम- स्यैकवचनम् ।

१०३—भवितारो भविष्यन्तीत्यर्थः ।

भवोर्ध्वं स्वसद्बुद्ध्या सावलीग्रामनायकम् । मारिर्न्यवारि सर्वारिहरा तेन चिरात्तदा ॥
षोडशस्य शतस्याऽस्मिन् सुभिक्षे सुखदायिनि । अधिके सप्तभिः शस्तश्रीसप्ततितमेऽब्दके ॥
माघमासस्य शुक्लस्य पक्षस्य सुदिने दिने । षष्ठीनाम्नि तिथावेव भाग्यं लिखितुमादरात् ॥
शासनाधीश्वरीं ध्यातुमथातिष्ठद्धीश्वरः ।
गच्छभारधरः को मे भावी ज्ञातुमिति स्फुटम् ॥१०७॥ त्रिभिर्विशेषकम्
कृत्वा षष्ठाऽष्टमाऽऽचाम्लप्रभृत्यत्युत्कृष्टं तपः । ध्यायति स्म शुभं ध्यानं ध्यानकाग्रमना गुरुः॥
विधिना ध्यायतो ध्यानं मासीदृच्छासनेश्वरी । समागत्य गुरोरग्रे न्यषीद्दोज्ज्वलद्युतिः ।

अथ शासनदेवतावर्णनम्—

प्रत्यक्षा सुप्रसन्नाऽक्षा देवी विद्युदिवाऽभवत् । सुवर्णात्मा सुवर्णात्मा श्रीगुरोः सम्पदे ध्रुवं ।
क्षोभयन्तीव चेतांसि योगिनां भोगिनामपि ।
अनाढ्यानां सदाढ्यानां त्यक्तात्यक्ताऽस्थिरत्वतः ॥१११॥

१०९–येन रत्नसिंहेन तदा श्रीविजयदेवसूरेः सावलीग्रामे निवसनकाले चिरात् [illegible] यावत् मारिर्न्यवारि न्यषेधीत्यर्थः । शेषं स्पष्टम् ।

११०–प्रत्यक्षा क्वचिद् दृष्टात्मेतिवा पाठः । देवी शासनदेवता सूरिमन्त्राधिष्ठात्री श्रीगुरोः श्रीविजयदेवसूरेः सम्पदे लक्ष्म्यै ध्रुवं हर्षाय प्रत्यक्षा अभवत् । कथंभूता देवी? सुप्रसन्नाऽक्षा सुप्रसन्नानि [illegible] प्रसादवन्ति अक्षाणि इन्द्रियाणि यस्याः सा तथा। प्रत्यक्षा क्वचिद् दृष्टात्मेति [illegible] अयमर्थः–कथंभूता देवी क्वचिद् कस्मिन् अपि समये दृष्टात्मा दृष्ट आत्मा देहो यस्याः सा तथा । [illegible] कस्मिन्नेव काले दर्शनात् न सर्वदा दर्शनात् । का इव ?. विद्युदिव। कथंभूता विद्युत् ? क्वचिद् दृष्टात्मा [illegible] । विद्युदपि क्वचिद् दृश्यते न सर्वदेति । कथंभूता देवी [illegible] सुवर्णात्मा सुवर्णः पीतश्चासौ वर्णश्च तेन युक्त आत्मा देहो यस्याः सा सुवर्णात्मा पीतवर्णा इत्यर्थः। [illegible] पुनः कथंभूता, सुवर्णात्मा सुवर्णमयदेहा इत्यर्थः । पीता हि विद्युतो [illegible] । [illegible] कपिला विद्युत्, आतपायाऽतिलोहिनी । पीता वर्षाय विज्ञेया, दुर्भिक्षाय सिता भवेत् ॥ इति । एवं शासनदेवतापि पीतवर्णैव गच्छाभ्युदयाय श्रिये च [illegible] विद्युता साम्यं दर्शितम् । एवं विशेषणद्वयमपि देवीविद्युतोः समानमेव ।

१११–[illegible] योगिनां भोगिनामपि चेतांसि क्षोभयन्तीव क्षोभं प्राप[illegible] । कथंभूतानां योगिनां? [illegible] अनाढ्यानां पूर्वं गृहस्थत्वे धनभोगादिरहितानां [illegible] । कथंभूतानां भोगिनां? सदाढ्यानां सदैव धनभोगसंयुक्तानां [illegible] । ननु [illegible] योगिनां [illegible]

कर्णयोः कुण्डलव्याजात्सूर्याचन्द्रमसौ श्रितौ । अनीकस्याविराभूच्चयस्तथा अङ्गस्य रागे ॥
कर्णयोः कुण्डलव्याजात्सूर्या चन्द्रमसौ विभु । मनापकौमुदीरूपं संगे इव पतद्गी ॥११३॥
यदाम्यदर्शनं तस्य गतो स्यादनिशम् । सेवाविधायिनां पुंसां ममीरितविनायकम् ॥११४॥
कर्णयोः कुण्डलव्याजात् सूर्याचन्द्रमसाविमौ । स्वामिनी मनसः प्रीत्या इवपरस्तावंतरामिव ॥
कर्णयोः कुण्डलव्याजात्सूर्याचन्द्रमसाविमौ । हृदि दृढयितुं मार्ग नयामात्रागनाविव ॥
कर्णयोः कुण्डलव्याजात् सूर्याचन्द्रमसौ मम । भास्वतोरिव तेजः स्यादिनि वक्तुमिवागतौ ॥
कृपुण्यान्तरं मिमम्मुदानन्ददायकम् (—कुमुदोद्बोधकारकमिति वा पाठः) ।
मिथ्यात्वाऽज्ञानगम्यत्वज्ञानवस्तुप्रकाशकम् ॥११८॥ युग्मम् ।
कर्णयोः कुण्डलव्याजात् सूर्याचन्द्रमसौ सदा । महामायाविवाऽन्येषां स्वेशाऽप्राऽकृतवेदकौ॥
दधानाभाति सा कण्ठे हारमालम्बिकादिकाः । भूषा भूषा इवाधेयस्याधारगुणावहाः ॥

क्षोभ इति शङ्कां निराकुर्वन्नाह—स्वकाऽस्वकाऽस्थिरस्वतः स्वकानां स्वकधनभोगानां योगिनां अस्व-कानां अस्वकधनभोगानां योगिनां अस्थिरत्वतः मनसः अस्थैर्यात् । संसारसहजत्वात्क्षोभ-मित्यर्थः । देव्या अस्यद्भुतरूपदर्शनेन तेषां मनसः स्थैर्येऽपि मनःक्षोभो अत्याधिकाद्भुतरूपत्वात् । एवं विदुरपि स्यादित्येवा इति युग्मार्थः ।

११२—नीहारगौरवनीकाश इत्यमरः ।

११५—युग्मम् । अस्योत्प्रेक्षेशः—इमौ सूर्याचन्द्रमसौ कर्णयोः कुण्डलव्याजात् स्वामिनी मनसः प्रीत्यै सूरिमन्त्राधिष्ठात्र्याः शासनदेवताया अभेसः प्रसन्नतायै इति अस्थातान्तरामिव प्रक-र्षेण भाविष्टवानिव । प्रकर्षेण अस्यातां अस्थातान्तरां द्विवचनविभक्त्योपपरेतरयीयमुनौ इति तरपि । किमेतिवक्ष्यमाणाद इस्तद्भुवमकर्पे इति आम्नायाभे रूपम् । इवीति किं तदाह—सेवाविधायिनां पुंसां अहर्निशं सायं तदास्यदर्शनं शासनदेवीमुखावलोकनं सदर्थं समानं स्यात् । कोऽर्थः ? दिवारात्रावपि उद्योते ध्वान्ते च गृहस्य मध्ये बहिर्वा समानं शासनदेवीमुखावलोकनं भवतात् । एवं येन तर्हि द्वयोर्मध्ये एकस्याभावे समानं दर्शनं न स्यादिति सद्भवतु इति अस्थाताम् ।

१२०—अस्योत्प्रेक्षेशः—सा शासनदेवता कण्ठे हारमालम्बिकादिकाः भूषा आभरणानि दधानाभाति । हाराश्च उरःसूत्रिका देवच्छन्द—इन्द्रच्छन्द—विजयच्छन्द—अष्टाधिकशतलताहारा-र्द्धहारादयोऽनेकप्रकाराः, प्रालम्बिकाश्च—काण्ठला लहकउ टङ्काउलि माला धंप-कली चकली इत्यादि भिन्नभिन्नाकारानेकप्रकारलोकभाषाप्रसिद्धप्रलम्बमानकण्ठभूषाहारा आदिर्यासां ताः हारमालम्बिकादिकाः । कथंभूताः भूषाः ? आधेयस्याधारगुणावहाः—आधेयाः हारमालम्बिकादिकानां भूषाणां स्वस्वसुन्दराकारत्वेनाश्रयतीत्वशोभनशोभावस्रुताः, यदाधाराश्च

तस्याः शरीरमेर्वद्रौ हारमौक्तिकदम्भतः । सुराः स्तनसुरद्रूणां क्रीडन्तीवोपरिस्थिताः॥१२॥
तस्याः शरीरमेर्वद्रौ हारमौक्तिकदम्भतः । सुराः स्तनासनासीनाः सेवन्ते सेवका इव ॥१
सिद्धिर्मनोरथानां स्यादस्माकं भविता शुभा । अस्याः प्रभावतो दिव्यादिति निश्चित्य चेतसि
तस्याः शरीरमेर्वद्रौ हारमौक्तिकदम्भतः । सुराः सूरिं नमामेत्यऽनया सह स्थिता इव ॥१२
यत्सौवर्णाङ्गदम्भेन मेरुः सेवत एव ताम् । भवान्यदाना दाताहमिति चेतस इच्छया ॥१२६
त्यक्त्वैकेन्द्रियतां पञ्चेन्द्रियतां चेल्लभेयदि । तदा दानं प्रदायाहं प्रभवाणि वसुप्रदः ॥१२७
विचिन्त्येति यदीयाङ्गीभूयमेरुगिरीश्वरः । निषेवत इवाजस्रं सा देवी दीप्यते न कैः ॥ पुन
कल्याणं नाम मे लोकाः आहुः सत्सु धातुषु । शकुनादिषु कार्येषु मामकल्याणकं पुनः ॥
अतः सार्थं हि कल्याणं दधे नामेति वाञ्छया । तत्सुवर्णाङ्गदभाव्यां सुवर्णं श्रयतीव किम् ॥
यत्सेवां सर्वदां पूर्वं सुवर्णं सर्वदा व्यधात् । सुवर्णमिति नामातो हेम्नस्तां स्तुत पण्डिता ॥
यस्याः स्तनद्वयं वीक्ष्य कविः काममदं सदा । कामकुम्भमिहामुष्मादिव प्रक्षेति शङ्कते ॥
विवेके न कथं सा हि पश्यतामीहितं नृणाम् । कामदं हृदि या धत्ते कामकुम्भं स्तनद्वयम् ॥

हारादीनामेव प्रकारान्तरलक्षणाः, तेषां सुखावहाः सुखकारिण्य इत्यर्थः । पुनः कथंभूताः ? भ[illegible] इव [illegible] भूताः भूता इव । भुवश्च भूभयः, [illegible] राजय इति द्वन्द्वे भूपाः [illegible] यथा भूभयो राजयश्च आधेयानां मनुष्यादीनां आधाराणां च गृहादीनां शुभे सुखावहा भवन्ति तथा भूपा अपि [illegible] आधेयानां आधाराणां हारादिषु भूषाधाराणां च सुखावहा भवन्ति—इति भावः ।

१२६—[illegible] । [illegible] यस्याः शासनदेवतायाः [illegible] [illegible] तेन यत्सौवर्णाङ्गदेन करणभूतेन तां शासनदेवतां सेवते [illegible] [illegible] । यदा अहं भवान्यदाना दाता भवामि इति चेतस इच्छया ।

१२९—[illegible] । [illegible]—सुवर्णं तां शासनदेवतां, तत्सुवर्णाङ्गदभावात् तस्याः शासन[illegible] [illegible] हेमवर्णतनुत्वात् [illegible] सेवते इव । कथं अतः कारणात्, [illegible] [illegible] कल्याणं नाम दधे [illegible] इति वाञ्छया, अतः कारणादिति । [illegible] [illegible] सत्सु धातुषु मे मम कल्याणं नाम आहुः कथयन्ति । पुनः शकुनादिषु कार्येषु [illegible] [illegible] आहुः । अतः कारणादित्युक्तिलेशः ।

१३०—[illegible]—[illegible] शासनदेवतां स्तुत । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] सुवर्णमिति नाम [illegible] । [illegible] शासन[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] । [illegible] कामयाचित गुप्तमौ ॥१३३॥
[illegible] । [illegible] पान्थिनः श्राद् [illegible] ॥
[illegible] । इति [illegible] ॥१३४॥
[illegible] । [illegible] किं [illegible] न यौवनम् ॥
[illegible] । [illegible] किं न नूनं ॥
[illegible] । [illegible] ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥१३५॥

१३६—[illegible] गुणातिशयवाचकम् ।

१३८—[illegible] । का वा ? यथा हरिद्रया [illegible] [illegible] । [illegible] विकारं प्राप्ताः [illegible] वा । [illegible] विकारं न प्राप्ता योगिन इत्यर्थः । ततः कर्मधारये [illegible] । [illegible] । का इव । अर्जुनवल्लेपुरिव । [illegible] गुरुता इत्यु- [illegible] । [illegible] । अर्जुनाय [illegible] ता इव । यथा अर्जुनाय [illegible] इति [illegible] न भवति तथा [illegible] विकारमाप्नोति [illegible] । निरुपित—नितरां इति न विकारी भवति । अत्र [illegible] अर्जुन इति [illegible] इति [illegible] । [illegible] शाकटायनमते, [illegible] । [illegible] । पञ्चविधानि [illegible] । अतोऽत्र [illegible] एव [illegible] । [illegible] । [illegible]:—" [illegible]—१ [illegible] २ [illegible] ३ [illegible] । [illegible] च [illegible] च ४ ॥ [illegible] । [illegible] । " इति । अतोऽत्र [illegible] इति गुणोऽर्थः ।

१३९—[illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] । यथा भ्रमरा [illegible] । [illegible] इव, [illegible] भ्रमरा इव । [illegible] । किं कृत्वा [illegible] तथा । [illegible] । [illegible] तथा ताम् । [illegible] । [illegible]

भावितात्माथ देवीति सूरीन्द्रं समबोधयत्। कनकविजयः शिष्यो भविता ते गच्छनायकः॥
अमृतसोऽपरो दक्षो न विपक्षापनायकः।
स्थूललक्षो लसत्पक्षो गुणलक्षोऽक्षदर्शकः॥१४८॥ युग्मम्।
विजयदेवसूरीन्द्रमित्यादेश न्यवर्तत। आज्ञया सूरिराजस्य ततः शासनदेवता॥१४९॥
उज्ज्वलान्मापमासस्य दिनात्पञ्चादयादृतात्। दिने वैशाखमासस्य तृतीये मधुलोज्ज्वले॥१५०॥
लग्ने प्रभाते संजाते परदेशमहाजनाः। आगता वन्दितुं तत्र ज्योतीरूपं जगद्गुरुम्॥१५१॥
रत्नसिंहादयोऽप्यन्ये सावलीग्रामवासिनः। विधायानेकधानेकान् ववन्दुस्तं महोत्सवात्॥
रत्नसिंहस्तथान्येऽपि परदेशमहाजनाः। ददू रूप्याण्यनेकानि जातस्पर्द्धा मुधा इव॥१५३॥
सहजः समयेऽप्यस्मिन् कृतपूर्वलसद्वचाः। सुश्रीकरपुराद्दातुमगुश्चच्छ्रीगुरुं नरम॥१५४॥
ततः श्रीसहजूमल्लः सावलीग्राममापयौ। ददौ च शिरसा नत्वा श्रीसूरेः करपङ्कजे॥१५५॥
पत्रं प्रवाच्य सूरीन्द्रः स्वकाकारणपेदकम्। रत्नसिंहाभिधं श्राद्धं तदा प्राज्ञापयन्मुदा॥१५६॥
सोऽप्यवादीत्तदा सूरिं तोषाय सहजुद्दः। गच्छ स्वच्छमते गच्छनाथ स्वहितमाचर॥
प्राचालीत्परमप्रीत्या महताडम्बरेण च। श्रीसूरिर्भूरिभिः श्राद्धैः साधुभिश्च सह श्रिया॥
श्रुत्वाथ सहजूः सूरिं साभायातं पुरान्तिके। श्रीसङ्घयुतोऽगच्छत् सम्मुखीनो नृणामिनः॥
अभिनम्य निशम्योपदेशं च श्रीगुरूदितम्। सहजूर्हर्षितः सूरिं समानयदुपाश्रये॥१६०॥
ददौ धर्माशिषं पूज्यः श्रीसंघाय विशेषतः। अभ्युत्तस्थौ ततः सङ्घः तस्मै रूप्याण्यदाच्च सः॥
सर्णं रूप्यं करेत्याह सहजूर्विनयाद्गुरुम्। श्रावकास्तव भूयांसः सन्त्यन्येऽपि महर्द्धिकाः॥१६२॥

१४७—भावितो वासितो मिश्रितोऽर्थात् ज्ञानेनात्मा चित्तं यस्याः सा भावितात्मा। तपागच्छभारधारसूरिमन्त्राधारश्रीकनकविजयोपाध्यायेत्यर्थः।अथेति ज्ञाताऽनन्तरम्।'आत्मा चित्ते धृतौ यत्ने' इत्यनेकार्थः। स्थूललक्षो बहुप्रदः। यद् हैमः—'स्थूललक्षदानशौण्डौ बहुप्रदे' इति।'अक्षदर्शकः न्यायतो द्रष्टा, द्रष्टा तु व्यवहाराणां प्राड्विवाकोऽक्षदर्शकः' इति हैमः। 'विवादानुगतं पृष्ट्वा स सभ्यस्तत्प्रयत्नतः। विचारयति येनासौ प्राड् विवाकस्ततः स्मृत'—इति कात्यायनः। लसन्तः पक्षाः सखायः सहाया वा यस्य स लसत्पक्षः। लसन् पक्षो बलं यस्येति वा लसत्पक्षः। यद्वा लसन्पक्षः साध्यं यस्य स तथा। अथवा अकारप्रश्लेषात् अलसत्पक्षः—न विद्यते लसन् पक्षो विरोधो यस्य सः अलसत्पक्षः। 'पक्षस्तु मासार्धे गृहसाध्ययोः। चुल्ली रन्ध्रे बले पार्श्वे सख्यौ-केशात्परचये। चिल्ले विरोधे देहाङ्गे सहाये राजकुञ्जरे' इति सर्वत्र हैमः।

१५४—कथंभूतः सहजूः कृतं विहितं पूर्वं प्रथमं लसद्विलसद्वचः श्रीकनकविजयोपाध्यायस्य आचार्यपदस्थापनमहोत्सवविधानलक्षणं वचनं येन स कृतपूर्वलसद्वचाः।

१६१—स सहजूः श्रावक इति शेषः।

तेषामग्रेऽस्म्यहं सूरे सर्वदा किमहर्द्धिकः । त्वदाज्ञाकारकः शश्वत्सेवकस्ते तथापि यत् ॥१६
इति मे वाञ्छितं कर्तुं भव योग्यो मदाग्रहात् । कनकविजयायाऽत्र देह्याचार्यपदं मुदा ॥१६
करवाणि यथालक्ष्मि वर्याचार्यपदोत्सवम् । फलं लक्ष्म्या लभे चाग्र्यमुत्पन्नायाः सुपुण्यकः ॥

—चतुर्भिः कलापकम् ।

श्रीधर्मविजयो नाम महोपाध्याय उद्गतः । तपागच्छेऽकैवद् व्याप्ति प्रामाणिकशिरोमणिः ॥
सुकृतानां शुभोपायः सद्गुणश्रीलयालयः । निर्व्यपाय उपाध्यायश्चारित्रविजयाह्वयः ॥१६
तपःश्रीचारुलावण्यं लावण्यविजयोऽपि च । वृद्धोपाध्यायकृद्धायः शास्त्राध्यायपरायणः ॥
पण्डिताः पण्डितोत्कृष्टाः श्रीघनविजयादयः । रञ्जितास्तद्गुणैस्तेऽपि सूरिं विज्ञपयन्ति ॥
इतीति किं तदाह—

कनकविजयाख्येऽस्मिन् श्रीसूरिपदयोग्यता । अतः कुरु गुरुश्रेयः सहजूश्रावकोदितम् ॥१७
ततः सूरिः प्रसन्नोऽभूत्तद्वचोऽङ्ग्यकरोच्च सत् । चारुभिश्चाटुभिः कष्कः सुमसन्नो भवेन्नहि ॥
सहजूस्य सन्तुष्टमनाः स्वगृहमागमत् । तदैवाचालयत्प्रैष्यानाह्वातुं श्रावकान् घनान् ॥१७२॥
श्रीमदहम्मदावादे स्तम्भतीर्थे च पत्तने । एवमादिषु सर्वेषु नगरेष्वपरेष्वपि ॥१७३॥ युग्मम् ।
सनानन्नुसाहूतास्तत्पार्श्वे महाजनाः । उत्सुका वन्दितुं तं च द्रष्टुं सूरिपदोत्सवम् ॥
समागतानां स्थाने मण्डपं कार्यपण्डितः । विचित्रचित्रसंयुक्तवर्द्धनैर्मोत्सवमदम् ॥१७५
स्वर्गान्मतो मेघ इवाभाति [illegible] मण्डपः । विचित्रैः मधुरासारैः सरयन् हर्षयन् जनान् ॥
दुष्कालान् दुःखसन्दोहान् निरस्यन् दुस्सहान् भृशम् ।

शोभयन् द्विषतां हृदि दारिद्र्याणि नृणां क्षणात् ॥१७७॥ युग्मम् ।
स्वर्णानि वस्त्राणि सुगमल्लादिकानि हि । भिन्नसन्ध्येकसन्धीनि यत्राभ्राणि विरेजिरे ॥
इन्द्रचाप इव भान्ति स्म पीतकौशेयसंचयाः । विद्युताम्बरशाक्कारा मध्यस्था निर्गता बहिः ॥
तस्यान्तर्मध्ये नन्दि मण्डपे सोऽप्यमण्डयत् । शोभमानं चतुर्दिक्षु चतुरादिजिनादिभिः ॥

१६३—सूरिवरो महार्धिकः किमर्द्धिक अत्र किमित्यव्ययं निन्दार्थम् ।

१६९—सद्गुणैः कनकविजयगुणैः ।

१७२—सर्वान् श्रीविजयदेवसूरिम् ।

१७५—कार्ये सर्वोद्यमकार्ये पण्डितः कार्यपण्डितः सहजूश्रावक इत्यर्थः ।

१७७—उज्ज्वलो जनाश्रयः पुंसकवर्णकः । 'मण्डपोऽस्त्री जनाश्रय' इत्यमरः । 'मण्डपे [illegible] वर्णे' इति हैमः ।

१७८—सर्वाणि मण्डपे सेवे च ।

१७९—[illegible] मण्डपे सेवे च ।

कस्मांश्चिदपि श्रुत्वेति समवसरणं भुवि । साक्षात्सुचतुरं सारं रचितं चतुरैर्नरैः ॥१८१॥
विलोकितुमिवायातस्तं नन्तुं चैव तज्जिनान् । विमानोऽयमिति प्राहुर्यं बुधाः सुरभासुरः ॥
उत्तरवाल्लवृन्दाराः गिरोऽथ सहजूगृहे । अनोगीयन्त गेयानि सर्वदोपाश्रयेऽपि च ॥१८३॥
वादित्राणि पवित्राणि पटुज्ञानीन्यहर्दिवम् । सुस्वरस्वर्गभेत्तृणि वादका अभ्यवादयन् ॥१८४॥
अवदन् वन्दिनो लोका वचांसि वदनाम्बुजात् । गुरूणां श्रावकाणां च द्वारे द्वारे गृहे गृहे ॥
पुण्याहानि दिनाहानि पुण्यरात्रीश्च रात्रयः । अभवंस्तत्र सर्वत्र नागरा अब्रुवन्निति ॥१८६॥
एवमाविरभूद्धर्षे मतिमन्दिरमुद्गवः । उत्सवः पुण्यरभूणां भवेल्लोकोत्सवाय यत् ॥१८७॥
श्रीदृग्वसीतिमिते वर्षे पौरदस्य मासस्य हि । वैशाखशुक्लषष्ठेऽह्नि प्रातर्भास्वति भास्वति ॥
विजयदेवसूरीन्द्रो मण्डपं तं समागमत् । सोत्सवः साधुभिर्युक्तः कनकविजयादिभिः ॥१८९॥
श्राद्धैः श्राविकाभिश्च नागरैश्च जनैर्वृतः । वीक्ष्यमाणो गुणैर्गीतैर्गीयमानः पदे पदे ॥१९०॥
त्रिभिर्विशेषकम् ।
ज्योत्कारमहितां नन्दीं कारयित्वा यथाविधि । कनकविजयाख्यस्य सूरिमन्त्रं श्रुतौ ददौ ॥
दत्त्वा सूरिपदं दत्तानन्दवृन्दो जगद्गुरुः । विजयसिंह आचार्य इति नामाभ्यधान्मुखात् ॥
(—इत्याख्यत् स्वमुखात् सुखात् —इति वा पाठः)
श्रीकीर्तिविजयाख्याय लावण्यविजयाय च । उपाध्यायपदं दत्त्वा सूरिरेवमभाषत ॥१९३॥
श्रीकीर्तिविजयाख्योऽयं लावण्यविजयो लघुः (—लावण्यविजयः पुनः —इति.वा पाठः)
उपाध्यायाविमौ गच्छप्रभावकतमौ समौ ॥१९४॥ युग्मम् ।
ततः श्रीसहजूनामा श्रावकः श्रद्धयाऽशृणोत् । विजयसिंहसूरीन्द्रप्रोक्तां धर्माशिषं सुलाम् ॥
सुलस्य मासये भूयात् सम्पदेऽभ्युदयाय च । जयाय च सदारीणां पञ्चैते परमेष्ठिनः ॥१९६॥
श्रुत्वेत्युत्थाय चोत्साहात् सानत्वा सहजूस्ततः । श्रीसङ्घानां समस्तानां करे रूप्याण्यदान्मुदा ॥

१८१—विलोकयितुं समिति नन्दि । विलोकयितुं सुगमस्य कथाख्या—बुधाः पण्डिता यं मण्डपं इति प्राहुः । इतीति किं ? च. पुनरर्थे । तज्जिनान् तत्रिभुवन्दो जिना अर्थाज्जिनप्रतिमा-रस्ताञ्जिनाश्चान् नन्तुं वन्दितुं आयात इव अयं विमानो व्योमयानं न ॥ मण्डप इत्यर्थः । 'व्यो-मयानं विमानोऽस्त्री' इत्यमरवचनात् । विमानशब्दस्य पुंनपुंसकलिङ्गत्वात् पुल्लिङ्गनिर्देशः । कथंभूतो विमानः ? सुरभासुरः सुरैर्देवैर्भासुरः सुरभासुरः । मण्डपे हि देवानां चित्राणि स्युस्ततो विमानस्यापि सुरसहितत्वं दर्शितम् । किं कृत्वा विमान आयात इत्याह—चतुरैर्नरैर्भुवि साक्षात् सारं समवसरणं रचितं इति कस्मांश्चिदपि श्रुत्वा । समवसरणं हि सुरा एव रचयन्ति न नरा इति सुराणामाश्चर्यमतः सुरसहितविमानागमनं समुचितं । कथंभूतं समवसरणं सुचतुरं शोभनाम्बरा-रोऽर्थात् जिना यस्मिंस्तत् सुचतुरं । अचतुरविचतुरसुचतुरेति अप् प्रत्ययनिपातात् सिद्धिः ।

आहूय सर्वदेशानां श्रीसंघान् सोऽभ्यभोजयत् । सत्कारं चोत्तरं कृत्वा यथास्थानमचालयत्।
कनकविजयाख्यस्य जातः सूरिपदोत्सवः । जाने तस्मिन्ननेकेषां पुंसामासीन्महोत्सवः ॥१९९
विजयदेवसूरीन्द्रः कुर्वन्नवं महोत्सवान् । विजयसिंहसूरीन्द्रयुतो जयतु भूतले ॥२००॥
गुरुशिष्यावुभौ सूरी समासीनौ विराजताम् । श्रीतपागच्छपुंरूपनेत्रे इव विकस्वरे ।
(–नेत्रे इव मनोहरे –इति वा पाठः)॥...
गुरुशिष्यावुभौ सूरी समासीनौ विराजताम् । श्रीतपागच्छपुंरूप कर्णाविव विभूषकौ ॥२०२
गुरुशिष्यावुभौ सूरी समासीनौ विराजताम् । श्रीतपागच्छपुंरूपहस्ताविव तरस्विनौ॥२०३
वाञ्छितानां सुकार्याणां कारकौ स्वेच्छयाद्भुतम् ।
दानानां दायकौ वैरिवाराणां च निवारकौ ॥२०४॥ युग्मम्।
एकस्तीर्थकरो यत्र द्वितीयस्तत्र नो भवेत् । एतौ मीतौ मिथःसूरी भात इत्यद्भुतं जने ॥
एकस्मिन्नेव साम्राज्ये सम्राडप्येक एव हि । पुण्याधिकमिदं यत्तु सम्राजौ राजतो द्वयम्।
आसीनौ सम्मुखीनौ तौ सूर्याचन्द्रमसाविव । भातः प्राच्यां प्रतीच्यां च प्रातर्नेत्रसुखावहौ
(–प्रभाते पूर्णिमास्थितौ –इति वा पाठः
एवं तौ विहरन्तौ द्वौ गुरुशिष्यौ गणाधिपौ । पुष्पदन्ताविवोद्यातौ दीप्येते इव भूतले ॥
—इति श्रीविजयदेवसूरिशिष्यश्रीविजयसिंहसूरिवर्णनम्
अथास्मिन् समये क्षेत्रे भारते मरुमण्डले । श्रीमद् योधपुरं नाम पुरं पुरपुरोत्तमम् ॥२०९
यत्र वाप्यो घनाः कूपाः सरसानि सरांस्यपि । मनोऽभिरामा आरामाः सौवर्गेभ्योऽप्रिमाः सुख
महौजास्तत्र राजास्ति गजसिंहाभिधः सुधीः । पराक्रमपराभूतपरचक्रपराक्रमः ॥२११॥
सिलेमसाहिरानन्दात् पातिसाहिः प्रसन्नहृद् । महाराजा अयं होति यं प्राहोत्तमराजम् ॥२१
श्रीमानमरसिंहाख्यस्तस्य पुत्रो महर्धिकः । जयन्त इव शक्रस्य युवराजो विराजति ॥२१३
तत्र जेसाभिधः श्रेष्ठी श्रेष्ठोऽन्यव्यवहारिणाम् । राजमान्यो जगन्मान्यो न्यवसत्परमर्द्धिक।
तस्य पुत्रास्त्रयोऽभूवंस्त्रयो वेदा इवोत्तमाः । सूरसिंहमहीपालमहामात्रा महौजसः ॥२१५
तेष्वाद्यो जसवन्ताख्यो जयराजो द्वितीयकः । तृतीयो जयमल्लाख्यो नामतोऽमी यथाक्रम।
आदिमौ त्रिषु नाऽभूतां पुरुपायुपजीविनौ । आयुषः क्षयतोऽभूतां स्वर्गिणौ स्वर्गतिं ॥

२०१–समं सदृशं 'बराबर' इति भाषा । आसीनौ उपविष्टौ समासीनौ ।
२१०–सुखानीव आचरन्ति सुखंति । सर्वप्रातिपदिकेभ्यः क्विप् वाचारे–इति आचारे ऽर्थे क्विपित्यये सर्वस्य क्विपो लोपे पचाद्यचि सुखन्तीति सुखाः सुखानीव आचरन्ति ।
२१७–पुरुषस्यायुः पुरुषायुषं अचतुरेति अजंतो निपातः । पुरुषायुषं जीवत इत्येवं शीलौ पुरुषायुषजीविनौ ।

आहूय [illegible] धर्मदेशनां सोऽभ्यधीयत् । सत्कारं चोचरं कृत्वा यथास्थानमनालयत् ॥
[illegible] ततः सूरिसिंहो[illegible] । जातो तस्मिन्ननेकेषां पुंसामासीन्महोत्सवः ॥१९९॥
[illegible] सूरीन्द्रः कुर्वन् महोत्सवान् । जिनपतिसूरीन्द्रगुरो जयतु भूतले ॥२००॥
[illegible] सूरिं [illegible] जिनपतिम् । श्रीराजगच्छपुंडलनेत्रे इव विकस्वरे ।
(–नेत्रे इव मनोहरे –इति वा पाठः) ॥२०१॥
[illegible] सूरिं [illegible] जिनपतिम् । श्रीराजगच्छकुल कर्णाविव भूषकौ ॥२०२॥
[illegible] सूरिं [illegible] जिनपतिम् । श्रीराजगच्छपुंस्पद्यसाविव तरस्विनौ ॥२०३॥
[illegible] कामदौ [illegible] ।
दानानां दायकौ वैरिवाराणां च निवारकौ ॥२०४॥ युग्मम् ।
[illegible] को मोदः । यौ मीनौ जिनसूरी भात इत्यद्भुतं जने ॥
[illegible] । पुण्याविकमिदं यत्तु गच्छाणीं राजतो द्वयम् ॥
[illegible] । भातः भास्वत्प्रतीच्यां च भातौ[illegible] ॥
(–प्रभाते पूर्णिमासिन्यौ –इति वा पाठः)
[illegible] । पुण्यरत्नाविवोत्पन्नौ दीप्येते इव भूतले ॥
—इति श्रीजिनदेवसूरिशिष्यश्रीजिनपतिसूरिवर्णनम् ।
[illegible] । श्रीमद् गोपाद्रि नाम पुरं पुण्योत्तमम् ॥२०९॥
[illegible] । ततोऽविरतं भारताः [illegible]ऽविरतागुरताः ॥
[illegible] सूरिः । [illegible] ॥२११॥
[illegible] । [illegible] वर्तते दीपिवे साहोनपापसमृ ॥२१२॥
[illegible] । [illegible] इव [illegible] विराजति ॥२१३॥
[illegible] । [illegible] ॥
[illegible] । [illegible] ॥२१४॥
[illegible] । [illegible] ॥
[illegible] । [illegible] ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अभूवन् जसवन्तस्य पुत्रा एते षडुत्तमाः । षण्मुखमुखाकारा विराजन्ते जयोद्यमाः ॥२१८॥
सामलः १ सुरताणश्च २, श्रीसहस्रमल्लो ३ ऽपि च ।
वर्धो ४ पाचा ५ तथा पत्ता ६ नामतश्च यथाक्रमम् ॥२१९॥ युग्मम् ।
अविषादः सदा सादाः शोभाः शोभाधनाश्रयः । जगत्स्तुतीय आभान्ति जयराजसुता अमी ॥
श्रीमज्जेसाभिधस्याथ तृतीयस्तनयोऽवति । मर्त्येषु जयमल्लोऽयं जयमल्लमतल्लिका ॥२२१॥
श्रीमल्लयनसिंहाख्यः सुन्दरः सुन्दरो नृणाम् ।
आसा नरहरः सन्ति जयमल्लसुता इमे ॥२२२॥
एभिः पुत्रैः शुभैर्दीप्तो भ्रातृभ्यैश्च पुरोदितैः । युतोऽन्यपरिवारेण जयमल्लोऽत्र शोभते ॥२२३॥
राजसिंहमहाराजः प्रसन्नहृदयोऽन्यदा । श्रीसुवर्णगिरं राज्येऽभ्यषिञ्चज्जयमल्लकम् ॥२२४॥
तत्रान्यत्र ततो धात्र्यां सर्वत्र मरुमण्डले । एवं क्रमेण साम्राज्यश्रियमीष्टे स भाग्यवान् ॥
कुमारपालभूपाल इव स व्यलसत् श्रियः । दानेन जिनधर्मेण दययाऽद्भुतया भृशम् ॥२२६॥
श्रीमत्सुवर्णगिर्यादिद्रङ्गसङ्घप्रपादिषु ।
चैत्योद्धारविधानेन यात्रया च प्रतिष्ठया ॥२२७॥ युग्मम् ।
एवमेतानि वाक्यानि कुर्वन् षडपि सम्प्रति । योऽभुज्यते स साम्राज्यं जयमल्लश्च वर्तते ॥२२८॥
आह्वयज्जयमल्लोऽयं विवंदिषुरथाऽन्यदा । विजयदेवसूरीन्द्रं श्रीमदीडरपत्तनात् ॥२२९॥
विजयदेवसूरीन्द्रस्तदाहूतस्ततोऽचलत् । विजयसिंहसूरीशसंयुतः समहोत्सवः ॥२३०॥
विहरन्तौ क्रमात्सूरी गुरुशिष्यसुखप्रदौ । श्रीमच्छिवपुरीपार्श्वे समाजग्मतुरुत्सवात् ॥२३१॥
आसीदवसरेऽत्रास्मिन् पुंजा पुंजातिपुङ्गवः । प्राग्वाटान्वयसत्पद्मप्रकाशनदिवाकरः ॥२३२॥
तेजपालः सुतस्तस्य सत्पुत्रैस्त्रिभिरन्वितः । वस्तुपाल-वर्धमान-धर्मदासैर्विश्वासिभिः ॥२३३॥
वसतिमिव ऋद्धीनां जनानां स्वामिनामपि । श्रीमच्छिवपुरीनाम्नि नगरे नगरोत्तरे ॥२३४॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।
अर्बुदाचलसत्तीर्थेऽभवत्प्रासादकारकः । श्रावको विमलो नाम विमलो निर्मलैर्गुणैः ॥२३५॥
चतुर्द्वारजिनागारकारको भारिवारकः । अभूद् राणपुरे ख्यातो धरणो धरणौ नृणाम् ॥
इत्यादीनां प्रसिद्धानां श्राद्धानामतुलां तुलाम् । तेजपालो दधानोऽयं विधत्ते सुकृतं सदा॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।
यस्य दानपराभूता जग्मुः कल्पद्रवो दिवि । तेजपालस्तु कल्पद्रुर्भाति वाञ्छितदो भुवि ॥२३८॥

२२५–तत्र सुवर्णगिरौ अन्यत्र शिवपुर–सादपुरादिषु । ततस्तदनन्तरं धात्र्यां भूमौ सर्वत्र मरुमण्डले साम्राज्यश्रिय इत्यत्र अधीगर्थदयेशामिति केवलं सम्बन्धपरत्वेन विवक्षिते कर्मणि षष्ठी, सम्बन्धस्य अविवक्षायां विवक्षिते च कर्मणि द्वितीयाबहुवचनं वा ।

अथवा-जग्मुः कल्पद्रवः स्वर्गे लोकैः सन्तापिता भृशम् । तेजपालस्तु कल्पद्रुरेकोऽस्तीति हियाग
अथवा-सर्वे कल्पद्रवो नेशुः भिन्नभिन्नेप्सितप्रदाः। तेजपालोऽस्ति कल्पद्रुरेकोऽनेकेप्सितप्रदः
अथवा-तेजपालस्य दानानि साधुयोग्यानि नो नहि । एकोऽनेकेप्सितप्राता तेजपालो वयं नहि
इति कल्पद्रुमाः सर्वे विमृश्य स्वहृदि स्वयम् । लज्जयेव गताः स्वर्गे लज्जिता यान्ति यत्र किम
ऊकेशवंशविख्यातो दोसिकान्वयदीपकः (अथवा-उपकेशाभिधे वंशे दोसीवंशप्रदीपकः) ।
योधो भोजस्तथेत्याख्या वसन्तीभ्याः परेऽपि च ॥२५३
विजयदेवसूरीन्द्रस्तपागच्छाधिनायकः । श्रीमद्विजयसिंहाख्यसूरिसेवितपत्कजः ॥२४४॥
आगतः स्वागतं कुर्वन् जन्तुजातस्य सम्मति । रम्योपशिवपुर्यत्र तेजपालोऽशृणोदिति ॥२४५॥
तेजपालस्ततस्तुष्टः भूत्वा पुलकिताङ्ककः । कुर्वन्कश्चोत्सवात्सङ्घं मास्थात्सूरिं विवन्दिषुः ॥२४६॥
यत्र स्तस्तत्र तौ सूरी गत्वा नत्वा च भक्तितः। अग्रतो विनयादस्थाद्धर्मं श्रोतुंमना हि सः ॥२४
शत्रुञ्जयार्बुदाद्यादितीर्थयात्रां हि ये नराः । कुर्वन्ति कारयन्त्यन्यान् लभन्ते ते नराः शिवम्
श्रुत्वोपदेशमीदृक्षं भट्टारकनिरूपितम् । तीर्थयात्राफलं ज्ञात्वा तेजपालोऽभ्ययादिति ॥२४९॥
अर्बुदाचलतीर्थस्थान् विधिनार्चिचिपाम्यहम् । विवन्दिपामि च श्रीमदादिदेवादिकार्हतः ॥२५
भवता दीव्यताचार्यवर्योपाध्यायसाधुभिः । महता च श्रीसङ्घेन तथान्यैश्च समन्वितः ।२५१।युग्म
ओमाहेति ततः सूरिस्तेजपालाभिधास्तिकम् । इच्छाप्तौ स्याद्यतो हर्षः सोऽतोऽतोतुप्यतोत्तमः
(-सोऽतोऽतोतुप्यत मेयान् इच्छासिद्धिर्न किं मुदा-इति वा पाठः)
प्रत्यर्बुदाचलं तीर्थं तेजपालस्ततोऽचलत् । प्रत्यहं वन्दमानोऽमा समायान्तं गणाधिपम् ॥२५
(-समायान्तं तपापतिम्-इति वा पाठः)
सुदिनाह्ने समारोहत् श्रीसूरिः श्रावकश्च सः । अर्बुदाचलसत्तीर्थमनत्तस्मिश्चतीर्थपान् ॥२५४॥
द्रव्यतस्तेजपालोऽयं श्रीजिनेन्द्रानपूजयत् । कश्मीरजन्म-कर्पूर-कस्तूरी-चन्दनादिभिः ॥
अभ्यष्टौत् भावतः सूरिः श्लोकैः काव्यैश्च भावदैः । यथामति यथाधीतमन्येऽपि व्यदधन् स्तुति
द्रव्याण्यव्ययपेच्छेयोबुद्ध्या तत्र स आस्तिकः । एकेन्द्रियादिजीवानां दयां सूरिरपालयत् ॥
अदाद्रूप्याणि स श्राद्धः श्राद्धानां पाणिपङ्कजे । सूरिर्मूर्द्धसु साधूनां वासे श्रीपदद्वये ॥२५८॥
अर्बुदाचलसत्तीर्थयात्रायाः परमोत्सवः । भावतंतोभयोरेवं सूरिश्रावकयोर्महान् ॥ २५९ ॥
तत उत्तीर्य संतीर्य दुरिताब्धिं च दुस्तरम् । अर्बुदाचलसत्तीर्थात् सुकृतात्सुकृतोऽडुपात् ॥२६०॥
विजयदेवसूरीन्द्रो विजयसिंहसूरियुक् । अस्थादुपत्यकाग्रामे तेजपालोऽपि संघयुक् ।२६१।युग्म

२४५-शिवपुर्याः समीपं उपशिवपुरि । विभक्तिसमीपेऽर्थेऽव्ययीभावः । रम्यं च तत् उपशिवपुरि च रम्योपशिवपुरि तस्मिन् रम्योपशिवपुरि ।

२५३-तपापतिं तपागच्छनायकं श्रीविजयदेवसूरिम् ।

आदरं परमं कृत्वा सह लात्वा च सद्गुरुम् । सम्पद्वृन्दमिवानन्दं धृत्वा चित्ते च सोऽचलत् ॥
अथ प्रभाते संजाते दिवारत्ने प्रभावति । तेजपालो नृणां रत्नं सूरिरत्नं न्यवेशयत् ॥ २६३ ॥
श्रीमच्छिवपुरीमध्ये सुखाश्रय उपाश्रये । दत्वा रूप्याणि लोकेभ्यः कृत्वा च प्रवरोत्सवम् ॥
जायमानैः सदा धर्मैः क्रियमाणैः स्वतः शुभैः। कार्यमाणैश्च लोकेभ्यो नव्यनव्यैर्दिने दिने ।२६५।
श्रीसूरीन्द्रश्चतुर्मासीं समाप्नोत्सुकृतोत्सवाम्। न च श्रीतेजपालस्य जिनधर्ममनोरथान्।२६६युग्मम्
चतुर्मासीं समाप्यैवं प्राचलत्प्राचलद्दलः। विजयदेवसूरीन्द्रः प्रमत्तो न यतो यतिः ॥ २६७ ॥
श्रीसुवर्णगिरिद्रङ्गात् प्रेष्यं प्रेष्य समाह्वयत्। जयमल्लनरोमल्लः श्रीसुवर्णगिरिप्रभुः ॥२६८॥
उपस्वर्णगिरिग्रामे श्रीसूरिः समवासरत्। लोकवार्तामिति श्रुत्वा जयमल्लोऽभ्यसंघयत् ॥२६९॥
अरसत् रसिकः सूरिपदाब्जस्पर्शसद्रसम्। सुखेनाऽलीव सम्पूर्णो जयमल्लोऽग्रसंघयुक् ॥२७०॥
ध्यानन्यानवचेन विधिनैवाभिवन्द्य च। व्यपयित्वा च सल्लोके सह लात्वा च सद्गुरुम् ।२७१।
श्रीसुवर्णगिरिद्रङ्गे सरङ्गे सदुपाश्रये । समानीयाऽऽसयत् सिंहासने भूपमिवोत्तमम् ॥ २७२ ॥
ततः श्रुत्वोपदेशं च जयमल्लो जगज्जयी । महाजनकरे प्रादात् रूपकाणि महामनाः ॥२७३॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।

अथान्यदा च सूरीन्द्रं जयमल्लो न्यवेदयत्। प्रशस्यदिवसं पश्य प्रतिष्ठायोग्यमर्हतः ॥ २७४ ॥
ततः सूरीश्वरोऽपश्यज्ज्येष्ठमासे शुभे दिनम्। प्रतिष्ठायोग्यमारोग्यकरं सौभाग्यकारकम् ॥२७५॥
श्रावकं जयमल्लाख्यं सुवर्णगिरिनायकम् । सुवर्णगिरिसन्संघसमक्षं च न्यवेदयत् ॥२७६॥
ततः श्रीजयमल्लोऽपि देशदेशमहाजनान्। उपरिष्टात्प्रतिष्ठायाः प्रेष्यान् प्रेष्य समाह्वयत् ॥२७७॥
आजग्मुस्तत्क्षणात्तेऽपि प्रतिष्ठां द्रष्टुमुद्यताः। वन्दितुं वा तदा सूरिद्वयं पुण्याभिलाषिणः ॥२७८॥
(–द्वयं लाभद्वयस्पृहा –इति वा पाठः)

२६७–प्रकर्षेण चलत् अविनश्यत् एवं मनोवाक्कायादिभिर्दलं यस्य स प्राचलद्दलः ।

२६९–अभ्यसङ्घयत्–सङ्घेन साधुसाध्वीश्रावकश्राविकालक्षणेन अभिमुखमगमदित्यर्थः। सङ्घेन अभियाति अभिसंघयति । णाविष्टवत्प्रातिपदिकस्येति णौकार्ये । सङ्घोऽनदन्ते लङ् इति च्लि लुङ् लङ् लृङ्क्ष्वडुदात्त इति अडागमे प्रथमपुरुषैकवचने अभ्यसङ्घयत् ।

२७१–सल्लोके प्रशस्तलोके व्ययित्वा चित्तोत्सर्गं कृत्वा प्रत्येकं धौतजीरकादिकं प्राभृतं दत्वेत्यर्थः । अथवा वित्तप्रसादं पुष्पादिद्रव्यैः परमेश्वरो ।

२७८–लाभद्वयस्पृहाः–एकः प्रतिष्ठादर्शनलक्षणो लाभः, द्वितीयश्च श्रीविजयदेवसूरि-श्रीविजयसिंहसूरिद्वयवन्दनलक्षणो लाभ इत्यर्थः । लाभयोर्द्वयं लाभद्वयं तस्मिन् स्पृहा वाञ्छा येषां ते लाभद्वयस्पृहाः । ननु यत्र अल्पोऽपि लाभः स्यात्तत्रापि लाभाभिलाषिता इत्येव

ष्ठेन विधिना सूरिः सत्प्रासादुत्सवादथ । महावीरजिनेन्द्रस्य प्रतिमामपरा अपि ॥ २८१ ॥
प्रतिष्ठाय जिनेन्द्राणां चैत्यानि परमोत्सवैः । साधूनां विदुषां सूरिः प्रादात् पण्डितमन्वदम् ॥
व्रतरत्नानि पञ्चैव साधूनां भाविनामपि । तानि द्वादश दिव्यानि श्रावकाणां विशेषतः ।
(–साधुभ्यो जायमानेभ्यो व्रतरत्नानि पञ्च हि –इति वा पाठः) ॥ २८२ ॥ युग्मम् ॥
श्रावको जयमल्लोऽपि सत्प्रतिष्ठाविधायकः । श्रीसाधर्मिकलोकेभ्यः प्रादाद्द्रव्याणि सद्धिया ॥
साधुभ्यो दर्शनिभ्य च महात्मभ्योऽप्यनेकधा । अदभ्राण्यतिशुभ्राणि वस्त्राणि प्रवराणि च ॥
एवं प्रावर्तत श्रेयान् प्रतिष्ठापरमोत्सवः । वर्णनीयः कवीन्द्राणां सूरिश्रावकयोस्तदा ॥२८४॥
अथान्यदा च सूरीन्द्रस्ततश्चिचलिषोत्सुकः । इत्याख्यज्जयमल्लाख्यं मन्त्रिणं संघसंयुतम् ॥२८५॥
तीति किं तदाह—
श्रीनागपुरवास्तव्यः सङ्घ आह्वयति स्फुटम् । मेदिनीतटवास्तव्यस्तथान्योऽन्यत्र चान्वहम् ।२८६।
यदि ब्रूयाः प्रसद्य त्वं तदाहं विहराम्यतः।वन्दनाद्युद्भवं पुण्यं प्रापयाणि तथा च तम्।२८७।युग्मम्
इदानीं जयमल्लोऽप्युत्थाय विनयान्वितः । प्राञ्जलिर्नम्रसन्मौलिः सर्वश्राद्धशिरोमणिः ॥२८८॥
श्रीसुवर्णगिरिद्रङ्गवासी श्रीसङ्घ एव च । श्रेष्ठी लाषा महामन्त्री वर्धमानो महामतिः ॥२८९॥
साहः श्रीठाकुराख्यश्च साहुला श्रीफलाभिधः । तथा भ्रातृसुतोऽप्यन्यः साहः श्रीधर्मदासकः ॥
तद्रूपो डुङ्गरः श्रीमान् साहः श्रीडामराभिधः । वर्धमानादिको वर्धमानोऽप्यानश्रिया सदा ॥
विजयदेवसूरीन्द्रमित्थं व्यज्ञपयत्तराम् । साम्प्रतीनां चतुर्मासीं निवस श्रेयसे गुरो ! ॥ २९२ ॥
—पञ्चभिः कुलकम् ।

मन्त्रिणो जयमल्लस्य सङ्घस्यापि च भूयसे । श्रेयसे हृदयानन्दवर्द्धनं चोमकरोद् गुरुः ॥२९३॥
सामायिकोपवासाद्यान् व्रतोच्चारादिकांश्च सः । अर्हन्निव महाधर्मान् कारयन्कारयन्नघम् ॥२९३॥
पारयन् सर्वसंसारिजन्तुजातदयालुताम् । अपारयच्चतुर्मासीं न भावं भविनां गुरुः ॥ २९४ ॥
चतुर्मासीं समाप्याथ पुनश्चिचलिषुर्गुरुः । श्रीमन्तं जयमल्लाख्यमपृच्छच्छ्रावकोत्तमम् ॥२९५॥

न्तव्यम् । यत्र तु भूयांसो लाभा भवेयुस्तत्र कथं न गन्तव्यं, अवश्यं तत्र गन्तव्यमित्याशयेन भगवा इत्यर्थः ।

२८४–सूरिश्रावकयोः श्रीविजयदेवसूरिश्रीजयमल्लश्रावकयोः ।

२९३–ओमकरोत् चतुर्मासीं करिष्यामीति अङ्गीकृतवान् । स्यादोम् परमं मते–
इति हैमः ।

२९४–अपारयत् समापयत । पारतीरणू कर्मसमाप्तौ चुरादिरदन्तः परस्मैपदी ।

अवस्थानं न साधूनामेकत्र किल युज्यते । अतोऽतोऽथ मतिश्चेय भवदाज्ञा भवेयदि ॥२९६॥
श्रुत्वेति वचनं सूरिप्ररूपितमनिन्दितम् । संपृश्य चरणौ मूर्ध्ना संस्पृश्येति च सोऽवदत् ॥२९७॥
विजयसिंहसूरीन्द्रवन्दनकमहोत्सवम् । स्वयं कुरु गुरुश्रेयः श्रेयांसं करवै च तम् ॥२९८॥
इत्युक्तो जयमल्लेन स्वमनोरथसिद्धये । भवत्वेवं महाभाग सूरिराह प्रसन्नहृद् ॥ २९९ ॥
ततः श्रीजयमल्लोऽथ श्रावकान् देशदेशतः । श्रीमच्छिवपुरीवासितेजपालादिकान् धनान् ॥३००॥
विजयसिंहसूर्यंहिवन्दनोत्सव उत्तमः । भविताऽत्राऽतः समायान्तु मयि भूत्वा कृपापराः ॥३०१॥
ततो द्रव्यार्थिनः केऽपि केऽपि धर्मस्यार्थिनः । केऽपि कौतुकिनो दक्षाः केऽपि तद्वन्दनोत्सुकाः ॥
अश्वारोहा रथारोहा श्चोष्ट्रारोहाश्च केचन । पदातिका अनेके च राजान इव राजिताः ॥३०३॥
सासिक्नीकाः सपत्नीका वरस्त्रीकाः समातरः । महाजनाः समाजग्मुर्बहिरन्तश्च चारिणः ॥३०४॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।
सौवर्णानि सुवर्णानि काय आभरणानि च । देवानामिव देवीनामिव पुंसां च योषिताम् ॥३०५॥
सुवर्णमिव सर्वेषां स्त्रैणं चात्यन्तमोहकम् । तदेत्याहुर्जना वीक्ष्य सुवर्णगिरिरेपकाः ॥३०६॥युग्मम्
यत्रानेकगवादीनां भूरिमारिरभूत्पुरा । अपूर्वा न कदा पूर्वं साऽभूच्छ्रीगुरुतेजसा ॥३०७॥
सुवर्णगिरिरित्याख्या यथार्थाऽभवच्छुभा । इति ब्रुवन्ति सल्लोका यथाऽऽदृष्टसूचकाः ॥३०८॥
अथ श्रीजयमल्लाख्यः सन्मण्डपममण्डयत् । पादेदेविकवस्त्राणां वन्दनोत्सवहेतवे ॥ ३०९ ॥
अथ वन्दनोत्सवमण्डपवर्णनम्—
श्रीकैलासशिलातुल्याश्चञ्चुराः शुचयः सिचः । व्यमुच्यन्निहतो यत्र मध्याह्नार्कप्रभा इव ॥३१०॥

२९६—अतः अस्मात्कारणात् । अतः श्रीसुवर्णगिरिजनपदात् ।

३०४—प्रमोय धर्मनिमित्तं द्रव्यमर्थयन्तीत्येवं शीलाः धर्मस्यार्थिनः । धर्मनिमित्तं द्रव्यकर्तार इत्यर्थः । तयोः श्रीविजयदेवसूरि-श्रीविजयसिंहसूर्योर्वन्दना तस्यां तदुत्सवदन्दनोत्सुकाः । सह असिक्नीभिः अन्तःपुरचारिणीभिर्ये ते सासिक्नीकाः । 'असिक्नी स्यादवृद्धा या प्रेष्यान्तःपुरचारिणी'त्यमरः । सह पत्नीभिः परिणीतस्त्रीभिर्वर्तन्ते सपत्नीकाः ।

३०६—पुंसां समूहः पौंस्नं । स्त्रीणां समूहं स्त्रैणं । स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्नञौ भवनादिति समूहेऽर्थे नञ्स्नञ्प्रत्यययोः साधू । एप एव एपकः । सर्वशब्देभ्यः स्वार्थे कनिति कप् । सुवर्णगिरिर्भेदस [redacted] । सुवर्णगिरिर्येदपकंचोपम इत्यर्थः ।

३०८—यत्रेति व्याख्या:—सल्लोका इति ब्रुवन्ति । इतीति किम् ? सुवर्णगिरिरित्याख्याऽद्य यथार्थोऽभवत् । इतीति किम् ? यत्र सुवर्णगिरौ अनेकगवादीनां भूरिमारिः पुराऽभूत् । सा न कदा पूर्वं श्रीगुरुतेजसा अपूर्वा मारिरभूत् ।

यत्र क्वापि च सौवर्णपत्राकारहराणि हि। पीतवासांस्यभान्त चन्द्रभास इवोद्गताः ॥३१२॥
अथवा-पीतवासः प्रशस्यश्रीमिषमासाद्यपिञ्जरः। मेरुः सूरी प्रणन्तुं किं यत्रायात इवाबभौ ॥
श्वेतपीताम्बरज्योतिः सूर्यचन्द्रोदितोदयम्। (-प्रोदितादित्यचन्द्रमः -इति वा पाठः)।
अत्राभान्नभ एवेदं यत्र क्वाप्यसिताम्बरम् ॥३१३॥
कुत्रचिद्यत्र वस्त्राणि पवित्राण्यरुणानि च। लक्ष्मीपुष्पकुलानीव लक्ष्मीं दातुं नृणां बभुः ॥३१४
अथवा-कुत्रचिद्यत्र वस्त्राणि रक्तानि नृमनांसि हि। कर्तुं हीङ्गुलवृन्दानि रक्तानीव बभुर्गुरौ ॥
यत्रान्यत्र च कुत्रापि नीलवस्त्राणि रेजिरे। हरिन्मणिकुलानीव निराकर्तुं द्विषद्द्विषम् ॥३१६॥
उन्नालपुण्डरीकालिरिव यत्र व्यराजत। स्तम्भश्रेणिः सुखश्रेणिकारणं सरसि स्फुटम् ॥३१७॥
अथवा-साक्षान्निशामणिश्रेणिः समकालमिवोदिता। द्रष्टुं तद्वन्दनां यत्र स्तम्भश्रेणिस्तदा बभौ॥
यत्र चन्द्रोदयः साक्षाच्चन्द्रोदय इव व्यभात्। अभितो मौक्तिकस्रग्भिस्तारकाभिर्विराजितः॥३१९
आस्थानवेदिकास्तम्भपुत्रिका देवता इव। यत्र वीजयितुं सूरिं स्थिता इव सुचामरैः ॥३२०॥

३१२-यत्र वन्दनोत्सवमण्डपे मेरुः सूरी श्रीविजयदेवसूरि-श्रीविजयसिंहसूरी कर्मतापन्नौ प्रणन्तुं किमायात इव आ बभौ शुशुभे। किं कृत्वा? क्वापि कस्मिन्नपि स्थले पीतवासः प्रशस्यश्रीमिषमासाद्य।

३१३-यत्र मण्डपे क्वापि कुत्रचित्स्थले असिताम्बरं कालं वस्त्रं इदं नभ एव आकाशमिव अत्राभात् अतिशयेन अदीप्यत। अत्र एवेत्यव्ययमिवार्थे। कथं भूतं कालं वस्त्रं श्वेतपीताम्बरज्योतिः सूर्यचन्द्रोदितोदयं श्वेतपीताम्बरयोर्धवलपिङ्गलचेलयोर्ज्योतिः कान्तिस्तदेव सूर्यचन्द्रयोरुदित उदयो यस्मिंस्तत्तथा। कथं भूतं नभः? श्वेतपीताम्बरयोर्धवलपिङ्गलचेलयोर्ज्योतिः कान्तिर्ययोस्तौ श्वेतपीताम्बरज्योतिषौ। एवं विधौ यौ सूर्यचन्द्रौ तयोः उदित उदयो यस्मिंस्तत्तथा। श्वेतपीताम्बरज्योतिः प्रोदितादित्यचन्द्रमः इति पाठान्तरम्। तत्रायमर्थः-किं भूतं? असिताम्बरं श्वेतपीताम्बरज्योतिरेव। प्रोदितौ आदित्यचन्द्रमसौ यस्मिंस्तत्तथा। यस्मिन् श्यामवस्त्रे पूर्वापरनिबद्धश्वेतपीताम्बरज्योतिरेव प्रोदितादित्यचन्द्रमसौ इव शोभते। द्वितीयपक्षे नभो विशेषणे श्वेतपीताम्बरज्योतिषौ प्रोदितौ आदित्यचन्द्रमसौ यस्मिंस्तत्तथा। कवयो हि सूर्यं श्वेतवर्णं वर्णयन्ति, चन्द्रं च पीतवर्णमिति।

३१४-लक्ष्मीपुष्पं पद्मरागमणिः।

३१५-कथंभूतानि रक्तानि वस्त्राणि उत्प्रेक्ष्यन्ते-हि निश्चितं गुरौ श्रीविजयसिंहसूरौ नृमनांसि रक्तानि कर्तुं हीङ्गुलवृन्दानीव। इवोऽत्र भिन्नक्रमे।

३१६-अधेतनेनान्वयः। यत्र मण्डपे स्तम्भश्रेणिर्व्यराजत। कस्मिन् केव-सरसि उन्नालपुण्डरीकालिरिव। कथंभूता स्तम्भश्रेणिः उन्नालपुण्डरीकालिश्च-स्फुटं सुखश्रेणिकारणम्।

अथवा-चित्रद्युचित्रिताः स्तम्भपुत्रिका यत्र रेजिरे। नृत्यन्त्य इव नर्तक्यः करैः स्थितैः च चामरैः॥
माल्यस्थानि मन्त्रस्थानि यत्र लम्बिनी चोधरैः। मुक्तास्रजोऽपि सर्वत्र व्यराजन्त च सर्वतः॥
तानि सार्ध विलोक्यैवमशङ्कन्त तदा जनाः। मङ्गल्या हंसजातीनां सुच्छायमरयश्च किम्॥१२३
व्यराजयत्र सद्द्वारं रत्नादर्शविनिर्मितम्। प्रचण्डानेकमार्तण्डद्वारपालैरिवाश्रितम्॥१२४॥
पार्श्वयद्दीपोद्दण्डमोघशुण्डाभतोरणम्। पश्यतां सर्वलोकानां परमानन्दकारणम्॥१२५॥
अथवा-इन्द्रसज्जीकृतोद्दण्डकोदण्डोपमतोरणम्। पश्यतां सर्वलोकानां सर्वकल्याणसूचकम्॥
मङ्गलैरष्टभिः येष्वमुक्तारत्नमयैः शुभैः। शोभमानं मनुष्याणां मनोनेत्रोत्सवप्रदम्॥१२६॥
—चतुर्भिः कलापकम्।

न्यवेशयद्यात्यन्तमुन्नतं तत्र मण्डपे। सिंहासनमतिश्रेयो जयमल्लः शुभाशयः॥१२७॥
शोभमानयथास्थानग्रथितानेकरत्नकम्। सुरेन्द्रासनशोभायाः सर्वथा व्यपहारकम्॥१२८॥
एतस्यैवेदमीदृक्षं योग्यं नान्यस्य कर्हिचित्। विधात्रेति धिया स्वीयकराभ्यामिव किं कृतम्॥
साधुसाधूचितानेकविस्तीर्णनवताञ्चितम्। स्पृहणीयं सुरेन्द्राणां नराणामुत का कथा॥१३०॥
—चतुर्भिः कलापकम्।

१२१—चित्रेति, अस्यान्वयलेशः—यत्र मण्डपे स्तम्भपुत्रिका रेजिरे। कथंभूताः? उत्प्रेक्ष्यन्ते—स्थितैः सुचामरैः करैर्नृत्यन्त्यो नर्तक्य इव। यथा नर्तक्यः स्थितैः करैर्नृत्यन्त्यो राजन्ते तथा स्तम्भपुत्रिकाः स्थितैः करैः सुचामरैर्नृत्यन्त्यो व्यराजन् इत्यर्थः।

१२२—माल्यस्थानि झुम्बका इति भाषाप्रसिद्धानि यत्र मण्डपे।

१२३—तानि माल्यस्थानि सार्धं मुक्ता स्रजः।

१२९—३०, कथंभूतं सिंहासनं विधात्रा स्वीयकराभ्यां इति धिया किं कृतमिव। इतीति किं ईदृक्षमिदं सिंहासनं, एतस्यैव श्रीविजयसिंहसूरेरेव योग्यं। अन्यस्य न कर्हिचित्। पुनः कथंभूतं सिंहासनं? साधु साधूचितानेकविस्तीर्णनवताञ्चितम्। साधवो रमणीया उपक्रियाकर्तृत्वात्। ये साधवोऽनगारास्तेषामुचितानि योग्यानि अनेकानि प्रचुराणि विस्तीर्णानि यानि नवतानीव नवतानि तैः—दलीचाप्रमुखबिछायणासदृशवस्त्रैरञ्चितं यत्तत्तथा। 'कुथे वर्णपरिस्तोमप्रवेणी नवताऽस्तिरः' इति हैमवचनान्नवतशब्दस्य दलीचाप्रमुखस्य पर्यायत्वात्। नवतानीव नवतानि वस्त्राच्छादनवस्त्राणीति व्याख्या। प्रवेण्याऽऽस्तरणं वर्णः परिस्तोमः कुथः कुथः नवतं चेति मुख्यार्थः। 'प्रच्छदस्तोरच्छद' इति हलायुधः। 'नवतर्णकम्बले आच्छादनमात्रे वा' इति तट्टीकावचनात्। नवतशब्दोऽत्र आच्छादनपर्यायोऽपि ज्ञेयः। तेन साधुसाधूचितानि अनेकानि विस्तीर्णानि यानि नवतानि बिच्छावणा इति भाषाप्रसिद्धानि तैरञ्चितं यत्तत् साधुसाधूचितानेकविस्तीर्ण-

श्रेष्ठकाष्ठमयं मध्ये नानारत्नमयं बहिः । प्रत्यष्ठापयदुत्कृष्टं पट्टं सप्रच्छदान्वितम् ॥३३२॥
सूरेश्चरणयोर्बाधा माभूत्तुच्छापि कर्हिचित् । इति निश्चित्य सद्भक्तिधियेन्द्रादधिको यतः
आधिक्यमाह–अर्हतोऽध्वनि पन्न्यासे पद्मानीन्द्रो नवैव हि । मुञ्चेद्विरनौ मध्ये समवसरण
उपाश्रयस्य मध्येऽयं बहिस्तादपि चान्वहम् । पद्माधिकानि वासांसि प्रस्तृणाति पदोरयः

—चतुर्भिः कलापः

उत्तिष्ठतात्कदाचिच्च कदाचित्तिष्ठतादयम् । यथोचितमुपर्यस्य ददानः पदवन्दनाम् ॥३३५

इति कारणतः पट्टप्रतिष्ठापनयोग्यता । मण्डपे शोभमानाऽभूद्यद्विवेकः प्रमोदकृत् ॥३३६॥

—इति पट्टवर्णनम्

लोकचक्षुर्विनोदाय प्रारब्धं प्रेक्षणीयकम् । विजयदेवसूरीन्द्रोऽविशत्तमथ मण्डपम् ॥३३७
विजयसिंहसूरीन्द्रस्तं प्रविश्य यथोचितम् । श्रीसूरिवचसा श्रीमत्सिंहासन उपाविशत् ॥३
पश्यतां सर्वलोकानामकरोत्पादवन्दनाम् । विजयसिंहसूरीणां विजयदेवसूरिराट् ॥३३९॥
यथाविधि तदानीं स द्वादशावर्तवन्दनाम् । व्यदधाच्छ्रीमतस्तस्य यदाचारः परः सताम्॥
वन्दनां ददतस्तस्य पट्टाः स्तम्भासनस्थिताः । प्रभुः पुंपुत्रिका इन्द्रास्तिरोजाता इवेक्षितुम

(–व साक्षिणः–इति वा पाठः) ॥३

सूरिमन्त्रं जगच्छत्रमिव सन्तापवारकम् । प्राददाद्वदनाम्भोजात् प्रसादप्तुभगाद्गुरुः ॥३४
श्रीजयसागराख्यस्य श्रीकीर्तिविजयस्य च । श्रीवाचकपदं प्रादात् सूरिर्यत्सर्वतोषकः॥३
अन्येषां साधुलोकानां विदुषां सजुषां नृणाम् । श्रीपण्डितपदं प्रादात् सूरीन्द्रो यद्विवेकव
गीयमानशुभैर्गीतैः स्फूर्जज्जयजयारवैः । स्तूयमानो गुणैः पुण्यैर्मागधैर्विबुधैरपि ॥३४५॥
गतव्याधिः समाधिश्रीलब्धसिद्धिः समृद्धिमान । विजयसिंहसूरीन्द्रः प्राभवत् प्रभुनाश्रिया ।
श्रीगुरौ सुप्रसन्ने हि किं न सिद्ध्यति वाञ्छितम् । अनीश्वरोऽपीश्वरः किं न नरः को भवे
सुस्वरा युवतीलोकास्तदा गेयान्यगाययन् । वाद्यान्यवादयन् वाद्यवादका अपि चोत्तमाः ॥३

नवताद्भुतम् । पुनः कथंभूतं ? अत एव सुरेन्द्राणां स्पृहणीयं । उवेति वितर्के नराणां का कथ
किं कथनीयमित्यर्थः । इति सिंहासनवर्णनम् ।

३३४–स जयमल्ल उत्कृष्टं पट्टं पाटि इति लोकभाषाप्रसिद्धं प्रत्यष्ठापयत् । कथंभ
पट्टं मध्ये श्रेष्ठकाष्ठमयं बहिर्नानारत्नमयं । पुनः कथंभूतं ? प्रच्छादान्वितं प्रच्छदैः विछाव
इति भाषाप्रसिद्धैरन्वितं युक्तं । कया प्रत्यष्ठापयत् । सूरेः श्रीविजयदेवसूरेश्चरणयं
कर्हिचित्तुच्छापि बाधा माभूदिति धिया । कथंभूतः स जयमल्लः–यतः इन्द्रादधिकः
इदेवाह–अर्हतोऽध्वनीत्यादि द्वाभ्यां अर्थः प्रसिद्ध एव ।

३३५–अस्य पट्टस्य उपरि । इति पट्टवर्णनम् ।

स्यवात्स्यदादृरूपं यस्मिन् श्रीजयमास्तवः । स्वान्यदेशसमायातमहाजनकराम्बुजे ॥१४९॥
पट्टस्थापनमैषावि मधुराणि गतानि च । याचकादिकलोकानां जयमङ्गलराग्रदात् ॥१५०॥
स्त्रियस्तामीधौतवाप्सोः मनाक्षीः कल्पवल्लीः । अत्यादरात् स आहूय सदाननमभोजयत् ॥
एवं मासत्रंसं मेघान तदा मन्दनकोत्सवः । सर्वेषां हृदि चानन्दः मासान्तेहितमत्सराम ॥१५२
श्रीमद्गुरोरपादूरे चन्द्रगुपविसर्पपि । विजयसिंहसूरीन्द्रो जगताज्ञागरीयसे ॥१५३॥
दत्ते श्रीगुरुणा धर्मराज्ये लब्ध्वा मनोभवाय । सविता निहितं तेजो दिनान्तेऽग्निरिवाधिकम् ॥
दत्तसूरिपदं सूरिं सद्वे शुश्रूषो च मम । निःशल्ये हृदि शत्रूणां सोऽतिशल्यमिवाभवत् ॥१५५॥
सन्निहितं सदाकल्पं गच्छराज्येऽभिषेजनि । द्विषां सोऽङ्गिमिते पूर्वे हृदि सोऽग्निरिवोत्थितः ॥
तस्य सूर्योदयस्येव सामस्त्योपसान्त्वपः । आनन्दन् धारका लोका नराभ्युत्थानदर्शकाः ॥१५७॥
आधानमहोत्सवे राज्यमविच्छिन्नं च दुर्दमम । ससमेव स सूरीन्द्रः सनाथनयसोपमः ॥१५८॥
तपन्निव निदाघ दुर्जयान् तेजसा योजसा सधान् । यो जयति विरोधान् स विजयसिंह उच्यते ॥
इति नामाऽभवद्यस्य सतः सधुनि सार्थकम् । विजयसिंहसूरीन्द्रो जयतात्स चिरं भुवि ॥१६०॥
भट्टारकपदस्थानात् तमरक्या स्वयं किल । भजताद्यप्रभोगाः श्री राजसाम्राज्यदीक्षितम् ॥१६१
सूरिः सर्वस्य लोकस्य येन आचारतोऽद्भुतान् । आदधौ नातिशीतोष्णः समीर इव दक्षिणः ॥
चतुर्भिरधिकैर्वर्षैरशीतिमिते शुभे । पौषमस्य सितस्यादि षष्ठे पौषसितस्य हि ॥१६३॥
एवं महास्यमग्रमलक्ष्मीकः कान्तकौतुकः । चिरंजीव्यात्स सूरीन्द्रो यस्यासीद्वन्दनोत्सवः॥१६४
नर्दयमगुरवन् लोका यं नवं गच्छनायकम् । आशिषं चेदशीं यस्मै ददुर्नन्दतु स प्रभुः ॥१६५॥

इत्थं श्रीविजयादिदेवसुगुरुः स्वीयेन सत्पाणिना,
माचार्यौविजयादिसिंहसुगुरोः पट्टाभिषेकोत्सवम् ।

१४९–सदरं भद्रारूपं प्रशस्तं दत्तशानिरर्थः । विरोधुत्पुर्णेरिचन्द्रादपि प्रशंसायां रूपप् इति रूपप् ।

१५४–अग्निं चादित्यः प्रविशतीति श्रुतिः । यथाग्निर्दिनान्ते सूर्येण निहितं तेजः प्राप्याधिकं शोभते तथा श्रीविजयसिंहसूरिरपि श्रीगुरुणा श्रीविजयदेवसूरिगुरुणा दत्तं धर्मराज्यं लब्ध्वा शोभन्तामित्याशीः ।

१५५–दत्तेति श्लोकान्वयः—स श्रीविजयसिंहसूरिः शत्रूणां परमतप्रतिवादिनैयायिकादिदर्शनिनां हृदि अतिशल्यमिव अधिकशल्योपमोऽभवत् । कथंभूते हृदि ? निःशल्ये शल्यरहिते इत्यर्थः । कथंभूतानां शत्रूणां सूरिं श्रीविजयदेवभट्टारकं दत्तसूरिपदं श्रीविजयसिंहसूरीणां सूरिपदं येन स तथा तं चः पुनः तं श्रीविजयसिंहसूरिं प्रभुं स्वामिनं गच्छनायकं शुश्रूषताम् ।

श्रीश्रीविजयप्रभाख्येन [illegible] विजयानन्दं सदा,
श्रीपूज्यो गुणसागरं श्रीविजयानन्द[illegible] ॥१९६॥

इतिश्री श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराजभट्टारक
जगद्गुरुविरुदधारक भ० श्रीहीरविजयसूरि पट्ट० पातसाहिश्रीअकबर[illegible]
श्रीविजयदेवसूरिश्रीगुरुवर्णनस्वरूपे श्रीविजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरि
श्रीविजयसिंहसूरिभट्टारकपदस्थापनावर्णनो नाम ९ सर्गः ॥

दशमः सर्गः

अथ श्रीमेदतादङ्गे, हर्षो हर्षकरोऽभवत् । सदा तत्रत्य लोकानामन्येषां च विशेषतः ॥१॥
निर्विरीसा इवोर्वीशा धनीशाश्चापरे जनाः । यस्यासन् पुर आसीना नाहर्षस्तेन केऽप्यमा ॥२॥
अवष्टभ्य सदा तिष्ठन् यद्देही जीविकार्थिनः । कलौ लोका अनेकेऽस्मिन् नाहर्षस्तेन केऽप्यमा ॥३॥
सदादाने सदा नृभ्यो ददत्यन्नादि दायकाः । न पशुभ्यो विशिष्येति पशुभ्योऽपि ददात्यहम् ॥४॥
विचार्येत्यददद्दाने नरतिर्यग्भ्य ईप्सितम् । कर्णादिदानशौण्डेभ्यो हर्षोऽयमधिको यतः ॥५॥
तद्यथा–सदादाने ददौ सोऽन्नं नराणां जीविकाकृते ।

पशूनां च खटान् दिव्यान् तेन स्पर्धेत कोऽप्यमा ॥ ६ ॥
यस्याद्यापि सुताः शश्वद्ददत्यन्नं खटानपि । मनुष्येभ्यः पशुभ्यश्च तेन स्पर्धेत कोऽप्यमा ॥७॥
श्रीशत्रुञ्जयसत्तीर्थरैवतकार्बुदादिषु । नेमुस्तीर्थकृतः सङ्घं कृत्वा प्राग् भरतादयः ॥८॥
श्रुत्वा तैः सह संहर्षं श्रीहर्षो हर्षचन्द्रराः । करवाणि महासङ्घमिति चेतस्यचिन्तयत् ॥९॥
पूजयानि च तत्रत्याः प्रतिमा अर्हतां समाः । निर्माणि च महापुण्यं फलं लक्ष्म्या लभै पुनः॥

–त्रिभिर्विशेषकम् ।

तदानीं स विचिन्त्येति महासङ्घं विधाय च । स्वगुरूनन्यसाधूंश्च लात्वाऽमा तीर्थमाव्रजत् ॥११॥

२–येन श्रीहर्षेण नाम्ना श्रावकेणाऽमा सह केऽपि नाऽहर्षन् न स्पर्धां चक्रुरित्यर्थः । येन केन ? यस्य पुर आसीना उर्वीशा धनीशाः, चः पुनः अपरे जनाः निर्विरीसा इव नतनासिका इव कृतनासिका नमना इव आसन् । नेर्बिड् च विरीसचौ । इति नासिकायाः सम्बन्धिनि नमने वाच्ये निशब्दात् बिरीसच् प्रत्यये निबिरीसं, तद्योगात् पुरुषा अपि निविरीसाः । निविरीसा इव नतनासिकपुरुषा इव येऽपि । इव शब्दस्य लोपे निर्बिरीसाः कृतनासिका नमनास्ते इव इत्युपमा ।

३–येन हर्षनाम्ना श्रावकेण अमा सह केऽपि नाऽहर्षन् न अस्पर्धन्त । येन केन ? यद्देही अवष्टभ्य आलम्ब्य अस्मिन् कलौ जीविकार्थिनो अनेके लोकाः सदा अतिष्ठन् । अवष्टभ्येत्यत्र अवाच्चालम्बनाविदूर्ययोरिति आलम्बनेऽर्थे स्तम्भेः सकारस्य मूर्धन्यादेशः ।

४–सदादाने सत्रूकार इति भाषाप्रसिद्धे ।

१०–आशीः प्रेरणयोः-करवाणि पूजयानि निर्माणि एतानि त्रीणि मेर्निरिति लोटो मेर्नि इत्यादेशे आङुत्तमस्य पिच्चेति आडागमे लोट उत्तमपुरुषैकवचनानि । लभै इति च एतऐरिति एत ऐ आदेशे लोट आत्मनेपदे उत्तमपुरुषैकवचनम् ।

११–तीर्थं श्रीरैवताचलं आव्रजत् प्राप्तवान् ।

श्रीनेम्यादिजिनाधीशान् पूजयित्वाऽभिवन्द्य च। कृत्वा लम्भनिकां सङ्घं प्रभोज्य च ततोऽचलत्॥
प्रचलन् सह संघेन तीर्थं शत्रुञ्जयाभिधम्। प्राप्यारुह्य च सोऽभ्यर्चदादिदेवादितीर्थपान् ॥१३॥
सो वारुह्य ततः संघं प्रभोज्यामृतभोजनम्। पाणौ प्रदाय रूप्याणि पुण्यमादाय चाचलत् ॥१४॥
श्रीमदहम्मदावादं तत आगत्य सप्रभुः। अपूपुजज्जिनाधीशांश्चैत्येषु विविधेष्वपि ॥१५॥
विजयसेनसूरीन्द्रं विजयदेवसद्गुरुम्। अभिवन्द्य च सङ्घस्य मध्य आकार्य सोऽर्चयत् ॥१६॥
लम्भनिकां विधायाथ तत्रत्य श्रीमहाजने। प्रतस्थे प्रततस्थेमा ततो देशं स्वकं प्रति ॥१७॥
आयन् शंखेश्वरादीनि तीर्थान्यन्यानि चाध्वनि। पूजयन् लंभनीं कुर्वन् प्रापार्बुदगिरिं च सः॥
पूजयित्वा जिनांस्तत्र कृत्वा लम्भनिकां च सः। श्रीमच्छिवपुरीस्वर्णगिरिदेवानपूपुजत् ॥१९॥
एवं धर्माननेकान् यो व्यदधाद् विधिपूर्वकम्। श्रीहर्षः कस्य हर्षाय नाभूद्धर्मपरायणः ॥२०॥
तस्य पुत्रा अमी सन्ति पञ्च पञ्चेन्द्रिया इव। विराजन्ते जगज्ज्योतीरूपा रूपश्रियाऽऽद्भुताः ॥२१॥
तद्यथा–प्रथमो जसवन्ताख्यो, द्वितीयो जयराजकः। तृतीयो नेमिदासश्च सामीदासश्चतुर्थकः॥
श्रीमद्विमलदासश्च, पञ्चमः पञ्चमो गुणैः। पञ्चाप्येते मिथः प्रीताः सर्वप्रीतिविधायकाः ॥२३॥
–त्रिभिर्विशेषकम्।
पञ्चानामादिमस्तस्य जीवराजः सुतोऽभवत्। पितुः सेवापरत्वेन पितुः स्वर्गमनुव्रजत् ॥२४॥
(–पितृस्नेहाधिकत्वेन–इति वा पाठः)
पञ्चापि चैकदेत्येते संभूयाचिन्तयन्मिथः। आत्मभिः कारितं श्रीमत्सुवर्णगिरिपत्तने ॥२५॥
श्रीमत्समवसरणप्रासादः सर्वतोऽद्भुतः। प्रतिमाः श्रीपार्श्वनाथादिजिनानां कारिता इमाः ॥२६॥
ताः प्रतिष्ठापयामाऽऽशु यदि स्यात्सर्वसम्मतम्। श्रीविजयदेवसूरीन्द्रमिहाहूय महादरात् ॥२७॥
–त्रिभिर्विशेषकम्।

१८–आयन् आगच्छन्–इ गतौ अदादिः परस्मैपदि आङ्पूर्वस्य अस्य धातोः शतृप्रत्यये आयन् इति रूपम्।

२३–'पञ्चमो रुचिरे दक्षे' इति ... रुचिरपर्यायः।

२६–श्रीमत्समवसरण इत्यत्र पदे ... पि ... न दोषाय। यत् श्रीहेमचन्द्राचार्याः श्रीनेमिचरित्रे–"शुभेऽहि ... कलाचार्य- ... भूपतिः ॥१॥" ... । यथा ... पञ्चह्रस्वाक्षरं ... न दुष्टं तथा ... न ... निवृत्तौ ... हनुमति चे तिगि चि ... उत्तमपुरुषवचनम्।

मिथोऽङ्गीकृत्य पश्चाऽपि श्रीप्रतिष्ठाविधापनम् (–मिथोऽङ्गीकृत्य पश्चाप्यर्हत्प्रतिष्ठाविधापनम्–
इति वा पाठः) भ्रातृव्यं जिनदासाख्यमपृच्छन् यज्ज्येष्ठनन्दनः ॥२८॥
आलोच्यैवं यदप्येते मिथोऽतिप्रीतचेतसः । अपृच्छन् मेडतादङ्गवासिसङ्घं विवेकिनः ॥२९॥
तद्यथा–कोठारीवंशविख्यातटीलाख्यः श्रावकोत्तमः ।
सोनीवंशो जिनो नाम, सिंहः श्रीमालगोत्रकः ॥३०॥
श्रीमालगोत्रसंजातः चेतसिंहाभिधोऽभवत् । पुनर्लेन धृतस्तेन भाति डूङ्गरसिंहकः ॥३१॥
राजसिंहाभिधो मन्त्री, चन्द्र नामा च मन्त्रिराट् । श्रीनाथो नाथनामा च, मन्त्री नरपदाङ्गजः॥
नगरव्यवहारीन्द्रमित्यादिसमुदायकम् । समाहूय च संभूय प्राणयन्निति ते मिथः ॥३३॥
–चतुर्भिः कलापकम् ।
प्रतिष्ठां पार्श्वनाथादिबिम्बानां कारयाम हि । विजयदेवसूरीन्द्रमिहाहूय महोत्सवात् ॥३४॥
तैः पृष्ट इति ते प्राहुर्वरं कुरुत भो वरम् । अमालस्यमपास्यं यद् धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥३५॥
तानिदं ते पुनः प्राहुः सहास्माभिः समायत । प्रसीदतात्र सद्धर्मकार्ये यूयं महाजनाः ॥३६॥
तेऽप्यूचुरिति तान् सर्वान् प्रतिपन्नमिदं वचः । गुरुं विज्ञपयिष्यामः सङ्घेऽप्यामथ निश्चितम् ॥३७॥
ततः श्रीमेडतादङ्गवासिसंघसमन्विताः । प्रातिष्ठन्त शुभे तेऽह्नि श्रीसुवर्णगिरिं प्रति ॥३८॥
प्रचलन्तः समाजग्मुस्ते जाबालपुरं ततः । ववन्दिरे च सोत्साहाः श्रीसूरिचरणाम्बुजम् ॥३९॥
अभिवन्द्य तदानीं ते सूरिं व्यज्ञपयन्निति । गच्छनाथ समागच्छ श्रीमत्सन्मेदिनीतटे ॥४०॥
पार्श्वनाथादिदेवानां प्रतिमाः प्रतिष्ठ च । ततः समवसरणप्रासादे स्थापयामहि ॥४१॥ युग्मम् ।
मन्त्रिणं जयमल्लं ते मिलित्वा चावदन्निदम् । सूरीन्द्रं ब्रूम धर्मात्मन्नैति यत् त्वद्वचोविना ॥
ततः श्रीजयमल्लोऽपि मेदिनीतटराड्युक् । उपसूरि समागत्य नत्वा चैवं न्यवेदयत् ॥४३॥
जसवन्ताद्या इमे पञ्च श्रीहर्षतनयाः शुभाः । टीलादि–मेडतादङ्गवासिसङ्घसमन्विताः॥४४॥
सूरे विज्ञपयन्तीति प्रतिमाः प्रतितिष्ठ हि । श्रीमन्मेदतटद्रङ्गमेहि नः कुरु चेप्सितम् ॥४५॥ युग्मम्।

२८–ज्येष्ठस्य वृद्धभ्रातुर्जीवराजाख्यस्य नन्दनः पुत्रः ज्येष्ठनन्दनः । 'ज्येष्ठः स्यादग्रजे' इति हैमानेकार्थः ।

३३–ते हर्षपुत्राः संभूय मिलित्वा इत्यादिसमुदायकं कोठारी टीलाप्रमुखं श्रीमेडतासङ्घं समाहूय मिथः इति प्राणयन् इत्यकथयन् । इतीति किं तदाह ।

३४–हीत्यव्ययं निश्चये ।   ३५–तैः हर्षपुत्रैः । ते टीलाप्रमुखाः ।

३६–समायतेति–अय गतौ इति धातोस्समाङ्पूर्वस्य आगमनार्थस्य लोटो मध्यमपुरुषबहुवचनम् ।

श्रीनेम्यादिजिनाधीशान् पूजयित्वाऽभिवन्द्य च। कृत्वा लम्भनिकां सङ्घं सभोज्य च ततोऽचलत्।
गच्छन् सह संघेन तीर्थं नत्तुमनाभिवम् । प्राप्याहत्य च सोऽम्बर्नेदादिदेवादितीर्थेशान् ॥१३॥
सो [illegible] ततः संघे सभोज्यामृतभोजनम् । पात्रो प्रदाय रूप्याणि पुण्यमादाय चाचलत् ॥१४॥
श्रीमद्वृन्दावनं तत आगत्य सनकुः । अपूपुजज्जिनाधीशांश्चैत्येषु विविधेष्वपि ॥१५॥
जिनवल्लभसूरीन्द्रं जिनदेवमहोत्सवम् । अभिवन्द्य च सङ्घस्य मध्य आकार्य सोऽर्चयत् ॥१६॥
[illegible]कां विधाप्य गत्वा श्रीमद्राजने । मनस्ये मानसोमा ततो देवं स्वकं प्रति ॥१७॥
[illegible] तीर्थान्यन्यानि पावनि । पूजयन् लेभनीं कुर्वन् मावार्बुदगिरिं च स[illegible]
[illegible] जिनांस्तत्र कृत्वा लम्भनिकां च सः । श्रीमच्छ्रीपुरीस्वर्णगिरिदेशानपूपुजत् ॥१९॥
एवं [illegible] सो स्वयमाद् विधिपूर्वकम्। श्रीहर्षः कस्य हर्षाय नाभूद्धर्मपरायणः ॥२०॥
[illegible] पुत्राः सन्ति यस्य दशेन्द्रिया इव । विराजन्ते जगज्जोनीरूपा रूपश्रियाद्भुताः ॥२१॥
[illegible], द्वितीयो नगराजकः । तृतीयो नेमिदासश्च सामीदासश्चतुर्थकः ॥
[illegible], पञ्चमः पञ्चमो गुणैः । पञ्चाप्येते स्थिताः श्रीताः सर्वेऽपि शिवाश्रयाः ॥२३॥
-त्रिभिर्विशेषकम् ।
[illegible] श्रीनाथः पुत्रोऽभवत् । पितुः सेवाप्रसङ्गेन पितुः स्वर्गमनुव्रजत् ॥२४॥
(-पितुर्मेवाभिलग्नेन-इति वा पाठः)
[illegible] । आगमि कारितं श्रीमच्छत्रुञ्जयगिरिमूर्धनि ॥२५॥
[illegible] । प्रतिमाः श्रीपार्श्वनाथादिजिनानां कारिता इमाः ॥२६॥
[illegible] । श्रीजिनचन्द्रसूरीन्द्रशिष्याद्भुत महागमात् ॥२७॥
-त्रिभिर्विशेषकम् ।

[illegible] अत्र पातोः [illegible]

[illegible]

[illegible]

मिथोऽङ्गीकृत्य पश्चादपि श्रीप्रतिष्ठाविधापनम् (–मिथोऽङ्गीकृत्य पश्चाप्यर्हत्प्रतिष्ठाविधापनम्–
इति वा पाठः) भ्रातृव्यं जिनदासाख्यमपृच्छन् यज्ज्येष्ठनन्दनः ॥२८॥
आलोच्यैवं परस्परं मिथोऽतिप्रीतचेतसः । अपृच्छन् मेडताद्रङ्गवासिसङ्घं विवेकिनः ॥२९॥
तद्यथा–कोठारीवंशविख्यातटीलाख्यः श्रावकोत्तमः ।
सोनीवंशे जिनो नाम, सिंहः श्रीमालगोत्रकः ॥३०॥
श्रीमालगोत्रसंजातः चेतसिंहाभिधोऽभवत् । पुत्रत्वेन धृतस्तेन भाति डूङ्गरसिंहकः ॥३१॥
रामसिंहाभिधो मन्त्री, चन्द्र नामा च मन्त्रिराट् । श्रीनाथो नाथनामा च, मन्त्री नरचदाङ्गजः ॥
नगरव्यवहारीन्द्रमित्यादिसमुदायकम् । समाहूय च संभूय प्राणयन्निति ते मिथः ॥३३॥
–चतुर्भिः कलापकम् ।
प्रतिष्ठां पार्श्वनाथादिबिम्बानां कारयाम हि । विजयदेवसूरीन्द्रमिहाहूय महोत्सवात् ॥३४॥
तैः पृष्ट इति ते प्राहुर्वरं कुरुत भो परम् । अत्रालस्यमपास्यं यत् धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥३५॥
तानिदं ते पुनः प्राहुः सहास्माभिः समावत । प्रसीदतात्र सद्धर्मकार्ये यूयं महाजनाः ॥३६॥
तेऽप्यूचुरिति तान् सर्वान् प्रतिपन्नमिदं वचः । गुरुं विज्ञपयिष्यामः सङ्घ्यामथ निश्चितम् ॥३७॥
ततः श्रीमेडताद्रङ्गवासिसंघसमन्विताः । प्रातिष्ठन्त शुभे तेऽह्नि श्रीसुवर्णगिरिं प्रति ॥३८॥
प्रचलन्तः समाजग्मुस्ते जावालपुरं ततः । ववन्दिरे च सोत्साहाः श्रीसूरिचरणाम्बुजम् ॥३९॥
अभिवन्द्य तदानीं ते सूरिं व्यज्ञपयन्निति । गच्छनाथ समागच्छ श्रीमत्सन्मेदिनीतटे ॥४०॥
पार्श्वनाथादिदेवानां प्रतिमाः प्रतिष्ठ च । ततः समवसरणमासाद्य स्थापयामहि ॥४१॥ युग्मम् ।
मन्त्रिणं जयमल्लं ते मिलित्वा चावदन्निदम् । सूरीन्द्रं मुञ्च धर्मात्मन्नैति यत् त्वद्वचोविना ॥
ततः श्रीजयमल्लोऽपि मेदिनीतटसङ्घयुक् । उपसूरि समागत्य नत्वा चैवं न्यवेदयत् ॥४३॥
जसवन्ताद्या इमे पञ्च श्रीहर्षतनयाः शुभाः । टीलादि–मेडताद्रङ्गवासिसङ्घसमन्विताः ॥४४॥
सूरे विज्ञपयन्तीति प्रतिमाः प्रतितिष्ठ हि । श्रीमन्मेदतटद्रङ्गमेहि नः कुरु चेप्सितम् ॥४५॥ युग्मम्।

२८–ज्येष्ठस्य वृद्धभ्रातुर्जीवराजाख्यस्य नन्दनः पुत्रः ज्येष्ठनन्दनः । 'ज्येष्ठः स्यादग्रजे' इति हैमानेकार्थः ।

३३–ते हर्षपुत्राः संभूय मिलित्वा इत्यादिसमुदायकं कोठारी टीलाप्रमुखं श्रीमेडतासङ्घं समाहूय मिथः इति प्राणयन् इत्यकथयन् । इतीति किं तदाह ।

३४–हीत्यव्ययं निश्चये ।　　३५–तैः हर्षपुत्रैः । ते टीलाप्रमुखाः ।

३६–समावतेति–अव गतौ इति धातोस्समाङ्पूर्वस्य आगमनार्थस्य लोटो मध्यमपुरुष-बहुवचनम् ।

एवं विज्ञापितस्तेन ततः प्रास्थात् शुभेऽहनि । विजयदेवसूरीन्द्रो विजयसिंहसूरियुक् ॥४६॥
श्रावका अपि ते प्रास्थन् जसवन्तादयस्ततः । श्रीमन्मेदतटद्रङ्गं प्राप्नुवंस्तेऽग्रतो द्रुतम् ॥४७॥
श्रीसूरिर्जन्तुजातानि प्रापयन् धर्ममार्हतम् । श्रीमन्मेदतटद्रङ्गसमीपं समुपागमत् ॥४८॥
श्रीहर्षाङ्कुरकाः सर्वे जसवन्तादयस्ततः । श्रुत्वा सूरिं समायान्तं वन्दितुं चाभ्यसंचयन् ॥४९॥
अभिवन्द्यानयन् सूरिं मेडतानगरान्तरे । विमान इव यत्रास्ति जनराजिन्युपाश्रये ॥५०॥
(–जनाश्रय उपाश्रये –इति वा पाठः)
श्रीसूरीन्द्रः समास्थ्य भद्रं भद्रासनं तदा । निदानं वाञ्छितर्द्धीनां जिनधर्ममुपादिशत् ॥५१॥
उदतिष्ठत्ततः सङ्घः श्रुत्वा धर्मं गुरूदितम् । प्रादात्संचाय रूप्याणि जसवन्तो महाशयः ॥५२॥
एवं मेदतटद्रङ्गे विजयदेवसद्गुरोः । विजयसिंहसूरेश्च जात आगमनोत्सवः ॥५३॥
अथ श्रीजसवन्ताद्याः श्रीहर्षाङ्कुरकाः समे । सूरिं व्यज्ञपयन्नेवं प्रणम्य चरणाम्बुजम् ॥५४॥
प्रतिमानां प्रतिष्ठार्हं श्रेष्ठमीक्षस्व वासरम् । विजयदेवसूरीन्द्र ! सूरीन्द्रप्रणताम्बुज ! ॥५५॥
श्रुत्वाहं शुद्धिनाहं च ततः सूरिर्निरैक्षत । माघमासे सिते पक्षे पञ्चमं पञ्चमं शुभम् ॥५६॥
सूरिस्थान प्रापयामास वासरं भासुरं शुभैः । माघमासस्य पक्षस्य शुक्लस्य खलु पञ्चमम् ॥५७॥
अभ्युत्थाय ततः सूरिं नत्वा गत्वा च मन्दिरे । प्रतिष्ठायोग्यसामग्रीमग्रिमां ते प्राकारयन् ॥५८॥
दृश्योन्नतशालत्वं विमानरूपमुन्नतम् । मण्डपद्वयमानन्दविधायकमकारयन् ॥५९॥
शोभानां भौमनाभौपे मन्दिरस्याग्रतः स्थितम् । प्रतिमानां प्रतिष्ठायै योग्यस्थाने द्वितीयकम् ॥
एकोऽप्युत्तरमृत्तुम्भगन्धर्वद्वन्द्वमिदं किमु । पश्यन्तस्तुल्यमद्वयद्वन्द्वं येति विदुर्नराः ॥६१॥

४६–प्रास्थात्–[illegible]–शुभेन अभिमुख्यमगच्छत् । शुभेन अभियाति अभिमुखयति । [illegible] [illegible] इति [illegible] । ततः [illegible] इति प्रथमपुरुषबहुवचनम् [illegible] ।

५०–मेडतानगरस्य अन्तरं मध्यं मेडतानगरान्तरं तस्मिन् । अत्र [illegible] [illegible] न [illegible] । कथंभूते उपाश्रये जनराजिनि–जनैः राजन इत्येवं शीलो जनराजी [illegible] । अथवा जनाश्रय उपाश्रये इति पाठान्तरे तत्रायमर्थः–कथंभूते उपाश्रये [illegible] आश्रय इव [illegible] । कथंभूते उपाश्रये ? विमाने इव विमानोपमाने इत्यर्थः । [illegible] [illegible] इति [illegible] । जनाश्रय इति पाठे [illegible] इत्यर्थः । सूरिं–तपगच्छे [illegible], [illegible] सूरिं [illegible] ।

५४–[illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] ।

५६–[illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] ।

६१–[illegible] [illegible] इति [illegible] । [illegible] कि किमु इति [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] इति [illegible] । [illegible] ।

प्राज्यानि प्राज्ययोग्यानि कुण्डलीप्रमुखानि ते । शालिदालिघृतालीनि भोजनानि अपाचयन् ॥
केसराणां सुवारीणि पूर्णानि सुरभीणि च । अकारयन् छटार्थं ते पटवासाय च स्फुटम् ॥६३॥
कर्पूरागरुकस्तूरीचन्दनादीनि चानयन् । वस्तूनि ते प्रशस्तानि प्रतिमार्चनहेतवे ॥६४॥
यथायोग्यं यथाशास्त्रं यथाविधि यथोदितम् । प्रतिष्ठायोग्यसामग्रीं व्यधुरेवं बुधा हि ते ॥६५॥
मण्डपे मण्डयन् बिम्बैः श्रीसहस्रफणादिभिः । अनेकैः शोभितं श्रीमत्पार्श्वबिम्बं ततस्तकैः ॥६६
विजयदेवसूरीन्द्रो विजयसिंहसूरियुक् । प्रतिष्ठासमयं ज्ञात्वा मण्डपेऽथ समागमत् ॥६७॥
बिम्बं श्रीपार्श्वनाथस्य श्रीसहस्रफणस्य च । बिम्बैरन्यैर्युतं सूरिः प्रत्यतिष्ठद्यथाविधि ॥६८॥
ततः श्रीजसवन्ताद्या भ्रातरः पञ्च भक्तितः । विजयदेवसूरीन्द्रनवाङ्गान्यभ्यपूपुजन् ॥६९॥
कारयित्वा प्रतिष्ठां ते रूपकाणि तदा ददुः । महाजनेभ्य इभ्योद्गताः परमानन्दमेदुराः ॥७०॥
सूरीन्द्रोऽनेकसाधूनां श्रीपण्डितपदं ददौ । साधवः श्रावकाश्चान्ये तदा सन्तुतुषुस्तराम् ॥७१॥
ततः पञ्चजनीनास्ते निमन्त्र्य श्रीमहाजनान् । प्रभोज्यं केसराम्भूनां छटाचूर्णैरपूपुजन् ॥७२॥
एवं श्रीमेडताद्रङ्गेऽर्हत्प्रतिष्ठामहोत्सवः । विजयदेवसूरीन्द्रकृतः प्रावर्ततामुतः ॥७३॥
प्रतिष्ठाप्रान्त्यापृच्छत् सूरिः सङ्घं जगद्गुरुः । अत आकारयन्त्यन्ये प्रतिष्ठां भवदाज्ञया ॥७४॥
ततः श्रीमेडताद्रङ्गवासी सङ्घोऽब्रवीदिति । प्रतिष्ठसे यदा सूरे त्वां निषेधति को जनः ॥७५॥
परमत्र सङ्घोऽयं भोज्यप्राज्यं निषेधति । भोजने भोजनेष्टं च भो जनेश्वर सद्गुरो ! ॥७६॥
स्मित्वा सूरिरपि प्राह श्रीसङ्घं विस्मयान्वितः । किं ब्रूषे सङ्घ सोऽप्याह चतुर्मासीं कुरुष्व भोः॥
तत एवमभाषिष्ट सूरिः सङ्घं विचारवित् । चतुर्मासीं विधातास्मि युष्माकं च समीहितम् ॥७८

अभिवन्दे जिनाधीशाः सन्ति ये तान् मरौ किल ।
अथवा—अभिवन्दे जिनाधीशप्रतिमा या मरौ हि ताः ।
तीर्थानि यानि विद्यन्ते तानि पन्थानि चात्मनाऽधुना ॥७९॥

प्रत्यये ऽस्मिन् गृहाणेदं मम स्वाध्यायपुस्तकम् । सत्यंकारमिवेदं चेत्संघ नो मनुषे वचः ॥८०॥
अस्मिन्नवसरे श्रीमत्पुरं योधपुरं वरम् । वरीवर्ति सुखस्फूर्ति लक्ष्मीमूर्तिमयं सदा ॥८१॥
गजसिंहो महाराजस्तत्र राजद्विराजते । पराजितपरानेकगजसिंहपराक्रमः ॥८२॥

६२—ते जसवन्ताद्यः पञ्च भ्रातरः भोजनानि अपाचयन् । कथंभूतानि प्राज्यानि प्रचुराणि प्राज्ययोग्यानि प्रचरद्घृतयोजनीयानि भोजनानि । अपाचयन् इत्यत्र इकोऽसवर्णे शाकल्यस्य ह्रस्वश्चेति प्रकृतिभावः, न इकोयणचीति यण् ।

६३—पूर्णानि अबीरगुलालप्रमुखभाषाप्रसिद्धानि ।

८०—हे सङ्घ ! चेदिदं वचः चतुर्मासीं स्थास्यामि इत्येवंलक्षणं नो मनुषे तर्हि अस्मिन् प्रत्यये प्रतीतौ इदं मम स्वाध्यायपुस्तकं सत्यंकारमिव गृहाण ।

पद्मा पद्माशयं ज्ञात्वा पद्माख्यामिषतो भ्रमत्। स श्रीपद्माभिधस्तत्र वसति व्यवहारिकः ॥८३॥
कदापि यद्वचो न्याये भूपा नैवोदलङ्घयन्। वार्ता का चान्यलोकानां भाद्विवाकमतल्लिका ॥८४॥
धर्मात्मा न च दुष्टात्मा द्वेषचेताः कदापि न। भक्तः समस्तसाधूनामासक्तः सुकृतेऽर्हतः ॥८५॥
–त्रिभिर्विशेषकम्।
तस्य पुत्रावुभावास्तां भैरवाख्य-शुभाख्यकौ। राज्ञः श्रीसूरसिंहस्य मन्त्रिणौ परमप्रियौ ॥८६॥
आयुषः क्षयतस्तौ हि प्रागेवागच्छतां दिवम्। वर्तन्ते च तयोः पुत्राः पौत्राः पद्माभिधस्य च ॥
तद्यथा–श्रीभैरवसुतः श्रीमान् सिंहमल्लबलो नृपु। श्रीसिंहमल्लनामास्ति मन्त्रिराजो महीपतेः॥
शुभाः शोभुशुभाः पुत्राः शुभाख्यस्य शुभा इव। चत्वारः प्रियचत्वारः एते सन्तीह सम्प्रति ॥
तानाह–प्रथमः सुखमल्लाख्यो द्वितीयो रायमल्लकः। तृतीयो रणमल्लाख्यस्तुर्यः प्रतापमल्लकः॥
श्रीपद्माख्यस्य नप्तारस्त्रातारोऽमी नरान् भुवि। जिनधर्मं विधातारो वर्तन्ते गुरुसेवकाः ॥९१॥
सीहमल्लोऽप्यवरपुण्यात् श्रीमज्जोधपुराधिपः। मेदिनीतटसद्दुर्गनाथः श्रीसुखमल्लकः ॥९२॥
गजसिंहमहाराजराज्यभारधुरन्धरौ। गजसिंहमहाराजस्यापितौ तौ व्यराजताम् ॥९३॥
तयोः पितामहः श्रीमत्सूरीश्वरं विवन्दिषुः। श्रीपद्माभिध आगच्छत् तदानीं मेदिनीतटे ॥
तदा पद्माभिधो मन्त्री पद्मापद्ममदाच्चराम्। महाजनाय सूरीन्द्रद्वयं नत्वातिभक्तितः ॥९५॥
(–महाजनाय सूरीन्द्रं प्रणिपत्याति भक्तितः –इति वा पाठान्तरम्)
ततः श्रीमेदताद्रङ्गात् प्रास्थात् सूरीश्वरो द्रुतम्। घंघाणीति प्रसिद्धाख्ये द्रङ्गे नन्तुं जिनेश्वरान्॥
मार्गे ग्रामीणसल्लोकान् शीलधर्मं मपालयन्। घंघाणीनगरं प्राप श्रीसूरिः सङ्घसंयुतः ॥९७॥
समाजगाम तत्रापि श्रीपद्मः संघनायकः। नप्त्रा श्रीसीहमल्लेन देशाधीशेन संयुतः ॥९८॥

८८–भैरवसुतः सीहमल्लः।

८९–शुभाख्यस्य एते चत्वारः पुत्राः इह जोधपुरे सन्ति। किं भूताः? शुभाः शौर्यौदार्यादिगुणैर्मनोहराः। अत एव पुनः क० शोभुशुभाः शुभि दीप्तौ, शोभन्ते पुनः पुनरिति शोभुशुभाः शोभनशीलाः इत्यर्थः। बहुलं गुणवृद्धी चादेरिति किदन्तप्रत्यये सत्यद्वित्वे पूर्वस्य उकारे च साधुः। पुनः क०? उत्प्रेक्ष्यन्ते–शुभा इव शुभयोगा इव। पुनः क०? प्रियचत्वारः प्रियाः चत्वारो येषां ते प्रियचत्वारः। चतुःशब्दस्य उपलक्षणात् प्रियतमाः इत्यर्थः।

९१–त्रातारः विधातारः इत्युभयत्र न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनामिति तृन् प्रत्ययान्तत्वात् षष्ठीनिषेधात्। नरान् जिनधर्मश्चोभयत्र द्वितीया।

९५–पद्मासद्मं लक्ष्मीनिधानम्।

९७–सङ्घसंयुतः श्रीमेदताद्रङ्गसङ्घसंयुक्त इत्यर्थः।

अभ्यवन्दत सूरीन्द्रस्तीर्थकृत्प्रतिमा रमाः। श्रीपद्मस्त्रा गुरुं चैव जनेभ्योऽदाप रूपकं (लंभनीम)
माद्रात् श्रीनींदमन्त्राऽपि रूपकाणि यथोचितम्। प्रभोज्य मञ्जुलं भोज्यं सृष्टं सर्वमहाजनम्॥
ततः श्रीतिमिरीद्रङ्गे पार्श्वनाथं जिनोत्तमम्। उपकेशपुरे सूरिर्वीरं च प्राणमत्तराम् ॥१०२॥
मोक्ता अनेके रूप्याणामकुर्वन् लंभनीर्जनाः। उत्पन्नानप्यनेकांश्च तत्सांरूप्यं नामरं खलु॥
न्दवर्नंन ततः सूरिः प्रति श्रीमेदिनीतटम्। संविधातुं चतुर्मासीं सङ्घस्याग्रे प्रतिश्रुताम् ॥१०३
विहरन् क्रमतोऽप्येवं प्रामोत्प्रोमेदिनीतटम्। उत्सवैर्बहुभिर्दिव्यैः प्राविशत्तदुपाश्रयम् ॥१०४
परिपूर्णां चतुर्मासीं श्रीसूरिरकरोत्सुखात्। तन्मुखालोकतृप्त्या तु श्रीसङ्घो नाक्षिसन्ततिम्॥

एवं श्रीविजयादिदेवसुगुरुः गम्भत्यतिष्ठत्तराम्,
श्रीमन्मेदतटे स्फुटे सुखचर्यैश्चश्चतुर्मासकम्।
अर्हद्भिम्बसमुच्चयं च रुचिरश्रीः प्रत्यतिष्ठपत्तराम्,
श्रीश्रीवल्लभपाठकोदितयशाः सर्वत्र जाग्रद्यशाः ॥१०६॥

इतिश्री श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराजपातिसाहिश्रीअकब्बरप्रदत्त-
जगद्गुरुविरुदधारकभट्टारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालङ्कारपातसाहिश्रीअकब्बरसभासंलब्धवादि
जयवादभट्टारकश्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिसाहिश्रीजिहाङ्गीरप्रदत्तमहा-
तपाविरुदधारि भ० श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवसूरीणां प्रथमागमन-प्रति-
ष्ठाविधान-श्रीसंघागमचतुर्मास्यवस्थानवर्णनो नाम १० सर्गः॥

९९-रूपकमित्यत्र आत्वेकवचनं तेन रूपकाणीति व्याख्येयम्।

१०३-कथंभूतां चतुर्मासीं सङ्घस्याग्रे प्रतिश्रुतां अङ्गीकृतां। प्रतिज्ञातमूरीकृतमोररीकृतं
संश्रुतमभ्युपगतमुररीकृतमाश्रुतं संगीर्णं प्रतिश्रुतं चेति हैमकोषः।

१०४-तस्मिन् मेदिनीतटे उपाश्रयस्तदुपाश्रयस्तं तदुपाश्रयम्।

एकादशः सर्गः

अथ सागरपक्षीयः सान्तीदासो महर्द्धिकः । श्रावकः श्रावकाधीशो नरेश इव शोभते ॥१॥
श्रीमदहम्मदावादे वदावदवदंवदः । श्रीमत्सागरपक्षीयसूरिधर्मपरायणः ॥ २ ॥ युग्मम् ।
एकदा व्यमृशच्चित्ते स्वीयगुर्वोः परस्परम् । कथं विवाद एकत्वे द्वित्वं चापि कथं पृथक् ॥३॥
प्रभाते गुरुमापृच्छ्य परस्परप्ररूपणाम् (–धर्म द्वयप्ररूपणाम् –इति वा पाठः)
निर्णयामि हि साक्षित्वमङ्गीकृत्य तदा वरम् ॥४॥ युग्मम् ।
गुरोः पार्श्वे समागत्य श्रीगुरुं स न्यवेदयत् । मदुक्तं वचनं सत्यं कुरु चेद्वरमिच्छसि ॥५॥
विजयदेवसूरीन्द्रं श्रीमन्मेदतटात् पुरात् । आहूयाऽन्याऽऽदरं कृत्वा मुक्त्वात्मीयजनानपि ॥६॥
यदि त्वं पूर्वशास्त्राणामनुसारनिरूपिताम् । कुर्याः प्ररूपणां सारां नान्यथा द्वेषपोषिकाम् ॥७
सूरे सर्वजनीना यज्जिनधर्मप्ररूपणा । क्वापि पारंपरीणा च भवेत्सर्वपथीनिका ॥८॥
ततस्तस्य गुरुः प्राह–भूपे श्रावक सुन्दरम् । तमाहूय, स आयातादायान्यहमितो ध्रुवम् ॥९॥
सान्तीदासस्तदोत्थाय साधर्मिकानकारयत् । तानापृच्छ्य च तानेव तमाह्वातुमचालयत् ॥१०
विजयदेवसूरीन्द्रश्रावकैरपि संयुतान् । परस्परमुभौ ते हि यद्विरोधनिषेधकाः ॥११॥ युग्मम् ।
प्रचलन्तस्त आगच्छन् पुरे श्रीमेदिनीतटे । विजयदेवसूरींश्च प्राणमन् प्रेमपूरिताः ॥१२॥
ताभ्यामुक्तामवोचं च वार्त्तं वाचंयमेशितुः । पुरतः प्रीतिकर्त्री ते पत्राणि च ददुः करे ॥१३॥
श्रुत्वा सूरीश्वरो वार्त्तां तत्पत्राणि प्रवाच्य च । हृद्यमोदत निर्द्वन्द्वो जयो द्वन्द्वक्षयस्सताम् ॥१४॥
(अथवा–हृद्यमोदत निर्द्वेषो जयो द्वेषक्षयः सताम् –इति पाठः)

८–सर्वजनीना सर्वजनेषु प्रसिद्धा । पारम्परीणा परम्परया प्राप्ता । सर्वपथीनिका सर्वपथीना एव सर्वपथीनिका सर्वपथिषु अव्याहता सर्वजिनधर्ममार्गेषु अव्याहता इत्यर्थः । सर्वजनीना सर्वपथीना–इत्युभयत्र प्रसिद्धाव्याहतयोर्जनपथयोर्णित्वं वा वक्तव्यं इति वार्तिकात् खप्रत्ययः । पारम्परीणा इत्यत्र पूर्वपरम्परार्थं भवनं प्राग्भवसूत्रे ख इति खः ।

९–आयातात् इति या प्रापणे लोटः तातङ्ङादेशे रूपं । आयानीति इण् गतौ धातुः इत्यस्य लोटः उत्तमपुरुषस्य मेर्निरिति मेर्नि इत्यादेशे आडुत्तमस्य पिच्चेति आडागमे रूपम् ।

११–उभौ इत्यत्र श्रीविजयदेवसूरिश्रावकसमुदायापेक्षया सागरपक्षीयश्रावकसमुदायापेक्षया च द्विवचनम् ।

१३–आर्यां सागरपक्षीयसूरिकथितां सान्तीदासकथितां च वार्त्तं वचनं । वाचंयमेशितुः श्रीविजयदेवसूरिगुरोः पुरतोऽग्रे ।

मेदिनीतटसङ्घोऽपि श्रुत्वा वार्तामिमोदत । तैरुक्तां श्रीगुरूक्तां च विमुक्तां द्वेषभाषया ॥१५॥
परोपकारपरमीतिरतिनिश्चितचेतसा । प्रतिष्ठे नाथ विघ्नानि सङ्घोऽभाणीति सूरिणा ॥१६॥
सुमुहूर्तं समालोच्य पुरान्मेदतटाभिधात् । प्रातिष्ठत च सूरीन्द्रः सहस्रनरसंयुतः ॥१७॥
किष्किन्धारूपपुरे पूर्वं, ग्रामे च श्रीवलुन्दके । पुर्यां श्रीजयतारिण्यां, ग्रामे चाङ्गे पुकाभिधे ॥
ग्रामे रायपुरं, ग्रामे सुरडावासनामके । तथा च वगडीग्रामे, श्रीसोजितपुरे वरे ॥१९॥
ततः श्रीआउयाग्रामे, ग्रामे श्रीपचपल्याभिधे । मञ्जुले धामलीग्रामे, पल्लिकापत्तने ततः ॥२०॥
श्रीमद् गुंदवचग्रामे, श्रीवीसलनाभिधे तथा । नाहूलनाम्नि च द्रङ्गे, नडुलाई पुरे पुनः ॥२१॥
श्रीघाणेराभिधे ग्रामे, वरे श्रीसादडीपुरे । श्रीसूरीन्द्रः समागच्छद् विहरन्नुत्सवैः क्रमात् ॥२२॥

—पञ्चभिः कुलकम् ।

अस्मिन्नवसरेऽथाऽभ्योदयपुरमहाजनः । पुनर्नागपुरादग्यान्नमस्कर्तुं महाजनः ॥२३॥
उभावाह्वयतां सूरिं विज्ञप्यैवं कृपां कुरु । पर्युषितं चतुर्मासीं सर्वथाऽदृष्टपूर्विणी ॥२४॥
सूरिः माहेति तौ वादं भवतुमाकारयन्त्यमी । मामतो नागतिर्मेहा सन्तीदासश्च सागरः ॥२५॥
ततो राणपुरे देवांस्ताभ्यामन्यैश्च संयुतः । अभिवन्द्य कृतास्तोकव्ययौ तौ स व्यसर्जयत् ॥२६॥
ततः मस्थित आनन्दसाधुवृन्दविराजितः । मुडाडाभिध सद्ग्रामे वाहलीग्रामके तथा ॥
ततः पावाभिधे ग्रामे, ग्रामे च कमलाभिधे । ततश्च धामलाग्रामे, ग्रामे आहुरिनामके ॥२८॥
एतेषु च विचालेषु ग्रामेष्वन्येषु भूरिषु । विचरन् क्रमतः शश्वत् क्रियमाणमहोत्सवः ॥२९॥
चैत उत्पन्नसद्भावैः मतिग्रामं चतुर्व्ययैः । श्रीसूरिं माप्यत श्राद्धैः श्रीजावालपुरं मति ॥३०॥

—अष्टभिःकुलकम् ।

आह्वानाय समागच्छन् श्राद्धाः स्वस्य च तस्य ये । श्रीमदहम्मदावादं मत्यमुश्चत्ततः स तान् ॥

२४– उभौ उदयपुर–नागपुर–महाजनौ सूरिं आह्वयतां । किं कृत्वा ? एवं विज्ञाप्य एवमिति किं–कृपां कुरु । कथंभूतौ उभौ सर्वथा अदृष्टपूर्विणौ ।

२५–सूरिः, तौ उदयपुर–नागपुर–महाजनौ प्रति इति प्राह ।

२६–सः श्रीविजयदेवसूरिः तौ उदयपुरनागपुरमहाजनौ व्यसर्जयत् । कथंभूतौ तौ कृताऽस्तोकव्ययौ ।

३१–सः श्रीविजयदेवसूरिः । ततः श्रीजावालपुरे आगमनानन्तरं स्वस्य आत्मनः, च: पुनस्तस्य सागरपक्षीयस्य ये श्राद्धाः आह्वानाय समागच्छन् तान् श्रीमदहम्मदावादं प्रति अमुञ्चत् पश्चात्प्रेषयत इत्यर्थः ।

गत्वा तेऽपि ततस्तत्र सान्तीदासं न्यवेदयन् । विजयदेवमुनीन्द्रो जालोरपुरमागमत् ॥३२॥
मुक्तिसागर आदाय भवन्तमभिगच्छतात् । अथवा–गुरुस्तादृश आदाय भवन्तमभिगच्छतात् ।
पोस्फुरीति मनो सान्तिदासं प्रति वादी यदि ॥३३॥
सान्तीदासो वचः श्रुत्वा तेषामिति मनोहरम् । अवोचत गुरुं स्वीयं मुक्तिसागरनामकम् ॥३४॥
उत्सूत्रभाषकत्वाच्च श्रीसूर्युदितलोपनात् । तद्वचः कर्णयोः श्रुत्वा तद्वचःप्रहतोऽभवत् ॥३५॥
मुक्तिसागरनामा स मुक्तिसागरनामभाक् । मुक्तिसागरनामौजःसंजातरसनादृषत् ॥३६॥
विजयदेवसूरीन्द्रनाममाहात्म्यतर्जितः । निरुत्तरवचःशक्तिर्नागच्छन्मुक्तिसागरः ॥३७॥
द्वौ मेदौ सागरो धत्ते विष-रत्नसमुद्भवात् । कलिकालस्य माहात्म्यात् सोऽधुनाऽप्यात्मभेदभाक् ।

३२–तेऽपीति श्रीविजयदेवसूरिश्रावकाः सागरपक्षीयश्रावकाश्च ततः श्रीजावालपुरात् तत्र श्रीमदम्मदावादे ।

३५-३६–युग्मम्, व्याख्या–अयं मुक्तिसागरनामभाक् सः पण्डितः प्रतिवादी तद्वचः- प्रहतः अभवत् । तस्य सान्तीदासस्य वचो वचनं श्रीविजयदेवसूरिर्वादी मदाहूतः त्वया सह वादं कर्तुं श्रीजावालपुरे आयातः अथ त्वमपि तेन सह वादं कर्तुं मया सह चल इत्येतल्लक्षणं, तेन प्रहतो तिरस्कृत इव । तद्वचःप्रहतः संजात इत्यर्थः । किं कृत्वा ? तद्वचः कर्णयोः श्रुत्वा तस्य सान्तीदास- स्य वचः श्रीविजयदेवसूरिर्वादी त्वया सह वादं कर्तुं श्रीजावालपुरं आयात इति कर्णविषये श्रुत्वा । कथंभूतो मुक्तिसागरनामा सः ? मुक्तिसागरनामभाक् । मुक्तिरेव मा लक्ष्मीस्तस्या गरनाम विषनाम भजतीति मुक्तिसागरनामभाक् । मुक्तिलक्ष्म्याः विषनाम समान इत्यर्थः । यथा अन्य- स्यापि सज्जनस्य दुराशयः प्रतिकूलभाषी पुरुषो विषोपमो भवेत्तथा मुक्तिसागरोऽपि प्रतिकूल- वादी प्रतिवादी मुक्तिलक्ष्म्या विषोपमानो जात इति भावः । पुनः कथंभूतो मुक्तिसागर- नामा सः ? मुक्तिसागरनामौजःसञ्जातरसनादृषद्–मुक्तिरेव सा मुक्तिसा मुक्तिलक्ष्मीः तामस्यति क्षिपति नाशयति यत् मुक्तिसाः–मुक्तिप्राप्तिनिषेधकमित्यर्थः । ईदृशं यद्गरमिव विषमिव यत् नाम स मुक्तिसागरनामा; अथवा अग इव पर्वत इव राजते यत्तत् अगरं पाषाणसदृशं मुक्तिसाश्च तत् अगरं च मुक्तिसागरं । एवंविधं यन्नाम तस्य यत् ओजस्तेजस्तेन संजाता रसना दृषद् यस्य सः, मुक्तिसागरनामौजःसंजातरसनादृषद्–मुक्तिलक्ष्मीविनाशकविषप्रायपाषाणप्राय नामप्रभावसंजातजिह्वापाषाण इत्यर्थः । असु क्षेपणे दिवादिः परस्मैपदी, क्विपि मुक्तिसाः । ओजो दीप्तिप्रकाशयोः अवष्टम्भे बले धातौ तेजसीति हैमानेकार्थः । कस्मात् ईदृशो जातः इत्याह– उत्सूत्रभाषकत्वात् । चः पुनः श्रीसूर्युदितलोपनात् । श्रीसूरिणा श्रीविजयदेवसूरिणा उदितं वचः श्रीसूर्युदितं तस्य लोपनं उल्लंघनं तस्मात् ।

आद्यं भेदं समासाद्य वर्तन्ते सागराः कलौ । सागरा इति नामानः प्रोच्यन्ते साधवोऽप्यमी ॥
विजयदेवसूरीन्द्रसत्यवादिपराजिताः । सागरा इत्यकथ्यन्त तत्प्रतीपा हि साधवः ॥४२॥
अन्त्यं भेदं समासाद्य विद्यन्ते सागरा हि ये । सागरा इति नामानः प्रोच्यन्ते तेऽपि साधवः ॥
विजयदेवसूरीन्द्रकथिताज्ञाविधायकाः । ते सर्वेषामुपादेया इव रत्नसमुच्चयाः ॥४३॥
अथवा सागराः प्रोक्ता द्विविधाः पूर्वसूरिभिः । केचित् मृष्टास्तथा क्षाराः केचिदिति जगत्स्थितिः ॥
आहताः सूरिणा ये ते मृष्टा-अन्येऽन्यथाविधाः । मृष्टाः क्षारा अगस्त्येन पीतास्त्यक्ता इवाऽभवन् ॥
सूरिमितापसन्तप्तो निस्शक्तिर्मुक्तिसागरः । काकनाशं ननाशेव तस्थौ तत्रैव निष्प्रभः ॥४६॥
अथ श्रीभिन्दिमालादिद्रङ्गवासिमहाजनाः । संरक्षितुं चतुर्मासीं श्रीसूरिं समाह्वयन् ॥४७॥
इयता च समागच्छन् सीहैवाद्रङ्गवासिनः । संभूय श्रावकाः सर्वे निश्चित्याङ्गीकृतं ह्यदः ॥४८॥
अन्ये सभ्या यदीभ्याश्च श्रावका द्रङ्गवासिनः । रक्षिष्यामश्चतुर्मासीं तथाप्यत्र वयं गुरुम् ॥४९॥
प्राहुः सूरिं प्रणम्यैवं चतुर्मासीं गुरो कुरु । वयं ग्राम्याः क्व चास्माकं त्वत्पदाब्जरजोऽन्यतः ॥५०॥
तीर्थं श्रीवरकाणाख्यं वन्दस्व चिरमिन्द च । त्वदीयाः सेवकाः स्मो नः कृतार्थान् कुरु च ध्रुवम् ॥
भिन्दिमालादिकद्रङ्गवासिनः श्रावकास्तदा । तूर्ष्णीशीला विलक्षाश्च व्यराजंश्चित्रिता इव ॥५२॥
विज्ञाय निश्चयं तेषां चातुर्माससरक्षणे । तूर्ष्णीकः सूरिरप्यास्थादङ्गीकृत्य च सद्वचः ॥५३॥
न विधास्ये चतुर्मासीं कथयिष्यामि चेदिति । एते दुःखं करिष्यन्ति यद्ग्राम्या नेति तिष्ठति
(—यद्ग्राम्या न वसत्यतः—पा०) ॥५४॥ युग्मम् ।
श्रावकान् कांश्चिदापृच्छ्य प्रमोच्यैव च कांश्चन । प्रापोत् प्रस्थाय सीहैवानगरं सह तैर्गुरुः ॥
सूरिः पर्यवसच्चत्र चतुर्मासीं महोत्सवैः । प्रीणयन् श्रावकान् धर्मान् प्रणयन् प्रणयाश्रयान् ॥५६॥

इत्थं श्रीविजयादिदेवगुरुणा सन्दर्भमुत्साहतो,
विद्वेषिप्रतिवादिनां परिभवं दौर्गत्यविध्वंसकम् ।

४८—अदः इति किं इत्याह—अतो अनु अस्मात् पश्चात् स्वत्पदाब्जरजः स्वचरणकम-रेणुः अस्माकं क्व न कदापीति भावः ।

५१—इदि परमैश्वर्ये भ्वादिः परस्मैपदी, अत्वादिरपि लिङ् छोटौ इति छोटो मध्यमपुरुषैकवचने, सेहाँधवेति सेहौं, असोदेरिति हेर्लुकि इन्देवि सिद्धिः ।

५५—कांश्चित् श्रावकान् मन्त्रिजयमल्लादि—जावालपुरवासिनः, कांश्चन श्रावकान् भिन्दिमालादिद्रङ्गवासिनः । तैः सह सीहैवाश्रावकैः सह ।

५६—अत्र सीहैवानगरे प्रणयाश्रयान् प्रेममन्दिरान् प्रणयः प्रेमप्रश्रयोरिति हैमानेकार्थः ।

यं श्रीवल्लभपाठकः समदभद् भूमण्डले विश्रुतं,
श्रुत्वा तं सुकृते भवन्तु भविकाः सान्द्रप्रतिज्ञाः सदा ॥५७॥

इति श्रीबृहत्खरतरगच्छीय . श्रीजिनराजसूरिसन्तानीय पाठकश्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातशाह श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुविरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालङ्कार पातिशाहिश्रीअकब्बरसमासंलब्धदुर्वादिजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्त महातपाविरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिविरचित-प्रतिवादपराभववर्णनो नाम एकादशः सर्गः ॥११॥

—

द्वादशः सर्गः

अथ श्रीफल्लसद्वल्ली मल्लीवासि विलासिनाम् । श्रीपल्लीपुरी पल्लीपुरी मल्लीव पुंसिनाम् ।
नायते तु जगन्नाथो जगन्नाथ इवान्वयः । महीनाथोऽमहीनार्थोपचितश्रेयसां पथः ॥२॥
वसन्तस्तत्र भास्वन्तौ श्रीमद्भुरभास्करौ । भ्रातरौ भातरौदार्यात् भात ईहितमर्थिनाम् ॥३॥
संखवालकुलोल्लासिकमलाकमलापती । अतो विलसतो लक्ष्म्या द्विरूपौ तौ कलानिधी ॥४॥
तौ श्रीमोटिल्लगत्पुत्रौ जगन्मान्यौ विराजतः । जगन्नाथ-महीनाथमन्त्रिणौ राज्यधारिणौ ॥५॥
भुञ्जानौ तौ च भुञ्जानौ भोग्यान् भोगाननेकधा ।
कुर्वाणौ च सदा धर्मान् आत्मानं लोकपूर्णौ(?) गमौ ॥६॥
एकदाऽनेकदातारौ सदादानान्यनेकशः । ददतौ ददतौ लोकानन्यान् श्रीसन्ततिनिन्दनाम् ॥७॥
इतीति किं तदार-सदादानं जना अन्ये ददन्त्यधिकनाकृते ।
आवाभ्यामावयोः क्वापि कदाप्यधिकताम न ॥८॥
विचिन्त्यैवं च निश्चित्य चैत्यगृहस्य चोपरि । कामकुम्भमिव स्वर्णकुम्भं स्थापयतः स्म तौ ॥
श्रीकल्याणमयं कुम्भं श्रीकल्याणमयं महत् । [अथ चः पाद पूर्त्ये ।
मरुस्थस्य पार्श्वनाथस्य श्रीचैत्यशिखरोपरि ॥१०॥
...दलीमण्डलीराज्यमधुधूल्यालिलांछिताः । महामनान यशोऽर्थेव मदानां स्वर्यातिमौ ॥११॥

१—सद्वल्ली कानकता मल्लीवेति केतकीति भाषायामिदं । श्रीपर्णी पुरी श्रीपल्लीव श्रीपल्ली
...सीमामनुस्वा इत्यर्थः । सा चासौ पुरी चेति श्रीपल्लीपुरी । पल्लीपु [illegible] पुल्ल इति
...निकार्थः ।

२—नायते ऐश्वर्यं भुनक्ति—नाथृ उपतापैश्वर्याशी पु चेति [illegible] । [illegible]
श्रीपल्लीपुर्यां इत्यर्थः । अमहीनार्थोपचितश्रेयसां पथः । [illegible]
...नः अमहीन अप्राप इत्यर्थः । स चासौ अर्थश्च इत्थं तेन उपचितानि [illegible]
...हीनार्थोपचितश्रेयोऽसि तेषां पथो मार्गः । पदा [illegible] ।

३—तत्र पल्लीपुर्यां भास्वन्तौ दीप्तिमन्तौ अथवा आस्वन्तौ इव [illegible]
...। अत्र चकारस्य लोपात्; भः पुनः भातः इमाते औदार्यात् [illegible]
... सूर्योदयमेवं सूर्योऽपि भातः औदार्यात् [illegible]
...भातः ।

११—स्वर्णानि चौर्याणि भाषायामिदानि [illegible] । [illegible] ।

विहरन्नन्यदा सूरिरायान् स्वर्णगिरं प्रति । मार्गान्तरालवर्तित्वादायाच्छ्रीपल्लिकापुरीम् ॥
जीर्णोद्धारे महत्पुण्यमिति सूरिरुपादिशत् । श्रावकान सुकृतं श्रोतॄन् सत्सदः सत्सदः सदः ॥
इत्युपादिश्य सूरीन्द्रस्ततः प्रास्थत हर्षतः । एकत्रावस्थितिर्युक्ता यतीनां न कदापि यत् ॥१५॥
अथैकत्रोपविष्टौ तौ ध्यायतः स्मैकदा हृदः । डूंगरभाखरेत्याख्या सर्वाद्रीणां श्रुता भुवि ॥
अतो विशेषभाषायां प्रवर्तेत तदा वरम् । डूंगरभाखरेत्याख्या जगदेकप्ररूपिका ॥१६॥
कर्तव्यात्सर्वलोकानां सर्वलोकैः कृतादपि । धर्मात् साद्भुतधर्म चेत् करवाव तदा भवेत् ॥१७॥
श्रीमेरुगिरिनामानावावां ख्यातौ सहोदरौ । कारयाव मरौ मेरुं चैत्यं ज्ञापयितुं जनान् ॥१८॥
उद्धारयतां सौ हि विचिन्त्येति स्वचेतसि । नवलक्षाभिधं चैत्यं जीर्णं तन्वा न तेजसा ॥१९॥
नवलक्षाणि रूप्याणि लगन्त्यस्य विधापने । नवलक्षमतो नाम चैत्यास्यास्य भुवि श्रुतम् ॥२०॥
प्रतिमा पार्श्वनाथस्य कारितेहितपूरिका । ताभ्यां कामलतेवेयं सत्फणा नवपल्लवा ॥२१॥
रचितं स्वर्णरत्नौघैर्यशःस्तम्भमिवोन्नतम् । तौ न्यवेशयतां दण्डं चैत्ये ध्वजविराजितम् ॥२२॥
सुवर्णकलशं चैत्यगृहस्योपरि सुन्दरम् । प्रत्यष्ठापयतां तौ तत् तदा मेरुरिव व्यभात् ॥२३॥
मेरुःसुमेरुरित्याख्यां बिभ्राणे ते व्यराजताम् । आकारं पञ्चमेरूणामन्वध्येतां च सज्जनैः ॥२४॥
नवपल्लवनामायं पार्श्वनाथः प्रभाववान् । अभवद्भवदैश्वर्यप्रथितः पृथिवीतले ॥२५॥
निष्पन्ने पार्श्वचैत्येऽपि पार्श्वचैत्येप्यथाद्भुते । प्रतिष्ठां न विना पूजा सत्प्रभावेपि तद्दृषे ॥२६॥
अतोऽथ कारयावावां प्रतिष्ठां श्रेष्ठनिष्ठया । श्रीसूरीश्वरमकार्ये श्रीवीक्षेशापुरस्थितम् ॥२७॥

१२–आयान्–या प्रापणे, आङ् पूर्वः शतृप्रत्ययान्तः आगच्छन् इत्यर्थः प्रथमः। द्वितीयस्तु आयादिति अनद्यतने लङ् इति लङः प्रथमपुरुषैकवचनप्रयोगः आगच्छदित्यर्थः।

१३–सुकृतं श्रोतॄन्–न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनामिति श्रोतॄन् इत्यस्य तृन्निति षष्ठीनिषेधात् प्रत्ययान्तत्वप्रयोगात्। सुकृतमिति द्वितीया। सत्सदः परत्वविशरणगत्यवसादनेषु क्विपि, ब्रह्मचारिः परमेश्वरी। सत्सु साधुलोकेषु सीदन्तीति सत्सदः साधुलोकसेवकास्तान्। सतां पण्डितानां पूजितानां वा राजादीनां सदांसि सभाः तेषु सीदन्तीति सत्सदः पण्डितसभोपवेशकाः राजसभोपवेशका वा इत्यर्थः। सत्सद इत्यत्र सत्सदस्सद इत्यत्र च सत्सू द्विषद्रुहेति क्विप् सदः शब्दः षष्ठीविभक्तिः।

१९–तन्वा शरीरेण, अत्र तनू शब्द ऊङन्तः। तन्वादेर्वेति वैकल्पिकत्वस्य ऊङः प्राप्तिः।

२२–तौ डूंगरभाखरौ भ्रातरौ तत् नवलक्षं नाम चैत्यं।

२४–ते श्रीरत्न्या नवपल्लव-पार्श्वजिनचैत्ययोर्द्वयं व्यराजतां। यः पुनः सज्जनैः पञ्चमेरूणामाकारे अनुध्येताम्।

२७–प्रतिष्ठिता अत्र निष्ठान्तः शब्दः स्थर्य १ व्यवस्था २ निषीदि ३ निर्णीद ४ प्रभावां पञ्चानामेषां पर्यायः। निष्ठेत्यर्थस्य प्रयोगाः ... निष्ठा नाशेऽन्ते निर्णीदे याचने प्रभे इति हैमः।

विचिन्त्यैवमुभावेतौ श्रीमद्डुङ्गरभापरौ । भ्रातरौ संघसंयुक्तावाहातुं तपगच्छनाम् ॥२८॥
प्रणम्य चरणौ सूरेः पुरस्तादुपविश्य च । अनक्तां व्यक्तवद् व्यक्तवाचया तौ गुरूत्तमम् ॥२९॥
नवपल्लवपार्श्वार्हत्प्रतिमां प्रतितिष्ठनात् । स्वच्छेन विधिनानुच्छगच्छेशागच्छ सत्वरम् ॥३०॥
श्रीसंघं सूरिराक्षीत् श्रीक्षेत्रापुरवासिनम् । ततो विगतसन्तापः सन्तापं चेतसो हरन् ॥३१॥
भवन्मनोरथः पूर्णश्चतुर्मासीविधानतः । अथ स्यात्त्वदाज्ञा चेत् प्रतिष्ठं पल्लिकां प्रति ॥३२॥
माभाहूयत एतौ यत् श्रीमड्डुंगरभापरौ । भ्रातरौ श्रीप्रतिष्ठायै श्रीपल्लीसंघसंयुतौ ॥३३॥
अबोचच ततः श्रीमदुर्वीसेनासंघ आदृतः । आहास्यतां न चेत्तौ नाऽचाल्पयिष्यमन्यथा ॥३४॥
प्रतिष्ठाया महान् लाभः प्रतिषेधाति तं कथम् । अतः सूरे प्रतिष्ठम्व प्रतिमां प्रतिनिष्ठ च ॥३५॥
अचलत्स चलत्कल्पवृक्षस्वरूपो शुक्लपधीः । संकल्पपूरणार्थेन तयोर्नान्यात्र कल्पना ॥३६॥
सूरिः प्रापत् पुरीं पल्लीं सदानोपध्वनिर्दिवम् । यशस्तस्य च सज्ज्योतिरिव निर्भं विवस्वतः ॥
अथाकारयतामन्त्यावागराभगरादितः । तौ सन्तौ च मतः श्राद्धान् ग्रामीणानपि चादरात् ॥
चतुर्दिग्भ्यः समाजग्मुः श्रावका जलदा इव । दातुं स्नातुं च साराणि नीराणि शुचनांसि च ॥
षोडशस्य शतस्याथ षडशीतितमेऽब्दके । वैशाखशुक्लपक्षस्य शुभमुहूर्ते दिनेऽष्टमे ॥४०॥
प्रत्यतिष्ठद्दरिष्ठात्मा श्रेष्ठेन विधिना गुरुः । नवपल्लवपार्श्वार्हत्प्रतिमां प्रतिमाप्रियाम् ॥४१॥
अस्मिन्नवसरे मन्त्री जयमल्लः समागमत् । सौधर्मेन्द्र इव द्रष्टुं प्रतिष्ठां तौ च वन्दितुम् ॥४२॥
प्रतिष्ठा-प्रतिमा-चैत्यं निरीक्ष्येति च सोऽवदत् । अधिकाधिकमाहात्म्यं गमकारयतामिमौ ॥

२९—अनक्ता—अञ्च् पश्चिमोपणे इत्यस्य अनदतने करोति लङि, प्रथमपुरुषद्विवचनं । व्यक्तवत् परिस्फुटवत्, व्यक्तवाचया स्पष्टभाषया । अत्र भाषाक्षरा इत्यस्याहेति वैयाकरिके दाथि दाचनः । 'चष्टिभागुरिरल्लोपमवाप्योरुपसर्गयोः । आ पथैव इलन्तानां यथा वाचा निशा दिशा ॥' इति वचनात् ।

३०—प्रतितिष्ठनात् आशिषि लोटो मध्यमपुरुषस्य तुह्योस्तातङ्ङाशिष्यन्यतरस्यामिति हि स्थाने वैकल्पिके तातङ्- इत्यादेशे रूपम् ।

३६—सः श्रीविजयदेवसूरिः अचलत् । किं विशिष्टः ? तयोः डुंगरभापरयोर्भ्रात्रोः संकल्प-पूरणार्थेन मनोरथपूरितये एव चलत्कल्पवृक्षस्वरूपः जङ्गमकल्पवृक्षसमानः । शुक्लधीः शुक्लपक्ष-दिवससमानबुद्धिः ।

३९—श्रावकाः आजग्मुः । किं कर्तुं ? साराणि द्रव्याणि दातुं, वृषेव इति कथ्यते । पुनः किं कर्तुं ? शुचनांसि स्नातुं । के इव ? जलदा इव । किं कर्तुं ? नीराणि दातुं । यः पुन शुचनांसि स्नातुं । मेघाः सर्वतो दिशः व्याप्य वर्षन्तीति शुचनांसि स्नातुमिति वर्ह युग्मम् ।

४१—प्रतिष्ठाप्रतिमाचैत्यमित्यत्र समाहारद्वन्द्वत्वादेकवचनम् ।

अस्मिन्नवसरे लोकाः प्राक् पश्चादीदृशाः किल । प्रभावात् श्रीगुरोः श्रीमत् पार्श्वनाथस्य चाभवन्॥
पीवरोरव इच्छंति वामोरव उपासते । लक्ष्मणोरव एधन्ते करभोरव ईशते ॥४८॥
ययोः सेवां समीपं च सद्गुणस्तवनात् श्रिया । प्रसादाद् राज्यमद्वन्द्वं निर्लोमकरभोपमम् ॥
पीवरोर्वश्च वामोर्वः करभोर्वश्च काश्चन । लक्ष्मणोर्वः कलादक्षाः रंजिताः प्रीतचेतसः ॥४९॥
लक्ष्मीनाम्न्यः सुनामानो रंभानामाश्च सर्वदा । आसितयमनयोऽर्हन्नमास्तिरयः स्तुतो च तत्॥
करोरुस्थानं जायन्ते सैहिरोर्वश्च काश्चित् । यद् गुणान् याः प्रगायन्ति स्निग्ध इत्यनुवंसराः॥
एवं सिद्धे प्रतिष्ठायाः कार्ये तौ भ्रातरावथ । कामकुंभाविवाभीक्ष्णं समभोजयतां जनान् ॥५०॥
उचितानि मधुराणि भोज्यानि नवनवानि हि । कुण्डलीप्रभृतीनीष्टमृष्टानि स्वयूनान्यहो ॥
[illegible]संयुक्तं श्रीजयमल्लकम् । अथवा—सहस्रजनसंयुक्तं मन्त्रिश्रीजयमल्लकम् ।
निमन्त्र्यान्यामहं कृत्वा पादमाहं प्रणम्य च ॥५२॥ त्रिभिर्विशेषकम् ।

४४—अस्मिन्नवसरे प्रतिष्ठा[illegible]काले ईदृशाः । कीदृशा इत्याह—

४६—पीवरौ ऊरू [illegible] येषां ते पीवरोरवः । वामौ मनोज्ञौ ऊरू येषां ते वामोरवः । [illegible] ऊरू येषां ते लक्ष्मणोरवः । लक्ष्मीवान् लक्ष्मणः श्रीलः इति हैमकोशः । करभवत् ऊरू येषां ते करभोरवः । [illegible] । पीवरोरवः ययोः श्रीजय[illegible] [illegible] । सेवां इच्छन्ति ययोः इति [illegible] सर्वत्र संबंधात् । वामोरवो ययोः समीपं [illegible] । [illegible] ययोः सद्गुणस्तवनात्, श्रिया लक्ष्म्या एधन्ते । करभोरवः ययोः प्रसादात् [illegible] । [illegible] संपादयन्ति [illegible] । [illegible] निर्लोमकरभोपमम् ।

[illegible]—अर्हन्तं श्रीजयमल्लनामानं श्रीपार्श्वनाथजिनं । [illegible] पुनः [illegible] [illegible] [illegible] इति [illegible] । [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] ।

४९—[illegible] । [illegible] ।

मात्सर्यसंयुक्तधियोऽभिलषन्त्याय गौ । स्वाद्यास्वाद्यानि सार्मिक मादायो मीनवेकणी ॥५३॥
आहूतान् सादरान् मर्त्यान् गौ स्वगृहे सा नरः । इति विज्ञप्तयन्तौ च समाययुर्विरागुरुः ॥
आद्याः पर्वदिनेभ्यः प्राद्धाः सद्गुरूपान्तिकाः । आददन्ति चतुर्मासे कर्तुं सूरीश्वरे तदा ॥५५॥
तत्र श्रीजयमल्लोऽपि मान्यो मान्यो निमन्त्रयत् । एहि कर्तुं चतुर्मासीं सूरे स्वर्णगिरौ ध्रुवम् ॥
सूरिः स्माह महाराज चतुर्मासी स्वर्णा ध्रुवम् । अभयङ्करोऽपि यो महात्मापत्र ते च मे ॥५७॥
श्रीमन्नाजिनबिम्बानां कर्तव्यानीति सोऽकरोत् । तीर्थे चतुर्मते धन्ये धन्यस्थापनदेशे ॥५८॥
तत्र भाव महाभाव सम्भावसदाचरत् । प्रतिष्ठितं प्रतिष्ठेन्द्र जिनानां प्रतिमास्विह ॥५९॥
प्रतिष्ठार्थं महान् लाभः पुनरन्योऽपि कञ्चन । इत्याहूतानि एहीताः प्रतिष्ठापुण्यमपणि ॥६०॥
इत्यवादीत्ततः सूरिः श्रीजयमल्लमन्त्रिणम् । प्रतिष्ठास्यामि बिम्बानि चतुर्विंशतिसर्वताम् ॥६१॥

इत्थं श्रीविजयादिदेवसुगुरुः श्रेष्ठप्रतिष्ठां व्यधात्,
श्रीमद्दुर्लभमल्लमन्त्रिविहिताऽऽदेवाग्रवर्यत्सवयोः ।
सिद्धान्तार्थविचारकोविदविभुना पुण्यार्जनीयमने, (श्रीपद्धिकायां पुरि)
श्रीश्रीवल्लभदत्तचन्द्रमदिरैर्द्धप्रतिष्ठोत्सवात् ॥६२॥

इति श्रीबृहत्तपागच्छीय श्रीविजयराजसूरिराज्यवानीय पाठकश्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीसप्तपादगच्छाधिराज भट्टारक श्रीअकबरसमक्षजगद्गुरुविरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टप्रभाकर वादिवृन्दश्रीअकबरसभासंलब्धजयवादविजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि वादिवादि श्रीजिहाँगीरप्रदत्त महातपाविरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनस्वरूपे श्रीविजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिविनिर्मित-श्रीपल्लिकापुरी सप्तसप्ततितमार्थकप्रतिष्ठावर्णनो नाम द्वादशः सर्गः ॥१२॥

५३—ततः श्रीजिनदासभोजनानन्तरं मन्त्रिश्रीजयमल्लसुभटभोजनानन्तरं श्रामीण-श्रेष्ठिभोजनानन्तरं चेत्यर्थः । तस्मैः सम्भूयश्रीमद्गुर्निमन्त्रिताः ते च निमन्त्रिताः परदेशश्रावकसङ्घाः ते च श्रीजयमल्लादयः श्रावकलोकास्ते च मार्गाजाश्चेति त्रिभिर्द्वन्द्वे सरूपाणामेकशेषे इति ते । ते च ते सर्वसम्भूयश्रीमद्गुरुस्तेषां निमन्त्रयामासे ।

५४—समाययुः समागच्छन् । या प्रापणे विधौ लिटः प्रथमपुरुषबहुवचनम् ।

५५—तदा प्रतिष्ठावसरानन्तरकाले । ५६—मान्यो सम्यग्भावकः । मान्यो इत्ययं शब्दो द्वितकारवान् । मिमन् इति सूत्रेण मिमन् प्रत्ययान्तत्वात् । मिमन् इत्यत्र यो मकारः स प्रत्यये चेति सूत्रेण आद्यमानस्य अनुनासिकस्य निवृत्त्यर्थः । यदि तु मिनिरित्येवोच्येत तदा प्रत्यये चेति नित्यमनुनासिकः स्यात् ।

त्रयोदशः सर्गः

[illegible] निरालम्बः । [illegible] ॥१॥
[illegible] मुनीन्द्रान् । [illegible] ॥२॥
[illegible] मुनीन्द्र[illegible] । [illegible] ॥३॥
[illegible] । [illegible] ॥४॥
[illegible] । [illegible] ॥५॥
[illegible] । [illegible] ॥६॥
[illegible] । [illegible] ॥७॥
[illegible] । [illegible] ॥८॥
[illegible] । [illegible] ॥९॥
[illegible] । [illegible] ॥१०॥
[illegible] । [illegible] ॥११॥
[illegible] । [illegible] ॥१२॥
[illegible] । [illegible] ॥१३॥
[illegible] । [illegible] ॥१४॥
[illegible] । [illegible] ॥१५॥
[illegible] । [illegible] ॥१६॥
[illegible] । [illegible] ॥१७॥
[illegible] । [illegible] ॥१८॥
[illegible] । [illegible] ॥१९॥
[illegible] । [illegible] ॥२०॥

[illegible]

नवनूतन कोऽपि भवः समाराधितस्य । महात्मनः सदोषं निदानमाप्तो वर्तते ॥
तैन दिवसा आदीप्तधावोर्णं च यः । अद्भुता शारदं मदनानाः निरवद्य ॥२॥
दीप्तमानिसमानतावरयम् । मदनावतारं कोऽपि दर्शितं न समागताः ॥३॥
तस्य मुदितदानधावासादितं यत् । आवसाने हृदितमाणो मधुमार्ग समागताः ॥
निर्मानित्य दोषया सततमनाः । मधुमोदसन्तूनो नायतोदितं वर्तमं ॥५॥
वन्दी सत्र दोषाय देवी निपुणा निरताः । मधुमोदसन्तूनो न पूर्णं दं मनोरमाः ॥६॥
स्वरमाला नाराद् मारुताद्भुतनवदा । भवनायनये दूतये मधुपूर्वदेवि मदिरा ॥७॥
दीनमन्ताः पर्वतमरम्यानिवतान । कलिमदनावरः मधुमायक सुमन्दायकः ॥८॥
नवमनमात्राः सुमायक सुमायकाः । अनन्त जर्य देवतानामतस्त्रोमदः ॥९॥
[illegible] दायो मामानि नागितान ।

मोहनानार्थी सुमा मन्य मन्य मायानि मानिनी ॥१०॥

तुष तावः स्वर्ग जनवनोऽत्मत् दमय । वर्नतमोतागदेन्दरदायोपविलं विराव च ॥११॥
ते वर्तत धेयाव निरवेन वर्णर्वदि । मदतुले वक्षोर्लं [illegible] पार्वति वर्षं वयः ॥१२॥

(-भिद् मेताई मृर्तिमिता-इति वा पाठः)

पर्वत गते माते वन्धुः दोषे मनोऽपि च । विहाय माय संतापमणादं परमार्थतः ॥१३॥
ते दीर्घ मतो हृत्य धर्मयधर्मसावता । सुवीता वर्तनवादविता ना पारभीरता ॥१४॥
दा वर्तन्ति दं हृत्यं ऐलेन्द्रवंशु लहगु । ते यार्थ कि लभन्ते दीप्यसूरसुमन्यदा ॥१५॥
मारसानयदा मन्ने भूम इन्दाय नवतृणम् । जनेनापि मुखे मुन्वन् विनम्रन् मेममानसे ॥१६॥

नर्माद्—नीर्थे १ नीर्थकरे २ मार्यो ३ भक्ति ३ निर्मलवेतना ।

धर्मतारे रविः ५ माता दया ३ दाने ४ सुरायके ॥१७॥

नन्यं वाक्यं ५ विनय ६ महत्मानिस्तामणिः ७ ।

आर्यदेशो ८ मनुष्यार्थे ९ दीर्घायु १० रोगहीनता ११ ॥१८॥

८१—वमयत्र श्लोके [illegible] विभावरस्य [illegible] निवन्धकर्तृस्य बदेत्निषेध [illegible] निषेधात् । [illegible] द्वितीयश्लोके माहीरिस्य च धर्मं । धम्मतारीजमिति वचनात् [illegible] मिदन्युवर्तिस्वरुद्गानात् ।

८९—[illegible] इव इव समाः सर्वोत्तमत्वात् यः स अलोत्तमः । 'अनश्ननाये इदे [illegible] स्पृशे वेपथि यते ।' इति हेमानेकार्थे ।

१०—तस्य मायानायः सुमा । तस्य [illegible] आया भक्तिता [illegible] अस्ति । अस्ति [illegible] निधान, अस्ति आतिना इत्युभय इत्योऽसवर्षे [illegible] इत्यस्मेति महाविभावः ।

[illegible] च कुलं १२ भेदः भेदोन्मादौ [illegible]जिताः ।
[illegible] १३ [illegible]दीनाः परोपकृतिसत्कृताः ॥३९॥
[illegible] [illegible] [illegible]ऽमी मनीषिभिः ।
[illegible]नैने नृणां मर्त्यलोके गुणवराः ॥४०॥ चतुर्भिः कलापकम् ।
[illegible] [illegible] [illegible]नात्गुनात् । [illegible]नेषु [illegible] वाति स्म [illegible] ॥४१॥
[illegible] [illegible] दाने [illegible]रादिकम् । अर्थिभ्यः सा ददाति [illegible] भेक्तो [illegible] ॥४२॥
[illegible] [illegible] [illegible]रादिकम् । [illegible] कामधेनुरियं किमु ॥४३॥
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हृदि । [illegible] [illegible] [illegible] कापोऽपि च ॥४४॥
[illegible] [illegible]रुपधारी । [illegible] [illegible] [illegible] तदा ॥४५॥
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]नात् । प्रतिमा [illegible] [illegible] कारणानि [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] च । [illegible] [illegible] [illegible] प्रतिमाः [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible]षिताम् ॥४८॥
[illegible] [illegible] [illegible] गुणः । [illegible] [illegible] हि ॥४९॥
—[illegible]कम् ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

चतुर्मासीं श्रीसुवर्णगिरिं पुरम् । आकार्णविभ्रमानन्दकारकं गुरुपुङ्गवम् ॥५४॥
त्वा गतो नत्वा श्रीगुरोश्चरणाम्बुजे । मानन्दं परिचक्षे श्रीसूरीन्द्रकराम्बुजे ॥५५॥
तस्य गमर्थ हर्षोत्कर्षोऽभिमोदतः । मवदत्तनादिवीर्थं सुवर्णगिरिमंदरम् ॥५६॥
दुर्गमगरानगरपर्तिनः गताः । सोनानाम्न्या हर्षं पत्रं श्राविकायाः महाजन ॥५७॥
ताय सहुरु नत्वं श्रीनिवर्तुवम् । प्रतिमानां प्रतिष्ठाया विधाविनिवारदम् ॥५८॥
नां दिने गल्पसंनालिनातिप्रभाः । चातुर्येण च केनापि जिनताम्राणकौतुकः ॥ युग्मम् ।
सयोदनं गहुरो विहाय देवपि । श्रीसूरीन्द्रमिति प्राह प्रामभिर्जनमस्तकः ॥६०॥
: गताट-चयेतस्याः प्रतिष्ठार्थं मायास्यन् किन्न पश्चिमा ।
माघार्जायप्पदेशानो यद्गीयोनं मतं न ते ॥६१॥
गित्व प्रतिष्ठस्व यतिष्ठवीः । न निवेशाम्यतो पर्यकार्यविघ्नं करोमि न ॥६२॥
तिष्ठन् चेत्तु इहर्ने मूर्तिमान् महान् । गद्धर्भ इव सूरीन्द्रः श्रीनायाग्नपुराणनः ॥६३॥
प्रतिष्ठं विधरमापयत् यत्र । माग्यापारं मनोपारं कारयन भावकादिकान् ॥६४॥
टगपूहर्के गमवाप गणाधिपः । भुत्वा समागतं सहुरो नन्तुमभ्यागमत्तदा ॥६५॥
व पदाम्भोजे गद लात्वा च तं गुरुम् । नयति स्म मुदा सहुः स्वकीयं सदुपाश्रयम् ॥
दोऽकरोहिष्यपनप्पचमहोत्सवम् । गुरोरागमने किं किं न कुर्युर्भविका जनाः ॥६७॥
नाभिधा श्राद्धी प्रतिष्ठाई शुभे दिनम् । अपूरयच्छ्रीगुरुं भक्त्या सर्वसहुसमन्वितम् ॥६८॥

५४—एवं विचार्येति युग्मव्याख्या जिष्वंड—शौण्डीरः गर्ववान् तस्य भावः शौण्डीर्यं, वमित्यर्थः। निरनुपाततास्पदमनुरन्ताचरादिदं । तथा सोनां नाम्न्या अर्याण्या वैश्यजाति-निष्ठाविवला वणिजः पुत्रेत्यर्थः । कथंभूतया तया ? अर्याणां अर्येया अर्याणां तिर्मुनां अर्येया स्वामिन्या । अर्याणी अर्यो अत्र उभयत्र जातिवाचित्वात् 'अर्ये-क्षत्रिया-स्वार्थे' इति वैकल्पिके ङीपि आनुगागमे च अर्याणी ङीषो अभावे आनुकाम अभावे पूर्वाविति ङापि अर्या अर्यः स्वामि वैश्ययोरिति निपातितः । स्वाद्यर्थः स्वामिवैश्ययोरिति र्थः । एवं अर्योच्चर अर्यो अर्याणामिति । त्रिषु ह्रस्व एव मकारो ज्ञेयः । भावसम्यमिति-गिरि पुरमावसम्यमित्यत्र कपाऽन्यऽध्याकूस इति आद्रूरूदंस्य वसवेरापारस्य गिरिं पुरमित्यस्य कर्म । चतुर्मासीमित्यत्र कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे इति कर्म ।

५९—समनुष्पदिति—तस्याः सोनां नाम्न्याः श्राविकायाः चित्तं ज्ञानस्थं भविष्यं वा तेन ।

६२—तपःशम इति—तपःशमौ एव चरित्रं स्वं धनं यस्य तत्सम्बोधनं हे तपःशमचरित्रस्व जयदेवसूरे प्रतिष्ठस्व प्रचल । ष्ठा गतिनिवृत्तौ समवप्रविभ्यः स्थ इत्यात्मनेपदी ।

श्रीसूरीन्द्रस्तदा प्राह सोनाख्ये श्राविकेऽस्ति हि । प्रतिष्ठार्हं दिनं ज्येष्ठशुक्लपक्षत्रयोदशम् ॥६९॥
सुसामग्रीं प्रतिष्ठाया विधाय विधिवत्तदा । प्रतिमाः सूरिहस्तेन प्रतिष्ठापयति स्म सा ॥७०॥
प्रतिमाः प्रत्यतिष्ठत्ताः सूरिर्जातमहोत्सवम् । रूपकाण्यददाद्दर्पाद्भक्त्या संघान् प्रभोज्य सा ॥
षोडशस्य शतस्यास्मिन् सप्ताशीतितमेऽब्दके । प्रतिमानां प्रतिष्ठाऽभूदेवं श्रीमेदिनीतटे ॥७२॥

एवं श्रीविजयादिदेवसुगुरुः स्वर्णाचलाख्ये पुरे,
श्रीमन्मेदतटे पुरं च स लसद्बिम्बप्रतिष्ठे व्यधात् ।
श्रीश्रीवल्लभपाठकः समपठत् यस्य प्रशस्यानिमान्,
सत्कर्णव्ययचयान् विचक्षणगणैः संवर्णनीयान् सदा ॥७३॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीय पाठकश्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातशाह श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालङ्कार पातिशाहिश्रीअकब्बरसमासंलब्धदुर्वादिजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्त महातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिनिर्मित-श्रीजाबालपुर—श्रीमेदिनीतटपुरप्रतिमाप्रतिष्ठाप्रतिपादको नाम त्रयोदशमः सर्गः ॥१३॥

चतुर्दशः सर्गः

नागपुरात्सङ्घः समाह्वातुं समागमत् । सोऽरक्षितुं चतुर्मासं सूरीन्द्रं मेडतापुरे ॥१॥
य चतुरः प्रोक्तस्तेन सूरिः स्तभक्तिमः । अपृच्छन्मेडतासङ्घं संघो माभाडयत्ययम् ॥२॥
नीतटसंघोऽत्र संघे नागपुरीयकम् । प्राहेति साम्प्रतीनेऽब्दे चतुर्मासं वसिष्यति ॥३॥
र्वमिदमानन्य प्रणय च प्रदेहि मे । संघो नागपुरस्येति श्रुत्वा तूर्णीं व्यधात्तदा ॥४॥
नीतटसद्रङ्गे चतुर्मासमुपावसत् । सूरिर्नागपुरीयोऽपि ? हुः मास्थात् तदाज्ञया ॥५॥
र्जुनपुरीनाम पुरासीच्छ्रेयसी पुरी । पैंवाणीत्यधुना नाम्ना प्रसिद्धास्ति पुरी वरा ॥६॥
सम्प्रतिराजा प्राक् जिनागारमकारयत् । पद्मप्रभजिनं तत्र स्वामित्वेन न्यवेशयत् ॥७॥
काः प्रतिमा रीरीमय्यः सर्वा मनोरमाः । श्वेतस्वर्णमयी पार्श्वप्रतिमैका प्रभावभाः ॥८॥
भजिनाधीशपार्श्वासीना इमा व्यधुः । प्रभावोऽपि महानासीदस्य तासां च सर्वदा ॥९॥
ऽपि कारणाद् ग्रामभङ्गत्रासिनो जनाः । ताः सर्वाः प्रतिमा भूमौ न्यस्यन्नुपसरः पुरः ॥
च्छ्रमपुरोऽनेहा अम्रियन्त जना अपि । तासां निक्षेपकाः सर्वे ग्रामोऽपि चाभवत् ॥
नभान्यदा लोकाः समीपे सरसो ध्रुवम् । प्रतिमैका तदा खण्डा प्रादुरासीत्स्वभावतः ॥
ा अपि ततः सर्वाः प्रादुरासन् यथाधृतम् । अभवच्च तदा तासां सत्पूजा महिमापि च ॥
: अजीववस्तूनां रागद्वेषाद्यभावतः । कदा नार्चा कदाप्यर्चा पुनरर्चा कदापि यत् ॥१४॥
स्तत्कर्म नो किंचिद्वक्तुं नो शक्नुमोऽपि च । संभावयामः एवैव किंचित्तत्रापि निश्चितम् ॥
ासीत्सवणो धर्मे निपुणः साकुलाकुले । तस्य पुत्रा अमी पञ्च जनीनाः पञ्च सज्जनाः ॥१६॥
ा-हंसस्तेजस्तथा राजा मदः श्रीमहिराजकः । तेषु भ्रातृद्वयं स्वर्गमापुषः क्षयतोऽग्रजत् ॥

१–मेडतापुरे इति–मेदिनीतटे पाठान्तरम् ।

२–तेनेति नागपुर सङ्घेन । अयमिति नागपुरसङ्घ ।

३–वसिष्यतीति–विधास्यति पाठान्तरम् ।

५–मेदिनीतटसद्रङ्गमित्यत्र क्षपाऽसम्याऽस्त्रसः इति वपूर्वस्य वसतेराधारत्वात्
ीयैकवचनं । चतुर्मासमित्यत्र कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे इति द्वितीया । तदाज्ञयेति श्रीविजय-
ूरेराज्ञया ।

६–वरेति जने पाठान्तरम् ।

८–प्रभावेण भासते दीप्यते इति क्विपि प्रभावभाः ।

१०–न्यस्यम् निचिक्षिपुः । उपसरः तटाकसमीपे ।

१७–हंसमहिराजभ्रातृद्वयम् ।

तेनो राजा च विधेने एतौ तत्तनयाविह । साक्षाच्चौ तादृशावेव रूपवन्तौ महीतले ॥१८॥
हंसस्य महनो भ्रातुः पुत्रः सम्मति वर्तते । नाम्ना श्रीजयवन्तोऽयमर्थतो जयवानपि ॥१९॥
मेदिनीतटसद्दुर्गे समाजग्मतुरन्यदा । वन्दनाय मनः सूरिं वन्दितुं तौ सहोदरौ ॥२०॥
अभिवन्द्योपविष्टौ तौ सूरेरग्रे कृताञ्जली । जीर्णोद्धारे महापुण्यमिति सूरिरुपादिशत् ॥२१॥
जीर्णोद्धारविधाने तौ व्यदधातां मनस्तदा । श्रुतेरनन्तरं सत्यं यतः स्तोकभवौ ध्रुवम् ॥२२॥
अद्भुतं तौ गुरोरग्रे न कदापि बुभक्षुतौ । उद्धारयाव घंघाण्यां जीर्णं चैत्यं यदस्ति तत् ॥२३॥
इत्युक्त्वा श्रीगुरोरग्रे तच्चरणौ प्रणम्य च । तत उत्थाय चामूतां संयतस्य पुरतश्च तौ ॥२४॥
घंघाण्यां कारयावावां जीर्णोद्धारं जिनसद्म । ददात्याज्ञां यदा सद्गुः मस्तकोपरि चावयोः ॥२५॥
श्रीमद्गुरोऽपि तदाऽऽज्ञादीत् मति मतिभूरिव । कारय तं जिनं श्रीमज्जीर्णोद्धारं पुरां शुभम् ॥
[illegible] श्रीजयमल्लमन्त्रिणम् । अमूनां कारयावावां जीर्णोद्धारं तवौजसा ॥२७॥
[illegible] चैत्यं कारय तं शुभम् । [illegible] पुनां नाम कार्ये साहाय्यमस्ति मे ॥
[illegible] । समाकारयतां जीर्णोद्धारकार्योत्सुकौ द्रुतम् ॥
[illegible] । जीर्णोद्धारं च घंघाणीग्रामे द्विव्यं विधत्त भोः ॥
[illegible] । जीर्णोद्धारं जिनेन्द्राणां सुन्दरं जिनमन्दिरम् ॥१॥
[illegible] । [illegible] कृत्वा तौ तत उत्सवम् ॥२॥
[illegible] श्रीमहाजनम् । महाजनकराम्भोजे [illegible] रूपकाणि च ॥३॥
[illegible] । अनेकानि च चैत्यानि सन्ति [illegible] ॥
[illegible] । [illegible] केऽपि केऽपि [illegible] पुरा ॥
[illegible] । [illegible] सूरिर्जीवताच्चिरम् ॥१६॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

[illegible] गच्छराजः ।

[illegible] ॥१७॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

पञ्चदशः सर्गः

पूर्वमेव तपोऽकुर्वन्नर्हन्तोऽर्हत्त्वसिद्धये । तपस्यत्यधुनार्हत्त्वमासाद्यायं नवो जिनः ॥१॥
सूरयः साम्प्रतीना हि वर्तमाना जिना अपि । वर्धमानं विहायान्ये कर्तारो नेदृशं तपः ॥२॥
तपः स्तुमोऽस एवास्य कृतं कर्ता करोति च । दीप्यन्तेऽन्ये च कुर्वन्तो दीप्यतेऽसौ दिने दिने ॥
षोडशस्य शतस्यास्मादेकषष्टितमाब्दकात् । प्रथमं यत्तपः सूरिर्व्यधात् तत् स्तौमि सम्प्रति ॥
एकवर्षं पुराचाम्लषष्ठाष्टमतपो गुरुः । पारणाविकृतित्यागं निर्विकृतिकमातनोत् ॥५॥
आचाम्लानि चतुर्मासं द्रव्यत्रययुतानि च । स्थानस्थभक्तपानानि व्यदधात्स तपोनिधिः ॥६॥
षष्ठाष्टमोपवासानां पारणायां तपोभिदि । गृह्णन् द्रव्याणि चत्वारि द्वितीयाब्द इदं तपः ॥ युग्मम् ।
द्रव्याणि त्रीणि चत्वारि गृह्णन्नेकाशने तपः । आवर्षयुगलं सूरिरकरोच्च निरन्तरम् ॥८॥
चन्दनाभिग्रहे श्रीमद्विजयसेनसद्गुरोः । ज्ञात्वेति विरहे सूरेर्भुक्तिर्युक्ता न मे सदा ॥९॥
एकान्तरोपवासान् स व्यधाद्द्वामाससप्तकम् । निर्विकृतिकमातन्वन् पारणादिवसे सदा ॥ युग्मम् ।
षष्ठमाचाम्लमेकार्थं निर्विकृतिकं तथा । षड्द्रव्यसहितं स्थानभक्तपानसमन्वितम् ॥११॥
यावद्वर्षत्रयं सूरिरकरोत्तप ईदृशम् । यावत्प्रहरमेकं च कायोत्सर्गं सदा निशि ॥१२॥ युग्मम् ।
अभिग्रहे च यात्राया आ मासनवकं किल । षड् विकृतीर्निषिध्यैवं कुर्वन् षष्ठाष्टमादिकम् ॥१३
निर्विकृतिकमाचाम्लमेकाशनमनिन्दितम् । यावन्मासत्रयं सूरिः पारणावासरेऽकरोत् ॥१४॥
पञ्च द्रव्याणि संगृह्णन् एकां च विकृतिं ध्रुवम् । स्थानस्थभक्तपानं च तप एतादृगन्यदा ॥१५॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

कस्मिंश्चिद्वत्सरे सूरिर्व्यधात्पंक्तित्रिकं तपः । उपवासैस्तथाचाम्लैर्निर्विकृतिकैः [च] पुनः ॥१६॥
एकाशनैश्च कृत्वैव द्रव्याणां परिमाणकम् । परित्यज्य रसान् षट् च रसनासुखकारिणः ॥ युग्मम् ।
कर्मक्षयविधानार्थमुपवासादिकं तपः । अस्तोकमकरोत्स्तोका भुञ्जानो विकृतीर्गुरुः ॥१८॥
कस्मिन्नब्दे गुरोरस्या मासमध्ये तु कल्पते । एका विकृतिरन्या मे न कल्पन्ते कदापि च ॥१९
यथेच्छमुपवासादि करणीयं मया तपः । व्यपोहाय च पापानां सोऽभ्यगृह्णादिति हृदि ॥ युग्मम् ।
कस्मिंश्चिद्वत्सरे संघाग्रहान्मासद्वयं ध्रुवम् । सर्वविकृतिकं सूरिरगृह्णादधिकं ततः ॥२१॥
आचाम्लान्युपवासांश्च निर्विकृतिका अपि । अकरोच्छेषमासेषु दशसु श्रेयसे गुरुः ॥२२॥
अष्टकर्मक्षयं कर्तुमुपवासादिकं तपः । कस्मिंश्चिद्वत्सरे सूरिरकरोद्दुर्धरं चिरम् ॥२३॥

२–कर्तारो नेदृशं तप इति–नाकुर्वन्नीदृशं तपः ।

३–दीङ् क्षये दिवादिरात्मनेपदी ।

२०–स श्रीविजयदेवसूरिः इति हृदि अभ्यगृह्णात् अभिग्रहमकरोत् ।

तेजो राजा च विद्येते एतौ तत्तनयाविह । साक्षाचौ तादृशावेव रूपवन्तौ महीतले ॥१८॥
हंसस्य महतो भ्रातुः पुत्रः सम्प्रति वर्तते । नाम्ना श्रीजयवन्तोयमर्थतो जयवानपि ॥१९॥
मेदिनीतटसद्दुर्गे समाजग्मतुरन्यदा । वलुन्दाग्रामतः सूरिं वन्दितुं तौ सहोदरौ ॥२०॥
अभिवन्द्योपविष्टौ तौ सूरेरग्रे कृताञ्जली । जीर्णोद्धारे महापुण्यमिति सूरिरुपादिशत् ॥२१॥
जीर्णोद्धारविधाने तौ व्यदधातां मनस्तदा । श्रुतेरनन्तरं सत्यं यतः स्तोकभवौ ध्रुवम् ॥२२॥
अभूतां तौ गुरोरग्रे न कदापि बुधस्तुतौ । उद्धारयाव घंघाण्यां जीर्णं चैत्यं यदस्ति तत् ॥२३॥
इत्युक्त्वा श्रीगुरोरग्रे तच्चरणौ प्रणम्य च । तत उत्थाय चाभूतां संघस्य पुरतश्च तौ ॥२४॥
घंघाण्यां कारयावावां जीर्णोद्धारं हितप्रदम् । ददात्याज्ञां यदा सङ्घः प्रसद्योपरि चावयोः ॥२५॥
श्रीसङ्घोऽपि तदाऽवादीत्तौ प्रति प्रतिभूरिव । कारय त्वं हितं श्रीमज्जीर्णोद्धारं युवां द्रुतम् ॥२६॥
ततस्तौ संघसंयुक्तौ श्रीजयमल्लमन्त्रिणम् । अभूतां कारयावावां जीर्णोद्धारं तवौजसा ॥२७॥
जयमल्लोऽवदन्मन्त्री चैत्यं कारय तं द्रुतम् । विलम्बेयां युवां नात्र कार्ये साहाय्यमस्ति मे ॥
ततस्तौ शिल्पिनो विद्वत्कल्पान् शिल्पिकलाविदाम् । समाकारयतां जीर्णोद्धारकार्योत्सुकौ [illegible]
[illegible] तौ न्योद्यतामिति । जीर्णोद्धारं च घंघाणीग्रामे दिव्यं विधत्त भोः ॥
[illegible] दिने काले तेऽप्यकुर्वस्तदुक्तितः । जीर्णोद्धारं जिनेन्द्राणां सुन्दरं जिनमन्दिरम् ॥
[illegible] समस्तजनिमाधिपम् । प्रत्यष्ठापयतां चैत्ये कृत्वा तौ तत्र उत्सवम् ॥३२॥
[illegible] प्रभोऽय श्रीमहाजनम् । महाजनकराम्भोजे मादातां रूपकाणि च ॥
[illegible] मत्वा जीर्णोद्धारान्महागुणान् । अनेकानि च चैत्यानि सन्ति नव्यान्यकारयन् ॥
[illegible] गिरिष्वपि । कारयान्त्यास्तिकाः केऽपि केऽपि चाकारयन् पुरा ॥
[illegible] गुरवाद्यनेहसि । एवमेवावनीपीठे स सूरिर्जीवतात्चिरम् ॥३६॥

—त्रिभिर्विशेषकम्

[illegible] श्रीजिनचन्द्रसूरीश्वरो राजतु गच्छराजः ।
श्रीवल्लभः पाठक एष हर्षाद् यस्यास्तवीद् धर्मशिक्षापदानि ॥३७॥

इति श्री [illegible] श्रीजिनराजसूरि [illegible] पाठक श्रीज्ञानविमल [illegible] [illegible] श्रीवल्लभोपाध्याय [illegible] [illegible] भट्टारक श्री [illegible] श्रीजिनराजसूरि [illegible] महाकाव्ये [illegible] जीर्णोद्धारवर्णनो नाम चतुर्थः सर्गः ।

१ [illegible]
१ [illegible]

पञ्चदशः सर्गः

पूर्वमेव तपोऽकुर्वन्नर्हन्तोऽर्हत्त्वसिद्धये । तपस्यत्यधुनार्हत्त्वमासाद्यायं नवो जिनः ॥१॥
सूरयः साम्प्रतीना हि वर्तमाना जिना अपि । वर्धमानं विहायान्ये कर्तारो नेदृशं तपः ॥२॥
तपः स्तुमोऽत एवास्य कृतं कर्ता करोति च । दीप्यन्तेऽन्ये च कुर्वन्तो दीप्यतेऽसौ दिने दिने ॥
षोडशस्य शतस्यास्मदेकषष्टिसमाब्दकात् । प्रथमं यत्तपः सूरिर्व्यधात्तत् स्तौमि सम्प्रति ॥
एकवर्षं पुराचाम्लषष्ठाष्टमतपो गुरुः । पारणाविकृतित्यागं निर्विकृतिकमातनोत् ॥५॥
आचाम्लानि चतुर्मासं द्रव्यत्रययुतानि च । स्थानस्थभक्तपानानि व्यदधात्स तपोनिधिः ॥६॥
षष्ठाष्टमोपवासानां पारणायां तपोभिदि । गृह्णन् द्रव्याणि चत्वारि द्वितीयाब्द इदं तपः ॥ युग्मम् ।
द्रव्याणि त्रीणि चत्वारि गृह्णन्नेकाशनं तपः । आवर्षयुगलं सूरिरकरोच्च निरन्तरम् ॥८॥
वन्दनाभिग्रहे श्रीमद्विजयसेनसद्गुरोः । ज्ञात्वेति विदधे सूरेर्भक्तिर्युक्ता न मे सदा ॥९॥
एकान्तरोपवासान् स व्यधाद्मासससप्तकम् । निर्विकृतिकमातन्वन् पारणादिवसे सदा ॥ युग्मम् ।
षण्मासाचाम्लमेकार्थं निर्विकृतिकं तथा । षड्द्रव्यसहितं स्थानभक्तपानसमन्वितम् ॥११॥
यावद्वर्षत्रयं सूरिरकरोच्च ईदृशम् । यावत्प्रहरमेकं च कायोत्सर्गं सदा निशि ॥१२॥ युग्मम् ।
अभिग्रहे च यात्राया आ मासनवकं किल । षड् विकृतीर्निषिध्यैश कुर्वन् षष्ठाष्टमादिकम् ॥१३
निर्विकृतिकमाचाम्लमेकासनमनिन्दितम् । यावन्मासत्रयं सूरिः पारणावासरेऽकरोत् ॥१४॥
पञ्च द्रव्याणि संगृह्णन् एकां च विकृतिं ध्रुवम् । स्थानस्थभक्तपानं च तप एतादृगन्यदा ॥१५॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

कस्मिंश्चिद्वत्सरे सूरिर्व्यधात्पंक्तित्रिकं तपः । उपवासैस्तथाचाम्लैर्निर्विकृतिकैः [च] पुनः ॥१६॥
एकाशनैश्च कृत्वैव द्रव्याणां परिमाणकम् । परित्यज्य रसान् षट् च रसनासुखकारिणः ॥ युग्मम् ।
कर्मक्षयविधानार्थमुपवासादिकं तपः । अस्तोकमकरोत्स्तोका भुञ्जानो विकृतीर्गुरुः ॥१८॥
कस्मिन्नब्दे गुरोरुक्तया मासमध्ये तु कल्पते । एका विकृतिरन्या मे न कल्पन्ते कदापि च ॥१९
यथेच्छमुपवासादि करणीयं मया तपः । व्यपोहाय च पापानां सोऽभ्यगृह्णादिति हकि ॥ युग्मम् ।
कस्मिंश्चिद्वत्सरे संघाग्रहान्मासद्वयं ध्रुवम् । सन्निर्विकृतिकं सूरिरगृह्णात्साधिकं ततः ॥२१॥
आचाम्लान्युपवासांश्च निर्विकृतिका अपि । अकरोच्छेषमासेषु दशसु श्रेयसे गुरुः ॥२२॥
अष्टकर्मक्षयं कर्तुमुपवासादिकं तपः । कस्मिंश्चिद्वत्सरे सूरिरकरोद्दुष्करं चिरम् ॥२३॥

२–कर्तारो नेदृशं तप इति—नाकुर्वन्नीदृशं तपः ।

३–दीङ् क्षये दिवादिरात्मनेपदी ।

२०–स श्रीविजयदेवसूरिः इति हके अभ्यगृह्णात् अभिग्रहमकरोत् ।

तपांस्येनादृशान्येवमनेकान्यकरोद्गुरुः । तद्दिवौ पुनरद्यापि तस्याद्यो दिवसोऽसति ॥२४॥
अथ यावद्गणाधीशोऽप्यत्रप्रदुस्तपं तपः । एतादृशोऽस्त्यभिप्रायश्चिरायास्य च तत्कृतौ ॥२५॥
जीर्णोद्धाराजरत्तीर्थाऽजरघैत्यादिकं भवेत् । तपो लाभोपमं तर्हि तद्दर्पेऽल्पं तपोऽस्तु चेत् ॥२६॥
कस्यचिन्महतो मन्त्रिजयमल्लादिकस्य हि । विज्ञप्तिकरणादेव नान्यथा तत्तपोऽल्पता ॥ युग्मम् ।
क्रियास्तुप्रनया साक्षादवतीर्णो धनो मुनिः । सन्दिहन्तीति यं वीक्ष्य कवयो यं कलौ किन ॥
आनन्दविमलसूरिर्द्वितीयोऽप्यमभूद्गणे । नैवमेपोऽधिकस्तस्मादित्यन्ये ब्रुवते बुधाः ॥२९॥
तदाह-क्रियोद्धारः कृतस्तेन नैनादृशं कृतं तपः । महातपा इति ख्यातं नाम्नं च बिरुदं भुवि ॥
इति हेतुत्रयाविश्वं शोभनेऽस्मिन्नहर्निशम् । यदत्रान्यगुणाधिक्यमस्ति वक्तुं न तत्समः ॥३१॥

—त्रिभिर्विशेषकम् ।

क्रियापालनसमस्य पारं वक्तुं कदापि हि । शक्नुवन्ति कवीन्द्रा नो बृहस्पतिसमा अपि ॥३२॥
इत्युत्तमं श्रीविजयादिदेवसूरिस्तपो दुस्तपमाननोसत् ।
श्रीवल्लभः पाठक एवमाख्यत् कर्तुं न शक्तोऽन्यजनो यदीदृक् ॥३३॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीयपाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीव[illegible]विरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातशाह श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालंकार पातिशाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्धयुगर्शिरोमणि भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टांबरप्रभाकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्तमहातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरि[illegible] श्रीविजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरितपोवर्णनो [illegible] सर्गः ॥५॥

२४—[illegible] सर्वादिषमगाद् ।
२५—[illegible] । [illegible] । एतादृशोऽभिप्रायोऽपि ।
२६—[illegible]
[illegible]
[illegible]

षोडशः सर्गः

अथास्ति पत्तनं नाम पत्तनं यत्र चाभवत् । विजयसिंहसूरीणामुपाध्यायपदं पुरा ॥१॥
विजयदेवसूरीन्द्रमावसन्तं सुखेन तत् । श्रीमदहम्मदावादसंघ आह्वातुमागमत् ॥२॥
आपृच्छ्य पत्तनं संघमाघूयाहूय चादरात् । श्रीमदहम्मदावादसंघः सूरिणुनोऽचलत् ॥३॥
संघः सूरिं विधायातिमहाद्भुतमहोत्सवम् । श्रीमदहम्मदावादसदुपाश्रयमानयत् ॥४॥
श्रीमदहम्मदावादद्रङ्गे सूरिरुपावसत् । साधूचितहितातिथ्यैर्वैरीयान् वर इवोत्सवैः ॥५॥
स्तम्भतीर्थादथागच्छद्गुच्छश्रीसमुच्छ्रितः । संभूय संघ आह्वातुं प्रणन्तुं च गणेश्वरम् ॥६॥
मौक्तिकैः स्वर्णपुष्पैश्च सौवर्णाञ्जलिभिः शुभैः । श्रीस्थंभतीर्थसङ्घस्तमभ्यवन्दत भक्तितः ॥७॥
श्रीमदहम्मदावादद्रङ्गश्रीस्थंभतीर्थयोः । सङ्घौ ब्रूत इति स्पष्टं मिथो न वितथं वचः ॥८॥
तथथा–आद्यः सङ्घ इति ब्रूते द्वितीयं सङ्घमागतम् । भट्टारको नवीनोऽयं चतुर्मासं निवत्स्यति ॥
अवश्यं स्थापयिष्यामि न च स्थास्यति चेत्स्वयम् । चतुर्मासमसौ सूरिः पत्तनाद्यत्पुराहृतं नयम् ॥
द्वितीयः स्तंभतीर्थस्य संघो वक्तीति तं प्रति । भवान्मोक्ष्यति सन्तुष्य समेष्यति तदा गुरुः ॥
अत्र त्वमानयः सूरिं श्रीसंघ किल पत्तनात् । एकाकि मार्ग्येसहस्त्रु सङ्घः मागूर्णको हि ते ॥१२
श्रुत्वेति प्रथमः सङ्घः कृत्वा तूर्ष्णीं स्थितस्तदा । प्रोक्तं द्वितीयसंघेन विनयेनोचितं वचः ॥१३॥
उभौ संघौ समागत्य प्रणत्य च तदेति तम् । अभ्यर्थां स्वस्वविज्ञप्तिं स्वस्ववक्त्रेणोदितावदाम् ॥
आधुनिकं चतुर्मासमिहैव स्ववशा वस । विजयदेवसूरीन्द्र विजयदेवर्गोऽस्यमाक् ॥१५॥
इति साक्षीव सूरीन्द्रः संघौ प्रति तदावदत् । आसीनौ पुरतो भक्त्या मुखादिर्मनिवादिवत् ॥
इतीति किं तदाह–विजयसेनसूरीन्द्रपादुकावन्दनां विना ।
विकृतीर्नाहरामीति पुरा एकामभिग्रहम् ॥१७॥
इत्युक्ते सूरिराजेन पुरस्तात्संघयोर्द्वयोः । पूर्वपक्षनिषेधोऽभूत् द्वितीयाङ्गीकृतिः स्वतः ॥१८॥
श्रीसंघोऽहम्मदावादद्रङ्गवासी महाशयः । मसृण स्तम्भतीर्थस्य संघं मत्यमवीदिति ॥१९॥
अभिग्रहमिमं सूरिर्नाग्रहीष्यद्यदा पुरा । नामोक्ष्यं च तदा सूरिं श्रीसंघस्तंभतीर्थके ॥२०॥
स्वत एव हि सूरीन्द्रो विना विज्ञप्तिमावयोः । स्थंभतीर्थे चतुर्मासं पुण्याजिरणलतरान् ॥२१॥
अचलयत्तौ मुञ्चन् कौसेयादिसितगम्बुजे । सुदिने जिनवत्सूरिः संघयुक् स्थंभतीर्थकम् ॥२२॥

२–उपान्त्यपात्कृत इति आङ्पूर्वस्य वसतेराधारत्व । तत्रेऽत्रस्य स्थाने सप्तमी कर्म ।
१८–पूर्वपक्षनिषेध श्रीमदहमदावादनगरचतुर्मासावस्थानकप्रथमपक्षनिषेधः । द्वितीयाङ्गीकृतिरिति श्रीस्तम्भतीर्थेचतुर्मासावस्थान द्वितीयपक्षाङ्गीकारः । स्वतः आत्मतः ।
२२–कौसेयादिसितगम्बुजे कौसेयादिवस्त्रकम्बलेषु । कौसेयादिसितगम्बुज इत्यत्र कास्त्रा-

तपांस्येतादृशान्येवमनेकान्यकरोद्गुरुः । तद्विधौ पुनरद्यापि तस्याद्यो दिवसोऽस्ति ॥२४॥
अथ यावद्गणाधीशोऽभ्यतपद्दुस्तपं तपः । एतादृशोऽस्त्यभिप्रायश्चिरायास्य च तत्कृतौ ॥२५॥
जीर्णोद्धाराजरत्तीर्थाऽजरच्चैत्यादिकं भवेत् । तपो लाभोपमं तर्हि तद्रूपेऽल्पं तपोऽस्तु चेत् ॥२६॥
कस्यचिन्महतो मन्त्रिजयमल्लादिकस्य हि । विज्ञप्तिकरणादेव नान्यथा तत्तपोऽल्पना॥ युग्मम् ।
क्रियात्युग्रतया साक्षादवतीर्णो धनो मुनिः । सन्दिहन्तीति यं वीक्ष्य कवयो यं कलौ किल ॥
आनन्दविमलसूरिर्द्वितीयोऽयमभूद्गणे । नैवमेषोऽधिकस्तस्मादित्यन्ये ब्रुवते बुधाः ॥२९॥
तदाह-क्रियोद्धारः कृतस्तेन नैतादृक्षं कृतं तपः । महातपा इति ख्यातं नाम्नं च विरुदं भुवि ॥
इति हेतुत्रयाधिक्यं शोभतेऽस्मिन्नहर्निशम् । यदत्रान्यगुणाधिक्यमस्ति वक्तुं न तत्क्षमः ॥३१॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।
क्रियायास्तपसश्चास्य पारं वक्तुं कदापि हि । शक्नुवन्ति कवीन्द्रा नो बृहस्पतिसमा अपि ॥३२॥
इत्युत्तमं श्रीविजयादिदेवसूरिस्तपो दुस्तपमाननोत्तत् ।
श्रीवल्लभः पाठक एवमाख्यत् कर्तुं न शक्तोऽन्यजनो यदीदृक् ॥३३॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीयपाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातशाह श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालंकार पातिशाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्धदुर्वादिजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्तमहातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनग्रन्थे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिकृततपोवर्णनो नाम पञ्चदशः सर्गः ॥१५॥

२४—अमरगतिर्दाक्ष्यादानेषु ध्यादिकमयपदी ।

२५—अस्य श्रीविजयदेवसूरेः । तत्कृतौ तपोविधाने । एतादृशोऽभिप्रायोऽस्ति ।

२६—चेत्तपोलाभोपमं जीर्णोद्धाराऽजरत्तीर्थाऽजरचैत्यादिकं भवतीति तद्रूपे कस्यचिन्महतो मन्त्रिजयमल्लादिकस्य विज्ञप्तिकरणादेव अल्पं तपोऽस्तु । अन्यथा तत्तपोऽल्पना तस्य श्रीविजयदेवसूरेस्तपोऽल्पना तपसोऽल्पत्वं नान्यथा नान्येन प्रकारेणेत्यर्थः ।

विचित्रैश्चित्रिताश्चित्रैर्जननेत्रकृतोत्सवाः । आनाययत्स संघेशः शिबिकाः शिवकारिकाः॥४१॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।
एवं विधाय सामग्रीं पूःप्रवेशोत्सवोचिताम् । जिनदासो धृतोल्लासो महाजनान् समाह्वयत् ॥
वाजिनो हस्तिनोऽनेकान् अलङ्कारैरलङ्कृतान् । समास्तीर्णपरिस्तोमान् श्रीमानानाययत्ततः ॥४३
वाद्यान्यनेकजातीनि समानाय्य विशेषतः । छटाः सत्केसराम्भूनामकरोत्स महाजने ॥४४॥
प्रक्षेपं पटवासानां महाजनपटेष्वपि । अतिभक्तिमनाः स्वीयहस्ताभ्यां स व्यधात्सदा ॥४५॥
पूःप्रवेशोत्सवस्यैवं सामग्रीमग्रतोऽग्रिमाम् । कृत्वाभिमुखमानन्दादानेतुं सोऽगमद् गुरुम् ॥
गत्वा महाजनोपेतो जिनदासो हरिर्गुरुम् । अभिवन्द्य हृदानन्द्य स्वर्णपुष्पैरवर्धयत् ॥४७॥
इन्द्राण्योऽपि हृदा प्रीताः पूर्णकुम्भान्विताः स्त्रियः । अभ्यवन्दन्नुन्मुक्ता पङ्क्तया तं चाभ्यवर्धयन्॥
सह लात्वाग्रतः कृत्वा स सूरिं परमन्तरा । प्रावेशयच्च धर्मांको यशो देशान्तरं स्वकम् ॥४९॥
(—'कीर्तिं देशान्तरं स्वकाम्'—इति वा पाठः)
साध्वाचाराद् प्रतिक्रम्य स ईर्यापथिकीं तदा । जिनेन्द्र इव भद्रासनमध्यास तत्क्षणात् ॥५०
जिनदासः सुराधीश इवासत च तत्पुरः । श्रीसङ्घसहितो भक्त्या सुरप्रकरराजितः ॥५१॥
आसन्ताग्रत इन्द्राण्य इव देवीसमन्विताः । योषितो योषितां तत्या श्रियां तत्या च बन्धुराः॥
धर्मोपदेशं श्रीसूरिः शुभाशिषमिषेदृशम् । उपादिशत्प्रसभात्मा ततः संघसमक्षकम् ॥५३॥
ईदृशं इति कीदृशं तदाह—जिनाः सिद्धास्तथाचार्या उपाध्यायाश्च साधवः ।
श्रियं च मङ्गलं कुर्युः पञ्चैते परमेष्ठिनः ॥५४॥
श्रुत्वेति जिनदासोऽथ समुत्थाय स्वपाणिना । श्रीमहाजनहस्तेषु न्यस्तवान् रूपकोत्करम् ॥५५॥
पूःप्रवेशोत्सवे सूरेरेवं श्रीजिनदासकः । त्रयोदशशतान्यत्र रूप्याण्यव्ययपच्चराम् ॥५६॥
ततः संघेन संयुक्तः समहोत्सवपूर्वकम् । विजयसेनसूरीन्द्रपादकाब्जमवन्दत ॥५७॥
उपाध्यायपदं श्रीमद्रत्नचन्द्राय सोऽददात् । पण्डितपदमन्येभ्यः साधुभ्यश्च तदोत्सवात् ॥५८॥
विकृत्यभिग्रहं पूर्णमपूर्णमिव सोऽकरोत् । विकृतीनां समस्तानां न सदा भोजनाद् भृशम् ॥५९॥
जिनदासादिक-स्तम्भतीर्थसंघाग्रहाद्गुरुः । अध्यवसच्चतुर्मासीं स्तम्भतीर्थपुरं मुदात् ॥६०॥
भव्यान् प्रावर्तयद् धर्मे सिद्धान्तोक्तचतुर्विधे । चतुर्दशज्ञानवचाश्च विधा अध्यापयन् मुनीन् ॥६१॥

४३—श्रीमान् जिनदासः ।

५६—व्यय वित्तसमुत्सर्गे चुरादिः परस्मैपदी । यद्यपि अव्ययपच्चरामित्यनेन वित्तसमुत्सर्ग इत्यर्थो लब्धस्तत् कथं पुनरूप्याणीति ? सत्यं, कीदृक्षमवदुक्तिरोषावसरोधः । अथवा वित्त इत्यस्य सामान्यधनपर्यायत्वात् रूप्याणीति रूप्यशब्दस्सामान्येन सर्वनाणकपर्यायं ब्रुवन्नपि अत्र रूपइया इति भाषापर्यायं ब्रवीति, इत्यतो न पुनरुक्तिदोषः ।

मसाचाहम्मदानादसंयमापृच्छय च ध्रुवम् । महान्तो हि न कस्यापि विषादं कुर्वते किल ।२३
भीमनः स्तंभतीर्थस्य संघः सन्तुष्टमानसः । सूरिं वरमिवादाय स्थंभतीर्थमुपागमत् ॥२४॥
आहोपुरुषिकां बिभ्रदथाहंपूर्विकां पुनः । अहमहमिकां कुर्वन् इति संघोऽवदन्मियः ॥२५॥
इतीति किं तदाह—स्थंभतीर्थपुरावेशमहोत्सवमहो गुरोः ।
करिष्याम्येव मुख्योऽहं करिष्यति भवान् कथम् ॥२६॥
अस्मिन्नवसरे मेलमुख्यः स्थानः सिनेस्तले । शोभने जिनदासोऽसौ रत्नाभीपालमोदतः ॥२७
पादशाहं स आपृच्छ्य संयमाख्यदिति स्फुटम् । पुरप्रवेशोत्सवं श्रीमत्करवै भवदाज्ञया ॥२८॥
तदा संघः समस्तोऽपि ससखेनि तमादिशत् । परित्यज्य मिथश्विवादाहोपुरुषिकादिकम् ॥२९॥
इतीति किं तदाह—विजयसेनसूरीन्द्रपुरःप्रवेशमहोत्सवम् ।
जिनदास विधेहि त्वं संघादेशोऽस्ति ते स्फुटम् ॥३०॥
[illegible] सामग्रीमग्रिमामिमाम । श्रावको जिनदासोऽसौ व्यधाद्धर्षितो भृशम् ॥
[illegible]—पूर्णकुंभानि [illegible] सिद्धिसाधकान् । व्यधापयत् शुभाकारान् पूर्णकुंभान् स सत्वरं ।
[illegible] नव्यान् [illegible] । अलङ्कृतानलङ्कारैः पूजितान् कुंकुमादिभिः ॥
[illegible] उपरि [illegible] ऽङ्कुरान् । स्फुरन्मेनान् स राजश्रीराजमानानकारयत् ॥३३
[illegible] । पर्युषु मुद्गेषु सम्पूर्णकुंभान् व्यरचयत् सः ॥३४॥
[illegible] । [illegible] चन्द्रोदयानकारयत् ॥३५॥
[illegible] । पूर्णकुंभान्वितेन्द्राणी मूर्भामुपरि [illegible] ॥
[illegible] । स्थानःशिबिकादीनि पानान्यानाययद्भृशम् ॥
[illegible] । [illegible] कौशेयादिभिराचरत् ।
[illegible] । [illegible] परमोत्सवे ॥४०॥

[illegible]

[illegible]

सप्तदशः सर्गः

अथावसरे श्रीमन्मण्डपे सर्वसम्पदाम् । पत्तनं मण्डपं नाम धामात्पुरसत्रमण्डपम् ॥१॥
पातिसाहि-जहांगीर-सिलेमसाहिरुत्तमः । हिन्दू-तुरुष्कभूपालनायकस्तत्र शोभते ॥२॥
पातिसाहिसभागीना विद्वांसोऽन्ये जना अपि । दर्शनानां शुभां षण्णां धर्मवार्तां जगुर्मिथः ॥३
तद्यथा–दर्शनेष्वेषु सर्वेषु जैनं दर्शनमुत्तमम् । दानं तपः क्रियाकूरा शीलं श्रेयश्च यत्र यत् ॥४॥
तत्रापि साम्प्रतं भाति विजयदेवसद्गुरुः । कुर्वन्नुग्रं तपश्चोग्रां क्रियावत्सुद्गनः क्रियाम् ॥५॥
उग्रत्वं तपसः श्रुत्वा क्रियायाश्च यतिव्रजे । पातिसाहिर्जहांगीरोऽन्यदेति समपादयत् ॥६॥
इतीति किं तदाह–भो चन्दूः संघप ! क्वासि धर्माचार्यस्तवाधुना ।
विजयदेवसूरीन्द्रो नाऽमिलत्स कथं च नः ॥७॥
तदा चन्दूरिति प्राह पातिसाहिं कृताञ्जलिः । अस्ति सम्प्रति सूरीन्द्रः स्थम्भतीर्थे गुरुर्मम ॥८॥
पातिसाहिरिति श्रुत्वा प्राह चन्दूं मनीषि च । विजयदेवसूरीन्द्रं समाहूय ममाज्ञया ॥९॥
फुरमाणं तदालेख्य सूरेराह्वानसूचकम् । चन्दूसंघपतेर्हस्ते पातिसाहिरदान्मुदा ॥१०॥
अवददूदनाथेत्थं मदीयमहर्दीं चरम् । प्रेष्य सूरीश्वराह्वानहेतवे सुखहेतवे ॥११॥ युग्मम् ॥
ततश्चन्दूः समाहूय तदा सद्दर्दी द्रुतम् । स्फुरन्मानं स्वहस्तेन तद्धस्ते च समार्पयत् ॥१२॥
अचालीद्दर्दीः शीघ्रं ततः सन्तुष्टमानसः । स्थम्भतीर्थपुरं प्राप्नोत् समाप्नोत् स्वेहितानि च ॥
प्रणम्य शिरसा सूरिं स्फुरन्मानं समार्पयत् । वाचं वाचं गुरुः सङ्घः श्रावं श्रावं स्वमोदत ॥१४॥
प्रीतिदानं तदा प्रादाज्जीवितार्हमनेकधा । संघः श्रीस्थम्भतीर्थस्य तुष्टः किं किं ददाति न ॥१५
विहारो नोचितः साधोश्चतुर्मासे कदापि हि । तथापि कारणे कार्ये उक्तिरस्त्यार्हतीति च ॥
(–जैनीत्युक्तिश्च वर्तते–इति वा पाठः) ॥१६॥
शास्त्रार्थमवधार्येति निषेध्य च महाजनान् । महालाभं च विज्ञाय श्रीसूरिरचलत्ततः ॥१७॥
अजेयप्रध्वनि श्रेयः प्रापयंश्चापरान् जनान् । व्यापारीव सुवस्त्वोघलाभं ग्रामादिकं प्रति ॥१८॥
मण्डपं नगरं सूरिः प्राप्नोद्दिव्यमहोत्सवैः । आश्विनस्यावदातस्य दिवसे हि त्रयोदशे ॥१९॥
ततश्चन्दूः प्रसन्नात्मा पातिसाहिं न्यवेदयत् । आगतो भवदाहूतो विजयदेवसूरिराट् ॥२०॥

१४–गुरत्र पुनरर्थे । तेन गुरुः श्रीविजयदेवसूरिः वाचं वाचममोदत । तु पुनः सङ्घः श्रीस्तम्भतीर्थश्रावकगणः श्रावं श्रावं श्रुत्वा श्रुत्वा अमोदत । वाचं वाचं श्रावं श्रावमित्युभयत्र आभीक्ष्ण्ये णमुल् चेति णमुल्, नित्यवीप्सायां द्विरुक्तिश्च ।

१७–ततः श्रीस्तम्भतीर्थात् ।

इत्थं श्रीविजयादिदेवसुगुरुः श्रीस्थम्भतीर्थे पुरे
चातुर्मासकमद्भुतं समकरोत् सङ्घाग्रहादुत्सवैः।
साम्राज्यं प्रतिपद्य सूरिपदजं जाग्रत्प्रतापोज्ज्वलम्
श्रीश्रीवल्लभपाठकप्रपठितं हर्षं प्रकर्षप्रदम् ॥६२॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीय पाठकश्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराजपातशाह श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वर पट्टालङ्कारपातिशाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्धदुर्वादिजयवाद भट्टारक श्री॰ विजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्त महातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरि॰ श्रीस्थम्भतीर्थे-प्रथमचतुर्मासककरणवर्णनो नाम षोडशः सर्गः।

पातिसाहि-जहांगीर-महातपा अयं गुरुः । विजयदेवसूरीन्द्र इति ख्यातोऽभवद्भुवि ॥४३॥
श्रीजिनशासनस्यास्य तपागच्छस्य चाद्भुतः । अभवन् महिमा ज्यायान् श्रीपूज्यस्यापि च ॥४४॥
पातिसाहिरथापृच्छत् श्रीचन्दुं संघनायकम् । तस्मिन् रात्रिंदिवे चैवं गोसलखानसंस्थितः ॥
एवमिति किं सदाह-भो चन्दुस्त्वमथातुष्य उत नो चेति मां वद ।
अतुष्यमिति सोऽप्यादीत् पातिसाहिं प्रति स्फुटम् ॥४५॥
पातिसाहे चिरं जीव धुर्यं न्यायवतां सदा । रामराज इव न्यायं स्वं व्यधा विबुधाग्रणीः ॥४६॥
अहं कथमतुष्यं नो समतुष्यं विशेषतः । धर्मन्यायविधानाद्वत् सर्वस्तुष्यति सज्जनः ॥४७॥ युग्मम् ।
पातिसाहिरिति प्राह लोकभूपसमक्षकम् । सर्वेषां गुरुरेषोऽस्तु सर्वस्वामी च सर्वदा ॥४८॥
समस्तपूर्वसूरीन्द्रपरम्पराक्रमाश्रितः । यथाहं पातिसाहीनां क्रमायातस्तथा ह्यसौ ॥४९॥
वर्तते दीप्यते चोर्व्यां सर्वसूरिशिरोमणिः । हिन्दू-तुरुष्कभूपालमौलिचूडामणिः सदा ॥५०॥
अतः समस्ता भो लोका मन्यन्तामिमसुत्तमम् । समस्तानि समस्तानां मामिव प्रभुणोत्तमम् ॥
पातिसाहिरभाषिष्ट वारं वारमिति स्फुटम् । मत्तोऽप्यधिकतेजस्वी यद्वर्त्ते वशवत्संदम् ॥५२॥
कुपितः कोऽपि पापीयान् कोपनः कोपपूरितः । भविष्यति सदा दुःखी य एतस्मात्पराङ्मुखः ॥
धन्योऽयं कृतपुण्योऽयं तपस्तेजःसमुच्चयः । दर्शनेपूत्तमं चास्य दर्शनं सुखकारि मम ॥५४॥
एवं मार्गसमानेकभूपलोकसभास्थितः । पातिसाहि-जहांगीर-सिलेमसाहिरदो गुरुम् ॥

इत्थं प्राप महातपाबिरुदकं श्रीपातिसाहेर्मुखाद्
यः श्रीमद्विजयादिदेवसुगुरुः सोऽयं सदा दीप्यताम् ।
श्रीश्रीवल्लभपाठकेन कविना व्यावर्णितं सर्वतः
श्रोतृश्रोत्रसुखप्रदं सुविशदं सत्योक्तितः सर्वदा ॥५६॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीय पाठकश्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातिसाहि श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुविरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालङ्कार पातिसाहिश्रीअकब्बरसभासंलब्धजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिसाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्त महातपाविरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिकृत-जहांगीरमहातपाविरुदवर्णनो नाम सप्तदशः सर्गः ॥१७॥

४८—सर्वेषां एतद्गच्छीयसाधुश्रावकलोकानां सर्वस्वामी साधुसाध्वीश्रावकश्राविकाजिन-प्रासादोपाश्रयादिस्वामी सर्वदा एव विजयदेवसूरिरस्तु ।

पातिसाहिरिति श्रुत्वा स्वमनुष्यस्त्वचेतसि। अस्ति स्वस्ति गुरोः कार्यं माऽभीदिति च तंमति
चन्द्रवन्दसमं सौम्यात् इहाहूय तमानय। पादौ गोष्ठीं च धर्मस्य नमानि न विद्यानि च॥२२
आश्विनस्यावदातस्य चतुर्दशदिने शुभे। मध्याह्ने तसवीखानास्थाने सूरिवरोऽव्रजत् ॥२३॥
पातिसाहिस्तदोत्थायाभ्यागत्य च पदत्रयम्। अभ्यवन्दत पादाब्जं श्रीसूरेः पुण्ययोगतः॥२४॥
तपस्तेजस्विनं सूरिं दृष्ट्वेति व्यस्मयत्तराम्। अहो धन्योऽयमीदृक्षः साक्षादेष तपस्तनुः ॥२५॥
कथमीदृक्षकायोऽयं ज्योतीरूपं दधत्सदा। कथमीदृग् तपः कृत्वा धर्ता पुष्टिं तनौ तनुः॥२६॥
स्वागतादिकसद्वार्ता समपृच्छत्पुनः पुनः। सद्बान्धव इव स्नेहात्पातिसाहिर्जेहांगुरुः ॥२७॥
धर्मगोष्ठीं वरिष्ठात्मा गरिष्ठेन गुणैः सदा। श्रीसूरिणा सह श्रीमान् पातिसाहिर्व्यधाद् रतः॥
रात्र्याहारपरित्यागं सात्त्वाहारविधिं पुनः। अपृच्छधापरं साधु साध्वाचारं स सद्गुरुम्॥२९॥
रात्र्याहारपरित्यागविधानसुफलाफलम्। अवदच्छ्रीगुरुः सर्वमन्यदपि च तं मति ॥३०॥
कृत्वेवं धर्मसद्गोष्ठीं पातिसाहिरमोदत। श्रेयानेतस्य धर्मोऽयमवादीदिति चाद्भुतम् ॥३१॥
इतीति किं तदाह–नचाविरुद इत्यस्ति भवतां माकृतनस्सदा।
सदानस्त्वं मदुक्तोऽसि जहांगीरमहातपाः ॥३२॥
जिनचंद्रसूरीन्द्रमन्वन्ये सूरयो भुवि। तपस्विनोऽपि विद्वांसः क्रियावन्तश्च सर्वदा॥३३॥ युग्मम्॥
उग्रत्वभाषिणो ये च तदीयाः मतिवादिनः। पातिसाहिः समस्तांस्तान् सर्वथा हि निराकरोत्॥
महातपा इति ख्यातः शब्दः सिद्ध उणादिषु। सार्थकस्त्वय [illegible] ॥३५॥
पातिसाहिरिति प्रेम्णा निरीक्ष्य चिन्द्रं मुखात्। चन्द्रसंघपतिं प्राह कृत्वितस्य महोत्सवम्॥
तदथा–यानि सर्वाणि पात्राणि गृहीत्वा तानि मेऽधुना।
वादयन् स्थानतोऽस्मात्वं नायय स्वमुपाश्रयम् ॥३७॥
निरीक्ष्य [illegible] चन्द्रसारधीः। पातिसाहिं मुदा [illegible]लोचनं लोपनोत्सवम् ॥३८॥
[illegible] मन्त्रि[illegible] सम्भ्रमम्। महाजनान् समाकार्य वर्योत्सवपुरस्सरम् ॥३९॥
[illegible] पातिसाहिर्निदेशतः। सम्भूयानेकसल्लोकविलोकितमुखाम्बुजम् ॥४०॥
जिनचंद्रसूरीन्द्र[illegible]श्रयं मुदा। आनयन्मुनिनो नित्यं मित्रविद्वेषिदुर्मनम् ॥४१॥
–चतुर्भिः कलापकम्।

२१–[illegible] प्रति [illegible] प्रति। २९–[illegible]।
३०–[illegible] शुभं शोभनं कार्यं [illegible], [illegible]
[illegible]। न [illegible]।
३३–अन्ये सूरयो भुवि जिनचंद्रसूरीन्द्रमनु हीना इत्यर्थः। [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible]। [illegible] अनु [illegible]
[illegible] जिनचंद्रसूरीन्द्रमिति [illegible]।

पातिसाहि-जहांगीर-महात्मना भयं गुरुः । विजयदेवसूरीन्द्र इति ख्यातोऽभवत्तुवि
श्रीजिनशासनस्यास्य नभोगनस्य चाऽऽनुनः । अभवत् महिमा ज्यायान् श्रीपूज्यस्या
पातिसाहिरथाहूय श्रीचन्द्रं शेषनायकम् । कस्मिन् सार्विद्ये धर्मे गोपलतानसी
एवमपि किं नदाह-मो चन्द्रन्यमथानुष्य उन नो धेति मां वद ।

मनूर्ध्वमिति सोऽवादीत् पातिसाहिं प्रति स्फुटम् ॥४७॥

पातिसाहे चिरं जीव पूर्व न्यायवता सदा । रामराज इव ख्यातं त्वं यथा विपुधाम्र
अहं तपगच्छे नो समलुप्ये विशेषतः । धर्मन्यायविचारात्मन् सर्वस्तुल्यमि सज्जनः॥४
पातिसाहिरिति प्राह श्रोषभूषणमासकम् । सर्वेषां गुरुरपोऽस्तु सर्वस्वामी च सर्वदा
समस्तपूर्वसूरीन्द्रपरम्परात्मपाधिनः । यथाहं पातिसाहीनां क्रमायातस्तथा ह्यसौ ॥
वर्तते दीप्यते चोर्व्या सर्वसूरिशिरोमणिः । हिन्दु-तुरुष्कभूपालमौलिचूडामणिः सः
अतः समस्ता यो लोका मन्यन्तामिमसुत्तमम् । समस्तानि समस्तानां मामिव म
पातिसाहिरथाचिख्यासीर्वारमिति स्फुटम् । मनोऽप्यधिकतेमस्वी यद्वर्षे धन्यस्येदम
दूषितः कोऽपि पापीयान कोपनः कोपपूरितः । भविष्यति सदा दुःखी स एतस्मात्पर
धन्योऽयं कृतपुण्योऽयं तपस्तेजःसमुच्चयः । दर्शनेपूजने चास्य दर्शनं सुखकारि यत्
एवं मार्तमनानेकभूपग्रीवसमाश्रितः । पातिसाहि-जहांगीर-शिलेमसाहिरहो गुरुम

इत्थं प्राप महातपाविरुदकं श्रीपातिसाहेर्मुखाद्
यः श्रीमद्विजयादिदेवसुगुरुः सोऽयं सदा दीप्यताम् ।
श्रीश्रीवल्लभपाठकेन कविना व्यावर्णितं सर्वतः
श्रोतृश्रीसंघमदं सुचिरं सत्योक्तितः सर्वदा ॥५६॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीय पाठकश्रीज्ञानवि
श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातिशाहि श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुवि
श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालङ्कार पातिशाहिश्रीअकब्बरसभासंलब्धदुर्वादिजयवाद भट्टारक
सेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्त महातपाविरुदधारि
यदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसू
जहांगीरमहातपाविरुदवर्णनो नाम सप्तदशः सर्गः ॥१७॥

४८–सर्वेषां तपगच्छीयसाधुश्रावकलोकानां सर्वस्वामी साधुसाध्वीश्रावकश्रावि
… सर्वेषु एव …

अष्टादशः सर्गः

अथ यस्य सदानन्दात् कुर्वन्त्यादरतः सदा। स्वर्णरूप्यादिभिः पूजां नवाङ्गानां वराङ्गिनः॥१॥
प्रतिग्रामं प्रतिद्रङ्गं धर्मरङ्गेण धर्मिणः। नीलीरागा गुणग्रामान् गायन्तो गुणरञ्जिताः॥२॥ युग्मम्।
यदीयवचसा भव्याः कारयन्ति दिने दिने। बिम्बानि विविधान्यत्र स्वर्णरूप्यमयानि च॥३॥
प्रासादान् विविधान् नव्यान् जीर्णोद्धारांश्च सुन्दरान्। यदीयवचसा श्राद्धाः कारयन्ति दिने दिने॥४॥
तद्वर्षं नास्ति यस्मिंश्च प्रतिष्ठा स्यात्कदाचन। करोति चाकरोत्कर्ता प्रतिष्ठां च स सद्गुरुः॥५॥
याः प्रतिष्ठाः कृताः पूर्वं दृशशत्रुञ्जयादिषु। नालमं सर्वथा तासां संख्यां यावदियत् क्षणम्॥६॥
शत्रुञ्जयादितीर्थानां यात्रां कर्तुं यदुक्तितः। सङ्घान् कुर्वन्त्यकुर्वंश्च कर्तारश्चोत्सवाज्जनाः॥७॥
साधवः श्रावकाश्चान्ये सद्धर्मं साध्नुयुः सदा। उपाश्रयानिति श्रेयोबुद्ध्या श्राद्धाश्च कुर्वते॥८॥
अकुर्वंश्च करिष्यन्ति यद्वचः प्रेरिता भृशम्। व्ययित्वा प्रचुरं द्रव्यं सत्सुधर्मसभा इव॥९॥
सत्साधर्मिकवात्सल्यं श्रावका भावभासुराः। सर्वे कुर्वन्ति सर्वत्र यत्पवित्रवचोधुताः॥१०॥
व्याख्यानागमनादौ च यस्यानेहस्यहर्निशम्। प्रभावनां प्रकुर्वन्ति रूप्याद्यैः श्रावका मुदा॥११॥
प्रक्षिप्य मोदकाद्येषु छन्नं रूप्यादिकं धनम्। ददति श्रावकादिभ्यः श्रावका यद्गुरुप्रश्नैः॥१२॥
श्रीमत्पर्युषणापर्वदिवसेषु नवस्वपि। व्याख्यानेषु च कुर्वन्ति यत्नवाङ्गार्चनं जनाः॥१३॥
चौरादिबन्दिलोकानां छोटनं कुर्वते नृपाः। विना स्वं वचसा यस्य श्रावकान्यजनस्य च॥१४॥
अन्यद्रव्यप्रसुवस्त्रादिप्रप्रदानं सदा जनाः। ददति श्रावकादिभ्यो यस्य शस्योपदेशतः॥१५॥
जन्तुमात्रदयां लोकास्तुरुष्का दुष्टचेतसः। पालयन्ति यदीयेन वचसा शुद्धचेतसा॥१६॥
कथनीयं किमन्येषां हिन्दूभूमिभुजां खलु। सदा धरित्र्यां सर्वत्र जन्तुमात्रसुखप्रदाम्॥१७॥

३–चकारात् पित्तलस्फटिकपाषाणादिमयानि।

६–क्षणशब्दः कालविशेषस्य पर्यायोऽपि सामान्यविशेषयोरभेदोपचाराद् अत्र काल-पर्यायो ज्ञातव्यः। अथवा क्षणः अवसरः। यदनेकार्थः—क्षणः कालविशेषे स्यात्, पर्वण्यवसरे महे इति। इयांश्चासौ क्षणश्च इयत्क्षणस्तं इयत्क्षणं यावत् षोडशशतैकोननवतितमवर्षं यावद् इत्यर्थः।

७–जनाः श्रावकलोका इत्यर्थः।

९–कर्मभूतान् उपाश्रयान्। सत्सुधर्मसभा इव सत्सुधर्मशाला इव इत्यर्थः। सभाशाला चेति समानार्थस्य अत्र शालार्थस्याप्रयुक्तत्वेन क्लीबलिङ्गता। लिङ्गभेदं तु मेनिरे इति वचनात् भिन्न-लिङ्गोपमापि न दोषाय।

१४–श्रावकाश्च अन्यजनाश्च श्रावकान्यजनमिति समाहारो द्वन्द्वस्तस्य।

तपः सूरिर्जगच्चन्द्रो वर्षाणि द्वादशाकरोत् । तत्तपोऽधिवर्षाणि कृत्वा यस्तमुतोऽजयत् ॥१८॥
तपसां संविधानेन मर्यादावर्जितेन हि । न कृतेन पुरा कैश्चिन्महद्भिः पूर्वसूरिभिः ॥१९॥
तपसा क्रियया चोग्रं प्रत्यक्षं वीक्ष्य सद्गुरुम् । विस्मरन्ति घनागारं श्रुतं दृष्टं न कर्हिचित् ॥
करोत्याशातनामस्य यः पुमान् कोऽपि पापधीः । लभते स कलावेव सकलाङ्गेषु वेदनाम् ॥२१॥
सेवन्ते ये नरा नित्यं सत्येनैव च चेतसा । साम्राज्यादि लभन्ते ते यं गुरुं सुरसन्निभम् ॥२२॥
यादृशोऽतिशयोऽस्यास्ति नान्येषां तादृशः कलौ । सेवाविधायिनां पुंसां सौख्यदो दुःखनाशकः॥
पराङ्मुखानां लोकानां पराङ्मुखसुखप्रदः । दुर्मुखानां सदा मातृमुखानामिव दुःखदः ॥२४॥
यस्य प्रभावतो बद्धमुखा वाक्पतयोऽद्भुताः । ये च मातृमुखास्ते च समुखाः स्युः सुसेवकाः ॥२५
दरिद्रा अदरिद्रेन्द्रा रोगिणोऽरोगिणोऽपि च । धनिनो धनिनामीशा नीरोगा भोगभोजिनः ॥
यस्यास्यैकावतारित्वं लघुकर्मत्वतः किल । सम्भावयन्ति सर्वेऽपि कवयो भविका अपि ॥२७॥
एष देवभवादेवावतीर्ण इति निर्णयात् । दृढसंहननाङ्गत्वात्तप ईदृग् करोति यत् ॥२८॥
नित्यं पद्मासनादीनि यः करोत्यासनानि च । चतुरः प्रहरान् यावद् ध्यानं ध्यायति च ध्रुवम् ॥

इत्थं लसच्छ्रीविजयादिदेवसूरीश्वरश्रीगुरुतोपदेशान् ।
शृण्वन्ति कुर्वन्ति च भव्यलोकाः श्रीवल्लभः पाठक इत्यपाठीत् ॥३०॥

इतिश्री श्रीबृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीयपाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराज पातिशाहि श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालंकार पातिशाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्धदुर्वादिजयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वरपट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारि पातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्तमहातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरिधर्मोपदेशश्रवणाद्यधिकारवर्णनो नाम अष्टादशः सर्गः ॥१८॥

२५-२६-ये सुसेवका अबद्धमुखाः दुर्मुखाः कथाड इति भाषाप्रसिद्धास्ते यस्य श्रीविजयदेवसूरेः प्रभावतो अद्भुताः वाक्पतयः प्रधानवक्तारः स्युः । दुर्मुखे मुखराबद्धमुखौ इति । वाग्मीशो वाक्पतौ इत्युभयं हैमकोषः । च: पुनः । ये सुसेवकाः मातृमुखा मूर्खाः ते च समुखाः वाचोयुक्तिपटवः स्युः । अथ बालिशः मूढो मन्दो यथाजातो बाढो मातृमुखो जडः इति । वाग्मी वाचो युक्तिपटुः प्रवाक् समुखो वावदूकः–इत्युभयं हैमकोषः । समुखवन्त्यादयस्तराादिरेव । ये इति पदं, ते इति पदं, सुसेवका इति च पदं अग्रिमेऽपि श्लोके योज्यम् । यथा ये सुसेवकाः दरिद्राः ते यस्य प्रभावत अदरिद्रेन्द्राः धनिनः स्युः । ये सुसेवकाः रोगिणस्ते यस्य प्रभावतो अरोगिणो नीरोगाः स्युः । ये सुसेवकाः धनिनस्ते यस्य प्रभावतो धनिनामीशाः धनेश्वराः स्युः । ये सुसेवका नीरोगास्ते च यस्य प्रभावतः भोगभोजिनः स्युः । भोगान् भुञ्जन्तीत्येवं शीलाः भोगभोजिनः । युग्म-व्याख्यानम् ।

एकोनविंशः सर्गः

अथ श्रीकल्पशाखीव शाखाभिरभिशाखिकाः । संतुष्टोऽयं समृप्नोतु विद्यमानाभिरन्वहम् ॥
(—शाखवाञ्जगतीं व्याप्नोतु जगज्जगदधीश्वरः—इति वा पाठः)
सर्वान् विजयते शत्रून् अस्त्यस्याविजयोऽथवा । विजया प्रथमा शाखा ज्यायां विजयते सदा ॥
सुन्दरा सद्गुणैः सर्वैस्तपःप्रभृतिभिर्भृशम् । शोणादिगणपाठात् स्यात् सुन्दरीत्यपि ङीपि च
निरतीचारचारित्रतपोविद्यादिभिर्गुणैः । वल्लभा निर्मला चैव हंसा हंस इवोदिता ॥४॥
मलते सर्वशास्त्राणां परमार्थं विशेषतः । जगत्यां च यशः अस्यमित्युक्ता विमला बुधैः ॥५॥
चन्द्रवत्सर्वलोकानां चन्द्रोत्काह्लादनात्वतः । सदा कुशलसंयोगात् कुशला कुशलप्रदा ॥
यस्याश्चत्पन्नसाधुभ्योऽर्हद्धर्मो रोचते सदा । सच्छास्त्राध्ययनं चाग्रं रुचिस्तेनोच्यते बुधैः ॥७॥

सद्विद्यालक्षणां लक्ष्मीं गृणानीत्यपि सागरा ।
सौभाग्यं सर्वदास्त्यस्यां सौभाग्येति बुधैः स्मृता ॥ ८ ॥

सर्वेषां हर्षहेतुत्वात् हर्षोऽस्त्यस्यां च शाश्वतम् । अस्त्यर्थप्रत्ययाकारयोगाद् हर्षा निगद्यते॥
कलाभिः सहिता नित्यं सकलेत्युच्यते बुधैः । सर्वदोदयसम्बन्धादुदयेत्युच्यते जनैः ॥१०॥
आनन्दति सदानन्दैः सर्वविद्याविनोदतः । आनन्देति समाख्याता सारासारप्रभावतः ॥११॥

१—अयं श्रीविजयदेवसूरिः श्रीकल्पशाखी शाखाभिरन्वहं समृप्नोतु वर्धतामित्याशीर्वादः। कथंभूतः अयं ? शाखिकाः अभिशाखाः, अभिलक्षीकृत्य संतुष्टः, आभिरभागे इति लक्षणेऽर्थे अभी-त्यव्ययस्य योगे शाखिका इत्यत्र द्वितीयाबहुवचनम्, अव्ययीभावसमासाभावात् । अव्ययीभाव-समासे ▮ लक्षणेनाभि प्रती आभिमुख्ये इति अव्ययीभावे, अव्ययीभावश्चेति अव्ययीभावस्य नपुंसकत्वे, नपुंसकत्वाद् ह्रस्वत्वे अभिशाखिकमिति स्यात्। शाखाः अभि लक्षीकृत्येत्यर्थः । शाखा एव शाखिकाः। सर्वशब्देभ्यः स्वार्थे कश्चिति कनि, केण इति ह्रस्वे, प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यात इदाप्यसुप इति अकारस्य इकारः । एवं कल्पशाखि विशेषणमपि व्याख्येयम् । शाखवाञ्जगतीं व्याप्नोतु जगज्जगदधीश्वरः—इति पाठे जगदधीश्वरः श्रीविजयदेवसूरिः शाखाभिः जगल्लोकं शाखवान् व्याप्नोतु। कां इव श्रीकल्पशाखीव, कां जगतीं, यथा कल्पशाखी जगतीं व्याप्नोति तथा श्रीविजयदेवसूरिरपि।

२—सर्वान् शत्रून् अन्तरस्थान् कामक्रोधलोभमोहमदहर्षान्। अथवा अस्याः शाखायाः ज्यायां पृथिव्यां विजयोऽस्तीति प्रथमा विजया शाखा ।

३—सुन्दरा सुन्दरीति अस्त्यर्थप्रत्ययाऽकारयोगात् सुन्दरा, शोणादिगणपाठान् ङीपि सुन्दरी।

९—अस्त्यर्थे प्रत्ययः अस्त्यर्थप्रत्ययः स चासौ अकारश्चेति अस्त्यर्थप्रत्ययाकारस्तस्य योगः सम्बन्धस्तस्मात् ।

१०—कलाश्चातुर्यादयस्ताभिः ।

इत्यादिका महीयस्यः शाखाः शाखन्ति सर्वदा । यत्तपागच्छगच्छस्य विख्याता जगतीतले ॥१२
श्रीपण्डितपदाम्बुधाराद्वन्द्वैरिमा गुरो । श्रीतपाकल्पसद्वृक्षमूलं सिञ्चंस्त्वमेधय ॥१३॥
मालाकारानिव श्राद्धांस्तत्सपालनतत्परान् । सूरिमन्त्रप्रभावाशीर्वादैर्वर्धय सद्गुरो ॥१४॥
एधतां श्रीतपागच्छो दीप्यतां सवितेव च । तेजसा सूरिमन्त्रस्य त्वदीयस्य च सर्वदा ॥१५॥
महीयान् श्रीतपागच्छः सर्वगच्छेषु सर्वदा । सर्वदा सर्वदाता च पर्वतात्सर्ववाञ्छितम् ॥१६॥
राजान इव दिपन्ते श्रावका यत्र सर्वदा । नन्दताच्छ्रीतपागच्छः सततं सनतागमः ॥१७॥
यत्र त्वमीदृशः सूरिर्वर्तसे गच्छनायकः । स्तूयसे चेति विद्वद्भिः पातिसाहादिभिर्नृपैः ॥१८॥
इतीति किं तदाह–
उल्लसन्ति भुवि व्योम्नि सूरयस्तारका इव । एकैकतो महीयांसो जाग्रज्ज्योतिष उद्गताः ॥१९॥
विच्छायीकृत्य तान् सर्वान् राजते सवितेव यः । विजयदेवसूरीन्द्रस्तपागच्छे स वर्तते ॥२०॥
भूयः सूरयः सन्तो भूतलेऽभ्युदिता दिवि । यत्प्रतापरविध्वस्ता न प्रेक्ष्यन्ते ग्रहा इव ॥२१॥
यत्रायं दीप्यते सूरिः सूरयस्तत्र नापरे । यत्र सूर्यस्सदोदेति तत्र स्युस्तारकाः कथम् ॥२२॥
(' तत्र किं चन्द्रतारकाः ' इति वा पाठः ।)
त्वं सूरिर्वासरो यत्र न निद् तत्रान्यसूरयः । सदोद्योतः सदोद्बोधः पदार्थानां नवो नवः ॥२३॥
प्रातः सूरिर्यदा यत्र प्ररूपयति सद्वृषम् । प्रत्यक्षोऽयं महादेव इति प्राहुस्तदा जनाः ॥२४॥
व्याख्यातिरूपमुत्कर्षात् शास्त्रार्थान् सूरिशेखरः ।
व्याख्यान्ति किं यदव्याख्यां व्याख्यातारोऽन्यसूरयः ॥२५॥
शास्त्रार्थांस्तन्मुखप्रोक्तान् ये शृण्वन्तितरां नराः । ब्रुवन्तिरूपमेवं ते ब्रुवन्ति किं परे बुधाः ॥२६

१६–पर्व पूरणे भ्वादिः परस्मैपदी ।

२४–सूरिर्यदा यत्र प्रातः सद्वृषं प्रधानं पुण्यं दानादिचतुर्विधं प्ररूपयति कथयति तदा जनाः अयं प्रत्यक्षो महादेव इति प्राहुः कथयन्ति । महादेवो हि सद्वृषं प्रधानवृषभं प्रकृष्ट-रूपं करोतीत्यर्थः । तत्करोति तदाचष्टे इति चुरादिस्तान् सुबन्ताण्णिच् ; अथवा सद्वृषं विद्यमान-वृषभं प्ररूपयति प्रकृष्टरूपं पश्यति । अत्र दर्शनार्थे णिच् ।

२५–सूरिशेखरः श्रीविजयदेवसूरिः सूरिशिरोवतंसः शास्त्रार्थान् व्याकरणसा-हित्यालङ्कारच्छन्दस्तर्कप्रमुखानेकशास्त्रार्थान् उत्कर्षात् व्याख्यातिरूपं प्रशस्तं व्याकरोतीत्यर्थः । व्याख्यातारोऽन्यसूरयः यदव्याख्यां शास्त्राणां प्रधानव्याख्यानं व्याख्यान्ति किं कुत्सितं व्याकुर्वन्तीत्यर्थः ।

२६–ये नरास्तन्मुखप्रोक्तान् श्रीविजयदेवसूरिमुखप्रजल्पितान् शास्त्रार्थान् शृण्वन्तितरां अतिशयेन शृण्वन्ति, ते नरा एवं ब्रुवन्तिरूपं प्रशस्तं कथयन्ति । एवमिति किं तदाह–परेऽन्ये बुधाः शास्त्रार्थान् ब्रुवन्ति किं कुत्सितं कथयन्तीत्यर्थः ।

एकोनविंशः सर्गः

[illegible]

इत्यादिका महीयस्यः शाखाः शाखन्ति सर्वदा । तपागच्छगच्छस्य विख्याता जगतीतले ॥१२॥
श्रीपण्डितपदाम्बुधारास्यन्दिरिमा गुरौ । श्रीतपाकल्पवृक्षमूले सिञ्चत्सततमेधय ॥१३॥
मालाकारानिव श्राद्धांस्तत्प्रपालनतत्परान् । सूरिमन्त्रप्रभावाम्भोवर्द्धिर्वर्धय सद्गुरो ॥१४॥
एधतां श्रीतपागच्छो दीप्यतां सवितेव च । तेजसा सूरिमन्त्रस्य त्वदीयस्य च सर्वदा ॥१५॥
महीयान् श्रीतपागच्छः सर्वगच्छेषु सर्वदा । सर्वदा सर्वदाता च पवनात्सर्ववाञ्छितम् ॥१६॥
राजान इव दिव्यन्ते श्रावका यत्र सर्वदा । नन्दतात्सूरितपागच्छः सततं सततागमः ॥१७॥
यत्र त्वमीदृशः सूरिर्वंशे गच्छनायकः । स्तूयसे येन विद्वद्भिः पातिसाहादिभिर्नृपैः ॥१८॥
इतीति किं तदाह–
उद्भवन्ति भुवि व्योम्नि सूरयस्तारका इव । एकैकतो महीयांसो जाग्रज्ज्योतिष उद्गताः ॥१९॥
निष्प्रभीकृत्य तान् सर्वान् राजते सवितेव यः । विजयदेवसूरीन्द्रस्तपागच्छे स वर्तते ॥२०॥
भूयः सूरयः सन्तो भूतलेऽभ्युदिता दिवि । यत्प्रतापरविध्वस्ता न भेस्यन्ते ग्रहा इव ॥२१॥
यथार्थं दीप्यते सूरिः सूरयस्तत्र नापरे । यत्र सूर्यस्तदोदेति तत्र स्युस्तारकाः कथम् ॥२२॥
(' तत्र किं चन्द्रतारकाः ' इति वा पाठः ।)
स्वं सूरिर्वागिरो यत्र न निद् तथान्यसूरयः । सदोद्योतः सदोद्बोधः पदार्थानां नवो नवः ॥२३॥
प्रातः सूरिर्यदा यत्र प्ररूपयति सद्वृषम् । प्रत्यक्षोऽयं महादेव इति प्राहुस्तदा जनाः ॥२४॥
व्याख्यातिरूपमुत्कर्षात् शास्त्रार्थान् सूरिशेखरः ।
व्याख्यान्त्याकि वरव्याख्यां व्याख्यातारोऽन्यसूरयः ॥२५॥
शास्त्रार्थांस्तन्मुखप्रोक्तान् ये शृण्वन्तितरां नराः । ब्रुवन्तिरूपमेवं ते ब्रुवन्त्याकि परे बुधाः ॥२६

१६—पर्व पूरणे श्वादिः परस्मैपदी ।

२४—सूरिर्यदा यत्र प्रातः सद्वृषं प्रधानं पुण्यं दानादिचतुर्विधं प्ररूपयति कथयति तदा जनाः अयं प्रत्यक्षो महादेव इति प्राहुः कथयन्ति । महादेवो हि सद्वृषं प्रधानवृषभं प्रकृष्टरूपं करोतीत्यर्थः । तत्करोति तदाचष्टे इति चुरादित्वात् सुबन्ताण्णिच्; अथवा सद्वृषं विद्यमानवृषभं प्ररूपयति प्रकृष्टरूपं करोति । अत्र दर्शनार्थे णिच् ।

२५—सूरिशेखरः श्रीविजयदेवसूरिः सूरिशिरोवतंसः शास्त्रार्थान् व्याकरणसाहित्यालङ्कारछन्दस्तर्कप्रमुखानेकशास्त्रार्थान् उत्कर्षात् व्याख्यातिरूपं प्रशस्तं व्याकरोतीत्यर्थः । व्याख्यातारोऽन्यसूरयः वरव्याख्यां शास्त्राणां प्रधानव्याख्यानं व्याख्यान्त्याकि कुत्सितं व्याकुर्वन्तीत्यर्थः ।

२६—ये नरास्तन्मुखप्रोक्तान् श्रीविजयदेवसूरिमुखप्रजल्पितान् शास्त्रार्थान् शृण्वन्तितरां अतिशयेन शृण्वन्ति, ते नरा एवं ब्रुवन्तिरूपं प्रशस्तं कथयन्ति । एवमिति किं तदाह—परेऽन्ये बुधाः शास्त्रार्थान् ब्रुवन्त्याकि कुत्सितं कथयन्तीत्यर्थः ।

अतिशेषेतरां सूरीन् विद्यालेशगुणादिभिः । राजन्तकि महान्तोऽपि यस्याग्रेऽन्ये च सूरयः ॥२७॥
गुणैरित्यादिभी स्वर्गगुरुरन्तैरिवार्णवः । विजयदेवसूरीन्द्रः साक्षात्सर्वेश्वरायते ॥२८॥
सत्यवादी सदावादी नोन्मादी न च दुर्मदी । न प्रमादी मृषावादी न वादे प्रतिवादिभिः ॥२९॥
प्रतिवादी जनोऽवादीद् यशोवादीति यत्नतः । स्याद्वादवादमानन्दी वावदीति स सद्गुरुः ॥३०॥
यशोभग्योऽनिशीभाग्यात्सदाग्रहजनभ्रमिषु । वेशोभग्योऽपि सूरं स्वं निशितेषु वक्तिवादि ॥३१॥
अयं सूरिर्जगत्त्राता पाता दुर्गतिपाततः । प्रमाता सम्पदाग्राणां दाता मार्गान् मनीषिणाम् ॥३२॥
सूरिः सूरिरयं यत्र तत्र न पटु पटुसंकटम् । यत्र निश्छिद्र हरिस्तत्र स्यात्कि करटिसंकटम् ॥३३॥
विस्तरपारसत्येन पटुकूटं कटून्कटम् । दुर्गाह्यं मधुरं गिरं कूटं करटिनामिव ॥३४॥
निराचकार निस्सारानन्तरागान्तिराय यः । उग्राचारक्रियाकारः सोऽभूदाचारतत्परः ॥३५॥
प्राप्नुयात् कः खगोऽनन्तं मेरुमुत्पाटयेच्च कः । कस्तरेत्सागरं सिन्धुं सूरेः कः स्तौति नो गुणान् ॥
सहस्रद्वितयेनापि जिह्वानां नागनायकः । स्फुटान् स्फुटान् सदर्थं च धरन् शिरसि सन्ततम् ॥
यदीयानि प्रशस्यानि विशदानि यशांसि हि । शेषो वक्तुं न शक्नोति को वराकोऽस्मदुत्कटः ॥

२७–भो श्रीविजयदेवसूरे ! त्वं विद्यालेशगुणादिभिः सूरीन् अर्थात् पूर्वमहत्कान् अतिशेषेतरां अतिशयेन अतिशयं प्रापयसि । अत एव त्वदग्रतो महान्तोऽप्यन्ये सूरयो राजन्तकि कुत्सितं शोभन्त इत्यर्थः । व्याख्याविरूपं सुबन्तिरूपमित्युभयत्र प्रशंसायां रूपप् इति तिङो सुबन्तोऽतिरूपत्वादपि रूपप्प्रत्ययः । शृण्वन्तितरां अतिशेषेतरामित्युभयत्र किमेतिङव्ययघेऽविरुद्ध्य्रकर्षे च इति सूत्रेण प्रकर्षकस्य तरप् प्रत्ययस्य आमुः । व्याख्यान्तकि सुबन्तकि राजन्तकि इति त्रिषु सुबन्तस्य तिङोऽनुवृत्तः कुत्सितेऽर्थेऽकच् प्रत्ययः ।

३०–स सद्गुरुः श्रीविजयदेवसूरिः स्याद्वादवादं वावदीति आतिशयेन वदति । स कः ? यद्यशः प्रतिवादी जन इति अवादीत् अकथयत् । कथं० प्रतिवादीजनः यशोवादी । इतीति किं ? किं भूतः सद्गुरुः सत्यवादी । पुनः कथं० सदावादी षड् दर्शनानां मध्ये मुख्यवादित्वात् । शेषं स्पष्टं । पुनः कथं ? प्रतिवादिभिरिह सद्योगं विनापि तृतीया, वृद्धो यूनेति निर्देशात् । ततोऽयमर्थः—प्रतिवादिभिः सह नैयायिकादिषड्दर्शनसम्बन्धिभिः सार्धं वादे न प्रमादी न प्रमादवान् न मृषावादी न कूटभाषकः ।

३१–यशः माहात्म्यं सत्त्वं श्रीः ज्ञानं प्रतापः कीर्तिश्चेति हैमोणादिः, श्रीकामप्रयत्नमाहात्म्यवीर्ययशसां भगशब्दः । यशोभगोऽस्य विद्यते यशोभग्यः, वेश इति बलमुच्यते वेशो बलं भगो विद्यतेऽस्य वेशोभग्यः । अत्र उभयत्र वेशो यश आदेर्भगाद्यल् इति मत्वर्थे यल् प्रत्ययः लकारः स्वरार्थः ।

ईक्षमाणः सहस्राक्षः सहस्राक्षिभिरन्वहम् । नेक्ष तृप्यति यद्वक्त्रं कथं तर्हि जगज्जनः ॥३९॥
अवतारस्त्वदीयोऽयं संसारापारपारदः । अवतार इव श्रेयान् श्रेयस्कारी च सद्गुरो ॥४०॥
अन्येषां सद्गुणान सम्यक् पश्यतां त्वद्गुणाननु । विश्रामस्थानकं सूरे कवीनां वचसामसि॥
ईश्वरीकरणं सत्यं द्योतते त्वयि सम्पति । सर्वीय इव सर्वीयसर्वसर्वगुणाग्रणीः ॥४२॥
चिकीर्षसि रणं सूरे यद्यमा प्रतिवादिभिः । भजन्ते विकृतं तर्हि तमहो प्रतिवादिनः ॥४३॥
चपूर्वं प्रतिबुद्ध्य प्राक् तपूर्वं भववारिधेः । मपूर्वं तपसा सिद्ध्यै शपूर्वं ते सुखाप्तये ॥४४॥
त्वं रणं कुरुषे सूरे यदा क्षणमयः क्षणे । श्रुत्वा तं च तदा तं च दधते विविधं बुधाः ॥४५॥
कपूर्वं सर्वदायत्तं धपूर्वं संयमश्रियः । भपूर्वं तपसः शश्वत् चपूर्वं शिवयोषितः ॥४६॥ युग्मम्।

४१—किं कुर्वतां कवीनां अन्येषां भट्टारकादीनां सद्गुणान् अनु त्वद्गुणान् अनुत्वद्गुणेभ्यो हीनान् पश्यतां, अन्यसूरीणां समीचीनान् कर्ण्यशौर्यौदार्यगाम्भीर्यादीन् गुणान् त्वद्गुणेभ्यो हीनान् पश्यन्तः कवयो न स्तुवन्तीति कविवचनानां त्वं विश्रामस्थानकं वर्तसे इत्यर्थः । त्वद्गुणान् अनु इत्यत्र हीने इति सूत्रेण हीनेऽर्थे अनुः कर्मप्रवचनीयः । कर्मप्रवचनीयत्वात् हीनार्थस्य अनोरव्ययस्य योगे त्वद्गुणान् इति द्वितीया, अनुना सह समासाभावात् पृथक् पदं च ।

४२—ईश्वरीकरणं अनीश्वरस्य पुरुषस्य ईश्वरस्य करणं सत्यं त्वयि संप्रति द्योतते । कस्मिन्निव सर्वीय इव तीर्थङ्कर इव इत्यर्थः । सर्वीय इत्यपि जिने इत्यभिधानकोषात् । सर्वीय इव सर्वेषु सर्वैर्गुणैरग्रणीर्मुख्यस्तत्सम्बोधनं सर्वीयसर्वसर्वगुणाग्रणीः ।

४४—हे सूरे यदि प्रतिवादिभिरमा सह विकृतं विकारापन्नं प्रतिवादिप्रतिपादितप्रतीपोत्तरदानात् रणं संग्रामं वाग्लक्षणं चिकीर्षसि कर्तुमिच्छसि । तर्हि अहो इति आश्चर्ये प्रतिवादिनः तं रणं अविकृतं विकाररहितं भजन्ते सेवन्ते । कथंभूतं रणं चपूर्वं चरणं चारित्रं । किं कृत्वा ? प्राक् प्रतिबुद्ध्य । पुनः कथंभूतं रणं तपूर्वं तरणमित्यर्थः । केन ? तपसा । किमर्थं ? सिद्ध्यै । पुनः कथंभूतं ? शपूर्वं शरणमित्यर्थः । कस्य ? ते तव । किमर्थं ? सुखाप्तये सुखलब्धये ।

४६—व्याख्याः—हे सूरे त्वं यदा क्षणे व्याख्यानादि सम्बन्धिनि कालविशेषे रणं शब्दं कुरुषे तदा बुधाः पण्डिताः प्रतिवादिनः तं रणं श्रुत्वा, चः पुनः, तं रणं विविधं बहुप्रकारं दधते धरन्ति । कथंभूतः क्षणमयः उत्सवप्रधानः मधुरोत्सवो वा । कथंभूतं रणं ? कपूर्वं करणमिन्द्रियमित्यर्थः । जातावेकवचनं, पञ्चेन्द्रियाणि अथवा एकं जिह्वेन्द्रियमित्यर्थः । पुनः कथं० ? करणं सर्वदा सर्वकालं आयत्तं वशं निरुत्तरीकरणात् मौनं कुर्वन्तीत्यर्थः । पुनः कथं० रणं ? धपूर्वं धरणं संग्रहं । कस्याः संयमश्रियः । पुनः कथं० रणं ? भपूर्वं भरणं पोषणं । कस्य ? तपसः । शश्वत्सदा । पुनः कथं० रणं ? चपूर्वं चरणं । कस्याः ? शिवयोषितः ।

सुधास्यन्तो पिपास्यन्त इव मश्नन्महाजनाः । पीयन्ते गोपयःश्रेयःश्रद्धया यद्वचःसुधाम् ॥
पयस्यन्ति यद्वचने जना शुचिनिरञ्जनाः । वचः शुचि शुचिश्रेणीमयं मानयं नियम ॥४८
सर्वदा ये सुखस्यन्ति दुःखस्यन्ति कदापि न । ऋद्धिस्यन्ति बुधा ये च साम्राज्यस्यन्ति चावनौ॥
स्तुवन्ति त्वां त एवैवं श्रयन्ते च शुभाश्रयम् । त्वदीयं चरणाम्भोजं भट्टारकशिरोमणे ॥५०॥ कुन्त
सूरयोऽन्ये महीयांसो गरीयांसो यशस्विनः । स्वस्वान्नं स्वस्वगच्छेषु यथा पुण्यं तु बिभ्रति ॥
बिभर्ति चक्रिवन्नित्यं तेषु यो जिनशासने । दिव्यं च दानशौण्डत्वमिति तं स्तौति को न विट् ॥
वैर्यधैर्यसुशौण्डीर्यशौर्यौदार्यादिभिर्गुणैः । सर्वेभ्योऽप्यधिकः किन्तु धात्रैकत्र कृतैरपि ॥५३॥
—त्रिभिर्विशेषकम् ।

४७—व्याख्याः—महाजनाः मश्नन् यद्वचःसुधां श्रीविजयदेवसूरिवचनामृतं पीयन्ते पिब-न्ति । पीङ् च पाने चतुर्थस्वरान्तो दिवादिरात्मनेपदी । कया गोपयःश्रेयःश्रद्धया—नीरोग-निर्मलसर्वदोषापहारिश्रेयस्कारिगव्यदुग्धसमानधर्मश्रद्धया । किं कुर्वन्तः ? सुधास्यन्तः आत्मनोऽमृतं वाञ्छन्तः । कथंभूता उत्प्रेक्ष्यन्ते—पिपास्यन्त इव आत्मन ऋद्धिं वाञ्छन्त इव । यथा ऋद्धिलालसाः आत्मन ऋद्धिमिच्छन्ति तथा महाजनाः आत्मनः सुधामिच्छन्तीत्यर्थः । पिपार्द्धिमूल्ययोरिति हैमानेकार्थः । सुधास्यन्तः पिपास्यन्त इत्युभयत्र सर्वप्रातिपदिकानां क्यचि । लालसायां सुक् असुक् वागम इत्यपरे—इत्युक्तत्वाल्लालसायां क्यचि सुगागमे च शतृप्रत्ययः ।

४८—एते जना यस्य श्रीविजयदेवसूरेः शुचि पवित्रं वचः कर्मतापघ्नं पयस्यन्ति आत्मदुग्धमिच्छन्ति । अस्माकं श्रीविजयदेवसूरिप्ररूपितं वचनं दुग्धमित्यर्थः । शेषं स्पष्टं । पयस-यन्त्यत्र सर्वप्रातिपदिकानां क्यचि, लालसायां असुगागमः ।

५०—हे भट्टारकशिरोमणे हे श्रीविजयदेवसूरे त्वां त एव एवं पूर्वोक्तप्रकारेण स्तुवन्ति । चः पुनः त एव त्वदीयं चरणाम्भोजं श्रयन्ते सेवन्ते, ये सर्वदा सुखस्यन्ति आत्मनः सुखमि-च्छन्ति । कदापि न दुःखस्यन्ति आत्मनो दुःखं न वाञ्छन्ति । चः पुनः ये बुधाः ऋद्धिस्यन्ति आत्मनः ऋद्धिं वाञ्छन्तिः । चः पुनः येऽवनौ पृथिव्यां साम्राज्यस्यन्ति आत्मनः साम्राज्यं वाञ्छन्ति । सुखस्यन्ति दुःखस्यन्ति ऋद्धिस्यन्ति साम्राज्यस्यन्ति इत्येतेषु चतुर्ष्वपि सर्वप्राति-पदिकानां क्यचि, लालसायां सुगागमः ।

५३—विट् पुरुषः अथवा विद्, विद् ज्ञाने वेत्तीति विद् पण्डित इत्यर्थः । सुशौण्डीर्य-मिति अद्भुतसाहसिकत्वं । अत्र शाण्डीर्यशब्दः तालव्यचतुर्दशस्वरादिः । एकत्रेत्येकस्मिन् त्वयि धात्रा वेधसा कृतैरिति ।

अथ श्रीविजयादेवो देवसूरिरिव श्रिया । लोकैरनेकैरानन्दात् स्तूयमान इति स्फुटम् ॥५४॥
विजहार बहून् देशान् प्रार्थ्यमानः पदे पदे । वसुदेव इवाभङ्गसौभाग्यान्नूतनोऽभ्यगात् ॥५५॥
प्रथमं सर्वदेशश्रीमण्डनेऽवन्तिमण्डले । तत्र मण्डपदुर्गादिदुर्गे दुर्गेश्वरोपमः ॥५६॥
सौराष्ट्रराष्ट्रसम्बन्धिश्रीमत्संघाग्रहग्रहात् । श्रीद्वीपबन्दिरादौ च श्रीनव्यनगरेऽपि च ॥५७॥
विविधग्रामनगरेषु श्रीपत्तनपुरादिषु । कुर्वाणोऽर्वाक्सुतर्गीरसीममहिमामयीः ॥५८॥
इलादुर्गे जन्मभूमौ साफल्यं यान्तराऽन्तरा । स्वजन्माहात्म्यतः श्रेष्ठां तेष्वस्थित चतुर्दशीम् ॥५९॥

५४–अथेति अधिकारान्तरे । श्रियोपलक्षितो विजयाद्विजयदानदात् पुरतः देवसूरिर्यो जयदे तेन श्रीविजयदेवसूरिरित्यर्थः । किं० श्रिया लक्ष्म्या गिरा वाग्वाणुल्यो वा [illegible] राजमान इति अध्याहार्यम् । अत एवानेकैः लोकैः स्तूयमानः । वचनैरुपलक्षणैरपि ।

५५–एवंविधः सन् किं कृतवानित्याह–बहून् घनान् देशान् गुरुर्विजहार [illegible] । किं क्रियमाणः ? पदे पदे प्राप्यमान इति बहादरसूचकविशेषणं स तु [illegible] अत [illegible] सौभाग्यतः किं० नूतनोऽपरो वसुदेवोऽयं अभ्यागात् प्राप्तवान् । यतोऽयं नाराणां नारीणां च [illegible] इत्यभङ्गसौभाग्यात् नूतनवसुदेव । यतो वसुदेवस्य तु केवलं स्त्रीवल्लभत्वादिति । [illegible] ।

५६–अथ तान् देशान् विजहार तमामाम्याह–दुर्गेश्वरो महादेवस्तद्वत् [illegible] गुरुर्गौरवैश्वर्येणेति तात्पर्यम् । तथा अवन्तिमण्डले मालवदेशे । मालवाः स्युरवन्तय इति हैमनामकोशः । शेषं सुगमम् ।

५७–सौराष्ट्रराष्ट्रसम्बन्धी सुराष्ट्रदेशीयो यः श्रीमान् [illegible] ग्रहात् श्रीद्वीपबन्दिरादौ, आदिशब्दात् नवनगर-श्रीगिरिनार[illegible] कुर्वन् । [illegible] बन्दिरे [illegible] । तत्र [illegible] नापि [illegible] । [illegible] चेति । शेषं नवीननगरनगरादिसुबोधम् ।

५८–विविधा विविधग्रामनगरपुरादिदेशोयोर्या [illegible], श्रीपत्तनादिनगरेषु । [illegible] स्तम्भतीर्थ-राजनगर-[illegible]पुरादिषु [illegible] । [illegible] । [illegible]

[illegible] ।

५९–[illegible] कुर्वन् । शेषं सुबोधम् ।

आरासणेऽर्बुदाद्रौ च सीरोहीनगरादिषु । स्वर्णशैलीयदेशे च श्रीजावालपुरादिषु ॥६०॥
मरुस्थल्यां मेदपाटे कोट्टे पंचाणिकापुरे । ओसवालोत्पत्तिभूमावोकेशनगरादिके ॥६१॥
सपादलक्षदेशे च श्रीमन्नागपुराह्विते । इत्यादिबहुदेशेषु व्यहार्षीद् दृप्तसद्गुरुः ॥६२॥

—सप्तभिः कुलकम् ।

इतो मरुस्थलीमध्ये सदा स्वास्थ्यनिबन्धनम् । श्रीमत्सूरेरवस्थानमेवाकर्ण्य स्वकर्णयोः ॥६३॥
श्रीमेदपाटदेशेनश्रीकर्णनृपसूनुना । श्रीजगत्सिंहसंज्ञेन श्रीराणाकेन चिन्तितम् ॥६४॥ युग्मम् ।
मरौ मरुस्थले देशे यन्महिम्ना महीयसा । अष्टाब्दावधि यन्नष्टा दोषा दुर्भिक्षकादयः ॥६५॥
स्थापयामि यदि तस्यास्यं सूरेः सुकृतशोभयोः । मदी दुष्कालस्तन्मेदपाटे पापं प्रयाति नः ॥६६॥
ध्यात्वेति तेन प्राचीनां पत्राण्यत्यन्तादरात् द्रुतम् । प्रेषिता महतो लेखाः सूरेराकारणाय च ॥६७॥
तदा पुरं नागपुरं श्रीगुरुर्विहरन्नभूत् । लेखहारकहस्तेन लेखास्तत्रागता द्रुतम् ॥६८॥

६०—आरासणे [illegible], अर्बुदाद्रौ [illegible] । सीरोहीनगरादिष्विति आदिशब्दात् [illegible] । [illegible] । [illegible] ।

६१—[illegible] पंचाणीग्रामे [illegible], ओसवालानां [illegible] ऊकेशनगरे आदिशब्दात् [illegible] ।

६२—[illegible] ।

६३—[illegible] ।

६४—[illegible] ।

६६—[illegible] ।

सूरिः सपरिवारोऽपि हृष्टस्तल्लेखवाचनात् । कस्य न स्यान्मदोऽमन्दो हीन्दूच्छत्रपतेर्हवे ॥६९॥
श्रीराणाकारणं तस्य गुरोः श्रुत्वा तदा मुदा । सर्वस्संघश्चमत्कृके वक्रेतरतराशयः ॥७०॥
तदानीं मेदिनीद्रङ्गवासी सङ्घोऽनघो घनः । श्रीमन्नागोरनगरे गुरुं नन्तुमुपागमत् ॥७१॥
सौवर्णै रौप्यकैः पुष्पैः शक्तिभक्त्यनुसारतः । पूज्यः पट्टधरेणामा श्रावकैः पूजितस्ततः ॥७२
द्वितीयस्य संवत्सराग्रहतश्चलितस्ततः । श्रीनागोरीयसंघेन संयुतः संयताधिपः ॥७३॥
सपादलक्षदेशीयजन्तुजातं प्रबोधयन् । क्रमेण फलवर्द्धीशं श्रीपार्श्वप्रभुमानमत् ॥७४॥
रुः श्रीपार्श्वतीर्थेशमेकमेव तदाऽनमत् । जङ्गमं तीर्थमायान्तं तं जना बहवोऽनमन् ॥७५॥
सलालसागरा विज्ञा गुरुभिर्वाचकाः कृताः । यतो महीयसि पदे ते महाफलदाः खलु ॥७६॥
नान्तरे गूर्जरत्रासत्कः संघो महर्द्धिकः । समागाच्छर्करापात इवाभूद्दुग्धमध्यगः ॥७७॥
संघेन सर्वेण शर्वेणेवोरुभूतिना । पूजितास्तत्र तीर्थेशाः श्रीपूज्याचार्यसंयुताः ॥७८॥
नागपुरीसंघे गुरुं नत्वा गृहं गते । गुरवो गुरुसंघाढ्याः प्रापुः श्रीमेडतापुरीम् ॥७९॥
सद्धारूपमन्त्रीशस्तत्रागाद् गुरुसंमुखः । कुर्वन्महोत्सवाद्वैतमौत्सुक्याश्रितचित्तयोः ॥८०॥

६९–पूर्वार्धं सुबोधं हीन्दूछत्रपतेः श्रीराणाजीकस्य हवे आकारणे सति कस्यान्यस्य मदोऽहङ्कारः, गुरोस्तु स सर्वथा नास्तीति गुरुपक्षे मदो हर्षः । यदनेकार्थः–मदोऽहङ्कारे ति । हर्षोऽपि गुरोर्जिनशासनोन्नतिर्भाविनीति हेतोः ।

७०–वक्रात् इतरो वक्रेतरः सरल इति यावत् । अतिशयेन वक्रेतरो वक्रेतरतरः आशयो यस्य सोऽतिसरलमना इति । अत्र प्रकृष्टेऽर्थे तरतमाविति तरप्रत्ययोऽतिशयार्थवाचक इति ।

७२–पूज्यः श्रीभट्टारकाः । पट्टधरेण श्रीविजयसिंहसूरिणा अमेति सार्धं । साकं सत्रासमं सहे ति श्रीहैमनामकोशे । तेनात्रामायोगे तृतीयाऽन्यत्स्पष्टम् ।

७३–संयतानां साधूनामधिपो गुरुरित्यर्थः ।

७५–द्वितीयपदे–णम् महीभावे इत्यस्य धातोः अनद्यतन्या विभक्तेः परस्मैपदैकत्वम् बहुवं- व धातो बहुत्वं । जनानां बहुत्वं तु नागोरमेडतादनेकस्थानीयमहाजनसमागमादिति ।

७६–पश्चिमार्धे–पदोत्सवे गुरवः सूरयः बृहस्पतयश्च महीयसि पदे स्थाने पट्टवार्द्धमहा- पक्षे महीयसि उच्चस्थाने समागतास्सन्तो महाफलदा भवन्त्येवेति ज्योतिर्विदां मतम् ।

७८–अत्र द्वितीयपदे–शर्वेण ईश्वरेणेव । कि० उर्वी भूतिः सम्पद् यस्येति तेन; पक्षे यस्य तेनेति । शेषं सुबोधं ।

९–सुगमं । परं गुरवः सूरयः । कि० गुरुणा महता सङ्घेन गूर्जरत्रासत्केन मेडतासत्केन सम्ब इति ।

आरामनेऽर्बुदाद्रौ च सीरोहीनगरादिषु । स्वर्णगिरीयदेशे च श्रीजावालपुरादिषु ॥६०॥
मरुस्थल्यां मेडतादौ कोट्टे धंधाणिकापुरे । ओसवालोत्पत्तिभूमावोकेशनगरादिके ॥६१॥
मेवाड़देशे च श्रीमद्रागपुरादिके । इत्यादिबहुदेशेषु व्यहार्षीद् भूपवद्गुरुः ॥६२॥
—त्रिभिः कुलकम् ।

एको मरुस्थलीमध्ये सदा स्वास्थ्यनिबन्धनम् । श्रीमत्सूरेरवस्थानमेवाकर्ण्य स्वकर्णयोः ॥६३॥
श्रीमेदपाटदेशेनश्रीकर्णनृपसूनुना । श्रीजगत्सिंहसंज्ञेन श्रीराणाकेन चिन्तितम् ॥६४॥ गुरवः
यतो मरुस्थले देशे सन्त्यहिंसा महीयसा । अष्टाब्दावधि यस्त्वा दोषा दुर्भिक्षतापदः ॥६५॥
सन्त्यात्र यदि तत्पादस्थं सूरेः शुभलोचनैः । मरौ दुष्कालकल्पोऽद्यपाटे पादं भयानि नः ॥६६॥
ध्यात्वेति तेन वाक्यानां पत्रात्मन्नादरात् द्रुतम् । प्रेषिता बहवो लेखाः सूरेराकारणाय
तदा पुरं मालपुरे श्रीगुरुर्विहरत्प्रभुः । लेखहारकहस्तेन लेखास्तत्रागता द्रुतम् ॥६८॥

६०—आरामने [illegible], अर्बुदाद्रौ [illegible] । सीरोहीनगरादिष्वपि [illegible] [illegible] ।

६१—मरुदेशे मेडताकोट्टे चतुर्मासीद्वयं तद्देशे च धंधाणिकाये । [illegible], ओसवालानां उत्पत्तिस्थाने ओकेशनगरे [illegible] । [illegible] कृतम् ।

६२—[illegible] देशे श्रीनागोरनगरे चतुर्मासी कृतवान् । [illegible]

६३—[illegible]

६४—[illegible]

६५—[illegible]

स्वच्छस्फटिकरत्नादिप्रतिमानां शुभे दिने । कृत्वा प्रतिष्ठामुत्कृष्टां ततस्सूरिवरोऽचलत् ॥९९॥
गत्वा कल्याणजीराज्यास्पदे द्राग् देलवाडके । मन्त्रिमुख्येन मांडाख्यश्राद्धेन विहितोत्सवम् ॥
श्रीशालिशैलबिम्बानां प्रतिष्ठां सूरिराड् व्यधात् । तस्मिन्महोत्सवे मेघो ववर्ष स्पर्धयेव किम् ॥
तत्र गत्वानेकचैत्यानां वन्दने च विलोकनम् । उपदेशप्रदानेन जीर्णोद्धारश्च निर्ममे ॥१०२
अथोदयपुरीयोऽपि संघस्तत्रैत्य सत्वरम् । विधाय विविधां भक्तिं विज्ञप्तिं च पुरो गुरोः ॥१०
विशिष्टशकुनान्वीक्ष्य श्रीपूज्याचार्यवर्ययोः । चतुर्मासकसम्बन्धि वचः प्राप्य पुरं ययौ ॥१०४॥
गुरुर्नागह्रदे नत्वा श्रीपार्श्वं नवखण्डकम् । अर्बुदे शान्तिनाथं च श्रीआघाटमुपागमत् ॥१०५॥
तत्रैति विरुदमास्तिस्थानेऽघाटपत्तने । सर्वोदयपुरीयोऽपि सङ्घोऽगाद्वन्दितुं गुरुम् ॥१०६॥
अथाषाढादिमेयस्ते सुराचार्यस्य वासरे । पवित्रे पुष्यऋक्षे च शुभेषु शकुनादिषु ॥१०७॥
आगच्छतो गुरून् ज्ञात्वा श्रीजगत्सिंहराणकः । सेयायादात् सम्पदं स्वां समग्रां सिन्धुरादिकाम् ॥
अथ सज्जीकृतोत्तुंगतोरणश्रेणिबन्धुरम् । राणाजीदत्तपूर्वोक्तसामग्रीप्रीणितप्रजम् ॥१०९॥
शृङ्गारिताशेषजनस्त्रीगीतोद्दाममङ्गलम् । पुरं प्रविश्य सुगुरुः प्रतिश्रयमुपाश्रयत् ॥११०॥
अथ तत्रोत्सवाह्वाने चतुर्मासं गुरुर्व्यधात् । श्रीमदाचार्यधुर्यस्तु श्रीआहडपुरं पुनः ॥१११॥
आयाटे वीरचैत्यस्य जीर्णोद्धारो व्यधापि च । संघेन श्रीमदाचार्यवाक्कलाप्रीतचेतसा ॥११२॥

१०१—श्लोकसप्तकं कण्ठ्यम् । परं सप्तमश्लोकार्द्धे—तस्मिन्महोत्सवे यथा सर्वोऽपि संघलोको गुर्वागमात् प्रीतिरसम् विचेर्वर्ष । तथैव तत्स्पर्धया मेघोऽपि मुशलधाराभिस्तथा ववर्ष यथा सर्वापि पृथ्वी जलमयी जातेति । अनेन तदानीं गुरुमाहात्म्यादेव लोके दुर्दशानाशिवं मेघागमनं चासूचि ।

१०२—तत्र तस्मिन् देवकुलपाटके अनेकचैत्यानां शत्रुञ्जयगिरिनारावतारणां बहूनां तपागच्छेन्द्रश्रीसोमसुन्दरसूरिवारके जातानां केषांचित्तु श्रीविजयदेवसूरिवारके तदुपदेशादेव तद्गच्छीयैः पण्डितकीर्तिविजयैः श्रीराणाजी श्रीकल्याणजी प्रतिबोधन तत्सदीयात्प्रसादपातननिवारण-बालकावरविशालैकनागर-व्यवहारि-चारण-ग्रामेश्वर-ठक्कुरोपदेशप्रदान-बहुगुणानयनादिगुणेन जीर्णोद्धारविषयीकारितानां पुनः सज्जीकृतप्रविष्टप्रतिमानां चैत्यवन्दनं विदधे । पवित्राणां चैत्यानां च विलोकनं पुनरुपदेशद्वारेण जीर्णोद्धारश्च कारितस्तत्र चैत्यस्य कल्याणप्रासादेति नामकप्रासादस्य श्रीकल्याणजीकेनोद्धारकरणं कविभिर्वर्षप्रतिबिम्बदानकालवचनिवारणं च रचितमिति ।

१०८—अथ सिन्धुरादिकां गजादिकां आदिशब्दादनेकतुरङ्गमादिश्रीयमदाबादप्रजस्य भारद्वारणादिमिदः । शेषमन्वयादिकं स्पष्टम् ।

[illegible]

अभिमतान्यूनि च श्रीजिनप्रतिमेतिमा । [illegible] च [illegible] ॥८९॥
[illegible] कृत्वा [illegible] । [illegible] ॥९०॥ पुनरी
[illegible] । [illegible] ॥९१॥
[illegible] । [illegible] ॥९२॥
दृष्ट्वा [illegible] च [illegible] । [illegible] ॥
[illegible] । [illegible] ॥९३॥
अथ श्रीगुरवो [illegible] । [illegible] ॥९४॥
[illegible] । [illegible] ॥९५॥
[illegible] । [illegible] ॥९६॥
तथान्याः श्रावकाः शोभा-गङ्गा-[illegible] । [illegible] ॥९७॥

८१—नवग्रथं नु गुणयं । न गूर्जरदेशीयः [illegible] बहुविधानि कृत्वा पूर्वाचार्याणां च यथागमं राजनगरादिष्वार्थं अगात् गत इति ।

८२—मेरुपाटनेऽशिशुः श्रीराणाश्रीकस्य आह्वानं श्रुत्वा गुरून् मरुदेशे एव रक्षितुकामं जपमङ्गमन्त्री हृदि शोभयामासेति ।

८६—श्लोकपञ्चकं कण्ठ्यम् । तत्र गुर्जरश्लोके जनैर्लोकैः [illegible] सहिताः । अथवा कलश शाने इत्यस्य धातोर्ज्ञानार्थत्वात् कलिता ज्ञाता न तु केनाप्यज्ञाता इति ।

८७—अत एव अमेतनश्लोके बहुग्रामनगरसंघैः गुरुश्रद्धयापाचेऽऽमिता अपि चतुर्मासीकृते आगृह्यमाणाह, वा इत्यमाणा अपि गुरवः किं च कुरित्यमे प्राह ।

९४—सुगमः परं देलवाडाख्ये स्वराज्यस्थाने अभ्येत्य आगत्य । जने इत्यत्र आनन्दकरत्वं येन समस्तलोके उदयपुरादौ गुर्वागमनं पुण्यागमनं जगौ कथयति स्मेति ।

...शुभे दिने । कृत्वा प्रतिष्ठादिकार्यं ...तोऽगमत् ॥१०१॥
... माहात्म्यवादेन विनिर्गमत् ॥
तस्य ... देवताचैत्ये । ... देवो वरं स्पर्शनेन स्थित ॥
श्रीजिनबिम्बानां ... स्थापनात् । अस्मिन्महोत्सवे ... श्रीजीर्णोद्धारश्च निर्ममे ॥१०२
तत्र ... चैत्यानां ... च विलोकनम । ... श्रीजीर्णोद्धारेन ... पुरो गुरोः ॥१०
...पुरीयोऽपि ... । विधाय विविधां भक्तिं ... च पुरो गुरोः ॥१०४॥
... श्रीपूज्यपादाग्रयोः । चतुर्मासस्य ... पुरं ययौ ॥१०५॥
... श्रीपार्श्वं ... । अद्भुतं शान्तिनाथं च श्रीआग्राटमुपागमत् ॥१०६॥
... । सर्वोदयपुरीयोऽपि ... गुरुम् ॥१०७॥
... । पवित्रे पुण्यकाले च शुभेषु ... ॥
... । ... समग्रां सिन्धुरादिकाम् ॥
... गुरुन् ... श्रीमन्... । ... ॥१०९॥
अथ ... । ... ॥११०॥
... । पुरं प्रविश्य ... प्रतिश्रयमुपाश्रयत् ॥१११॥
अथ ... चतुर्मासिं ... । श्रीमदाचार्यपुंगवस्तु श्रीआग्रापुरे पुनः ॥११२॥
... जीर्णोद्धारो व्यधापि च । तेनैव श्रीमदाचार्यवाक्यामीतचेतसा ...

१०१—... । ... यथा सर्वोऽपि संघ-
लोकः ... । तथैव ... गुरुकथाभिरतया सर्वं
यथा सर्वोऽपि पृथ्वी ... जातेति । अनेन ... गुरुमाहात्म्यादेव लोके ...
... ।

१०२—अत्र ... अनेकचैत्यानां शत्रुञ्जयगिरिनारादितीर्थानां बहूनां तु
... श्रीविजयदेवसूरिवारके तदुपदेशादेव तद्-
... श्रीराणाजी श्रीकल्याणजी प्रतिबोधन ...
... पण्डितकीर्तिविजयैः श्रीराणाजी श्रीकल्याणजी प्रतिबोधन ...
... नानाप्रकारचैत्यानेकनागर-व्यवहारि-चारण-... प्रतिमाणां चैत्यवन्दनं निर्ममे ।
... जीर्णोद्धारविषयीकारितानां पुनः ... कारितस्तत्र चैकस्य कल्याणवसहीति
... चैत्यानां च विलोकनं पुनरुपदेशद्वारेण जीर्णोद्धारश्च ... निवारणं च
... श्रीकल्याणजीकनोद्धारकरणं ...
प्रतिपन्नमिति ।

१०८—अत्र सिन्धुरादिका गजादिका आदिशब्दादनेकतुरङ्गमादीयमहावादित्र...
नगरद्वाराणामिहा । शेषमन्वयादिकं स्पष्टम् ।

दर्शनादेव पूज्यानामाचार्याणां गिरापि च । मिथ्यात्विनोऽपि विप्राद्यास्तत्रासन् प्राप्तबोधयः॥
तस्मिन् वर्षे वर्षाब्दोऽदृष्टपूर्वोऽद्भुतावहः । यं दृष्ट्वा मानवाः प्राहुश्चतुर्थारकिमागतः ॥११४॥
श्रीजगत्सिंहराणोऽपि चमत्कारात्ततोऽवदत् । सत्यं मृगालिभो मर्दः समागादत्र सद्गुरुः ॥
ततः प्रभृति सर्वत्र सुकालभवनाद् भुवि । असौ मृगालिभो मर्द इति ख्यातिरभूद् गुरोः ॥
कदा स वासरो यत्र भावी मे गुरुसङ्गमः । इति ध्यायन् राजकार्येष्वग्रत्वान्नृपतिः स्थितः ॥
अथ पारणके जाते चतुर्मास्या मुनीश्वरः । मेवाडदेशे व्यहरत्तीर्थयात्रार्थमुद्यतः ॥११८॥
गुरुः श्रीकरहेडादितीर्थयात्रां विधाय च । चित्रकूटमहादुर्गं दूरादप्यवलोक्य च ॥११९॥
खमणोरपुरं प्राप्य प्रतिष्ठां चरमप्रभोः । मोहीग्रामीयसंघेन कारितामकरोत्ततः ॥१२०॥
ग्रामे गोगुंदके गत्वा नत्वा श्रीनवपल्लवम् । नाडोलाम्नि सन्निवेशे तथाघ्याघाटपत्तने ॥१२१॥
एकैकां क्रमशश्चक्रे प्रतिष्ठां शिष्टसद्गुरुः । एवं देशे मेदपाटे प्रतिष्ठापञ्चकं कृतम् ॥१२३॥
अथ गूर्जरदेशेषु ज्ञात्वा विचलितान् गुरून् । प्रागप्युत्कण्ठितो द्रष्टुं श्रीजगत्सिंहराणकः ॥१२४
पींछोलाख्यसरोमध्ये महोद्यानान्तरालगम् । दलवादलके सौधे प्राच्यराणककारिते ॥१२५॥
आश्चर्यकारके नाकिविमानमदहारके । नानामहोम्बरामुख्योऽत्रटभट्टयुतोऽभ्यगात् ॥१२६॥
दर्शनादेव सूरीन्द्रोर्नैलावर्त्तादिपूर्वकम् । कृताञ्जलिपुटस्तस्थौ सुविनीतस्तुविष्यवत् ॥१२७॥

११३—श्लोकचतुष्कं कण्ठ्यं । अन्तिमे श्लोके तत्रेत्युदयपुरे विप्रभट्टराजपुत्रादयोऽनेके मिथ्यात्विनोऽपि प्राप्तबोधयोऽङ्गीकृतगुरुधर्मा आमन् जाताः । किं बहुना ? केचित्तद्धावश्यकप्रतिक्रमणादिपाठिनो जाताः ।

११९—अत्र पञ्चमे श्लोके स मुनीश्वरः श्रीविजयसिंहसूरिसंयुतोऽनेकश्लोकस्तनां विहृतिप्रायार्थं बहुप्रकारायानेकतीर्थानां श्रीकरहेडकपार्श्वनाथादीनां यात्रां विधानाय च मोहीग्रामवासिश्रावकारितप्रतिष्ठाकरणाय च श्रीराणाजीकेन घनतरं मनुष्यद्वारा विज्ञप्तोऽपि श्रीराणाजीकेन मत्मिलने मम महालाभो भावीति पुनरत्र पादावधारणीयमेवेति मनुविज्ञप्ति प्रतिश्रय च दक्षिणमेवाडदेशे व्यहरदिति ।

१२६— श्लोकत्रिकं कण्ठ्यं । परं प्राच्यः प्राचीनो यो राणकः अमरसिंहजीश्वरराणीकश्च श्रीउदयपुरनिवासकः पुनरुदयसागरसरोवरकारकश्च तेन कारिते ।

१२७—सौधे पुनः किं० नाकिनां देवानां विमानस्य मदहारके अत एवाश्चर्यकारके दलवादलनाम्नि महत्वविशेषे । राणकः किं० नानाजातीया ये उम्बरा नागरिकाः पिट्टवनीयाश्च श्रीकृष्णदासजीश्रीभगवद्दासजीश्रीमुकुन्ददासजीश्रीमानसिंहजीश्रीभीमजीश्रीइन्द्रभाणजीमुख्याः । पुनः ऊकटा ये भट्टा व्याकरणादिपाठिनो भट्टवासुदेवहरिपाठकप्रमुखास्तैर्युक्तः श्रीजगत्सिंहराणकः सूरिगुरून् द्रष्टुं चकारपालिनमानारिमार्यादानेकप्रकारमुदितान् द्रष्टुं अभ्यागच्छन इति ।

गुरुरपि किं कृतवानित्याह-

गंभीरध्वनिना सम्यं धर्मलाभं गुरुर्ददौ । नष्टाय मेदपाटानामधीशाय हसन्मुखः ॥१२८॥
गंभीरध्वनिना सम्यं धर्मलाभे गुरुर्ददौ । नष्टाय मेदपाटानामधीशाय हसन्मुखः ॥१२९॥
ततो गुरोरेव मुखे न्यस्तनेत्रो नरेश्वरः । अद्य मे सफलं जन्म जातमित्यूचिवान्मुदा ॥१३०
गुरुणा दीयमानायां देशनायामथान्तरे । प्राह पृथ्वीपतिः स्वामिन् विज्ञप्तिं मेऽवधारय॥१३१
आयुर्धनतरं केन कर्मणा प्राप्यते प्रभो । सम्यग् विज्ञाय शास्त्रेभ्यस्तस्योपायं समादिश ॥१३२॥
अथोवाच गुरू राजन् सावधानमनाः शृणु । पूर्वं श्रीभीमभूपालो जातोऽणहिलपत्तने ॥१३२॥
दीर्घायुषोऽन्यदा श्रुत्वा सोऽथ मालवभूपतीन् । धारायां भोजराजस्य पार्श्वे प्रैषीत्स्वमन्त्रिणम्॥
गत्वा नत्वा च तेऽप्यूचुः पृष्टं भीमेन यो ऽस्त्यदः । कथं दीर्घायुषो यूयं वयं त्वल्पायुषः कथम् ॥
येनोपायेन दीर्घायुर्भवेत्श्रीमस्तमादिशत् । तिष्ठन्तु भो कियत्कालं सुखं भोजोऽप्यदोऽवदत् ॥
वृक्षमेकमथोद्दिश्य भोजः मोने च मन्त्रिणम् । जातेऽस्मिन् सर्वथाऽपत्रे तत्रोपायो वदिष्यते ॥
पत्राण्यस्य पतन्तु द्रागिति दध्यौ स मन्त्रिराट् । तच्चिन्तयैव वृक्षोऽभूत् निष्पत्रः पूर्वतो द्रुतम् ॥
अथोपाये च तत्पृष्टे स्पष्टं भोजोऽप्यवक् पुनः । सर्वथा फलिते वृक्षेऽस्मिन्नुपायोऽथ वक्ष्यते ॥
सत्फलः फलदः शीघ्रं स्तादेवं चिन्तितोऽमुना । पुरा नैवाभवद् यादृक् तादृक् स फलितः क्षणात् ॥
हसन्नथो भोजनृपः प्राह तं भीममन्त्रिसत्तम । तत्र ध्यानाद्यथा वृक्षो जातोऽप्यथ पत्रयुक् ॥
तथा प्रजानां च शुभध्यानादनल्पायुः पुनर्भवेत् ॥
तथा प्रजानां दुर्ध्यानादल्पायुः स्यादिलापतिः । यथार्हं जगौ गत्वा पत्तने भीमभूपतेः ॥१४२॥
दीर्घस्य जीवितस्येति श्रुत्वोपायमिमं स्फुटम् । चिरं राज्यं च भुंक्ते स्म लोकानां हितचिन्तनात् ॥
ततः प्रभृति भीमोऽपि प्रजानां परिपालनात् । चिरायुर्भव लोकानामन्योऽन्यहितचिन्तनात् ॥
तथा त्वमपि भूपाल लोकपालोऽसि पञ्चमः । साधु साधु वदन्बुधैः स्वं शिरो धूनयन्मुहुः ॥
श्रीजगत्सिंहजीराणः श्रुत्वेति गुरुदेशनाम् । गुरुस्त्वं पुना राजन् यतो धर्मस्ततो जयः ॥१४६॥
गुरो त्वद्दर्शनादेव नूनं भावी जयो मम । गुरुर्जगौ नृपश्रेष्ठ स तु जीवदयामयः ॥

अथ राणकः प्राह-

· स धर्मः कीदृशः स्वामिन् यतो नित्यं जयो भवेत् । यद्युष्माकमभीष्टं तद् ध्रुवं सर्वं करोम्यहम् ॥१४८॥
अथ श्रीराणकः स्माह रञ्जितो गुरुवाक्यतः । पीछोलाख्ये तटाके च तथा उदयसागरे ॥१४९॥
ततो गुरुर्जगौ राजन् जालपातान्निषेधय । जन्ममासे यतः शाहि-दिल्लीनाथोऽप्यपालयत् ॥
जन्मनो मासि भाद्राख्ये जीवहिंसां निवारय । मचिन्दनामके दुर्गे जीर्णोद्धारं च कारय ॥१५१॥
राज्याभिषेकवारेऽपि गुरौ हिंसां निवारय । तद्दैवारोपयद् पार्श्वे जालक्षेपनिषेधकम् ॥१५२॥
गुरुस्तांश्चतुरो जल्पानेतान् स प्रत्यपद्यत । ययौ स्वं सौधमात्मीयपरिवारविराजितः ॥१५३
स्तात्वेति नियमान्नत्वा गुरुं द्राग् मेदपाटराट् । संघेन रक्ष्यमाणोऽपि समीनाग्राममागमत् ॥१५४॥
अथो गुरुर्गुर्जरधरां प्रति प्रस्थातुमुत्सुकः ।

प्रणम्य पार्श्वविश्वेशं तत्र तस्य प्रभोः पुरः । गुणविजयविज्ञानामुपाध्यायपदं ददौ ॥१५६॥
ततश्च योगिनीपुर्यां तीर्थयात्रां व्यधाद् गुरुः । कोटडीग्रामचैत्यानि पञ्च पूज्यान्यकारयत् ॥
ततः श्रीऋषभं नाथं नत्वा वागडसन्निवेशम् । गुरुः क्रमादिलादुर्गं प्राप्तवान् जन्मभूमिकाम् ॥
गुरुराकारयां चक्रे पुत्रप्रेषणपूर्वकम् । रत्ननाम्ना महेभ्येनाहम्मदावादवासिना ॥१५८॥
श्रीशत्रुञ्जययात्रार्थं संघः संमेलितो महान् । रत्नेन घनयत्नेन गुरुश्चाग्रेसरीकृतः ॥१५९॥
ततस्तत्र महातीर्थे यात्रां कृत्वा महोत्सवैः । गुरुभ्यां सह संघोऽसौ क्षेमेणागान्निजं पुरम् ॥
तत्र कृत्वा चतुर्मासं सोल्लासं तस्य पारणे । स्तंभतीर्थे महातीर्थे ननाम गुरुपादुकाम् ॥१६१॥

इदानीं तपागच्छीयश्राद्धादिमुखाद्यथा मया श्रुतं तथा देवसान्निध्यं श्रीविजयदेवसूरेर्वर्ण्यते—
अथास्य देवसान्निध्यमहं वक्ष्ये यथा श्रुतम् । स्तंभतीर्थेऽभवद्देवचन्द्रो नाम्ना महान् गृही ॥
स तु श्रीविजयदेवसूरिं शुद्धपरम्परम् । जानंस्तदुक्तमेवायं कुरुते धर्ममार्हतम् ॥१६३॥
तस्य भार्ये उभे जाते सुशीले अपि सन्ततम् । ते तूपाधिमतं नैव त्यजतो वारिते अपि ॥१६४
कालान्तरेण ते देवीभूतेनाप्यथ तेन हि । परंपरागतं धर्मं कुर्वातामिति भाषिते ॥१६५॥
इति प्रोक्तेऽपि ते नैव त्यजतस्तन्मतं यदा । तदा तस्यैव श्राद्धस्य मृत्युवासरकर्मणि ॥१६६॥
उपाधिमतरक्तेषु निविष्टेषु जनेष्वथ । दृग्दृष्टिस्तया चक्रे नेशुस्सर्वेऽपि ते यथा ॥ युग्मम् ।
मर्दोपे मर्कटीभूतं मोचतुस्ते स्त्रियौ च तम् । त्वं कोऽसि कस्मादागत्य नित्यं भापयसीह नौ ॥

१५५—एते सुगमाः । परं गुणविजयाख्या ये विज्ञाः पण्डिताः पूर्वं सादडीग्रामे कुम्भाद्वैविंमदे क्रियमाणे श्रीकर्णराणकमिलनेन तपाः सत्या लुङ्काग्रासत्या इतिस्फुरन्मानकारापण-पूर्वकं श्रीगुरुप्रभावाज्जिनशासनप्रभावकास्तेभ्यो श्रीसमीनाख्यपार्श्वनाथप्रतिमायाः पुरो गुरुर्वाचकं पदं ददौ इत्यर्थानिति ।

१६०—एते सुगमाः । परं तत्र महातीर्थे शत्रुञ्जये यात्रां कृत्वेति श्रीऋषभदेवादीनभ्यर्च्य गुरुभ्यां श्रीसूरवाचार्याभ्यां सह स रत्नश्रावकसङ्घः कुशलेन निजं पुरं राजनगरं आगतवान् इति ।

१६१—सुबोधोऽयं । गुरोः श्रीविजयसेनसूरेर्निर्वाणस्थानवर्तिन्यौ पादुके ननामेति नत्वानिति शेषः ।

१६४—सुगमम् । नवरं तस्य देवचन्द्रस्य श्राद्धस्य द्वे अपि भार्ये संवत् १६७२ वर्षोत्तर दुग्धविडम्बिना प्रत्यप्रदत्तपूर्वकं स्वामिनाधायकं पश्चात्तदाख्यायैः कल्पितस्वादुपाधिनामकं मतं धनि-केन वारिते अपि ते न त्यजत इति ।

१६६—अथ कि जातमित्याह—कालान्तरेणेति सुगमं । परम्परागतं धर्मं श्रीविजयदेव-सूरिनिरूपितं कुर्वातां, उपाधिमतं तु त्यजतामिति ।

सोऽप्यूचे युवयोर्भर्नाहं देवो देवचन्द्रकः। भक्त्योः प्रतिबोधाय रूपद्वयीमिर्मया कृता ॥१६९॥
अहं श्रीविजयदेवसूरिसान्निध्यमन्त्रहृत्। कुर्वाणोऽस्मि सुरैः सप्तदशभिः श्रापरैः सह ॥१७०॥
इत्युक्ते तेन ते जाते सद्यः सद्धर्मनिधिने। मुक्तोपाधिमतं को हि सत्याज्ये तैलमीहते ॥१७१
इत्येकं देवसान्निध्यं, द्वितीयं शृणुताधुना। श्रीमण्डपाचले दुर्गे चलति प्रति सद्गुरौ ॥१७२॥
मार्गे सेहरपोग्रामस्वामिपुत्रः कृपाभिधः। परमारः ॥ भूत्वार्ते इत्यभूत्परमारकः ॥१७३॥
मारयन् स यहॅल्लोकान् पित्रा निगडितस्ततः। तस्मिन्नवसरे तत्र सूरिसिंहस्समागतः ॥१७४॥
महान्तमागतं मत्वा वासक्षेपोऽस्य कारितः। सज्जोभूत्तत्क्षणात्सोऽपि जातं सचित्रकृत्सताम् ॥
द्वितीयं देवसान्निध्यं, मोच्यतेऽथ तृतीयकम्। श्रीराजनगरस्थायी कोऽप्यस्ति वणिजः सुतः ॥
सप्तवर्षाणि यावत् स ग्रहिल्लोऽभूद्भाग्यतः। तत्रागाद्याष्टमे वर्षे तत्रागात्सद्गुरूत्तमः ॥१७७॥
पित्रादिभिस्तदाऽकारि करन्यासोऽस्य मस्तके। तत्कालं सोऽपि सज्जोऽभूत्सर्वो लोकश्चमत्कृतः॥
चतुर्थं देवसान्निध्यमथो शृणुत सज्जनाः। मेडताद्रङ्गवास्तव्यः श्राद्धः खीमसरान्वयी ॥१७९॥
नवमासावधिस्थानाभिसो दुष्कर्मयोगतः। गृहीतः क्षेत्रपालेन भृशं दुःखाकुलोऽभवत् ॥१८०॥
तत्रागादन्यदा भाग्याद्विजयदेवसूरिराट्। वासक्षेपेण तस्याशु क्षेत्रपालः प्रणष्टवान् ॥१८१॥
नीरोगता तदीयेऽङ्गे भूपाले च चमत्कृतिः। वार्ता च सकले संघे जाताहो महिमा गुरोः ॥१८२
अथातः मोच्यते देवसान्निध्यं पञ्चमं प्रभोः। अस्ति गूर्जरदेशान्तः पेटलादाभिधं पुरम् ॥१८३॥
तत्रासीदधिपः क्रूरः स्वभावादेव दुष्टवत्। व्युद्ग्राहितो विशेषेण द्वेषिभिर्वेषधारिभिः ॥१८४॥
वणिग्भिः मत्पनीकैश्च द्रव्यलोभेन लोभितः। रुरोध निर्विरोधं तं सदा तत्रागतं गुरुम् ॥१८५॥
गोपुरान्तर्वेदिकायां विमुच्य सपरिच्छदम्। रक्षार्थं मानुषान्मुक्त्वा स्वयं स्वावासमाविशत् ॥
अथ सायं गुरुस्तत्र चिन्तयामास चेतसि। इह नः शयनं युक्तं नक्तं नैवेतरैः सह ॥१८७॥
ध्यात्वेति तत्र ग्रामान्तर्गतैकस्य तरोस्तले। सुष्वाप सपरीवारो वार्यमाणो जनैर्घनैः ॥१८८॥

अथ तत्र यज्जातं तदाह—

प्रतोलीपार्श्वगेहान्तर्वेदिर्दारुभरेऽलगत्। तद्गुज्वालाभिः करालाभिः प्रतोल्नी सहसाऽ पतत् ॥
तया पतन्त्या तत्राधः सुप्ता ये रक्षकादयः। तत्क्षणात्ते क्षयं प्राप्ता अहो दुष्कर्मणां गतिः ॥१९०
गुरुं कुशलिनं दृष्ट्वा सुखसुप्तं तरोस्तले। वर्णयन्ति स्म राजाद्या अहो ज्ञानी गुरुर्महान् ॥१९१॥

१८७—पूर्वार्धं सुबोधं। इहेति अत्र प्रतोल्यधः सुस्थानवेदिकायां इतरैर्नागरैर्वणिगादिभिः सार्धं नक्तं रात्रौ नोऽस्माकं शयनं नैव युक्तं नोचितमिति।

१८८—गुर्वर्पितैर्जैनैरैवमारक्षकैरन्यैरपि तत्रागतैः पथिकैः श्रीगुरवो यद्यपि वार्यमाणोऽपि तरोरधः तस्य शीतलच्छायाविधिपूर्वं सुष्वाप शेते स्मेति।

चमत्कृतेन तेनाथ यवनेन नतस्ततः । सत्कृतः क्षामितस्सूरिर्ययौ च स्थानमीप्सितम् ॥१९२॥
श्रीगुरोर्देवसान्निध्यं स्पष्टं पश्यमथो ब्रुवे । अष्टौ वर्षाण्यविच्छिन्नं सुभिक्षमभवन्मरौ ॥१९३॥
मरुस्थल्यां हि दुष्कालः शाश्वतः श्रूयते जनैः । अष्टवर्षावधि स्पष्टं नैव दृष्टः स केनचित् ॥१९४
महाजनमुखादेतच्छ्रुतं यन्निर्जले स्थले । गुरौ विहरति ज्येष्ठे मासिऽवर्षद् घनो घनः ॥१९५
अन्यदा स्तंभतीर्थेऽगाद् वत्सरैर्भूरिभिर्गुरुः । तदास्य दर्शनादेव बोधिं मापुस्सुमेधसः ॥१९६
यतः–सागरीयं मतं त्यक्त्वा मेघाद्याः श्राद्धमुख्यकाः । बोधिं प्राप्ता गुरोरेव वासक्षेपमकारयन्॥

अथास्य काव्यस्योपसंहारमाचरन्नाह–

इत्यादिभिर्घनतरैरवदातवृन्दैश्चेतश्चमत्कृतिकरैश्चतुरोत्कराणाम् ।
प्राचीनसूरितुलनां कलयन् कलौ किं श्रीगौतमः पुनरयं गुरुरेष जीयात् ॥१९८॥
किं चान्यगच्छीयतया मया यत् संसूत्रितं शास्त्रविरुद्धमत्र ।
तत्सत्यमेवाथ बुधैर्विधेयं काव्योत्तमाच्छ्रीविजयादिवंशात् ॥१९९॥

अथैतत्काव्यकरणे पराशङ्कामाविष्कृत्य निराकुर्वन्नाह–

यदन्यगच्छभवः कविः किं मुक्त्वा स्वसूरिं तपगच्छसूरेः ।
कथं चरित्रं कुरुते पवित्रं शंकेयमार्यैर्न कदापि कार्या ॥२००॥
आत्मार्थसिद्धिः किल कस्य नेष्टा, सा तु स्तुतेरेव महात्मनां स्यात् ।
आभाणकोऽपि प्रथितोऽस्ति लोके, गंगा हि कस्यापि न पैतृकीयम् ॥२०१॥

१९५–सुगमोऽयं । नवरं निर्जले इत्यपेयक्षारकूपैक्यसद्भावात् मिष्टनीराऽसद्भावात्, अजले स्थले ओकेशादिस्थले गुरौ श्रीविजयदेवसूरौ विहरति सति भ्रमतो ग्रामे ग्रामे घनोऽतिशायी घनो मेघोऽवर्षत् दृष्टः । येन यत्र प्रावृगुरुः समागात्तत्र सरांसि भृतानि दृष्टानि इति योधपुरस्थेन मया महाजनमुखात् श्रुतमिति सत्यमेवेति ।

१९७–अर्थः सुगमः । परं सागरीयं मतमित्येव । तदुत्पत्तिर्यथा तपागच्छीयैरेवोपाध्याय-श्रीधर्मसागरैर्गच्छनायकाज्ञां विनैवात्मीयप्ररूपणात्मकश्छद्मभेव सर्वज्ञशतकं ग्रन्थः कृतः । परम-नर्थमूलत्वं ज्ञात्वा रहस्येव तत्पुस्तकानि पश्चपाणि विधाप्य ते तु स्वर्गताः । कालक्रमेण १६७१ वर्षे स ग्रन्थः प्रकटीभूतस्ततोऽस्य केनाप्यशोधितत्वान्निर्नामकत्वाच्चौरूपत्वात् समस्तगीतार्थसाक्षिकं भट्टारकश्रीविजयसेनसूरिभिः सोऽप्रमाणीकृतस्ततः सागरशाखीया ये गच्छनायकाज्ञां विनैव बलात्कारेण प्रमाणीकृतवन्तस्तेऽपि भट्टारकश्रीविजयदेवसूरिभिः स्वगणाद्बहिः कृतास्ततस्तैः सागरशाखाधरैर्वैपधरैर्द्रव्यलिङ्गिद्वारा स्थापिताचार्यकैः १६८७ वर्षे यन्मतं कपितं तत्सागरीयं मतं त्यक्त्वा सा० मेघाद्या बहवः श्रावकाः श्रीविजयदेवसूरेर्देशनादेवबोधिं प्राप्य तस्यैव गुरुत-बुद्धया वासक्षेपमकारयमिति ।

तस्मान्मया केवलमर्थसिद्ध्यै जिह्वापवित्रीकरणाय यद्वा ।
इति स्तुतः श्रीविजयादिदेवः सूरिस्समं श्रीविजयादिसिंहैः ॥२०२॥
आचन्द्रसूर्यं तपगच्छधुर्यो वृतो परेणापि परिच्छदेन ।
जीयाच्चिरं स्तान्मम सौख्यलक्ष्म्यै श्रीवल्लभः पाठक इत्यपाठीत् ॥२०३॥

इतिश्री बृहत्खरतरगच्छीय श्रीजिनराजसूरिसन्तानीय पाठक श्रीज्ञानविमलशिष्य श्रीवल्लभोपाध्यायविरचिते श्रीमत्तपागच्छाधिराजपातिशाह श्रीअकब्बरप्रदत्तजगद्गुरुबिरुदधारक श्रीहीरविजयसूरीश्वरपट्टालङ्कार पातिशाहि श्रीअकब्बरसभासंलब्धदुर्वादि जयवाद भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वर पट्टपूर्वाचलसहस्रकरानुकारिपातिशाहि श्रीजिहांगीरप्रदत्तमहातपाबिरुदधारि श्रीविजयदेवसूरीश्वरगुणवर्णनप्रबन्धे श्रीमद्विजयदेवमाहात्म्यनाम्नि महाकाव्ये श्रीविजयदेवसूरि सर्वदेशविहारसान्निध्यादिवर्णनो नामैकोनविंशः सर्गः । तत्समाप्तौ च समाप्तं श्रीश्रीश्रीविजयदेवमाहात्म्यनामकं काव्यं चतुर्वाच्यमानं चिरं जीयात् ।

लिखितोऽयं ग्रन्थः पण्डितश्रीधर्मरङ्गसोमगणि-शिष्यमुनिसोमगणिना । सं० १७०९ वर्षे चैत्रमासे कृष्णपक्षे एकादशी तिथौ बुधौ लिखितं । श्रीराजनगरे तपागच्छाधिराज-भ० श्रीविजयदेवसूरीश्वरविजयराज्ये ।

परिशिष्टम्।

[तपागच्छीयैकपट्टावलिगतं विजयसेनसूरिविशेषवर्णनम्]

अथाग्रेतना पट्टावली पुरतोऽनुसन्धीयते—

सिरिविजयसेणसूरी, पट्टे गुणसट्ठिमे अ ।

'सिरिविजयसेणसूरि'त्ति व्याख्या—एकोनषष्टितमे पट्टे श्रीविजयसेनसूरिः, तच्चरित्रं किञ्चित् श्रीविजयप्रशस्तिकाव्यतोऽवसेयं समासतस्त्वेवम्—संवत् १६०४ वर्षे नारदपुर्यां जन्म, सं. १६१३ वर्षे पितृमातृभ्यां सह श्रीविजयदानसूरिहस्ते दीक्षा, ततः श्रीहीरविजयसूरिभिः सर्वशास्त्राणि पाठयित्वा डीसाख्यग्रामे ध्यानं कृत्वा सं. १६२८ वर्षे फाल्गुनशुक्लसप्तम्यां श्रीअहम्मदावादे सूरिपदं प्रदत्तं। तदनन्तरं सर्वप्रकारेण श्रीतपागच्छे ज्ञानदर्शनचारित्रादिसमृद्धिः शिष्याणां श्रावकाणां च वृद्धिश्च जाता। यतस्तस्मिन् वर्षे ऋषिमेघजीमुख्या लुङ्काख्यमतमुख्याम्नायाधिपत्यं हित्वा सर्पः कञ्चुलिकामिव सत्कुमतवासनां त्यक्त्वा श्रीतपागच्छगुरूणां शिष्यतां प्राप्ताः, तत्स्वरूपं तु प्राग्निरूपितं। ततः श्रीहीरविजयसूरयः १६३९ वर्षे शाहिश्रीअकब्बरेण आकारिता यथा सन्मानिताः, तद्व्यतिकरोऽपि पूर्वं प्रकाशितः। ततः क्रमेण श्रीहीरविजयसूरयः श्रीविजयसेनसूरिभिः सार्द्धं श्रीराजधन्यपुरे चतुर्मासीमासीनास्तस्मिन्नवसरे लाहोरनगरस्थेन श्रीअकब्बरसुरत्राणेन श्रीमदाचार्यगुणगणाकर्णनप्रीतान्तःकरणेन तदाकारणाय स्फुरन्मानं प्रैषि। ततः श्रीगुरूणामाज्ञां शेषामिव शीर्षे निधाय ततश्चलन्तः पत्तनप्रभृतिनगराणि बहून् ग्रामांश्च पवित्रयन्तोऽनेकसज्जलोकैः पूजिताः परिवृताश्च श्रीअर्बुदाचलतीर्थयात्रां विधाय श्रीसीरोहीनगरे प्राप्तास्तदा तन्नायकेन राज्ञा श्रीसुरत्राणसञ्ज्ञेन महाडम्बरपूर्वकं सन्मानिताः। ततः क्रमेण श्रीराणपुर-वरकाणकपार्श्वनाथादियात्रां कृत्वा स्वजन्मनगरीं नारदपुरीं च गत्वा क्रमेण मेदिनीपुर-ढींढूयाणक-वैराट-माहिमनगरादिषु भव्यलोकान् कोकान् सूर्या इव श्रीसूरिधुर्या उद्बोधयन्तो लोधिआणाग्रामे समेयुः। तत्र श्रीशाहिमान्यशेखश्रीअबलफजलभ्रातृजन्मा फयजीनामा श्रीसूरीन्नन्तुमागतः। तत्रानेकलोकविधीयमानबहुमानस्वरूपं स्पष्टाष्टावधानादिसाधकशिष्यश्रेणिस्वरूपं च दृष्ट्वाऽतीवचमत्कृतचेतास्ततस्त्वरितं लाहोरनगरे गत्वा श्रीशाहिपुरतस्तमुदन्तं यथादृष्टमभ्यधात्। तच्छ्रुत्वा शाहिरपि घनाघनान्नीलकण्ठ इव श्रीगुरून् द्रष्टुं सोत्कण्ठोऽभूत। ततः क्रमेण श्रीसूरयोऽपि शाहिप्रदत्तोद्यद्वाद्यवादनानेकानेकतुरङ्गमविचित्रवैजयन्तीतोरणघोरणीरमणीयमहामहपुरस्सरं लाभपुरं पुरं प्रविश्य तद्दिन एव श्रीशेखजीदरबारीरामदासप्रमुखप्रधानपुरुषद्वारा काश्मीरीमहलनाम्नि धाम्नि श्रीशाहेर्मिलिताः। शाहिरपि गुरून् वीक्ष्य परमप्रमोदमेदुरः सन् श्रीहीरविजयसूरीणामुदन्तं वर्त्मनि कुशलोदन्तं च पृष्टवान्।

श्रीगुरुभिरपि श्रीहीरसूरिभिर्भवतां धर्माशीर्वादो दत्तोऽस्तीत्याद्युक्तं । पुनः शाहः समग्रावधानानि द्रष्टुकामोऽस्मीति गुरूनाचष्ट । ततो गुर्वाज्ञया गुरुशिष्यश्रीनन्दिविजयाभिधत्रिबुधसाधिताष्टावधानानि दृष्ट्वा वचनागोचरं चमत्कारं प्राप्तः । प्रसन्नः सन् महाऽऽडम्बरपूर्वकं स्वस्थानं प्रापयतामिति स्वजनानादिश्य स्वं धामागमत् । अथेष्टवैद्योपदिष्टिभिर्विमन्यमाने राजमान्यैर्वदान्यैस्तत्रत्यास्तिकजनैः स्थिरीनादि यावत् केवलं रूप्यकैरेव प्रभावनाद्याडम्बरस्तथा कृतो यथा जैनं राज्यमेकच्छत्रमिव जातमिति । गुरूणां गौरवमसहमानेन केनचिद् भट्टेन—अमी जैना जगदीश्वरं १ भास्करं २ गङ्गां ३ च न मन्यन्ते तेन हे श्रीशाहे ! भवादृशां भूभुजां नैतेषां दर्शनं योग्यमिति भणिते शुभकोपो भूपोऽप्यरा सभायातान् श्रीमनूपानपुत्रवान् तद्विज्ञोक्तमुक्तवान् । ततस्तत्तद्वचोविज्ञसितं मत्वा तत्कालोत्पन्नसमयसमयवशविस्फुर्तिशालिगुरुभिः श्रीसूरीन्द्रैस्तदीयशास्त्रसम्मत्यैव स्वाभीष्टजगदीश्वरस्वरूपं निरूपितं ।

यथा—यं शैवाः समुपासते शिव इति ब्रह्मेति वेदान्तिनो,
बौद्धा बुद्ध इति प्रमाणपटवः कर्मेति मीमांसकाः ।
अर्हन्नित्यथ जैनशासनरताः कर्तेति नैयायिकाः
सोऽयं वो विदधातु वाञ्छितफलं त्रैलोक्यनाथो हरिः ॥ १ ॥

अनेन तद्मन्योक्तकाव्येन तदीयशास्त्रशस्त्रेणैव तन्मतच्छेदश्चक्रे । इति प्रथमं जगदीश्वराङ्गीकारप्रश्नोत्तरम् ।

अधामधामधामेदं, वयमेव स्वचेतसि । यस्यास्तव्यसने प्राप्ते, त्यजामो भोजनोदके ॥१॥ इत्यादियुक्तिभिर्द्वितीयं सूर्याङ्गीकारोत्तरम् । तथा गङ्गोदकमन्तराऽस्माकं देवपूजाविधेर्न स्यात्, इति तृतीयं गङ्गाङ्गीकारोत्तरम् । इति गुरूक्तवाक्यैः प्रहृष्टः शाहिः श्रीगुरूणां सम्मानं दत्त्वा अशोखितरस्थवान् । ततस्तत्र प्रह्वे श्रीशाहेराग्रहेण चतुर्मासकद्वयं विधाय पक्षरा पुण्योपदेशक्षणे प्रमुदितेन शाहिना किञ्चिद् याचस्वेत्यभिमुक्ते श्रीसूरिः स्माह—हे श्रीशाहे ! गो १ वृषभ २ महिष ३ महिषी ४ हननं, मृतद्रव्यादानं ५ बन्दिग्रहणं ६ चेति षड् अल्पासव अनन्तदुःखभवकस्य नार्हन्तीति, एतेषां षण्णां दानमेवास्माकं मुदे श्रीशाहीजी च सम्पदो निदानमित्युक्तेऽनुष्ठेन श्रीशाहिना तत् षड्जल्पस्फुरन्मानं श्रीसूरिनाम्नैव सर्वत्र प्रदित्तम् । अभिमतपरे श्रीहीरसूरिभिर्भावशादन्विमाभिक्षनाय लेखप्रेषणपूर्वमाकारिताः सन्तस्तत्र विविधवादिरूपजयवादाः श्रीसूरिपादाः शीघ्रमेव गुर्वाकारणं कारणमवगत्य चतुर्मासकमध्येऽपि चलन्तोऽविच्छिन्नप्रयाणैर्मेदपाटमण्डनीभवन्तः क्रमेण श्रीपत्तनं प्राप्तवन्तः । तत्र श्रीहीरसूरीणां स्वर्गगमनमूलावशङ्के चवार्तं श्रुत्वा तत्संसारस्वभावमनुभाव्य स्वस्तशोकाः गुरुपार्श्वं तपागच्छसाम्राज्यं पालयामासुः ।

अथ तेषां शुद्धवृत्तान्तानि लिख्यन्ते । यथा—जैसल्पानेरदुर्गे १६३२वर्षे प्रतिष्ठा कृता । ततः सुविः

सट्ठिअमे सिरिविजयदेवसूरी संजइ तवगणतरणितुल्लो ॥ १ ॥

षष्टितमे पट्टे श्रीविजयदेवसूरिः । तद्वृत्तमपि यथादृष्टं किंचिल्लिख्यते यथा–श्रीराजदेशमण्डने ईडरदुर्गे संवत् १६३४ वर्षे जन्म । ततो नवमे वर्षे–१६४३ वर्षे जनन्या सह दीक्षा । ततः १६५५ वर्षे पण्डितपदं । ततोऽनुक्रमेण १६५६ वर्षे स्तम्भतीर्थे सूरिपदं । तद्व्यतिकरो यथा–सर्वव्यवहारिश्रेणिशिरोमणि सा० श्रीमल्लनामा स्वभ्रातृजन्मना सा० सोमाख्येन सह श्रीमापापैषदस्थापनार्थमर्थव्ययं कर्तुकामः प्रकामप्रमोदेन मरुमेदपाटलाटसोराष्ट्रकच्छकुङ्कणादिदेशेषु गूर्जरदेशे च प्रतिग्रामं प्रतिनगरं कुङ्कुमपत्रिकाप्रेषणपूर्वं सङ्घलोकान् सहस्रशः समाहूय तपागणपतियतिनीसप्तशतीमितपरिकरमाकारितवान् । अथ सकलसङ्घमिलनानन्तरं श्रीमल्लसाधुना षण्पुरवाऽऽपीड्यतुरमन्दिरे निजमन्दिरे दिव्यदुकूलकमनीयमण्डपं शक्रमण्डपमिव निर्माय विततः श्रीविजयसेनसूरयो वैशाखशुक्लचतुर्थ्यां चतुर्थे रवियोगे कुमारयोगे मृगाङ्कमृगशिरःसंयोगाद् अमृतसिद्धियोगेऽपि च श्रीविजयदेवसूरिरिति नामस्थापनपूर्वकं सूरिपदं ददुः । अथ श्रीमल्लसाधुना सन्तुष्टेन षड्भाक्तिस्थापके यथा कल्पवृक्ष पवायामिति मेने । किं बहुना तस्मिन्महे सा०श्रीमल्लेन दशसहस्ररूप्यकव्ययः कृतः । ततस्तद्वेवनदिने तत्रत्येन ठक्करकीकाख्येन तत्पट्टोत्सवनिमित्तमेवाष्टसहस्ररूप्यकव्ययपूर्वं प्रतिष्ठा कारिता । एवं सर्वसङ्ख्यया श्रीविजयदेवसूरीणां पदमहे पञ्चाशत्सहस्रमिता महीमुद्रिका व्ययिताः । ततः १६५८ वर्षे पत्तने परीक्षकसहस्रवीरवाख्येन पञ्चसहस्रमहीमुद्रिकाव्ययपूर्वकं गच्छानुज्ञानन्दिमहश्चक्रे । अथ श्रीविजयदेवसूरयोऽहम्मदावादे प्रतिष्ठाद्वयं, पत्तने प्रतिष्ठाचतुष्टयं, स्तम्भतीर्थे प्रतिष्ठात्रयं बहुद्रव्यव्ययपूर्वकं कृत्वा स्वजन्मभूमौ श्रीईडरदुर्गे चतुर्मासीं चक्रुः । तत्र तत्रत्यैः श्राद्धलोकैरनेके महोत्सवाः कृताः । तन्माहात्म्यहृष्टो राजा श्रीकल्याणमल्लनामा [चिन्ता]मणिपार्श्वमहाभट्टचट्टवेष्टितः प्रतिवर्षं मासत्रयं [illegible]मकारयत् । तत्र वेदा [illegible] ण्योदयात्तत्राथैर्वादिभिर्वादिदर्पेतर्वेगादृढतरैः पण्डितश्रावकाग्रगणिनीतार्थस्थिरैरनेकैश्च वादे प्रति प-तद्या निर्जिता यथा लज्जिताः सन्तोऽहो! गुरूणां गुरुत्वेति स्तुवन्तो राजेन्द्रमुख्याः स्वस्थानं जग्मुः । तदा तत्र महती प्रभावना जाता । ततो वृद्धनगरे श्रीप्रतिष्ठां कृत्वा राजनगरे चतुर्मासीं स्थिताः । तदवसरे ईडरदुर्गे श्रीऋषभदेवबिम्बं यवनैर्व्याघ्रितं तत्तत्प्रमाणमेव नवीनं बिम्बं कारयित्वा च तदीय महत्यां प्रतिष्ठायां श्रीसूरिभिः प्रतिष्ठाप्य गिरिशिरःस्थचैत्यचैत्योद्धारपूर्वकं स्थापितं । ततोऽन्यदा श्रीमण्डपाचले श्रीमच्चक्रवर्तिश्रीशाहिजहांगीरभूपतिर्देवसाहिः श्रीसूरीन् स्वदर्शनोत्कः आहूयमाचार्यं गुरूणां मूर्तिं रूपाकृतिं च वीक्ष्य वचनागोचरं चमत्कारमाससाद । ततः [illegible] गुरुभिः सार्धं धर्मगोष्ठीक्षणे विचित्रधर्मवार्त्तां श्रुत्वा साक्षाद् गुरुमहत्त्वं निरवधं दृष्ट्वा च स्व-यैः परैः प्राक् किञ्चिद् [illegible]ऽपि [illegible] तत्पुण्यप्रभावेण [illegible] विजयसेनसूरीणां च पट्टे [illegible]

[illegible] इत्यादि भूयः प्रशंसां सृजन् जिहांगीरीमहातपाविरुदं ददवान्, अनुज्ञापितवांश्च तपागच्छ श्रावकेन्द्रचन्द्रपालादीन् यदस्मद्विदक्षिणीयमहावादवादनपूर्वकं गुरून् स्वामयं प्रेषयन्तु यत् पुनः [illegible] वचमपि गवाक्षया निरीक्ष्य हृष्टा भवामः । इत्यादिवचनोत्साहितैर्राजमान्य[illegible] दीक्षितनाथमाडवीयसंघैश्च यथा महोत्सवाः कृता यथा तपागच्छसङ्घपुरे पूर्णिमाऽऽगतीयो [illegible] च गुरुविशं दुर्गमेऽनावासेति । किंबहुना यथा पुराऽकब्बरेण श्रीहीरसूरयस्तथोऽस्मा[illegible] श्रीविजयदेवसूरयः साहिजिहांगीरेण सन्मानिता इति । अथ श्रीगुरवो गूर्जरदेशान्तर्भूता श्री[illegible] देवसुन्दरे श्रीजयगिरे फरक्षीपातसाहिप्रदत्तफरमानानुसारेण चतुर्मासकद्वयीं च कृत्वा [illegible] इलदेशे श्रीनवानगरे चानेकलोकान् बोधिदानेन सुगन्धः श्रीशत्रुञ्जये यात्रां विधाय [illegible] चतुर्मासकं च निर्माय सारस्वीस्थाने सोनीरत्नसी[illegible]स्थाने श्रीप्रतिष्ठा[illegible] [illegible] सूरिमन्त्रमार्ग मासपरम्परां विधायाष्टचत्वारिंशत् समापयेयुः । ततस्तत्रैव चतुर्मासी [illegible] कृत्वा [illegible] प्रतिष्ठां कृतवन्तः । ततः सङ्घेन सार्द्धं श्रीआरासणादितीर्थयात्रां [illegible] गुरुणां [illegible] आज्ञानागुरुदेशद्वारेण [illegible] [illegible] । [illegible] पुनः प्रतिष्ठाविधिरीहस्व स्थापिताः । [illegible] [illegible] सा० [illegible]पुरे महामहेन १६८१ वर्षे [illegible] । [illegible] [illegible] श्रीगुरून् [illegible] चतुर्मासी विधाय [illegible] [illegible] । अथ च तत्र [illegible] । [illegible] [illegible] अनेकलोकपरिवृताः श्रीअर्बुदाचलतीर्थं [illegible] [illegible] श्री[illegible] चतुर्मासी [illegible] । तत्र च श्री[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] श्री[illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] । [illegible] श्री[illegible] [illegible] [illegible] । [illegible]

१६८४ वर्षे पुनर्मेघजाम्मातिग्रा महम्मदो हस्यकटथयेन विजयसिंहसूरीणां गच्छानुज्ञा-नन्दि कारिता । ततो मेडतानगरे प्रतिष्ठात्रयं विधाय विम्भपुरे चतुर्मासीस्थितान् गुरून् ज्ञात्वा न्मीचदीनार्परित्तिनेन राणाश्रीजगत्सिंहजीकेन श्रीवरकाणके पौषदशम्यां समागतानां लोकानां शुल्कमोचनं महाघाटटोपपूर्वं ताम्रपत्रेणोत्कीर्य श्रीगुरूणां पुरः प्राभृतीकृतं तत्कृत्य-भूतपूर्वं सर्वेषामद्भुतम् सञ्जातम् । ततो राणपुरादिषु तीर्थयात्रां कृत्वा शाहश्रीकल्याणजीकेन संगृहमागत्याकारिताः श्रीमेदपाटदेशं पवित्रयन्तः प्रथमं चमणोरग्रामे प्रतिष्ठाद्वयं, ततो देवकुल-पाटके प्रतिष्ठामेकां, ततो नाडीग्रामे अघोटानगरे चेति प्रतिष्ठापञ्चककरणपूर्वकं श्रीउदयपुरे चतु-र्मासीं चक्रुः । तदवसरे गूर्जरत्रां प्रतिचिचिलिपून् हलथाहलमहलमध्यस्थितान् श्रीगुरून् श्रीजगत्सिंहजीसम्राट् राणकोऽपि नन्तुमागतश्चिरं गुरुमुखचन्द्रे चकोरीकृतचक्षुस्तद्देशनाऽमृत-सुधां पीत्वा प्रीतः प्रकामं सत्कारसन्मानादि दत्त्वा गुरुपुरश्चतुरो जल्पान् प्रपन्नवान् । तथाहि-अद्यप्रभृति पिछोलके उदयसागरे च तटाके मीनजालानि निषिध्यति १, राज्याभिषेकदिने गुरुवारे जीवामारिः कार्या २, स्वजन्ममासे भाद्रपदाभिधे जीवहिंसा न कार्या ३, मचिन्दुर्गे कुम्भलविहारे जीर्णोद्धारः कार्यः ४—इति अल्पचतुष्टयीमहुणाभिमदपन्तं भूमिकान्तं वीक्ष्य सकला अपि लोका धृतमाश्चर्यभाजोऽहो । गुरूणां कोऽपि लोकोत्तरो महिमातिशय इत्यादि-वर्णनपरा जाताः । किंबहुना श्रीकुमारपालभूपालेन श्रीहेमसूरय इव श्रीराणाजीकेन श्रीगुरवो बहु मेनिरे—इत्यादयः कियन्तोऽवदाता लिख्यन्ते । यदस्तपसा साक्षाद्धन्यानगारा इव, सौभाग्येनाभि-नववसुदेवावतारा इव, ध्यानमौनक्रियाकष्टानुष्ठानादिना श्रीभद्रबाहुस्वामिन इव, निर्विकृतिवि-कृतित्यागेन प्रायो भक्तजनगृहाहारत्यागेन च श्रीमानदेवसूरय इव श्रीविजयदेवसूरयः सूर्या इव भरतभूमिपद्मिनीं प्रतिबोधयन्तो मालवमण्डले उज्जयिन्यादौ दक्षिणदेशे च बीजापुर-बहानपुरादौ कच्छदेशे च भुजनगरादौ मरुदेशे च जाबालपुर-मेदिनीपुर-घंघाणीग्रामादौ जीर्णोद्धारकारा-पणपूर्वकमनेकशतार्हत्प्रतिमाः प्रतिष्ठयन्तोऽनेकपण्डितपदानि पाठकपदानि स्थापयन्तो दर्शनादेव हिन्दुतुरुष्कादीनामपि चमत्कारं कुर्वन्तो जीवहिंसादिनिषेधनियमांश्च कारयन्तः—

सिरिविजयसीहसूरिप्पमुहेहिं णेगसाहुवग्गेहिं ।
परिकलिआ पुहविअले, विहरिंता दिंतु मे भद्दं ॥२॥

श्रीविजयसिंहसूरि—प्रमुखानेकशतसाधुभिः परिवृताश्चिरं पृथ्व्यां विहरन्तो 'भद्रं दिशन्तु' कल्याणं यच्छन्त्विति गाथार्थः ॥२॥ इति गाथा द्वयं पूर्वपट्टावल्यां प्रयोज्यम् ।

तपगणपतिगुणपद्धतिरेषा गुणविजयवाचकैर्लिखिता ।
गन्धारबन्दिरीयश्रावकसा० माळजीतुष्ट्यै ॥१॥

इति गुर्वावली प्राचीनगुर्वावल्याः पुरोऽनुसन्धीय सुधीभिर्वाचनीया ॥ श्रीरस्तु मङ्गलमस्तु ॥